

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญานั้น เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อันเป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย และสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในการที่จะสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญานั้น จำเป็นต้องศึกษาถึงทฤษฎี หลักการ กฎหมาย งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้แยกหัวข้อการศึกษา ดังนี้

- 1) ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน
- 2) หลักประชาธิปไตย
- 3) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 4) แนวนโยบายแห่งรัฐด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12
- 5) การดำเนินคดีอาญาของไทย
- 6) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในต่างประเทศ
- 7) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีในประเทศไทย
- 8) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Sovereignty belongs to the people)

ทฤษฎีว่าด้วยเรื่องอำนาจอธิปไตย เริ่มมีปรากฏจากการเสนอโดยนักปราชญ์ชาวฝรั่งเศส ชื่อ ฌอง โบแดง ซึ่งได้เขียนหนังสือชื่อ วรรณกรรม 6 เล่มว่าด้วยรัฐ (Six Livres de la Republique) เมื่อ ค.ศ. 1576 ซึ่งโบแดงได้ให้ลักษณะของอำนาจอธิปไตยว่า เป็นอำนาจปราศจากขอบเขตถาวร และสูงสุดหลุดพ้น และอำนาจนี้แสดงออกโดยการออกหรือยกเลิกกฎหมาย (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2554, หน้า 30) โดยทุกรูปแบบของการปกครองจะต้องมีอำนาจแห่งการตัดสินใจสูงสุดเด็ดขาด (Absolute power of final decision) และอำนาจนี้ถูกใช้หรือถูกควบคุมโดยบุคคลหรือสิ่งสมมุติบุคคลหรือสิ่งสมมุตินี้จะเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจในการตัดสินใจ และบังคับการให้เป็นไปตามการ

ตัดสินใจนั้น บุคคลหรือสิ่งสมมุตินี้เรียกว่า องค์อธิปัตย์ (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2555, หน้า 81) ซึ่งความหมายของอำนาจอธิปไตย มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ศาสตราจารย์ ดร. วิษณุ เครืองาม ให้ความหมายว่าอำนาจอธิปไตย คือ อำนาจซึ่งแสดงความเป็นใหญ่ ความเป็นอิสระไม่ขึ้นแก่ใครหรือต้องเชื่อฟังคำสั่ง คำบัญชาของผู้ใดที่เหนือตนโดยปราศจากความยินยอมของตน (วิษณุ เครืองาม, 2530, หน้า 8)

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ชาญชัย แสวงศักดิ์ ได้ให้ความหมายของอำนาจอธิปไตย ว่าคือ การที่ไม่ต้องอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยหรือการควบคุมโดยองค์กรหรือบุคคลอื่นทั้งภายในประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภายในเขตแดนของตน รัฐมีอำนาจแต่ผู้เดียวที่จะออกคำสั่งและทำให้มีการเคารพปฏิบัติตามคำสั่งของตนได้โดยมีอำนาจในการใช้กำลังบังคับ (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2559, หน้า 42)

ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยนั้น มีแนวคิดหลายแนวคิดว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของผู้ใด ได้แก่ อำนาจอธิปไตยเป็นของพระเจ้า อำนาจอธิปไตยเป็นของพระมหากษัตริย์ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน และอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติ แต่ในปัจจุบันที่เป็นที่ยอมรับคือ ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน

ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ได้มีผู้คิดค้นตั้งแต่สมัยจักรวรรดิโรมัน เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพวกสโตอิกส์ (Stoics) ในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติและความคิดเทียบกันของมนุษย์ ซิเซโร (Marcus Tullius Cicero) ได้กล่าวว่า อำนาจสูงสุดในรัฐหนึ่งตกอยู่กับประชาชนทั้งหมดของรัฐ แต่สมัยนั้นแนวคิดนี้ไม่ได้รับความสนใจ เนื่องจากไปขัดกับทฤษฎีเทวสิทธิ์ (Divine right of kings) ซึ่งสนับสนุนกษัตริย์เป็นทวยราชา เมื่ออำนาจอธิปไตยเป็นของกษัตริย์ ทำให้กษัตริย์ใช้อำนาจมากเกินไปจึงเกิดแนวความคิดใหม่ที่ไม่ให้อำนาจตกอยู่ในมือคน ๆ เดียว และใช้อำนาจนั้นอย่างเด็ดขาดอย่างที่เป็มา จึงมีแนวความคิดที่ให้อำนาจอธิปไตยเป็นของคนส่วนใหญ่ เพราะเมื่ออำนาจอธิปไตยไม่อยู่กับคนคนเดียวแล้ว โอกาสที่จะใช้อำนาจนั้นอย่างเด็ดขาดจึงมีน้อย แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดที่ให้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน คือ ประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยเองในกิจการทั้งปวงโดยตรงหรืออาจจัดการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตยโดยอ้อม คือ ให้ประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นทำการแทนตน นักปราชญ์เมธีที่ให้อำนาจอธิปไตยแก่ จอห์น ล็อก (John Locke : English, ค.ศ. 1632 ถึง ค.ศ. 1704) ผู้ให้กำเนิดทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social contract theory) โดยล็อกไม่เห็นด้วยกับพระเจ้าซึ่งฝ่ายที่นิยมกษัตริย์ยึดถือ เพราะเห็นว่าไม่มีเหตุผลเนื่องจากมนุษย์มีพื้นฐานตั้งอยู่บนเหตุผล ไม่จำเป็นต้องขึ้นกับความเชื่อทางศาสนา พระเจ้าไม่ได้กำหนดสิทธิ์ในการปกครอง เพราะในสมัยนั้น กษัตริย์อ้างความชอบธรรมในการปกครองจากพระเจ้า ล็อก กล่าวว่า ตามธรรมชาติมนุษย์มีเสรีภาพ และความเสมอภาคโดยชอบเขตที่เข้าใจได้

ด้วยเหตุผล อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งแนวความคิดนี้ต่างจากฮอบส์ แต่ต่อมามนุษย์ถูกคุกคาม มนุษย์ซึ่งเคยมีเสรีภาพตามธรรมชาติจึงตกลงยอมสละเสรีภาพบางส่วนให้แก่สังคมเป็นที่รู้จักกันใน ภายหลังว่าสัญญาประชาคม ซึ่งเป็นแก่นแนวความคิดของล็อก โดยล็อกให้ความเห็นว่ามนุษย์ควร อยู่ร่วมกันในสังคมการเมือง และรัฐบาลที่ชอบธรรมต้องมาจากความยินยอมของประชาชน จึงอาจ กล่าวได้ว่าล็อกเป็นผู้วางรากฐานการปกครองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตย ต่อมาฌอง ฌาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau: French, ค.ศ. 1712 ถึง ค.ศ. 1778) ได้นำความคิดของจอห์น ล็อก มาสานต่อ โดยรูสโซเห็นว่าสังคมเกิดจากความยินยอมพร้อมใจกันของมนุษย์ การที่มนุษย์ทุกคนยินยอม รวมกันเป็นสังคมนั้นก่อให้เกิดสัญญาประชาคมขึ้น สัญญานี้เป็นสัญญาที่สมาชิกแต่ละคนทำสัญญากับคนอื่น ๆ ทุกคนว่าเราทุกคนจะยอมมอบร่างกาย และอำนาจทุกอย่างที่มีอยู่ร่วมกันภายใต้อำนาจ สูงสุดของเจตนารมณ์ร่วมกันของสังคม และเราก็จะได้รับส่วนในฐานะที่เป็นสมาชิกที่แยกจากกัน มิได้ของส่วนรวม ผู้เข้าร่วมแต่ละคนรวมกับทุกคนไม่ใช่ใครคนใดคนหนึ่ง โดยนัยนี้เขานี้ไม่ต้อง เชื่อฟังคำสั่งใครนอกจากตัวเอง และยังคงมีเสรีภาพเหมือนเมื่อก่อน ซึ่งแนวความคิดของรูสโซนี้ สนับสนุนการปกครองประชาธิปไตยโดยตรงอย่างแท้จริง (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2555, หน้า 84-86) การถือทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนจะมีผลตามมา ดังนี้

- 1) การออกเสียงเลือกตั้งเป็นสิทธิซึ่งจะใช้สิทธิหรือไม่ก็ได้
- 2) ผู้แทนฯ เป็นผู้แทนของประชาชน ประชาชนสามารถควบคุมผู้แทนฯ ได้ เมื่อประชาชน ไม่พอใจผู้แทนก็ถอดถอนจากตำแหน่งได้ (Recall) นอกจากนี้ การที่ประชาชนมอบอำนาจให้ผู้แทน เป็นการมอบในลักษณะที่ผู้แทนต้องอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของประชาชนผู้เลือกตั้ง ผู้แทนแต่ละคนไม่ถือเป็นผู้แทนราษฎรทั้งหมด แต่เป็นผู้แทนของราษฎรในเขตเลือกตั้งของตน ผู้แทนต้องอยู่ใต้คำสั่ง และการควบคุมจากผู้เลือกตั้ง
- 3) ประชาชนมีส่วนร่วมในทางกฎหมายมาก เช่น มีสิทธิเสนอร่างกฎหมาย มีสิทธิออกเสียงแสดงประชามติในเรื่องสำคัญ ๆ

อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนเป็นเรื่องที่หลายประเทศต่างให้ความสำคัญ โดยนำไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศสได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 3 ว่า “อำนาจ อธิปไตยของชาติเป็นของประชาชน ซึ่งใช้ผ่านทางผู้แทนหรือโดยการออกเสียงเป็นประชามติ” (Constitution of France, article 3: National sovereignty shall vest in the people, who shall exercise it through their representatives and by means of referendum.) ประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติไว้ใน บทความเบื้องต้นของรัฐธรรมนูญว่า “ประชาชนชาวญี่ปุ่น โดยการดำเนินการผ่านผู้แทนรัฐสภาที่ ได้รับการเลือกตั้งโดยชอบธรรม ได้ตกลงแล้วว่า จะรักษาไว้ซึ่งผลแห่งความร่วมมือกับประชาชาติ ทั้งหลาย และความสมบูรณ์พูนสุขอันเป็นผลมาจากเสรีภาพตลอดทั่วอาณาเขตประเทศเรา เพื่อเรา

และลูกหลานของเรา และจะมีให้เกิดความหายนะของสงครามซึ่งเกิดจากการกระทำของรัฐบาลอีก
 ขอประกาศ ณ ที่นี้ว่า อำนาจอธิปไตยอยู่ที่ประชาชน และขอประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ โดยพื้นฐานแล้ว
 การปกครองประเทศเป็นสิ่งที่เกิดจากความไว้วางใจอย่างแท้จริงของประชาชน โดยอำนาจนั้นมา
 จากประชาชน การใช้อำนาจทำโดยผู้แทนของประชาชน ประชาชนเป็นผู้รับผลประโยชน์นั้น นี่คือ
 หลักสากลของมนุษยชาติ และรัฐธรรมนูญนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานดังกล่าวเราจะขจัดซึ่งรัฐธรรมนูญ
 กฎหมาย และคำสั่ง ตลอดจนกฤษฎีกาใด ๆ ที่ขัดต่อหลักการนี้” (Constitution of Japan, preamble:
 “We, the Japanese people, acting through our duly elected representatives in the National Diet,
 determined that we shall secure for ourselves and our posterity the fruits of peaceful cooperation
 with all nations and the blessings of liberty throughout this land, and resolved that never again
 shall we be visited with the horrors of war through the action of government, do proclaim that
 sovereign power resides with the people and do firmly establish this Constitution. Government is
 a sacred trust of the people, the authority for which is derived from the people, the powers of
 which are exercised by the representatives of the people, and the benefits of which are enjoyed by
 the people. This is a universal principle of mankind upon which this Constitution is founded. We
 reject and revoke all constitutions, laws, ordinances, and rescripts in conflict herewith.”)

สำหรับประเทศไทยนั้นอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนได้มีการเริ่มบัญญัติไว้ใน
 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 โดยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 2 โดยบัญญัติไว้
 ว่า“อำนาจอธิปไตยย่อมมาจากปวงชนชาวสยามพระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นแต่
 โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” จนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือ รัฐธรรมนูญแห่ง
 ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 3 ดังนี้ “อำนาจอธิปไตยนั้นมาจากปวง
 ชนชาวไทยและพระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงใช้อำนาจดังกล่าวผ่านทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล
 ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”

ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ได้ให้ความเห็นไว้ว่าจากรัฐธรรมนูญอำนาจอ
 ธิปไตยอยู่ที่พระมหากษัตริย์และประชาชน ด้วยเหตุผลที่ว่า ประเพณีในสังคมวัฒนธรรมไทยอัน
 เกิดจากการสั่งสมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพระมหากษัตริย์กับประชาชน และถ้ามอง
 ย้อนกลับไปก่อนการปฏิวัติในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2475 นั้นอำนาจอธิปไตยอยู่ที่พระมหากษัตริย์
 ครั้งเมื่อคณะราษฎรเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ พระมหากษัตริย์ซึ่งทรงอำนาจอธิปไตยอยู่ที่
 สละพระราชอำนาจนั้นให้ประชาชนทั้งประเทศ ด้วยการพระราชทานรัฐธรรมนูญและลดพระองค์
 ลงอยู่ใต้รัฐธรรมนูญแต่ยังทรงใช้อำนาจนั้นแทนปวงชนซึ่งในทางกฎหมายต้องถือว่าพระมหากษัตริย์
 และประชาชนต่างเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยร่วมกัน โดยพระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย

ผ่านทางรัฐสภา หมายความว่า พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจในการออกกฎหมาย คำแนะนำ และยินยอมของรัฐสภา เมื่อรัฐสภาร่างกฎหมายขึ้นแล้วจะทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นกฎหมายตามขั้นตอนของรัฐธรรมนูญ ส่วนอำนาจบริหาร ทรงใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี หมายความว่า การบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งนายกรัฐมนตรี พร้อมด้วยคณะรัฐมนตรีดำเนินการไปนั้น ถือว่ากระทำไปในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้เพราะบรรดาพระราชบัญญัติพระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการอันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน คณะรัฐมนตรีเป็นผู้ปฏิบัติและรับผิดชอบทั้งสิ้น โดยนายกรัฐมนตรีจะต้องกราบบังคมทูลและลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ พระราชอำนาจทางด้านบริหารของพระมหากษัตริย์ดังกล่าวได้แก่ การตราพระราชกฤษฎีกาไม่ขัดต่อกฎหมาย การประกาศใช้และยกเลิกใช้กฎอัยการศึก การประกาศสงคราม เมื่อได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา การทำสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก หรือสนธิสัญญาอื่นกับนานาประเทศ หรือกบงศ์การระหว่างประเทศ และการพระราชทานอภัยโทษ ส่วนอำนาจตุลาการนั้นทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาล หมายถึง ศาลเป็นผู้พิจารณาพิพากษาอรรถคดีต่าง ๆ ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการแต่งตั้งและการพ้นจากตำแหน่งของผู้พิพากษาและตุลาการก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้พิพากษาและตุลาการจะต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2538, หน้า 24-25)

2. หลักประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวข้องกับหลักประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อได้มีการส่งเสริมรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมโดยให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทและให้ประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่ให้ความชอบธรรมแก่การใช้อำนาจของรัฐกับประชาชนหรืออาจกล่าวได้ว่าให้ความชอบธรรมของมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกันได้ เนื่องจากเป็นรูปแบบการปกครองที่ตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า ผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองโดยเนื้อหาแล้วเป็นเพียงผู้ที่ทำให้เจตจำนงของประชาชนเป็นจริงเท่านั้น กล่าวคือ เป็นการเข้ามาทำหน้าที่ในการสนองความต้องการของประชาชนในฐานะที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยนั่นเอง (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2553, หน้า 326)

ความหมายของประชาธิปไตยนั้นมีความหมายไว้ ดังนี้

อริสโตเติล (Aristotle: Greek, พ.ศ. 160 ถึง พ.ศ. 222) ให้ความหมายไว้ว่า ประชาธิปไตยคือการปกครองโดยคนส่วนมาก และโดยจำนวนคนที่เป็นผู้ปกครองนี้ย่อมสะท้อนถึงชนชั้นที่มีอำนาจปกครองด้วย เพราะทุกสังคมคนส่วนมากเป็นคนชั้นต่ำ คนยากจน คนที่มีการศึกษาน้อย

เพราะฉะนั้น ประชาธิปไตยที่ปกครองโดยคนส่วนใหญ่เป็นระบบการปกครองที่ปกครองโดยคนจน คนที่มีการศึกษาน้อย (นิยม รัฐอมฤต, 2552, หน้า 2)

ประธานาธิบดีอับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln: American, ค.ศ. 1809 ถึง ค.ศ. 1865) ประธานาธิบดีคนที่ 16 ของสหรัฐอเมริกา กล่าวเชิงขู่เขยริตทหารหาญที่พลีชีพในสงครามกลางเมืองในพิธิ ณ สุสานเกตติสเบอร์ก เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 1863 ว่าพวกเขาจะไม่ตายเปล่า แต่การตายของพวกเขาจะทำให้สหรัฐอเมริกาที่มีเสรีภาพขึ้นมาใหม่ การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน จะไม่สูญสิ้นไปจากโลกนี้ (Stefan Lorant, 1997, p.99)

Prof. Carl Schmitt (German, ค.ศ. 1888 ถึง ค.ศ. 1985) เป็นศาสตราจารย์ที่มีชื่อเสียงของช่วงปลายสมัยของรัฐธรรมนูญไวมาร์ของเยอรมัน ได้เขียนตำรารัฐธรรมนูญขึ้นมาใน ค.ศ. 1928 ได้กล่าวว่า ประชาธิปไตยนั้น คือ การที่ผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้ออกคำสั่งกับผู้รับคำสั่งกลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือเป็นคน ๆ เดียวกัน (Carl Schmitt, 1928, p.28)

แอนดรู เฮย์วูด (Andrew Heywood) นักรัฐศาสตร์ชาวอังกฤษได้รวบรวมนิยามประชาธิปไตยที่ผู้รู้และนักวิชาการหลากหลายได้กล่าวไว้ มีดังนี้ (Andrew Heywood, 2007, p.71)

- 1) ประชาธิปไตย คือ ระบบการปกครองโดยคนจนและคนที่ด้อยโอกาส
- 2) ประชาธิปไตย คือ รูปแบบการปกครองประเภทหนึ่งที่ประชาชนปกครองตนเองโดยตรงและต่อเนื่อง โดยไม่มีความจำเป็นต้องอาศัยนักการเมืองอาชีพและพนักงานประจำ
- 3) ประชาธิปไตย คือ สังคมที่ตั้งอยู่บนหลักการของความเสมอภาคกันในโอกาสและความมีคุณธรรมของปัจเจกบุคคลมากกว่าหลักการในเรื่องชนชั้นและสิทธิพิเศษ
- 4) ประชาธิปไตย คือ ระบบสวัสดิการและการจัดสรรที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดความไม่เสมอภาคเท่าเทียมกันทางสังคมให้แคบลง
- 5) ประชาธิปไตย คือ ระบบการตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนหลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก
- 6) ประชาธิปไตย คือ ระบบการปกครองที่ให้หลักประกันในเรื่องสิทธิและผลประโยชน์ของฝ่ายเสียงข้างน้อย โดยการยับยั้งอำนาจของฝ่ายเสียงข้างมาก
- 7) ประชาธิปไตย คือ วิธีการบรรจุบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งสาธารณะด้วยวิธีการแข่งขันต่อสู้เพื่อให้ได้คะแนนเสียงของประชาชน
- 8) ประชาธิปไตย คือ ระบบการปกครองที่ทำเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยไม่ต้องคำนึงว่าประชาชนจะมีส่วนร่วมในระบบการปกครองนั้นหรือไม่

วิลเลียม เอช ไรเกอร์ (William H. Riker: American, ค.ศ. 1920 ถึง ค.ศ. 1993) นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน ทำการศึกษาเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ 5 ชิ้นได้แก่

- 1) Pericles's funeral orations
- 2) The agreement of the people
- 3) The declaration of independence
- 4) The declaration of the rights of man and citizens
- 5) Lincoln's gettysburg address

เพื่อค้นหาสาระสำคัญของแนวคิดประชาธิปไตย จากเอกสารข้างต้น เขาพบว่าประชาธิปไตย คือ การปกครองรูปแบบหนึ่งที่ผู้ปกครองมีความรับผิดชอบเต็มที่ต่อผู้อยู่ใต้การปกครอง เพื่อให้ผู้อยู่ใต้การปกครองทุกคนสามารถบรรลุถึงเงื่อนไขการเคารพตัวเอง (William H Riker, 1968, pp.97-98)

วิสุทธิ์ โปธิแทน ได้อธิบายถึงแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย ซึ่งสามารถสรุปได้ 3 แนวคิด ดังนี้ (วิสุทธิ์ โปธิแทน, 2524, หน้า 45)

แนวคิดแรก ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครองหรือระบบการเมือง คือ มุ่งองค์กรต่าง ๆ ในการปกครอง เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการปกครอง เช่น การมีสภาตัวแทนราษฎร พรรคการเมือง รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ศาลมีอิสระจากฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อสภาตัวแทนราษฎร เป็นต้น

แนวคิดที่สอง ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ หมายความว่า ประชาชนมีความรู้สึกและยอมรับคุณค่าของประชาธิปไตยในขอบเขตแห่งกฎหมาย เสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ โดยยึดถือและปฏิบัติอย่างมั่นคงตามวิถีทางแห่งกฎหมายเพื่อธำรงไว้ซึ่งหลักการแห่งประชาธิปไตย

แนวคิดที่สาม ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต หมายความว่า การปฏิบัติตามหลักการประชาธิปไตยในการดำเนินชีวิตประจำวัน ประชาชนทุกคนเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ไม่ละเมิดหรือเอาเปรียบสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น เคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง

หลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย มีผู้อธิบายไว้ดังนี้

เฮนรี เมโย (Henry Mayo: Canadian, ค.ศ. 1911 ถึง ค.ศ. 1960) อธิบายว่า หลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยต้องประกอบด้วยหลัก 4 ประการ คือ (จิร โขช วิระสัย และคณะ, 2538, หน้า 282)

- 1) การควบคุมผู้วางนโยบายโดยประชาชน
- 2) ความเสมอภาคทางการเมือง
- 3) เสรีภาพทางการเมืองหรือประสิทธิผลในการควบคุมโดยประชาชน
- 4) หลักแห่งเสียงข้างมาก

ซิกมันด์ นอยมันน์ (Sigmund Neumann : German, ค.ศ. 1904 ถึง ค.ศ. 1962) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตยไว้ 10 ประการ คือ (Henry W. Ehrmann, 1964, p.97)

- 1) อำนาจอธิปไตยมาจากประชาชน เป็นของปวงชน
- 2) ขั้นตอนเลือกผู้นำเป็นไปโดยเสรี
- 3) ผู้นำมีความรับผิดชอบ
- 4) ระบอบความเสมอภาค
- 5) สนับสนุนพรรคการเมืองมีมากกว่า 1 พรรค
- 6) เน้นความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
- 7) ไม่กีดกันกลุ่มต่าง ๆ จากการมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครอง
- 8) สำนึกในความเป็นพลเมืองดี
- 9) ส่งเสริมครรลองทัศนคติแบบประชาธิปไตย
- 10) เน้นความเชื่อมั่นในความคิดของมนุษย์

ศาสตราจารย์ พันตรี ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของประชาธิปไตย ดังนี้ (ป๋วย อึ้งภากรณ์, 2529, หน้า 212)

- 1) สิทธิเสรีภาพของประชาชนจะต้องได้รับความคุ้มครองพอสมควร และความคุ้มครองนี้ควรมีขั้นต่ำตามที่องค์กรสหประชาชาติได้ประกาศไว้ว่าเป็นสิทธิมนุษยชน
- 2) ประชาชนใช้สิทธิดังกล่าวนี้เพื่อให้ตนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ทั้งด้านนิติบัญญัติและในด้านบริหาร โดยที่อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน
- 3) การใช้สิทธิ เสรีภาพและการใช้อำนาจอธิปไตยนั้น บุคคลแต่ละคนจะต้องมีความเสมอกันต่อกฎหมายด้วย
- 4) การใช้อำนาจให้ความยุติธรรมในทางศาลต้องเป็นอิสระจากการบริหารราชการแผ่นดิน
- 5) ความเสมอภาคจะต้องรวมความจากการเมืองออกไปสู่เศรษฐกิจและระบบสังคม
- 6) ในการใช้สิทธิและเสรีภาพของเอกชนจะต้องใช้โดยไม่ก้าวท้าวและเป็นปรปักษ์ซึ่งกันและกัน

ศาสตราจารย์ ดร.อมร รัชกษาศักดิ์ ได้กล่าวถึงหลักการประชาธิปไตยไว้ ดังนี้ (อมร รัชกษาศักดิ์, 2541, หน้า 7-9)

- 1) ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและประชาชนเป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุด
- 2) รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชนหรือโดยความยินยอมของประชาชน

3) ในประเทศขนาดใหญ่ที่ใช้ประชาธิปไตยทางอ้อมจะต้องมีการเลือกตั้งตัวแทน และพนักงานของรัฐอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม ซึ่งประชาชนสามารถออกเสียงเลือกตั้งได้โดยอิสระ

4) สถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ในการตัดสินใจทางการเมืองหรือกำหนดนโยบายสาธารณะต้องตั้งขึ้นโดยวิธีทางแห่งการแข่งขัน เพื่อให้ได้รับคะแนนเสียงความเห็นชอบของประชาชน

5) ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตลอดเวลา โดยกระทำผ่านกลไกต่าง ๆ หรือใช้สิทธิแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้โดยตรง

6) รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ประชาชนมีสิทธิในการติชมควบคุมการทำงานของรัฐบาลตลอดเวลา และมีสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่กำหนดไว้

7) อำนาจการปกครองประเทศต้องไม่อยู่ในกำมือของคนคนเดียว หรือกลุ่มคน กลุ่มเดียว ต้องมีการแบ่งอำนาจปกครองประเทศอย่างน้อยในระดับหนึ่ง

8) รัฐบาลต้องมีอำนาจจำกัด มีการแบ่งและกระจายอำนาจ และมีการตรวจสอบและถ่วงดุลหรือคานอำนาจซึ่งกันและกัน

9) หน้าที่หลักของรัฐบาล คือ การส่งเสริมปัจเจกชน เสรีภาพ ความเสมอภาคและภราดรภาพของพลเมือง

10) การตัดสินใจที่สำคัญต้องเป็นไปตามเสียงข้างมาก โดยคำนึงถึงสิทธิของเสียงข้างน้อย

11) ประชาชนมีความเสมอภาคในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความเสมอภาคตามกฎหมายและความมีโอกาสเท่าเทียมกันในทุกด้าน ทุกคนมีศักดิ์ศรี และไม่มีผู้ใดมีอภิสิทธิ์เหนือผู้อื่น

12) ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพอย่างกว้างขวาง โดยรัฐบาลให้หลักประกันและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเหล่านั้น อย่างน้อยก็ในด้านสิทธิขั้นพื้นฐานเป็นสำคัญ

13) ประชาชนต้องมีอิสระในการพูด การพิมพ์ การแสดงความคิดเห็น การร่วมชุมนุม การตั้งพรรคการเมือง เพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศได้จริง และมีสิทธิได้รับข้อมูลข่าวสารของทางราชการ

14) รัฐบาลต้องใช้หลักการปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรม ไม่ใช่อำนาจตามอำเภอใจ

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ อธิบายความหมายของหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย คือ การยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล รวมทั้งความเสมอภาคและเสรีภาพในการดำเนินชีวิต และจากหลักการพื้นฐานดังกล่าว จึงสามารถประมวลลักษณะสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย จึงอาจกล่าวได้ว่าประชาชนเป็นผู้ที่มีอำนาจอधिकที่สุดในรัฐ ประชาชนทุกคนในรัฐมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย

ตลอดจนมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน การดำเนินการของรัฐจำเป็นต้องถือตามมติเสียงข้างมากเป็นตัวตัดสิน แต่เสียงส่วนน้อยในรัฐจะต้องได้รับการคุ้มครองความเป็นธรรมตามกฎหมายด้วยเช่นกัน การปกครองแบบประชาธิปไตยจำเป็นต้องได้รับความยินยอมพร้อมใจจากประชาชนส่วนใหญ่ในรัฐ (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2549, หน้า 73)

โดยทั่วไปประชาธิปไตย มี 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ ประชาธิปไตยแบบโดยตรง (Direct democracy) หรือบางครั้งเรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) คือราษฎรมีบทบาทในการตัดสินใจในกิจการของบ้านเมืองโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน และประชาธิปไตยแบบโดยอ้อม (Indirect democracy) คือ แบบมีตัวแทน (Representative) (จิร โชก วีระสัย และคณะ, 2538, หน้า 287) แต่เนื่องจากความล้มเหลวของประชาธิปไตยแบบตัวแทน ได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นักวิชาการจึงได้เสนอทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาและจุดอ่อนของระบบประชาธิปไตยโดยผู้แทน โดยการเสนอระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมาทดแทน ผู้วิจัยจึงขอแยกหัวข้อศึกษารูปแบบประชาธิปไตยออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1) ประชาธิปไตยทางตรง (Direct democracy)

รูปแบบประชาธิปไตยทางตรง (Direct democracy) หรือประชาธิปไตยบริสุทธิ์ (Pure democracy) เป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยด้วยตนเอง สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารปกครองบ้านเมืองด้วยตนเอง ไม่นิยมการมีตัวแทน เพราะถือว่าตนเองเป็นผู้แสดงความต้องการได้ดีกว่าคนอื่น ประชาชนต้องเป็นผู้ริเริ่มและเป็นผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้าย โดยที่พลเมืองสามารถมีส่วนร่วมกับการตัดสินใจใด ๆ ได้โดยตรงโดยไม่ต้องอาศัยคนกลางหรือผู้ทำหน้าที่แทนตน (วัชรินทร์ ชาญศิลป์, 2552, หน้า 17) ประชาธิปไตยทางตรงในอดีตพบได้ในกรีกโบราณ (Athenian direct democracy) ในปัจจุบันพบได้น้อยมาก ตัวอย่างประชาธิปไตยทางตรงในปัจจุบัน เช่น การออกเสียงตัดสินใจของพลเมืองในสภาประชาชนกลางแจ้งของชาวสวิส (Landsgemeinden) หรือที่ประชุมสภาเมือง (Town meeting) ของชาวอเมริกันในแถบนิวอิงแลนด์ ประชาธิปไตยในชุมชนคิบบูตซ์ (Kibbutz) ในอิสราเอล เป็นต้น ประชาธิปไตยทางตรงเป็นเพียงรูปแบบที่ไม่ค่อยแพร่หลายนัก เนื่องจากรูปแบบการปกครองดังกล่าวสามารถใช้ได้กับชุมชนที่มีกลุ่มคนขนาดเล็กเท่านั้น ซึ่งโดยปกติแล้วจะเป็นนครรัฐ ณั้ฅ ฅฅฅ ฅฅฅ (Rousseau: French, ค.ศ. 1712 ถึง ค.ศ. 1778) กล่าวถึงประชาธิปไตยทางตรงไว้ว่า จะต้องมีเงื่อนไขเชิงเศรษฐกิจและสังคมอย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่ (จิร โชก วีระสัย และคณะ, 2538, หน้า 291)

- (1) มีจำนวนประชากรไม่มากนัก
- (2) ฐานะความเป็นอยู่ไม่เหลื่อมล้ำกันมากนัก
- (3) สังคมมีลักษณะสมานรูป คือ ไม่มีลักษณะทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาก (เช่น ไม่มีหลายศาสนา) และ

(4) ผู้ใช้กฎหมายจะต้องปฏิบัติตนภายในขอบเขตของกฎหมาย

2) ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (Representative democracy)

เนื่องจากประชากรเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ประชาธิปไตยแบบผู้แทนหรือประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect democracy) ประชาชนไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในประชาธิปไตยทางตรงได้ทั้งหมด ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนจึงเริ่มมีบทบาทสำคัญแทนประชาธิปไตยแบบทางตรง สาระสำคัญของความสัมพันธ์แบบการปกครองโดยผู้แทน คือ อำนาจอธิปไตยที่เรียกว่าอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) นั้น เป็นของประชาชน (Popular sovereignty) แต่ประชาชนไม่สามารถใช้สิทธิทางการเมืองได้โดยตรงดังเช่นสมัยนครรัฐเอเธนส์ เนื่องจากมีจำนวนประชากรมากขึ้น จึงต้องมีการมอบอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของประชาชนให้กับตัวแทนเป็นผู้ใช้อำนาจแทนประชาชน จึงเรียกว่า “ผู้แทนราษฎร” ลักษณะสำคัญของการปกครองโดยผู้แทน ประกอบด้วย (วัชรินทร์ ชาญศิลป์, 2552, หน้า 17)

- (1) ประชาชนมอบอำนาจอธิปไตยของตนให้ ตัวแทนไปใช้แทนตน
- (2) การมอบอำนาจอธิปไตยต้องผ่านกระบวนการเลือกตั้ง (Election) ภายใต้ระบบการแข่งขัน (Competition)
- (3) ตัวแทนของประชาชนมีอำนาจจำกัดตามที่กฎหมาย (รัฐธรรมนูญ) กำหนดไว้เท่านั้น
- (4) เป็นการมอบอำนาจให้กับผู้แทนอย่างมีเงื่อนไข หากผู้แทนใช้อำนาจนอกขอบเขตของกฎหมาย ใช้อำนาจโดยพลการ หรือโดยบิดเบือนเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยย่อมเรียกอำนาจคืนได้

ในประเทศไทยพบระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อไปทำหน้าที่แทนประชาชนในรัฐสภา เป็นต้น

3) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy)

หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศไทยโดยประชาชนทำหน้าที่ปกครองตนเองโดยตรงแต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถกระทำได้ จึงเกิดรูปแบบการปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทน โดยประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นทำหน้าที่แทนตน และผู้แทนทำหน้าที่ร่วมกันเลือกผู้บริหารประเทศเพื่อกำหนดนโยบายและวิธีการปฏิบัติตาม

นโยบาย การเลือกผู้แทนเข้าทำหน้าที่แทนตนเป็นกลไกเบื้องต้นของการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทนนั้น ยังไม่สามารถสนองตอบและแก้ไขปัญหาคือความเดือดร้อนของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมที่มีการขยายตัวและมีความสลับซับซ้อนประกอบกับการแสวงหาผลประโยชน์ของบุคคลบางกลุ่มที่เกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของประชาชนเพื่อขอมิพื้นที่เรียกร้องสิทธิทางการเมืองในการปกป้องผลประโยชน์ของตน (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2554, หน้า 7-8) จึงเป็นบ่อเกิดของสิทธิทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่รูปแบบต่าง ๆ ซึ่งรูปแบบประชาธิปไตยสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นรูปแบบประชาธิปไตยที่ให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้นซึ่งมีความแตกต่างจากรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยทางตรงยุคกรีกและโรมันโบราณ รวมถึงการปกครองตนเองของพลเมืองในนครขนาดเล็กแถบยุโรปในยุคกลาง ตัวอย่างรูปแบบการมีส่วนร่วมตัดสินใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยทางตรงสมัยใหม่ (Modern direct democracy) เช่น การออกเสียงประชามติ (Referendum) การใช้สิทธิริเริ่มเสนอกฎหมายโดยประชาชน (Initiative) และการเข้าชื่อยื่นถอดถอนตัวแทนในรัฐสภา (Recall) เป็นต้น ซึ่งรูปแบบของการใช้อำนาจตัดสินใจทางการเมืองของพลเมืองแบบประชาธิปไตยทางตรงสมัยใหม่นั้น เป็นกลไกหรือสถาบันทางการเมืองที่ดำรงอยู่ในฐานะส่วนหนึ่งของระบบการเมืองการปกครองแบบตัวแทน ดังนั้นประชาธิปไตยทางตรงสมัยใหม่นั้น จึงหมายความถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมตัดสินใจทางการเมืองโดยตรงของประชาชนภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative democracy) ซึ่งมีนัยต่างจากการตัดสินใจทางการเมืองโดยตรงของประชาชนที่เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยบริสุทธิ์ (Classical and pure democracy) ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการจึงเรียกระบอบการปกครองแบบตัวแทนที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยทางตรงควบคู่ไปด้วยในชื่อต่าง ๆ อาทิ ประชาธิปไตยกึ่งทางตรง (Semi-direct democracy) และประชาธิปไตยแบบผสม (Hybrid democracy) เป็นต้น (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และชาย ไซยชิต, 2552, หน้า 5-6)

โดยสรุปแล้ว ความล้มเหลวของระบบประชาธิปไตยโดยผู้แทนได้ส่งผลกระทบในทางลบต่อการพัฒนาการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นักวิชาการจึงได้เสนอทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาและจุดอ่อนของระบบประชาธิปไตยโดยผู้แทน โดยการเสนอระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมาทดแทน ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงหมายถึง ระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนที่สนับสนุนให้ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้นทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น (วัชรินทร์ ชาญศิลป์, 2552, หน้า 18) หลักการสำคัญของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมยึดหลักพื้นฐานที่ว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

ประชาชนสามารถใช้อำนาจได้เสมอแม้ว่าได้มอบอำนาจให้กับผู้แทนของประชาชนไปใช้ในสถานะที่เป็นตัวแทนแล้วก็ตาม แต่ประชาชนก็สามารถเฝ้าดู ตรวจสอบควบคุม และแทรกแซงการทำหน้าที่ของตัวแทนของประชาชนได้เสมอ จากคำนิยามดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปหลักการหรือองค์ประกอบสำคัญของคำว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมได้ ดังนี้ (บุญเสริม นาคสาร, 2548)

- (1) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร
- (2) เน้นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน
- (3) อำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน
- (4) เพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
- (5) มีความยืดหยุ่นได้ กล่าวคือ มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส และคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม
- (6) การมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

Helena Catt ได้เสนอไว้ว่า องค์ประกอบและเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดของความเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ (Helena Catt, 1999, p.39)

- 1) ทุกคนสามารถประเด็นปัญหาใดปัญหาหนึ่งขึ้นมา เพื่อกำหนดเป็นวาระของการประชุม สามารถเสนอทางเลือกและมีส่วนร่วมในการเลือกหรือการตัดสินใจสุดท้ายได้
- 2) เป็นการประชุมที่ทุกคนสามารถพูดคุยกันได้อย่างทั่วถึง (Face-to-face meeting)
- 3) มีการปรึกษาหารือ หรืออภิปรายประเด็นปัญหาที่หยิบยกมาพิจารณากันอย่างกว้างขวาง ทุกคนต้องการมีส่วนร่วมในการอภิปราย และสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่
- 4) มีแนวโน้มที่พยายามจะให้เกิดความเห็นพ้อง (Consensus) ร่วมกัน ในประเด็นปัญหาที่พิจารณา

สำหรับประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ซึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 2 ได้บัญญัติว่า “ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” โดยได้มีการนำระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมาใช้ เช่น การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกเสียงประชามติ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น

3. หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation)

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น เป็นแนวความคิดที่เกิดและอยู่เคียงคู่กับการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากระบอบการปกครองนี้ถือว่าอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศนั้นมาจากประชาชน และประชาชนเป็นผู้ให้ฉันทานุมัติแก่องค์กรต่าง ๆ ของรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจดังกล่าวในทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ อันเป็นการสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 ดังนั้นจึงเป็นการสมควรที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ซึ่งประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยจะมีบทบัญญัติรับรองสิทธินี้ของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญ (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2545, หน้า 47-48)

การมีส่วนร่วมของประชาชน มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายดังนี้

องค์การสหประชาชาติ (The United Nations) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะที่เป็นกระบวนการในการพัฒนาว่า คือ การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในระดับต่าง ๆ ดังนี้ (United Nation, 1981, p.35)

1) การเข้าร่วมกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรให้บรรลุเป้าหมายนั้น

2) การปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ โดยความสมัครใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะหมายถึง การที่ให้ประชาชนหลุดพ้นจากการเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนามาเป็นผู้นำของการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลง ซึ่งประชาชนจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการพัฒนา

ขั้นที่ 2 การจัดลำดับความสำคัญ

ขั้นที่ 3 การวางแผน

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติตามแผน

ขั้นที่ 5 การได้มาซึ่งความรู้ซึ่งจะส่งผลให้เกิดพลังในการพัฒนา

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญองค์การสหประชาชาติ กล่าวว่า การนิยามความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวขยายความการมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมประเด็น ดังนี้ (กฤษณะ บวรรัตนาร์ณีย์, 2549, หน้า 5-7)

1) การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรม ซึ่งนำไปสู่กระบวนการพัฒนา และเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

2) การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้องโดยสมัครใจและเป็นประชาธิปไตยในกรณีต่อไปนี

(1) เอื้อให้เกิดความพยายามพัฒนา

(2) การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาเท่าเทียมกัน

(3) การตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบาย การวางแผน และการดำเนินโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจไม่ว่าระดับท้องถิ่น ภูมิภาค หรือระดับชาติจะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนและลงแรงกับประโยชน์ที่ดิน

4) ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจผิดพลาดแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบาย และ โครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจ สังคมของประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยที่สำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

Franklyn Lisk ได้อธิบายว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการดำเนินการตัดสินใจทุกระดับ ทุกรูปแบบในแต่ละกิจกรรม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของกระบวนการวางแผนซึ่งมีการกำหนดรูปแบบการทำงาน กำหนดแนวคิดการมีส่วนร่วมที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมของมวลชนอย่างกว้างขวางในการเลือก การบริหาร การประเมินผลของแผนงานแต่ละโครงการที่จะนำมาขยายระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น (Franklyn Lisk, 1985, p.15)

Willem Frederik (Wim) Wertheim ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นการที่ประชาชนจะเข้าไปมีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ ทั้งด้านการบริหาร การเมือง เพื่อที่จะกำหนดความต้องการของตนเองในชุมชนได้ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนา (Willem F. Wertheim 1981, p.3)

James L. Creighton กล่าวว่าไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ความกังวล ความต้องการ และคุณค่าของประชาชน ได้รับการบูรณาการในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ ผ่าน กระบวนการสื่อสารแบบสองทาง โดยมีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากประชาชน (James L. Creighton, 2005, p.36)

ศาสตราจารย์ ดร.ปรัชญา เวสารัชช์ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมนั้น ไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่แต่ประการใด ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมตลอดมานับแต่เกิดชุมชนของมนุษย์ การมีส่วนร่วมเกิดได้หลายลักษณะ หลายรูปแบบ หลายวิธีการ หลายกิจกรรม และหลายวัตถุประสงค์ แตกต่างกันไปตามมิติต่าง ๆ โดยต้องยึดหลักองค์ประกอบดังนี้ (ปรัชญา เวสารัชช์, 2528, หน้า 5)

- 1) มีประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจการพัฒนา
- 2) ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงานหรือทรัพยากรบางอย่างในการร่วมพัฒนา

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนา ชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่า สิ่งที่มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้นจักได้รับการตอบสนอง และทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2531, หน้า 10)

รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพและความเสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2546, หน้า 4)

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วม รับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527, หน้า 183)

ดร.ถวิลวดี บุรีกุล กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้ง การจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อ

ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณา กำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2551, หน้า 6)

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง พฤติกรรมอัน ประกอบด้วยการร่วม และสมยอมประพฤติตามพฤติกรรมคาดหวังของกลุ่มทางการและไม่ใช่ ทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาคมอาสาสมัคร ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในความหมายนี้ คือ การที่ประชาชนก่อให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ร่วมกันนั่นเอง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2550, หน้า 31)

อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการนั้น ๆ เหตุผลเบื้องต้นของการที่คนเรามา ร่วมกันได้ ควรต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่กระทำโดยหรือ ทำในนามกลุ่มนั้นการกระทำผ่านองค์การ ดังนั้น องค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวทำให้บรรลุถึง ความหมายเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527, หน้า 183)

วิธีการแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับ วัตถุประสงค์ และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ

International Association for Public Participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วม ของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (International Association for Public Participation, 2007)

1) การให้ข้อมูลข่าวสาร (Information) ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับ ต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การ จัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2) การรับฟังความคิดเห็น (Consult) เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธี ต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3) การเกี่ยวข้อง (Involving) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ ปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่า ข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการ บริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4) ความร่วมมือ (Collaboration) เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธาณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empowering) เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธาณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

Cohen และ Uphoff ได้จำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ระดับ คือ (Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. 1980, p.219-222)

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making)

ประการแรกที่จะต้องทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation)

การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงาน ได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน การประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit)

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เจริญปริมาณ เจริญคุณภาพ โดยต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในด้วย ผลประโยชน์ของโครงการในทางบวกและผลเสียหายของโครงการที่เกิดขึ้นในทางลบ ซึ่งเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

สิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (View) ความชอบ (Preference) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งจะมีอิทธิพลและสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ ได้แบ่งรูปแบบ หรือระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ เป็น 6 ระดับ (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2545, หน้า 16) คือ

ระดับที่ 1 ร่วมรับรู้

ระดับที่ 2 ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น

ระดับที่ 3 ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ

ระดับที่ 4 ร่วมดำเนินการ

ระดับที่ 5 ร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล

ระดับที่ 6 ร่วมรับผล

ระดับที่ 1 ร่วมรับรู้ หมายถึง รัฐได้ให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมแก่ประชาชน เมื่อรัฐมีความคิดริเริ่มหรือมีนโยบายที่จะให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ แล้วเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้โดยการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน หรือให้สิทธิแก่ประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการที่มอบให้แก่ประชาชนนั้น

ระดับที่ 2 ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น หมายถึง เมื่อประชาชนได้ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐแล้วประชาชนก็จะร่วมกันหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ความจำเป็นและความต้องการที่ต้องให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้นพร้อมร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อหน่วยงาน เจ้าของโครงการหรือกิจกรรม หรือหน่วยงาน หรือผู้มีอำนาจตัดสินใจนำไปใช้ประกอบการพิจารณาต่อไป

ระดับที่ 3 ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ หมายถึง ร่วมพิจารณาเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย กับโครงการหรือกิจกรรม

ระดับที่ 4 ร่วมดำเนินการ หมายถึงร่วมในการลงทุน ร่วมในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงาน หรือร่วมปฏิบัติงานเอง

ระดับที่ 5 ร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล หมายถึง การร่วมตรวจสอบ และติดตามการดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ ว่าเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์

ระดับที่ 6 ร่วมรับผล หมายถึง การดำเนินการ โครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินไปแล้ว ย่อมได้มาซึ่งผลประโยชน์และผลกระทบทั้งที่เป็นผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบ โดยที่ประชาชนหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องรับเอาผลที่เกิดขึ้นมา

การมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 6 ระดับนั้น หากประชาชนได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยทุกระดับแล้วย่อมถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนสรุปได้ว่าระดับการมีส่วนร่วมดังกล่าวมีความสอดคล้องกับกระบวนการหรือขั้นตอน การมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ของประชาชน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึง ความสามารถในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาด้วยหากประชาชนมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วม ในทุก ๆ ระดับแล้ว ย่อมถือว่าประชาชนมีความสามารถในการควบคุมการมีปฏิสัมพันธ์ได้ และมีขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเอง

ดร.จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในบริบทประเทศไทย ดังนี้ (จุฑารัตน์ ชมพันธุ์, 2555, 125-126)

1) ระดับการให้ข้อมูล (Informing) เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ต่ำที่สุด โดยรัฐหรือเจ้าของโครงการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเมื่อกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาต่าง ๆ ได้ถูกคิดริเริ่มแล้ว ประชาชนจะมีสิทธิเพียงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเท่านั้น โดยไม่มีช่องทางในการแสดง

ความคิดเห็นหรือเกี่ยวข้องใด ๆ กับการตัดสินใจ อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าระดับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน และผู้มีส่วนได้เสียนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม วิธีการให้ข้อมูลมีได้หลายเทคนิควิธี การ เช่น การประกาศผ่านหนังสือพิมพ์ การแจกแผ่นพับ การแสดงนิทรรศการ เป็นต้น

2) ระดับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (Information provision) เป็นระดับที่สูงขึ้น ซึ่งเมื่อประชาชนผู้มีส่วนได้เสียได้รับข้อมูลข่าวสารแล้ว ย่อมสามารถที่จะค้นหาสาเหตุของปัญหา วิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการของกิจกรรมหรือโครงการ และพิจารณาถึงข้อดี และข้อเสียของทางเลือกต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น โดยที่รัฐหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจเชิญชวนให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมหรือโครงการนั้น เพื่อให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจจะนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจต่อไป

3) ระดับการปรึกษาหารือ (Consultation) เป็นระดับขั้นที่มีการเปิดโอกาสให้มีการเจรจากัน อย่างเป็นรูปแบบระหว่างผู้กำหนดนโยบาย เจ้าของโครงการ ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ และสาธารณชนมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำข้อมูลและผลการศึกษามาปรึกษาหารือกับประชาชนในประเด็นปัญหา ทางเลือก ทางแก้ไขที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย โครงการนั้น ๆ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้แต่ไม่มีหลักประกันว่าแนวความคิดเหล่านั้นจะถูกนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาอย่างเหมาะสมและมีผลต่อการตัดสินใจเพียงใด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมในประเทศไทยส่วนใหญ่อยู่ในระดับนี้ โดยประเทศไทยได้ให้มีการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน รวมทั้งคุณภาพของสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับนี้ผ่านทางกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 และประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่องกำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2553

4) ระดับการสร้างความร่วมมือ การวางแผนร่วมกัน (Involvement) เป็นระดับที่เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองทาง มีขอบเขตที่กว้างขึ้น มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการ เปิดโอกาสให้มีการวางแผนร่วมกันในการเตรียมหรือการดำเนินโครงการ โดยเฉพาะความคิดเห็นที่นำไปสู่การลดผลกระทบที่อาจเกิดจากการดำเนินโครงการหรือการลดปัญหาความขัดแย้ง เหมาะสำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนหรือมีข้อโต้แย้งมาก อย่างไรก็ตาม ผู้มีอำนาจตัดสินใจยังคงมีอำนาจการตัดสินใจขั้นสุดท้าย วิธีการมีส่วนร่วม เช่น การประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วมหรือกลุ่มที่ปรึกษา

5) ระดับการร่วมดำเนินการ (Partnership) ระดับนี้ ผู้มีอำนาจตัดสินใจ ผู้ดำเนินนโยบายโครงการและประชาชนร่วมกันจัดทำหรือดำเนินการตามนโยบายหรือโครงการนั้น ๆ เป็นการปฏิบัติตามนโยบายหรือดำเนินโครงการร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายที่วางไว้

6) ระดับการร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามตรวจสอบ และประเมินผล (Delegated power) เป็นระดับที่ประชาชนมีสิทธิในการแลกเปลี่ยนกับผู้มีอำนาจตัดสินใจและสามารถเข้าร่วมตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินการกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้จะเป็นการดำเนินการดำเนินนโยบายและโครงการพัฒนาต่าง ๆ โดยเฉพาะการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมาก เนื่องจากประชาชนจะทำหน้าที่เฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบ และเตือนภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรม หรือโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพประชาชน สังคมและคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยรูปแบบของการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลอาจอยู่ในรูปของการจัดตั้งคณะกรรมการกลางที่ประกอบด้วยผู้มีส่วนได้เสียที่ครอบคลุมทุกภาคส่วน

7) ระดับการควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control) เป็นระดับการมีส่วนร่วมขั้นสูงสุด โดยประชาชนสามารถริเริ่มนโยบายวางแผนและดำเนินโครงการต่าง ๆ ได้เองตั้งแต่ต้น ทั้งนี้เจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานเท่านั้น

ดร.ถวิลวดี บุรีกุล กล่าวว่า การให้ประชาชนมีส่วนร่วมนั้นสามารถทำได้ในหลายระดับขึ้นอยู่กับรัฐบาลแต่ละยุคว่าจะให้ความสำคัญต่อประชาชนมากน้อยต่างกัน คือ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2551, 8-9)

1) ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจ หมายถึงให้ประชาชนเข้าจัดการหรือดำเนินการเอง โดยไม่มีการติดต่อกับรัฐบาลก่อนซึ่งอาจมีการโต้ตอบจากรัฐบาล ตัวอย่างเช่น การตั้งศาลเตี้ย การเดินขบวน การเข้ายึดสถานที่ของทางราชการเพื่อเรียกร้องความ เป็นธรรม เป็นต้น ถ้าประชาชนมีส่วนร่วมมากรัฐบาลก็อาจจะมีอำนาจน้อยลง

2) ประชาชนและรัฐบาลร่วมกันแก้ปัญหา โดยมีอำนาจเท่าเทียมกัน เช่น โครงการทำความสะอาดหมู่บ้าน การสร้างถนน และขุดบ่อน้ำในหมู่บ้าน

3) ประชาชนเป็นที่ปรึกษา หมายถึง รัฐบาลขอความคิดเห็นจากประชาชน และตั้งใจที่จะกระทำการตามความเห็นนั้น แต่ก็ยังมีอำนาจที่จะไม่รับความคิดเห็นนั้นไปปฏิบัติ เช่น การตั้งคณะกรรมการเพื่อการประสานงานระหว่างประชาชนและส่วนราชการ การแต่งตั้งคณะที่ปรึกษา การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเฉพาะกลุ่ม

4) ประชาชนแสดงความคิดเห็น ซึ่งรัฐบาลจะให้โอกาสประชาชนได้แสดงความคิดเห็นในบางเรื่อง แต่มักจะไม่นำความเห็นไปปฏิบัติ และรัฐยังมีอำนาจที่จะไม่รับฟังความคิดเห็น

นั้น เช่น การประชุมใหญ่ที่ให้โอกาสประชาชนทุกคนได้แสดงความคิดเห็น การขอความเห็นในกฎระเบียบที่กำลังจะนำออกมาใช้

5) ประชาชนรับทราบ เป็นการแถลงข่าวสารและมติของรัฐบาลให้ประชาชนได้ทราบ ประชาชนอาจมีปฏิกิริยาโต้ตอบหรือไม่มีก็ได้ เช่น การแถลงถึงโครงการต่าง ๆ ที่รัฐบาลได้มีมติให้ดำเนินการการริเริ่มกฎหมายต่าง ๆ และการเวนคืนที่ดิน

6) รัฐบาลใช้อำนาจ กล่าวคือ รัฐบาลใช้อำนาจจัดการโดยไม่แจ้งให้ประชาชนทราบล่วงหน้า ตัวอย่างเช่น การสืบสวนจับกุมผู้กระทำความผิดกรณีต่าง ๆ โดยไม่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า เป็นต้น จากการศึกษาลำดับขั้นของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมนั้น พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมดำเนินการ และมีส่วนร่วมสนับสนุน ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีหลายระดับขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญของรัฐบาลด้วย ซึ่งสามารถจัดลำดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจากมากไปหาน้อยได้ คือ ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจประชาชนมีส่วนร่วม ประชาชนเป็นที่ปรึกษา ประชาชนแสดงความคิดเห็น ประชาชนรับทราบ และรัฐบาลใช้อำนาจ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2551, หน้า 10)

ศาสตราจารย์พิเศษ สิทธิโชค ศรีเจริญ ได้ร่วมเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญไว้อย่างน่าสนใจว่า (พงษ์ธร ชาญยุติรี, 2551, หน้า 67-71)

1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 87 ที่มีทั้งหมด 5 อนุมาตรา แต่ในอนุมาตรา 3 มีการระบุที่ค่อนข้างชัดเจนมากในการที่จะให้อำนาจประชาชนในการมีส่วนร่วมด้านการอำนวยความสะดวกยุติธรรมได้ ที่บัญญัติว่า รัฐต้องดำเนินการตามนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น โดยสาระสำคัญในประเด็นนี้ คือ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น เพราะฉะนั้นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยที่ประชาชนจะมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมนั้น จะต้องทำในรูปแบบองค์กรวิชาชีพหรือรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งต้องดำเนินการในรูปแบบตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 87 อนุมาตรา 3 บัญญัติไว้

2) การที่จะให้ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมได้นั้น รัฐต้องให้ความรู้ ให้ความช่วยเหลือ มีการบริหารทางวิชาชีพ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีการเข้าถึงต่ำ อาจจะเป็นการดำเนินการเพียงแค่ว่าในลักษณะสัญลักษณ์ว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว แต่อาจจะขาดเนื้อหาการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

เป็นลักษณะเชิงอำนาจอยู่ ปัญหาของการที่จะส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐได้นั้น เนื่องจากมีประเด็นสำคัญ คือ ประชาชนยังไม่มั่นใจในการอำนวยความสะดวก ดังนั้นต้องให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อให้รู้ว่าการมีส่วนร่วมมีประโยชน์ต่อตัวเขาอย่างไร และต้องให้กระบวนการยุติธรรมอำนวยความสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม ไม่มีราคาแพง เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายๆ สะดวก ปลอดภัย โดยรัฐต้องให้ความรู้ ความช่วยเหลือ ค้ำครอง มีความเป็นวิชาชีพ โดยให้ประชาชนรู้สึกว่าการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ แต่รัฐต้องออกแบบว่า เข้าถึงแบบไหน อย่างไร รัฐต้องลดความล่าช้าในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้คนบริสุทธ์มั่นใจในกระบวนการยุติธรรม

3) การดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรมและทั่วถึง ส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือ การให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน ตามแนวนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรมที่บัญญัติในมาตรา 81 อนุมาตรา 1 บัญญัติว่า รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรมโดยการดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรมและทั่วถึง ส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือ และให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนและจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ โดยให้ประชาชนและองค์กรวิชาชีพมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมและการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายและจัดระบบงานราชการงานของรัฐอย่างอื่นในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ

4) ตามข้อ 2 และข้อ 3 ที่แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ปรากฏตามมาตรา 87 อนุมาตรา 3 กับมาตรา 81 อนุมาตรา 1 มีความสัมพันธ์กันที่ทำให้เกิดอำนาจของประชาชนในการมีส่วนร่วมที่จะเข้ามาในงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมได้ และถ้ามีการตรวจสอบที่มาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติไว้เกี่ยวกับการที่ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้แปดอนุมาตรา แต่อนุมาตราที่สำคัญที่สุด คือ อนุมาตรา 1 กล่าวถึง สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วและทั่วถึง ถือเป็นเรื่องสำคัญที่สุดแล้วเป็นเรื่องที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้โดยง่าย สะดวก และรวดเร็วจริง ๆ สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วและทั่วถึง ทั้งสามมาตรานี้เป็นเรื่องที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมได้

5) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอำนวยความสะดวกในทางสังคม เนื่องจากวัฒนธรรมของประเทศไทย การใกล้เกลี่ย การประนอมข้อพิพาท หรือแม้กระทั่งการชี้ขาดของผู้หลักผู้ใหญ่ในครอบครัว ในชุมชน ในหมู่บ้าน ในตำบล เหล่านี้ในวัฒนธรรมของเรา เราทำกันมา

อย่างต่อเนื่องและเป็นวัฒนธรรมที่ดี ซึ่งปัจจุบันมีการกระจายอำนาจออกไปสู่ท้องถิ่นค่อนข้างจะมาก มืองค์กรในทางปกครองเพิ่มขึ้นมาก องค์กรเหล่านั้นถ้าหากว่าจะสร้างหน่วยหรือสร้างประเด็นในการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกในทางสังคมด้วยชุมชนเล็ก ๆ นั้น แล้วยกตัวอย่าง ขยายไปใหญ่ขึ้น ๆ น่าจะเป็นไปได้ แต่การที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมได้นั้น เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะให้ความรู้ให้การช่วยเหลือแล้วก็ให้บริการในทางวิชาชีพ เมื่อเขามีความจำเป็นจะต้องไปศาล เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นเข้าถึงความยุติธรรมได้มากขึ้น เมื่อเข้าถึงความยุติธรรมได้มากขึ้น การมีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกจะมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

6) ต้องมีการตรวจสอบในกฎหมายอื่นว่ามีกฎหมายใดที่เปิดช่องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมบ้าง ในกระบวนการยุติธรรมถ้าหากว่าประชาชนจะเข้าไปโดยไม่มียกกฎหมายเปิดช่องนั้นก็ทำไม่ได้ ในหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมมียกกฎหมายเปิดช่องไว้ในระดับใด มากน้อยเพียงใดและเพียงพอเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญหรือไม่ ทั้งในหน่วยงานตำรวจ อัยการ ศาลยุติธรรมและกระทรวงยุติธรรม เช่น ในหน่วยงานระดับอัยการยังเป็นปัญหาอยู่บ้างว่าประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างไรได้บ้าง เนื่องจากอำนาจอัยการในการสั่งคดีเป็นอำนาจในการอำนวยความสะดวกโดยตรงกับประชาชน ซึ่งประชาชนน่าจะมีส่วนร่วมและน่าจะได้รับความรู้เหตุผลในการสั่งคดีของอัยการ ในบางเรื่องเหตุผลในการสั่งคดีนั้นน่าจะต้องเปิดเผยให้ประชาชนทราบว่าทำไมสั่งไม่ฟ้อง ถึงแม้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะอนุญาตให้ประชาชนฟ้องร้องคดีเองได้ แต่บางที่อำนาจของอัยการที่สั่งไม่ฟ้องคดีอาจจะทำให้เสียหาย ซึ่งมีตัวตนที่ชัดเจนไม่ได้รับความเป็นธรรมหรือไม่และประชาชนจะเข้าไปช่วยดูไปตรวจสอบการสั่งคดี ซึ่งเป็นการใช้อำนาจรัฐนั้นได้ด้วยวิธีใดเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ส่วนในชั้นของศาล ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายหรือจารีตประเพณี เป็นระบบที่ประชาชนนอกคดีความจะต้องไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมรับรู้ในคดีไม่ได้เลย เว้นแต่จะมีกฎหมายเปิดช่องให้ซึ่งควรจะต้องนำเรื่องของการใกล้เคียงคดีมาใช้ เพราะเป็นเรื่องที่ได้รับประโยชน์เนื่องจากคดีที่ศาลมีจำนวนมาก ในเรื่องบางเรื่องพอไปศาลและไปใกล้เคียงที่ศาลก็ประสบความสำเร็จในเรื่องของอนุญาโตตุลาการ ซึ่งปัจจุบันเป็นสำนักงานส่งเสริมกิจการการประกันภัย ก็ทำได้ดีและคดีบางประเภท ถือเป็นเรื่องดีที่กฎหมายเปิดช่องในระบบของศาลยุติธรรม

แต่อย่างไรก็ตามจะมีทางที่จะให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากกว่านั้นหรือไม่ ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 จะบัญญัติไว้ชัดในมาตรา 87 แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าประชาชนจะเข้าไปควบคุมหรือตรวจสอบอะไรได้ง่าย ๆ และประเด็นในการตรวจสอบอำนาจรัฐนั้นจะทำโดยใช้เครื่องมืออะไรหรือมีระเบียบวิธีการรูปแบบอย่างไรยังต้องหาคำตอบที่ชัดเจนต่อไป นั่นคือการมีส่วนร่วมในทางกฎหมายหรือที่กฎหมายเปิดช่องให้ทำได้

ประชาชนอาจมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมได้หลายรูปแบบ (Justice Julio Salvador Nazareno, 2016) ได้แก่

1) การให้มีผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ช่วยของศาล หรือหลักเพื่อนของศาล (Friend of The Court หรือ Amicus Curiae) ซึ่งมีหลักการให้บุคคลซึ่งไม่ได้เป็นคู่ความในคดียื่นความเห็นทางกฎหมายเข้าไปในคดีเพื่ออธิบายข้อกฎหมายในคดีนั้นและโน้มน้าวให้ศาลตัดสินคดีไปในทางใดทางหนึ่ง

2) การใช้วิธีการไกล่เกลี่ย ถือเป็นรูปแบบที่ให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมก่อนมีการนำคดีขึ้นสู่ศาล โดยใช้วิธียุติปัญหาด้วยการหาข้อตกลงร่วมกันระหว่างคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ซึ่งถือเป็นวิธีการจัดการกับข้อโต้แย้งที่ดีในกระบวนการยุติธรรมและเป็น การลดภาระงานของศาล

3) การเลือกตั้งผู้พิพากษาโดยประชาชน ถือเป็นกรให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมโดยผ่านผู้แทนที่ได้รับเลือกเข้าไปเป็นผู้พิพากษา

4) การใช้ระบบลูกขุนในการพิจารณาพิพากษาคดีร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพ โดยลูกขุนคือ ตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ที่เข้าไปมีส่วนร่วมการพิจารณาการกระทำผิดของจำเลยในท้องถิ่นนั้นเช่นกัน ซึ่งการพิจารณาคดีในลักษณะนี้ถือว่าประชาชนเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง ดังนั้น จึงสมควรเป็นผู้ตัดสินว่าผู้ใดกระทำผิด เนื่องจากการกระทำนั้นมีผลกระทบต่อความสงบสุขของประชาชนโดยตรง

5) การผสมผสานขององค์คณะผู้พิพากษา (Mixed Tribunal) โดยมีการนำเอากลุ่มบุคคล 2 กลุ่มที่ต่างกัน คือ ผู้พิพากษาสมทบและผู้พิพากษาอาชีพ มาร่วมกันพิจารณาพิพากษาคดี โดยผู้พิพากษาทั้งสองประเภทจะต้องนั่งพิจารณาคดี (Trial) รับฟังและตรวจสอบพยานหลักฐานร่วมกันและมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันก่อนที่จะทำการตัดสินคดี โดยผู้พิพากษาสมทบคือ บุคคลธรรมดาที่ไม่มีความรู้ทางด้านกฎหมายหรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับการตัดสินคดีตามกฎหมาย

4. แนวนโยบายแห่งรัฐด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการภาครัฐนับว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบัน ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกภาคส่วน โดยได้บัญญัติหลักเรื่องนี้ไว้ในรัฐธรรมนูญตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา โดยในมาตรา 76 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติไว้ว่า “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ” และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้นำหลักการเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนมาบัญญัติไว้เช่นเดียวกันในมาตรา 87 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

- (1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
- (2) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ
- (3) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น
- (4) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่
- (5) ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

การมีส่วนร่วมของประชาชนตามมาตรานี้ต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน”

นอกจากนี้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติเกี่ยวกับแนวนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรมไว้ในมาตรา 81 ว่า“รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

1) ดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และทั่วถึง ส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือและให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน และจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ โดยให้ประชาชนและองค์กรวิชาชีพมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย

2) คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้พ้นจากการล่วงละเมิด ทั้งโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและโดยบุคคลอื่น และต้องอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน

3) จัดให้มีกฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกฎหมายที่ดำเนินการเป็นอิสระเพื่อปรับปรุงและพัฒนากฎหมายของประเทศ รวมทั้งการปรับปรุงกฎหมายให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ โดยต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกฎหมายนั้นประกอบด้วย

4) จัดให้มีกฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่ดำเนินการเป็นอิสระ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม

5) สนับสนุนการดำเนินการขององค์กรภาคเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน โดยเฉพาะผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว” ซึ่งเจตนารมณ์ของกฎหมายตามรัฐธรรมนูญมาตรานี้ เพื่อกำหนดให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนากฎหมายและการยุติธรรม ต้องจัดให้มีองค์กรอิสระในการพัฒนาและปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มีการสนับสนุนให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนด้วยเช่นกัน โดยในมาตรา 65 บัญญัติไว้ว่า

“รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว

การจัดทำ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้กฎหมายดังกล่าวต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วย” ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติดมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย

ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาไว้ในข้อ 6 ว่า “ปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้มีความทันสมัย เป็นธรรมและสอดคล้องกับข้อบังคับสากลหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ

5. การดำเนินคดีอาญาของไทย

การดำเนินคดีอาญาหมายถึงกระบวนการนับแต่มีการกระทำความผิดอาญาเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยผ่านกระบวนการหาตรวจสอบข้อเท็จจริงจากองค์กรต่างๆตั้งแต่การสอบสวนการฟ้องร้องการพิจารณาพิพากษาตลอดจนการบังคับโทษภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2552, หน้า 1)

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยอาจแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ

5.1 การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเริ่มจากการที่ผู้เสียหายร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น โดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจทำการสืบสวนแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิดจากนั้นพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายอื่นตามความผิดที่กล่าวหา เพื่อทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยพนักงานสอบสวนจะทำความเข้าใจว่าควรสั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้อง งดการสอบสวน หรือเปรียบเทียบปรับ แล้วแต่กรณี จากนั้นส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้อง หรือสอบสวนเพิ่มเติมต่อไปถ้าพนักงานอัยการสั่งฟ้องต้องนำตัวจำเลยไปยื่นฟ้องต่อศาลชั้นต้นในเขตอำนาจ ปกติในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ศาลจะไม่ทำการไต่สวนมูลฟ้องอีก ผู้เสียหายสามารถขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการได้ในการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้น โดยปกติมีผู้พิพากษาเป็นองค์คณะไม่ต่ำกว่า 2 คน กระบวนการพิจารณาคดีอาญาจะต้องทำโดยเปิดเผย และต่อหน้าจำเลย ก่อนนำพยานเข้าสืบ โจทก์มีอำนาจแถลงเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีโจทก์ เสร็จแล้วให้โจทก์นำพยานเข้าสืบ เมื่อสืบพยานโจทก์เสร็จแล้วจำเลยมีอำนาจแถลงเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีจำเลย แล้วให้จำเลยนำพยานเข้าสืบ เมื่อสืบพยานจำเลยเสร็จแล้ว โจทก์จำเลยมีอำนาจแถลงปิดคดี

โดยสรุปแล้วการพิจารณาคดีอาญาจะมีขั้นตอนต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

- 1) ศาลนัดสืบพยาน
- 2) คู่ความยื่นบัญชีระบุพยาน
- 3) คู่ความแถลงเปิดคดี

4) การถามพยาน

5) คู่ความแถลงปิดคดี

เมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดและไม่มีการยกเว้นโทษจำเลย ให้ศาลลงโทษจำเลยตามกฎหมาย แต่ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยมิได้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด คดีขาดอายุความ หรือมีเหตุตามกฎหมายให้จำเลยไม่ควรถูกต้องรับโทษ ให้ศาลยกฟ้องจำเลย คู่ความที่ไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นอาจอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาได้ภายในเงื่อนไขการอุทธรณ์ฎีกา

5.2 การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน

การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนจะเริ่มจากการการที่ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาล โดยปกติจะเป็นการว่าจ้างทนายความ ซึ่งในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ เว้นแต่พนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยเป็นข้อหาอย่างเดียวกันแล้วถ้าศาลไต่สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีมีมูลให้ศาลประทับฟ้องไว้ ถ้าคดีไม่มีมูลให้ศาลยกฟ้อง แต่ถ้าในกรณีที่จำเลยรับสารภาพให้ศาลประทับฟ้องไว้ ในคดีที่ศาลประทับฟ้องกระบวนกรในชั้นพิจารณาคดีจะเหมือนกับการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งในคดีที่มีโทษความผิดส่วนตัวพนักงานอัยการอาจขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับผู้เสียหายได้ในระยะใดก่อนคดีเสร็จเด็ดขาดได้

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในต่างประเทศ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในต่างประเทศนั้น จะพบในรูปแบบของระบบลูกขุน ซึ่งถือเป็นต้นกำเนิดในการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ต่อมาจึงเกิดวิวัฒนาการมีการพัฒนาให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญากันมากขึ้นจนเกิดเป็นระบบผู้พิพากษาสมทบขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้ให้ความหมายของระบบทั้งสองไว้ ดังนี้

ระบบลูกขุน หมายถึง ระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่ และอาจมีอำนาจกำหนดโทษด้วยหรือไม่ก็ได้ ส่วนผู้พิพากษามีหน้าที่เฉพาะวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมาย ไม่มีสิทธิเข้าร่วมตัดสินว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่

ระบบผู้พิพากษาสมทบ หมายถึง ระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมพิจารณาพิพากษาคดีโดยเป็นองค์คณะร่วมกับผู้พิพากษา โดยประชาชนกับผู้พิพากษาจะร่วมกันตัดสินความผิดและกำหนดโทษ

6.1 ระบบลูกขุน (Jury system)

ลูกขุน คือ สามัญชนธรรมดาซึ่งศาลเชิญมาให้นั่งฟังการสืบพยานและมีหน้าที่วินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงของคดีนั้น ปกติจะเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งโดยไม่จำกัด เพศ อาชีพ ศาสนา หรือ การศึกษา (พรเพชร วิชิตชลชัย, 2538, หน้า 91) โดยส่วนใหญ่จะพบในประเทศที่มีระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common law) เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร นิยมใช้ในการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา การเป็นลูกขุนถือเป็นหน้าที่พลเมืองที่ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นลูกขุนถ้าไม่ปฏิบัติหน้าที่จะมีความผิดตามกฎหมาย โดยผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นลูกขุนโดยส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนธรรมดาโดยทั่วไป ไม่ใช่ผู้มีความรู้ความสามารถทางด้านกฎหมาย การพิจารณาคดีโดยลูกขุนนั้น คณะลูกขุน (Jury) จะทำหน้าที่วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงโดยซึ่งนำหลักพยานหลักฐานในคดีว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดตามฟ้องหรือไม่ ส่วนผู้พิพากษาจะวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมาย รวมทั้งกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด William Forsyth เชื่อว่าระบบลูกขุนถูกวิวัฒนาการอย่างช้า ๆ จากคนในท้องถิ่นอังกฤษ ย้อนกลับไปในปีคริสตศักราชที่ 725 (A. D. 725) มีกษัตริย์พระนามว่า มอร์แกน แห่งกลา มอร์แกน (Morgan of Gla-Morgan) ได้ริเริ่มให้มีการพิจารณาคดีแบบลูกขุน แต่ในครานั้นเรียกว่า อโปสตอลิก (The apostolic law) ซึ่งอโปสตอลิก ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อการเกี่ยวกับกฎหมายและความเคารพในนามแห่งพระเจ้า เช่นเดียวกับที่พระเจ้าเป็นเจ้าและเหล่าสาวกทั้งสิบสองเป็นผู้ตัดสินความเป็นไปแห่งโลก ดังนั้นในการพิจารณาคดีก็สมควรที่จะให้เป็นหน้าที่ของกษัตริย์ซึ่งเป็นตัวแทนของพระเจ้าเป็นเจ้าและนักปราชญ์ทั้งสิบสองเช่นเดียวกันในอันที่จะทำหน้าที่พิพากษาคดีในโลกมนุษย์ (ทวี ชูโต, 2550, 9) อาจกล่าวได้ว่าลูกขุน เข้ามาในอังกฤษตั้งแต่สมัยนอร์แมน โดยในสมัยพระเจ้าเฮนรี่ที่ 2 (King Henry II) มีการจัดตั้งศาลแอสไซส์ (Assize) วิธีการพิจารณาคดีมีอยู่ 2 แบบด้วยกัน คือ (ดวงจิตต์ กำประเสริฐ ,2547,63-64)

วิธีที่หนึ่ง ได้แก่การสาบานตน (Compurgation หรือ Wager of law) โดยจำเลยในคดีอาญาหรือแพ่งก็ตาม ถ้าหากสามารถหาบุคคลในฐานันดรเดียวกันกับจำเลยจำนวน 12 คน มาศาลและสาบานว่าตนเองเชื่อในคำให้การของจำเลยจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ศาลจะพิพากษาให้ปล่อยตัวจำเลยไป ซึ่งมีปรากฏเสมอมาว่ามีจำเลยจำนวนมากไม่สามารถหาตัวบุคคลที่จะมาสาบานตัวได้ ซึ่งในกรณีนี้จำเลยก็ต้องแพคดีไป แต่นั้นมาวิธีพิจารณาที่เรียกว่า คอมเพอร์เกชัน (Compurgation) หรือ เวจเจอร์ ออฟ ลอว์ (Wager of law) ก็เริ่มพัฒนามาเป็นวิธีพิจารณาแบบลูกขุนดังเช่นปรากฏในปัจจุบัน

วิธีที่สอง เป็นการพิจารณาคดีโดยวิธีพิสูจน์ด้วยไฟหรือน้ำ (Trial by fire or water) โดยเชื่อกันว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะช่วยให้ผู้บริสุทธิ์ปลอดภัยจากการบาดเจ็บ สิ่งที่จำเลยจะต้อง ทำการพิสูจน์

มีอยู่ 2 อย่าง คือ การพิสูจน์ด้วยไฟหรือน้ำ การพิสูจน์ด้วยไฟนั้นจำกัดไว้สำหรับพวกขุนนาง ส่วน การพิสูจน์ด้วยน้ำจำกัดไว้สำหรับสามัญชน การพิสูจน์ด้วยไฟมี วิธีการดังนี้คือ จำเลยจะถือเหล็กที่เผาไฟจนร้อนจัด หนักประมาณ 1-3 ปอนด์ หรือผูกตาจำเลย แล้วให้เดินเท้าเปล่าบนพานไถ่น้ำที่เผาไฟจนร้อนจัด เป็นระยะทาง 9 ฟุต และเอาฝ่าเท้าไปแตะไฟ และแกะออกเมื่อพ้น 3 วัน หากจำเลยไม่มีการบาดเจ็บใด ๆ ถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ส่วนการพิสูจน์ด้วยน้ำ จะพิสูจน์ด้วยน้ำร้อนหรือน้ำเย็นก็ได้ การพิสูจน์ด้วยน้ำร้อน ได้แก่การจุ่มมือลงไปใต้น้ำร้อนจนถึงข้อศอกและชักมือออกทันทีเพื่อไม่ให้บาดเจ็บ ส่วน การพิสูจน์ด้วยน้ำเย็นได้แก่การทำจำเลยจะต้องกระโดดลงไปใต้น้ำ ถ้าลอยขึ้นโดยไม่ได้ใช้วิธีว่ายน้ำถือว่าจำเลยผิดจริง แต่ถ้าจำเลยจมน้ำ ถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์

นอกจากนี้พวกนอร์แมน ได้นำเอาสิ่งที่เป็นต้นตอของระบบการพิจารณาโดยใช้ลูกขุนเข้ามาด้วยกล่าวคือ พวกนอร์แมนใช้คน 12 คนทำหน้าที่เสมือนศาลสอบสวน (Court of inquest) เพื่อชี้ขาดในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิในที่ดิน โดยเฉพาะที่ดินที่พระเจ้าแผ่นดินสามารถอ้างสิทธิเอาได้ เพราะเหตุใดจึงต้องใช้ 12 คน มีเรื่องเล่ากันว่า เพราะต้องการให้ตัวเลข ตรงกับจำนวนสาวก 12 คนแรกที่พระเยซูทรงคัดเลือกไว้เพื่อเผยแพร่คริสต์ศาสนา เมื่อได้จัดตั้งศาลหลวงขึ้น กษัตริย์ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนร้องขอเพื่อนำคดีสู่ศาลหลวงได้เป็นบางครั้ง ซึ่งเป็นที่นิยมของประชาชน ยิ่งกว่านั้นศาลหลวงได้นำวิธีพิจารณาคดีแบบใหม่มาใช้ โดยการให้มีคณะลูกขุน (Jury) เป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงด้วย เมื่อศาลกำหนดการพิจารณาขึ้นมา ผู้คนที่อาศัย บริเวณที่ศาลทำการพิจารณาต้องรายงานว่ามีกระทำความผิดทางอาญาอย่างไรบ้าง ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดจะถูกนำมาพิจารณาโดยลูกขุนซึ่งมีทั้งหมด 12 คน ซึ่งเป็น ผู้อยู่ในบริเวณดังกล่าวและเป็นผู้รู้ความจริงในคดีนั้นดี ฝ่ายที่แพ้คดีอาจร้องขอให้พิจารณา โดยขุนนางจำนวน 24 คน ซึ่งเป็นวิธีการอุทธรณ์ครั้งแรกในสหราชอาณาจักร ถ้าคณะขุนนางชุดหลังพิพากษาคดีตรงข้ามกับคณะลูกขุนชุดแรก ลูกขุนทั้ง 12 คน ก็จะมีคามผิด จะต้องถูกปรับ บางกรณีรุนแรงถึงกับริบทรัพย์สินทั้งหมดของลูกขุน เมื่อจำนวนจำเลยของพลเมืองเพิ่มมากขึ้น จึงเป็นการยากที่จะหาคนจำนวน 12 คนที่ทราบการกระทำต่าง ๆ ของเพื่อนบ้านต่อมาระบบลูกขุนจึงแปรเปลี่ยนมาเป็นรูปแบบที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน กล่าวคือ มีการเปลี่ยนจากการที่จะเป็นลูกขุนได้เพราะต้องรู้ข้อเท็จจริงในคดี มากลายเป็นว่าการที่จะเป็นลูกขุนได้เพราะว่าบุคคลนั้นไม่รู้จักข้อเท็จจริงในคดีนั้นมาก่อน (ดวงจิตต์ กำประเสริฐ, 2547, หน้า 65)

ระบบลูกขุนนั้น โดยส่วนใหญ่จะนำไปใช้ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common law) เช่น สหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร ส่วนประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil law) มีการนำระบบลูกขุนไปใช้เช่นกัน แต่อาจมีการดัดแปลงจากระบบลูกขุนแบบดั้งเดิมไปบ้าง เช่น ในสาธารณรัฐเกาหลี ดังนี้

1) ระบบลูกขุนในสหราชอาณาจักร

สหราชอาณาจักรหรือประเทศอังกฤษ เริ่มมีการส่งเสริมระบบลูกขุนในสมัยพระเจ้าเฮนรีที่ 2 โดยพระองค์ทรงเห็นว่า การพิจารณาที่ชอบด้วยเหตุผลและเหมาะสมนั้นต้องเป็นการพิจารณาโดยคณะลูกขุน จึงทรงแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเสียใหม่ แต่พระองค์ก็ตระหนักดีว่า ประเพณีที่มีมาแต่ดั้งเดิมจะยกเลิกไปทีเดียวคงเป็นไปได้ยาก ดังนั้นวิธีการเก่า ๆ ที่ใช้จึงไม่ได้ยกเลิกในทันที (ประทีป ทองเสมอ, 2553, หน้า 11) บุคคลที่จะเป็นลูกขุน (Jury) ในสมัยก่อนของสหราชอาณาจักรอาจเป็นได้ทั้งเพศชายและเพศหญิงซึ่งมีอายุระหว่าง 21 ถึง 72 ปี จำนวน 12 คน ที่เกณฑ์มาจากประชาชนที่ไม่มีความรู้ทางด้านกฎหมายโดยเฉพาะ เพราะกฎหมายอังกฤษห้ามมิให้นักกฎหมายร่วมเป็นลูกขุน เพราะเกรงว่าจะไปมีอิทธิพลทางความคิดเห็นต่อลูกขุนอื่นในการที่จะตัดสินว่าจำเลยผิดหรือไม่ คนที่จะถูกเกณฑ์เป็นลูกขุนต้องเป็นคนที่มีฐานะดีพอสมควร และไม่ใช่นักสืบไร้มืดอกจนอาจจะเป็นการเสี่ยงต่อการทำมาหากินจากคดีความ วิธีเกณฑ์คือใช้จับใบคำใบแดงแบบเกณฑ์ทหาร โดยมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นลูกขุนว่า ต้องเป็นผู้ที่เสียภาษีที่ดินตามเกณฑ์ที่กำหนด หรือเป็นเจ้าของบ้านที่มีหน้าต่างเปิดได้ไม่น้อยกว่า 15 บาน กฎหมายนี้เป็นกฎหมายโบราณ แต่ก็ใช้เรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้ เจตนารมณ์ของกฎหมายในการกำหนดเงื่อนไขของผู้ที่จะเข้ามาเป็นลูกขุนดังกล่าวก็คือ กฎหมายต้องการผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมดังปรากฏจากการเสียภาษี หรือมิฉะนั้นก็ต้องเป็นผู้มีฐานะพอสมควรดังปรากฏจากการเป็นเจ้าของบ้านขนาดที่มีหน้าต่างซึ่งเปิดได้ไม่น้อยกว่า 15 บาน มิใช่จะทำให้ผู้ไม่มีความรับผิดชอบหรือให้คนจรจัดที่ไหนก็ได้มาเป็นลูกขุน และเมื่อลูกขุนทั้งคณะรับฟังคำฟ้องของโจทก์ คำให้การของจำเลย พยานของทั้งสองฝ่ายและรับฟังคำสั่งศาลเกี่ยวกับประเด็นที่จะตัดสินคดีนั้นแล้ว จะต้องตัดสิน โดยมีมติเอกฉันท์ทั้งคณะว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ ถ้าลูกขุนแม้เพียงคนเดียวเห็นว่าจำเลยไม่ผิด ศาลต้องยกฟ้อง ซึ่งโดยเจตนาดั้งเดิมการใช้ลูกขุนนั้น ไม่ได้มีเจตนาที่จะใช้เพื่อการตัดสินคดี แต่มีการใช้ลูกขุนนั้นเพื่อเป็นพยานลำดับถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในท้องที่ที่เกิดเหตุอันเป็นหนทางในการแสวงหาข้อมูลข้อเท็จจริงจากผู้คนในท้องที่ มากกว่าที่จะเป็นการใช้ลูกขุนเพื่อชี้ขาดข้อพิพาทในประเด็นข้อพิพาท แต่ต่อมาก็ได้มีการเปลี่ยนหน้าที่จากลักษณะที่เป็นพยานจนปรับบทบาทมาเพื่อช่วยศาลให้สามารถตัดสินคดีได้ตรงตามความรู้สึกของประชาชนเท่ากับทำให้เห็นว่า การตัดสินคดีของศาลโดยมีคณะลูกขุนนั้นเป็นการชี้ขาดของบุคคลผู้รู้เห็นเหตุการณ์หรือบุคคลผู้ใกล้ชิดกับที่เกิดเหตุ อีกทั้งยังเป็นการชี้ขาดโดยคนจำนวนมาก มิได้ใช้บุคคลคนเดียวตัดสินคดี ซึ่งในเริ่มแรกลูกขุนในสหราชอาณาจักรแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (ประทีป ทองเสมอ, 2553, หน้า 15-16)

(1) คณะลูกขุนใหญ่ (Grang jury) ซึ่งใช้ในศาลแอสไซส์ (The assizes court) และศาลคอเตอร์เซสชั่น (The quarter sessions court) คณะลูกขุนใหญ่ (Grang jury) ประกอบไปด้วยผู้ที่

ถือที่ดินที่เป็นไท ไม่น้อยกว่า 12 คน แต่ไม่เกิน 24 คน หน้าที่ของคณะลูกขุนใหญ่ (Grang jury) คือนำตัวผู้กระทำความผิดมาให้ศาลหลวงพิจารณา โดยตัวลูกขุนเหล่านี้เป็นผู้รู้เห็นและกล่าวหาเอง กล่าวคือ รู้เห็นในฐานะประจักษ์พยานว่าจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำผิดจริง ดังนั้นบุคคลที่เป็นคณะลูกขุนใหญ่ (Grang jury) จึงอยู่ในฐานะพยาน ซึ่งในยุคที่ชาวออร์แมนครองเกาะอังกฤษใหม่ ๆ พวกคณะลูกขุนใหญ่ (Grang jury) มีหน้าที่ต้องช่วยเหลือฝ่ายปกครองในฐานะที่ตนเป็นผู้รู้เรื่องในท้องถิ่นเป็นอย่างดีอีกด้วย ในเวลาต่อมาคณะลูกขุนใหญ่ (Grang jury) ยังมีหน้าที่เพิ่มเติมในการไต่สวนข้อกล่าวหาในคดีอาญาว่ามีมูลหรือไม่ ต่อมาได้มีกฎหมาย Administrative of justice ค.ศ. 1933 ยกเลิกคณะลูกขุนใหญ่ (Grang jury)

(2) คณะลูกขุนเล็ก (Petty jury) มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินความโดยตรง ลูกขุนประเภทนี้มิได้เกิดโดยผลของกฎหมายลายลักษณ์อักษร แต่เกิดจากคำสั่งของศาลหลวง ซึ่งออกโดยพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ซึ่งในสมัยแรก ๆ การพิจารณาคดีตัดสินคดีโดยคณะลูกขุนจะทำได้ด้วยความยินยอมของฝ่ายจำเลยเท่านั้น ซึ่งหากจำเลยไม่ยินยอมจะใช้วิธีลูกขุนก็จะใช้วิธีทรมาน

ภายหลังจากนั้นระบบลูกขุนจึงค่อย ๆ พัฒนามาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบันคดีอาญามีการใช้ระบบลูกขุนเพียงแค่ 1- 2 เปอร์เซ็นต์ ของคดีทั้งหมด เพราะในคดีส่วนใหญ่จะจบลงที่ศาลมาจิสเตรท คอร์ท (Magistrate court) (Lloyd-Bostock, Sally & Thomas, Cheryl, 1999, 22) ส่วนในคดีแพ่งจะมีการกำจัดการใช้ลูกขุนเป็นอย่างมากและลดปริมาณลงเรื่อย ๆ นับตั้งแต่ ค.ศ. 1933 เนื่องจากความไม่เชื่อมั่นในความสามารถของลูกขุนในการพิจารณาคดีที่ซับซ้อน (น้ำแท้ มีบุญ สล้าง, 2552, หน้า 46) ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะระบบลูกขุนในคดีอาญาเท่านั้น

เมื่อระบบลูกขุนใหญ่ (Grand jury) ของสหราชอาณาจักรได้ถูกยกเลิกไป การไต่สวนมูลฟ้องซึ่งเมื่อก่อนคณะลูกขุนใหญ่ (Grand jury) เป็นผู้กระทำจะเป็นหน้าที่ของศาลมาจิสเตรท คอร์ท (Magistrate court) จึงเหลือแต่ลูกขุนเล็ก (Petty jury) ที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีเหมือนลูกขุนในสหรัฐอเมริกา โดยจะพิจารณาในศาลคราวน์คอร์ท (Crown court) โดยมีคณะลูกขุน (Petty jury) จำนวน 12 คน

นอกจากนี้ยังมีลูกขุนอีกประเภท คือ Coroner' jury ซึ่งเป็นลูกขุนที่ทำหน้าที่ไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพในกรณีดังต่อไปนี้ (Nigel S Meadows, 2002)

- (1) เสียชีวิตในคุก
- (2) เสียชีวิตในอุบัติเหตุทางอุตสาหกรรม
- (3) เสียชีวิตในสถานการณ์ที่ต่อเนื่อง หรือเป็นไปได้ที่จะมีผลต่อสุขภาพหรือความปลอดภัยของประชาชน

(4) เสียชีวิตระหว่างที่อยู่ในความดูแลของตำรวจหรือจากบาดแผลที่เกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในสถานีตำรวจ

(5) คณะลูกขุนจะต้องมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 7 คน และไม่เกิน 11 คน โดยคัดเลือกมาจากรายชื่อในศาลคราวน์คอร์ท (Crown court) ซึ่งในการพิจารณาพิพากษาคดีจะใช้เสียงข้างมาก ซึ่งลูกขุนที่ไม่เห็นด้วยจะต้องไม่เกิน 2 คน

ประเภทความผิดอาญาในสหราชอาณาจักร แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

(1) ความผิดที่ต้องพิจารณาโดยวิธีอินดิคต์เมนต์ (Offences triable only on indictment) คือ ความผิดทางอาญาอย่างร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ซึ่งความผิดประเภทนี้แมจิสเตรท (Magistrates) จะต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องเสียก่อนทุกคดีไม่ว่าใครจะเป็นโจทก์ก็ตาม หากฟังได้ว่าคดีมีมูลก็จะส่งไปยังศาลคราวน์คอร์ท (The Crown court) โดยมีหนังสือเป็นคำฟ้องที่เรียกว่าอินดิคต์เมนต์ (Indictment) ซึ่งวิธีอินดิคต์เมนต์ (Trial on indictment) นี้ผู้พิพากษาจะทำการพิจารณาร่วมกับคณะลูกขุน ซึ่งถ้าคดีไม่มีมูลแมจิสเตรทก็จะยกฟ้อง

(2) ความผิดที่ต้องได้รับการพิจารณาโดยวิธีซัมมารี ทรียัล (Offences triable only Summarily) คือ ความผิดทางอาญาไม่ร้ายแรง เช่น ความผิดตามกฎหมายจราจร ซึ่งสามารถฟ้องต่อศาลมาจิสเตรท คอร์ท (Magistrate court) ได้ โดยไม่ต้องใช้วิธีการอินดิคต์เมนต์ (Indictment) ศาลมาจิสเตรท คอร์ท (Magistrate court) จะพิจารณาพิพากษาได้ทันที

(3) ความผิดที่อาจได้รับการพิจารณาโดยวิธีอินดิคต์เมนต์หรือซัมมารี (Offences triable either way) คือ ความผิดที่จะพิจารณาคดีโดยวิธีของประเภทที่ 1 หรือ 2 ก็ได้ เช่น ความผิดฐานเบิกความเท็จ (Perjury) ความผิดประเภทนี้ก่อนพิจารณาคดี ศาลจะต้องพิจารณาก่อนว่าวิธีพิจารณาแบบใดจึงจะเหมาะสมมากที่สุด โดยศาลจะสอบถามโจทก์ก่อนแล้วจึงสอบถามจำเลย หลังจากนั้นศาลจะพิจารณาถึงลักษณะของความผิดว่ามีสภาพเป็นความผิดอุกฉกรรจ์หรือไม่ หรือมีเหตุที่จะทำให้ศาลพิจารณาได้หรือไม่ เมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าควรใช้วิธีซัมมารี ทรียัล (Summary trial) ศาลก็จะอธิบายให้จำเลยฟังและขอความยินยอมจากจำเลย หากจำเลยไม่ยินยอมก็ต้องใช้วิธีอินดิคต์เมนต์ (Indictment)

จำเลยมีสิทธิได้รับการพิจารณาโดยลูกขุนเฉพาะในคดีที่ต้องพิจารณาโดยวิธีอินดิคต์เมนต์ (Offences triable only on indictment) หรือคดีที่อาจได้รับการพิจารณาโดยวิธีอินดิคต์เมนต์หรือซัมมารี (Offences triable either way) ผู้พิพากษาในศาลมาจิสเตรท คอร์ท (Magistrate court) จะเป็นผู้เลือกว่าจำเลยสมควรจะได้รับการพิจารณาแบบไหน เมื่อผู้พิพากษาเลือกให้ใช้วิธีซัมมารี ทรียัล (Offences triable only summarily) ซึ่งไม่ใช้การพิจารณาโดยมีลูกขุน ศาลจะอธิบายเหตุผลให้จำเลยฟังและขอความยินยอมจากจำเลย หากจำเลยไม่ยินยอม จำเลยสามารถขอให้พิจารณาคดีแบบอินดิคต์เมนต์

(Offences triable only on indictment) ซึ่งใช้คณะลูกขุนได้ หากศาลได้พิจารณาแล้วเห็นว่าควรพิจารณาแบบลูกขุนศาลจะดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องต่อไป (สุนัย มโนมัยอุดม, 2529, หน้า 32)

คุณสมบัติของบุคคลที่จะเป็นลูกขุนนั้น ก่อน ค.ศ. 1972 ผู้ซึ่งมีบ้านเป็นของตนเองก็สามารถเป็นลูกขุนได้ ใน ค.ศ. 1965 ประมาณร้อยละ 78 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ไม่มีคุณสมบัติที่จะเป็นลูกขุนได้ และร้อยละ 95 ของบรรดาผู้หญิงทั้งหมดก็ไม่มีสิทธิเป็นลูกขุนเช่นกัน สาเหตุเนื่องจากว่าพวกเขาเหล่านั้นไม่มีบ้านเป็นของตนเองต้องเช่าผู้อื่นอยู่ หรือเพราะเหตุว่าเป็นหญิงที่แต่งงานมีสามีแล้ว หรือเพราะเหตุที่พวกเขาไม่มีความสัมพันธ์ไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งกับบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นลูกขุน ต่อมา The criminal justice act 1972 และ The juries act 1974 ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นลูกขุนได้จะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

(1) เป็นผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกสภาจังหวัดและมีอายุระหว่าง 18 ปี ถึง 70 ปี

(2) เป็นบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่สหราชอาณาจักร ติดต่อกันไม่น้อยกว่า 5 ปี โดยนับตั้งแต่อายุ 13 ปี เว้นแต่จะเป็นผู้ถูกตัดสิทธิหรือขาดคุณสมบัติ

บุคคลต่อไปนี้ไม่มีสิทธิเป็นลูกขุน (The jury act 1974, Schedule 1)

(1) บุคคลที่อยู่ระหว่างได้รับโทษจำคุก คุมประพฤติ หรือกักขัง รวมถึงผู้ที่อยู่ระหว่างการปล่อยตัวชั่วคราว หรือบุคคลที่พ้นโทษแล้วแต่ยังไม่พ้น 10 ปีนับแต่ได้พ้นโทษ

(2) บุคคลที่ความผิดปกติทางจิต

(3) ตุลาการ และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น บาร์ริสเตอร์ โชลิชเตอร์ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ

(4) พระสงฆ์

บุคคลต่อไปนี้อาจได้รับการยกเว้นไม่ต้องเป็นลูกขุน

(1) อายุระหว่าง 65-70 ปี

(2) เคยเป็นลูกขุนมาแล้วภายใน 2 ปีก่อนหน้านี้

(3) สมาชิกรัฐสภา

(4) แพทย์

(5) ทหาร

(6) บุคคลที่มีความเชื่อทางศาสนา ลัทธิ ที่ไม่สามารถไปด้วยกันได้ (Incompatible)

กับการเป็นลูกขุน

(7) มีร่างกายไม่สมประกอบ เช่น หูหนวก

(8) มีเหตุผลที่ไม่สามารถมาปฏิบัติหน้าที่ได้

(9) ไม่สามารถเข้าใจภาษาอังกฤษได้ดี

ใน ค.ศ. 2001 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานศูนย์ออกหมายเรียกลูกขุน (Central Juror summoning bureau) เพื่อบริหารจัดการการส่งหมายเรียกไปยังเหล่าบุคคลที่จะปฏิบัติหน้าที่ลูกขุนทั่วประเทศ วิธีการที่ใช้คือ ระบบคอมพิวเตอร์จะทำการสุ่มเลือกจากบัญชีรายชื่อของบุคคลที่มีสิทธิเลือกตั้ง จากนั้นหมายเรียกก็จะถูกส่งออกไป ซึ่งในหมายเรียกนั้นยังประกอบไปด้วยเอกสารส่งกลับ หากว่าบุคคลผู้นั้นไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เพราะเหตุที่ถูกตัดสิทธิห้ามเป็นลูกขุนหรือมีกรณีที่ไม่สามารถเป็นลูกขุนได้ (ทวิ ซูโต, 2550, หน้า 64-65) ซึ่งผู้รับจะต้องส่งกลับภายใน 7 วัน ซึ่งถ้าไม่เป็นผู้ที่ถูกตัดสิทธิห้ามเป็นลูกขุนหรือมีกรณีที่ไม่สามารถเป็นลูกขุนได้ ผู้นั้นจะต้องไปตามวันนัด ซึ่งถ้าไม่ไปจะถูกปรับ 1,000 ปอนด์ (Government of United Kingdom Jury service, 2014)

วิธีการเลือกลูกขุนนั้นจะเลือกเป็นรายคดีโดยวิธีการจับฉลากซึ่งกระทำโดยเปิดเผย ศาลที่ตัดสินคดีวิธีการคัดเลือกนั้น จะให้เจ้าหน้าที่ศาลระบุชื่อทั้งหมดลงในกระดาษ จากนั้นจะทำการสับกระดาษทั้งหมด แล้วจึงขานชื่อ 12 คนแรกออกมาเป็นคณะลูกขุนคดีนั้น และหากไม่มีการคัดค้านตัวลูกขุน (Challenges) ลูกขุนทั้ง 12 คนก็จะสาบานตัวเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

การคัดค้านตัวลูกขุน (Challenges) นั้นจะทำก่อนที่ลูกขุนจะสาบานตัว ลูกขุนอาจถูกคัดค้านได้ด้วย 2 วิธี กล่าวคือ (ทวิ ซูโต, 2550, หน้า 65)

(1) Challenge for cause การคัดค้านในกรณีนี้มีมูลมาจากเหตุการณ์อ้างเอกสิทธิ์แห่งความเป็นขุนนางชั้นสูง (Peerage) เหตุที่ขาดคุณสมบัติห้ามเป็นลูกขุน (Disqualification) เหตุที่ถูกตัดสิทธิไม่สามารถเป็นลูกขุนได้ (Ineligibility) หรือเพราะเหตุถูกสันนิษฐานว่ามีอคติที่ส่งผลต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณา (Bias) โดยจำเลยมีสิทธิพิเศษในการคัดค้านบุคคลที่จะมารับการคัดเลือกเป็นลูกขุนได้ 7 คน โดยไม่ต้องมีเหตุผลแต่อย่างใด ส่วนโจทก์ก็ดีหรือในกรณีที่จำเลยประสงค์จะใช้สิทธิคัดค้านบุคคลที่จะมาเป็นลูกขุนมากกว่า 7 คนก็ดี จะต้องให้เหตุผลในการคัดค้านตามรายละเอียดข้างต้นดังกล่าวนี้ด้วย ในกรณีเช่นนี้ผู้พิพากษาจะต้องไต่สวนและมีคำสั่งว่าบุคคลดังกล่าวนี้สมควรที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นลูกขุนในคดีนั้นต่อไปหรือไม่

(2) Stand by ในการฟ้องคดีอาญาต่อศาล ฝ่ายโจทก์สามารถที่จะขอให้ลูกขุนผู้ซึ่งถูกคัดค้านนั้นคงรอไว้ก่อนได้ (Stand by) แต่การขอให้รอไว้ก่อนดังกล่าวนี้จะต้องเป็นไปโดยหลักเกณฑ์และวิธีการ (Guidelines) ที่กำหนดโดยอัยการสูงสุดเท่านั้น ซึ่งจะใช้ก็ต่อเมื่อปรากฏเหตุโดยแจ้งชัดว่าลูกขุนที่ยังคงเหลืออยู่นั้นมีสภาพไม่เหมาะสม (Unsuittable) ในการปฏิบัติหน้าที่ อีกทั้งจำเลยจะต้องยินยอมด้วยต่อการใช้อำนาจดังกล่าว

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในคดีอาญาการพิจารณาโดยลูกขุนจะใช้เฉพาะในคดีที่ต้องพิจารณาโดยวิธีอินไดท์เมนต์ (Offences triable only on indictment) หรือในคดีอาจได้รับการ

พิจารณาโดยวิธีอินไคท์เมนต์หรือซัมมารี (Offences triable either way) โดยในเริ่มต้นศาลมาจิสเตรทคอร์ท (Magistrate court) จะทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนว่าคดีมีมูลหรือไม่ ถ้าคดีมีมูลศาลมาจิสเตรทคอร์ท (Magistrate court) จะส่งให้ศาลคราวน์คอร์ท (Crown Court) เพื่อพิจารณาคดีโดยลูกขุนต่อไป โดยระบบลูกขุนในสหราชอาณาจักรจะคล้ายกับระบบลูกขุนในสหรัฐอเมริกา โดยลูกขุนจะเพียงนั่งฟังการพิจารณาเท่านั้น ไม่มีสิทธิถามคำถามกับพยาน ถ้าลูกขุนประสงค์ที่จะถามคำถามเพราะไม่เข้าใจข้อเท็จจริงหรือคำพูดอันใด ต้องถามต่อผู้พิพากษาเท่านั้น และต้องถามอย่างเปิดเผยในศาลและต้องถามต่อหน้าคู่ความทั้งสองฝ่าย เพราะคำพูดหรือพยานหลักฐานบางอย่างอาจเป็นพยานหลักฐานการทางการแพทย์หรือพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคพิเศษซึ่งลูกขุนอาจไม่เข้าใจได้ ในกรณีจำเป็นศาลมีอำนาจสั่งให้ทนายหรือคู่ความแถลงเพิ่มเติมหรือชี้แจงในเรื่องที่ถามก็ได้ ในระหว่างการพิจารณาลูกขุนจะต้องไม่ติดต่อกับผู้ใด คู่ความทุกฝ่ายจะให้สัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์ในเรื่องราวในคดีไม่ได้ ลูกขุนจะเปิดเผยเรื่องราวในคดีนั้นไม่ได้ ไม่ว่าก่อนหรือขณะการพิจารณาสิ้นสุดลงแล้วก็ได้เช่นกัน ในห้องของลูกขุนถือเป็นความลับ เมื่อออกมาแล้วจะนำมาพูดไม่ได้ ถ้าฝ่าฝืนเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล หลังจากลูกขุนสอบถามตัวแล้ว ถ้าลูกขุนประพฤติไม่ชอบ เช่น ออกจากห้องโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือติดต่อกับบุคคลภายนอกโดยศาลไม่ได้อนุญาตก็ดี ลูกขุนอาจถูกเพิกถอนได้ ถ้าระหว่างการพิจารณาลูกขุนคนใดตายหรือศาลเอาออกจากคณะลูกขุนเพราะเหตุเจ็บป่วยหรือไม่สามารถทำหน้าที่ต่อไปได้ โดยเหตุประการอื่น ถ้าโจทก์จำเลยตกลงกันเป็นหนังสือและจำนวนลูกขุนเหลือไม่น้อยกว่า 10 คนแล้ว คณะลูกขุนที่เหลือก็จะพิจารณาคดีต่อไปได้ โดยในเริ่มต้นคู่ความจะแถลงเปิดคดี จากนั้นจะเริ่มสืบพยาน โจทก์จำเลยเมื่อสืบพยานเสร็จ ผู้พิพากษาจะสรุปข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นแห่งคดีทั้งหมดเพื่อให้ลูกขุนเข้าใจทั้งหมด เมื่อลูกขุนได้ฟังข้อสรุปคดีของผู้พิพากษา ลูกขุนต้องประชุมชี้ขาดโดยลูกขุนต้องออกจากห้องพิจารณาของศาลไปสู่ห้องประชุมของลูกขุนโดยเฉพาะซึ่งอยู่ภายในศาลนั่นเอง ซึ่งระหว่างการพิจารณาลูกขุนจะออกจากห้องไม่ได้ เมื่อปรึกษาคดีเสร็จกันแล้ว บุคคลหนึ่งที่คณะลูกขุนเลือกเป็นหัวหน้าจะรายงานแก่ผู้พิพากษาว่าลูกขุนตัดสินคดีได้อย่างไร โดยไม่จำเป็นต้องให้เหตุผลประกอบคำตัดสินด้วย ซึ่งคำชี้ขาดนั้นต้องกระทำในศาลโดยเปิดเผย ต่อหน้าลูกขุนพร้อมกันทั้งหมด โดยปกติการพิพากษาว่ากระทำผิด คณะลูกขุนจะต้องพิพากษาโดยใช้มติเอกฉันท์ (Unanimous) แต่อาจจะกระทำการพิพากษาโดยเสียงส่วนใหญ่ก็ได้ (Majority verdict) เช่น ลูกขุน 10 คน จาก 12 คน พิพากษาว่ากระทำผิดก็สามารถลงโทษจำเลยได้ หากการพิจารณาของลูกขุนได้ดำเนินการตั้งแต่ 2 ชั่วโมงขึ้นไป (น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 2552, หน้า 46)

ปัญหาของระบบลูกขุนที่พบในสหราชอาณาจักรที่เป็นปัญหามาจนกระทั่งถึงปัจจุบันคือ ลูกขุนกินสินบน หรือลูกขุนถูกคุกคาม (Jury nobbling) ซึ่งในเริ่มแรกในสหราชอาณาจักรนั้น

คะแนนเสียงของลูกขุนต้องมีมติเป็นเอกฉันท์จึงจะสามารถลงโทษจำเลยได้ แต่เนื่องจากการมีมติเป็นเอกฉันท์กระทำใด้ยากในสภาวะปัจจุบัน เนื่องจากเกิดปัญหาลูกขุนกินสินบนหรือลูกขุนถูกคุกคาม (Jury nobbling) ซึ่งเป็นกรณีที่บุคคลภายนอกได้เข้ามากดดันลูกขุนด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ ให้สินบน (Bribes) หรือขู่เข็ญ (Threats) เพื่อให้มีผลตามที่ตนต้องการทำให้การตัดสินคดีที่จะได้มติเป็นเอกฉันท์ไม่สามารถทำได้ เช่น คดีหนึ่งพนักงานอัยการเป็น โจทก์ จำเลย คือ นายวิลเลียมกับพวก ในคดีนั้นจำเลยถูกฟ้องที่ศาลอาญากลางในความผิดฐานพยายามปล้นทรัพย์ ปรากฏข้อเท็จจริงว่าจำเลยกับพวกได้พยายามข่มขู่ลูกขุนในคดีนั้น ในการพิจารณาครั้งแรกคู่ความแถลงต่อศาลว่าลูกขุนสองนายได้รับการทาบถามติดต่อกันจากพวกของจำเลย ศาลจึงสั่งให้ยกเลิกการพิจารณาคดีนั้น และเริ่มพิจารณาคดีใหม่โดยแต่งตั้งลูกขุนขึ้นมาใหม่ ในการพิจารณาคดีครั้งที่สองนี้ ลูกขุนอีกนายแถลงว่าฝ่ายจำเลยได้พยายามที่จะให้สินบนแก่ตน ศาลจึงปลดลูกขุนนายนี้ออก ลูกขุนอีกสองนายแถลงต่อศาลว่ามีคนเสนอสินบนให้แก่ตน และถ้าจำเลยถูกลงโทษตัวเองจะได้รับอันตราย สำหรับลูกขุนสองนายหลังนี้ ศาลเชื่อในความสุจริตให้นั่งพิจารณาต่อไป แต่ในท้ายที่สุดคณะลูกขุนตัดสินให้จำเลยว่าไม่ผิด 4 คนในจำนวนลูกขุน 5 คน ส่วนในคดีหนึ่งที่แม้ว่าลูกขุนจะได้รับความคุ้มครองอย่างดีที่สุดจากกองกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นพิเศษ มีการติดตั้งโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อเจ้าพนักงานตำรวจได้ทันทีที่มีเหตุผิดปกติเกิดขึ้น แม้ว่าจะได้มีการคุ้มกันดูแลลูกขุนเป็นอย่างดี ฝ่ายจำเลยที่มีอิทธิพลก็ยังคงคุกคามมารดาของลูกขุนนายหนึ่งจนได้ (Cornish, W.R,1968, p.146)

ใน ค.ศ. 1966 มีความพยายามในการปฏิรูประบบลูกขุนสำหรับการพิจารณาคดีอาญาจากที่ต้องให้เสียงของลูกขุนเป็นเอกฉันท์เป็นให้เอามติเสียงข้างมาก 10 เสียงใน 12 เสียง ซึ่งในสมัยนั้นก็มีผู้ออกมาคัดค้านและไม่เห็นด้วยกับการปฏิรูป ซึ่ง Lord denning ผู้พิพากษาที่มีชื่อเสียงของสหราชอาณาจักรเป็นบุคคลหนึ่งซึ่งไม่เห็นด้วยในการแก้ไขนี้ โดยให้เหตุผลว่าการจะลงโทษบุคคลใดในคดีอาญานั้น จะลงโทษได้ต่อเมื่อพิสูจน์ให้เห็นโดยปราศจากข้อสงสัยด้วยประการทั้งปวงว่าบุคคลนั้นกระทำผิดจริง ฉะนั้นถ้าในการพิจารณาคดีการที่ลูกขุนคนใดคนหนึ่งหรือสองคนมีความคิดเห็นแตกต่างจากบุคคลอื่นในคณะลูกขุนด้วยกัน นั่นก็แสดงให้เห็นว่ายังมีข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำผิดจริงหรือไม่ แต่ฝ่ายที่ให้การสนับสนุนในเรื่องนี้ ได้ให้ความเห็นไว้ว่าการเอามติเสียงข้างมากนั้นเป็นการป้องกันไม่ให้ลูกขุนเพียงคนเดียวที่อาจจะไม่ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ อย่างน้อยถ้าจำเลยจะวิ่งเต้นให้ตนพ้นจากความผิดทางอาญาจะต้องวิ่งเต้นลูกขุนอย่างน้อย 3 นาย ซึ่งทำให้โอกาสจะปล่อยตัวผู้กระทำผิดไปมีน้อยลง ในท้ายที่สุดสหราชอาณาจักรได้ออกกฎหมาย The criminal justice act 1966 ให้สามารถใช้เสียงข้างมากลงโทษจำเลยได้ (ประทีป ทองสิมา, 2553, หน้า 32-45) แต่การตัดสินบนลูกขุนหรือการคุกคามลูกขุนก็ยังคงพบอยู่ในสหราชอาณาจักร เช่น

ใน ค.ศ. 1982 ขณะที่มีการพิจารณาคดีที่ศาลคราวน์ คอร์ท ลูกขุนได้นั่งอยู่ริมหน้าต่าง ปรากฏว่ามีกระดาษสีน้ำตาลถูกสอดเข้ามาและมีข้อความทำนองเตือนว่าให้ลูกขุนหลีกเลี่ยงที่จะไป ผับ ร้านอาหาร หรือรับประทานอาหารคนเดียว

ใน ค.ศ. 1984 ลูกขุนต้องขอล้างคัมภีร์ออกจากเจ้าพนักงานตำรวจและศาล หลังจากที่ สายโทรศัพท์ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ได้ถูกตัดทิ้ง

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้มีการสร้างข้อหาความผิดขึ้นมาใหม่เพื่อรับมือกับ กรณีปัญหานี้โดยเฉพาะซึ่งเป็นไปตาม The criminal justice and public order act 1994 ที่จะเพิ่มความคุ้มครองให้แก่ลูกขุน ซึ่งการกระทำความผิดตามข้อหาใหม่นี้หมายถึงการขู่ (Intimidate) คุกคาม (Threaten) ให้เกิดการบาดเจ็บ ทำร้ายร่างกาย หรือที่เกี่ยวกับการเงิน แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการพิจารณาและรวมทั้งบุคคลผู้เป็นลูกขุนด้วย

ปัญหาของระบบลูกขุนในสหราชอาณาจักรนอกจากปัญหาเรื่องลูกขุนถูกคุกคามแล้ว ยังพบปัญหาเรื่องการขาดทักษะ (Lack of competence) ของลูกขุนในการพิจารณาคดี ซึ่ง Lord Denning ได้กล่าวใน What next in the law ว่ากระบวนการเลือกบุคคลเข้าเป็นลูกขุนนั้นหยาบ เกินไป อันนำมาซึ่งผลทำให้ลูกขุนนั้นไม่สามารถที่จะแสดงศักยภาพได้เต็มที่ ซึ่งลอร์ด เดนนิง เห็นว่าถ้าจะได้ผลที่ดีกระบวนการเลือกลูกขุนนั้น ควรที่จะต้องใช้หลักเกณฑ์เดียวกับการเลือก แมจิสเตรท (Lay magistrate) อีกทั้งปัญหาของระบบลูกขุนที่ใช้ในการตัดสินคดีนั้น มีเสียงเรียกร้องให้ยกเลิกวิธี พิจารณาโดยลูกขุนกับคดีข้อ โกงที่มีความสลับซับซ้อน เพราะคดีประเภทนี้ยุ่งยากเกินกว่าที่สามัญชนจะเข้าใจและอาจนำมาซึ่งความผิดพลาดในการวินิจฉัยคดีได้

นอกจากนี้ยังพบปัญหาการหลอกลวงของจำเลย (Manipulation by defendants) โดยในรายงาน ของที่ปรึกษาคณะรัฐบาลชื่อว่า “Determining mode of trial in either way cases” มีข้อเสนอแนะว่า การที่จำเลยสามารถใช้สิทธิดำเนินคดีโดยใช้ลูกขุนในคดีประเภท Offences triable either way ก่อเป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้น ซึ่งจำเลยส่วนมากต้องการให้มีการดำเนินคดีโดยลูกขุนแม้ว่าจะต้องใช้ เวลาที่ยาวนานก็ตาม ในรายงานฉบับดังกล่าวได้สรุปเหตุผลว่าทำไมจำเลยถึงได้ต้องการเช่นนั้น กล่าวคือ

ประการที่ 1 หากรู้ว่าอยู่แล้วว่าการดำเนินคดีจะมีความล่าช้าพนักงานอัยการอาจจะลด ข้อหาให้แก่ตัวจำเลยเพื่อแลกกับการให้จำเลยรับสารภาพในคดีอาญาซึ่งจะย่นเวลาในการดำเนิน ให้ เร็วขึ้น

ประการที่ 2 หากว่าทำให้กระบวนการพิจารณาล่าช้าขึ้นเพียงใดความทรงจำของพยานบุคคล ก็ยิ่งที่จะถดถอยมากยิ่งขึ้น สุดท้ายประโยชน์ที่จะได้รับคือการยกฟ้องคดีโจทก์

ประการที่ 3 ถ้าหากจำเลยทำให้กระบวนการพิจารณาหยุดชะงักหรือล่าช้าได้ จำเลยก็จะยังคงอยู่ในทัณฑสถานท้องถิ่นที่ตนถูกขังและได้ยังคงได้รับการอนุญาตให้ญาติเข้าเยี่ยมได้ อีกทั้งยังได้เอกสารที่ว่ายังไม่เป็นบุคคลผู้ถูกจำคุกตามคำพิพากษา

นอกจากนี้ปัญหาเรื่องระยะเวลาและค่าใช้จ่ายของลูกขุนนั้น ถ้าเปรียบเทียบในการพิจารณาคดีของศาลคราวน์ คอร์ท (Crown court) ใช้มีค่าใช้จ่ายที่นำมาจากภาษีของประชาชนคิดเป็นจำนวนเงินประมาณ 7,400 ปอนด์ต่อหนึ่งวัน ในขณะที่การพิจารณาโดยผู้พิพากษา (Magistrates) ใช้เพียง 1,000 ปอนด์ต่อหนึ่งวัน ส่วนระยะเวลานั้นหากมีการใช้กระบวนการพิจารณาโดยลูกขุนจะใช้เวลาที่ยาวนานสำหรับทุกส่วนที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะการรอหมายเรียกเพื่อเป็นคัดเลือกเป็นลูกขุน

สหราชอาณาจักรได้มีแนวคิดที่จะยกเลิกระบบลูกขุนเพราะความสำคัญของการพิจารณาคดีโดยลูกขุนนั้นมีน้อยมาก เพราะเมื่อเทียบกับสัดส่วนปริมาณคดีแล้ว คดีที่พิจารณาโดยลูกขุนนั้นมีเพียงอัตราร้อยละ 1 ของคดีทั้งหมดเท่านั้น ทำให้น่าที่จะยกเลิกระบบวิธีพิจารณาโดยลูกขุน ข้อกล่าวอ้างเช่นทำให้พิจารณาคดีและโทษของระบบนี้ได้ว่า หากว่ามีการพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดียวจะทำให้คดีรวดเร็วขึ้น ลดปัญหาคำตัดสินที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย (The 'perverse verdicts') และปัญหาจากการที่ลูกขุนถูกคุกคาม (Jury nobbling) แต่แน่นอนว่าหากคดีวิธีพิจารณาโดยลูกขุนออกไปจะทำให้ปฏิสัมพันธ์การมีส่วนร่วมระหว่างสาธารณชนกับรัฐลดน้อยลง และปัญหาเกี่ยวกับอคติส่วนตัวและภูมิหลังทางสังคมของผู้พิพากษาก็ยังคงมีอยู่ในปัจจุบันระบบลูกขุนในสหราชอาณาจักรจึงยังไม่ได้ถูกยกเลิกไปทั้งหมด

2) ระบบลูกขุนในสหรัฐอเมริกา

ระบบลูกขุนในสหรัฐอเมริกามีวิวัฒนาการมาจากสหราชอาณาจักรเป็นเวลาหลายร้อยปีก่อน ปฏิวัติอเมริกา เนื่องจากสหรัฐอเมริกาเคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษมาก่อน สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับการพิจารณาคดีในระบบลูกขุนเป็นอย่างมาก โดยได้มีการระบุไว้ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา มาตรา 3 ข้อ 2 วรรคท้ายว่า “ในการดำเนินคดีอาญาทั้งปวง ยกเว้นการฟ้องจับไล่ให้พิจารณาโดยคณะลูกขุน และการพิจารณาคดีนั้นให้พิจารณาที่สถานที่เกิดเหตุในมลรัฐ นั้น ๆ แต่หากไม่ได้เกิดขึ้นในมลรัฐใดมลรัฐหนึ่ง การพิจารณาจะทำในสถานที่เดียวหรือหลายแห่งให้เป็นไปตามที่รัฐสภาตราขึ้น” (Constitution of United States, Article III, Section 2, Last paragraph : The trial of all crimes, except in cases of impeachment, shall be by jury; and such trial shall be held in the state where the said crimes shall have been committed; but when not committed within any state, the trial shall be at such place or places as the Congress may by law have directed.)

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 6 (Sixth amendment) ยังบัญญัติไว้ว่า “ในการดำเนินคดีอาญาทั้งปวง ให้จำเลยทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็ว เปิดเผย โดยคณะลูกขุนที่ไม่มีอคติของมลรัฐและเขตที่ความผิดทางอาญานั้นได้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นเขตที่กฎหมายกำหนดไว้แน่นอนล่วงหน้าแล้ว และจะได้รับแจ้งให้ทราบถึงลักษณะและเหตุที่กล่าวหาที่จะมีการสืบพยาน โจทก์ต่อหน้า ที่จะมิวิธีการบังคับพยานฝ่ายตนมาเบิกความ และที่จะให้มีทนายความแก้ต่างคดีให้” (Constitution of United States, Sixth amendment : In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right to a speedy and public trial, by an impartial jury of the state and district wherein the crime shall have been committed, which district shall have been previously ascertained by law, and to be informed of the nature and cause of the accusation; to be confronted with the witnesses against him; to have compulsory process for obtaining witnesses in his favor, and to have the assistance of counsel for his defense.)

นอกจากนี้ในสหรัฐอเมริกายังมีการใช้ระบบลูกขุนในการพิจารณาคดีแพ่งที่มีการฟ้องเกินกว่า 20 เหรียญ โดยได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 7 ว่า “ในคดีที่ฟ้องตามกฎหมายคอมมอนลอว์ อันมีทุนทรัพย์ในการฟ้องเกินกว่า 20 เหรียญ สิทธิในการได้รับการพิจารณาโดยลูกขุนจะเกิดขึ้น และข้อเท็จจริงใดที่ลูกขุนพิจารณาแล้ว ศาลใดแห่งสหรัฐอเมริกาจะพิจารณาใหม่เป็นอย่างอื่นให้ผิดไปจากกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายคอมมอนลอว์ไม่ได้” (Constitution of United States, amendment VII : In suits at common law, where the value in controversy shall exceed twenty dollars, the right of trial by jury shall be preserved, and no fact tried by a jury, shall be otherwise reexamined in any court of the United States, than according to the rules of the common law.)

ระบบลูกขุนในสหรัฐอเมริกานั้น อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ คณะลูกขุนใหญ่ (Grand jury) และคณะลูกขุนเล็ก (Petty jury) ซึ่งคณะลูกขุนที่จะทำการพิจารณาพิพากษาคดีจริง ๆ คือ คณะลูกขุนเล็ก (Petty jury) ส่วนคณะลูกขุนใหญ่ (Grand jury) มีหน้าที่เพียงได้สวนมูลฟ้องเท่านั้น

(1) คณะลูกขุนใหญ่ (Grand jury)

คณะลูกขุนใหญ่มิใช่กระบวนการพิจารณาของศาลยุติธรรม คณะลูกขุนใหญ่เป็นเพียงองค์กรทำหน้าที่ได้สวนเท่านั้น โดยคณะลูกขุนใหญ่จะทำหน้าที่พิจารณาได้สวนคดีอาญาเบื้องต้นว่า พยานหลักฐานที่พนักงานอัยการมีอยู่นั้นมีน้ำหนักเพียงพอที่จะดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาหรือไม่ ถ้าคณะลูกขุนใหญ่เห็นว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอจะดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหา ก็จะมีความเห็นสั่งฟ้องเป็นทางการแก่ผู้ต้องหานั้น (Indictment) ซึ่งปกติคณะลูกขุนใหญ่จะใช้ในคดีอาญาร้ายแรง (Felony)

ที่มีโทษประหารชีวิต (Death) หรือจำคุกมากกว่า 1 ปีขึ้นไป และในคดีความผิดไม่ร้ายแรง (Misdemeanor) ที่มีโทษจำคุก 1 ปี หรือ น้อยกว่านั้น คณะลูกขุนใหญ่มาจากการคัดเลือกจากประชาชนโดยทั่วไป โดยปกติจะมีจำนวนตั้งแต่ 12 คน ถึง 23 คน โดยปกติจะ 23 คน ซึ่งทำหน้าที่ชุดละประมาณ 1 เดือน หรือนานกว่านั้น เพื่อให้คณะลูกขุนใหญ่คอยถ่วงดุลอำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งคณะลูกขุนใหญ่จะต้องมีคะแนนเสียง 12 เสียงขึ้นไปจึงจะสามารถฟ้องคดีได้

(2) คณะลูกขุนน้อย (Petty jury)

คณะลูกขุนน้อย คือ ลูกขุนที่มีหน้าที่พิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดในปัญหาข้อเท็จจริงในศาลรัฐบาลกลางจะประกอบไปด้วยลูกขุน จำนวน 12 คน ส่วนในระดับมลรัฐจะขึ้นกับกฎหมายวิธีพิจารณาความของมลรัฐนั้น ๆ ซึ่งแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา (U.S. Supreme court) เคยวินิจฉัยไว้ในคดี Williams v. Florida (399 U.S. 78, 100, 1970) ว่ามลรัฐฟลอริดาซึ่งมีระบบลูกขุน 6 คน ใช้ในคดีอาญาได้ไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ หลังจากคดี Williams มลรัฐจอร์เจียได้แก้กฎหมายให้จำนวนลูกขุนลดเหลือ 5 คน ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา (U.S. Supreme court) ได้วินิจฉัยไว้ในคดี Ballew v. Georgia (435 U.S. 223, 1978) ว่าจำนวนลูกขุน 5 คน ไม่เพียงพอที่จะทำหน้าที่ลูกขุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถือว่าขัดรัฐธรรมนูญ ดังนั้นสรุปได้ว่า จำนวนลูกขุนต้องไม่ต่ำกว่า 6 คน (พรเพชร วิชิตชลชัย, 2538, หน้า 91-92) ลูกขุนในสหรัฐอเมริกามีหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงว่าจำเลยกระทำผิดจริงหรือไม่ ส่วนปัญหาว่าควรลงโทษเท่าไรเป็นอำนาจของศาล

คดีอาญาในสหรัฐอเมริกาในศาลรัฐบาลกลางนั้น ในทุก ๆ คดี ต้องได้รับการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุนใหญ่ (Grand jury) และคณะลูกขุนเล็ก (Petty jury) (Title 28 of the United States Code, Chapter 121, Section 1861) เว้นแต่จำเลยสละสิทธิ์การพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน ซึ่งต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร โดยต้องรับการยินยอมจากศาลและพนักงานอัยการ ส่วนในระดับมลรัฐนั้น ศาลฎีกาแห่งสหพันธรัฐเคยวินิจฉัยไว้ในคดี Distric of Columbia v. Clavans (300 U.S. 617, 1937) คดี Frank v. United states (395 U.S. 147, 1969) และคดี Duncan v. Louisiana (391 U.S. 145, 1968) ซึ่งลงโทษจำเลยในความผิดเล็กน้อย (Petty offense) โดยไม่ใช้ลูกขุน โดยในคดี Duncan v. Louisiana ให้เหตุผลไว้ว่าความผิด Petty offense ไม่ต้องพิจารณาคดีโดยใช้ลูกขุน เนื่องจากผลกระทบต่อจำเลยจากการตัดสินคดี Petty Offense ยังไม่มีน้ำหนักมากพอที่จะเทียบประโยชน์จากการที่จะบังคับใช้กฎหมายอย่างเต็มประสิทธิภาพ และทำให้การบริหารงานยุติธรรมง่ายขึ้น ย่อมทำให้การพิจารณาเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่ายจากการที่ไม่ต้องพิจารณาโดยคณะลูกขุน (ทวี ชูโต, 2550, หน้า 74-75) จึงอาจกล่าวได้ว่าในคดีอาญาที่มีความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่จำเป็นต้องพิจารณาพิพากษาคดีโดยใช้คณะลูกขุน

คุณสมบัติผู้ที่จะเป็นลูกขุนในศาลรัฐบาลกลาง (U.S. court) (Title 28 of the United States Code, Chapter 121, Section 1865)

(1) เป็นพลเมืองสหรัฐอเมริกา อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี และมีภูมิลำเนาในเขตอำนาจศาลไม่น้อยกว่า 1 ปี

(2) ต้องสามารถอ่าน เขียน หรือเข้าใจภาษาอังกฤษได้

(3) ต้องสามารถพูดภาษาอังกฤษได้

(4) ต้องมีลักษณะทางกายภาพหรือจิตใจเหมาะสมที่จะเป็นลูกขุน

(5) ต้องไม่เคยได้รับการตัดสินว่ากระทำความผิด โดยการตัดสินของศาล หรือโดยการตัดสินของคณะลูกขุน ในอาชญากรรมของมลรัฐหรือของประเทศชาติ ซึ่งมีบทลงโทษด้วยการจำคุกมากกว่าหนึ่งปี และสิทธิการเป็นพลเมืองยังไม่ได้รับกลับคืนมา

ส่วนคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นลูกขุนในระดับมลรัฐ โดยส่วนใหญ่คุณสมบัติเบื้องต้นจะเหมือนกับระดับสหพันธรัฐ เช่น ในมลรัฐมินนิโซตา ได้กำหนดไว้ว่าบุคคลที่จะเป็นลูกขุนได้ ต้องอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี ต้องสามารถพูด อ่าน เขียน เข้าใจภาษาอังกฤษได้ดี และมีลักษณะทางกายภาพหรือจิตใจเหมาะสมที่จะเป็นลูกขุน

ในระดับสหพันธรัฐ และระดับมลรัฐจะกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่ไม่ต้องเป็นลูกขุนไว้เหมือนกัน คือ (Title 28 of the United States Code, Chapter 121, section 1863 (b) (6))

(1) เป็นข้าราชการของพลเรือนสหรัฐ มลรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งทำงานเต็มเวลา

(2) เป็นเจ้าหน้าที่ดับเพลิงหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ

(3) เป็นทหารของสหรัฐ

นอกจากนี้ยังอนุญาตให้ผู้ที่มิคุณสมบัติที่ได้รับคัดเลือกเป็นลูกขุนสามารถขอยกเว้นไม่ปฏิบัติหน้าที่ลูกขุนได้ภายใต้เงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ (Title 28 of the United States Code, Chapter 121, section 1863 (b) (5) (B))

(1) มีอายุเกิน 70 ปี และยื่นคำร้องขอยกเว้น

(2) ต้องมีใบรับรองแพทย์ว่าไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ลูกขุนได้

(3) ต้องเคยเป็นลูกขุนมาแล้วภายใน 2 ปี ที่ผ่านมา

(4) ต้องมีภาระเลี้ยงดูเด็กอายุ 1 ขวบ ซึ่งหากไปปฏิบัติหน้าที่ลูกขุน อาจทำให้เด็กนั้นเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือไม่ปลอดภัย

(5) ต้องเป็นเจ้าของกิจการที่ไม่มีลูกจ้าง ซึ่งหากไม่เป็นลูกขุนอาจทำให้กิจกรรมเสียหาย

(6) ต้องเป็นอาสาสมัครดับเพลิง หรือบรรเทาสาธารณภัย

การคัดเลือกลูกขุนนั้นบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายที่จะได้รับคัดเลือกเป็นลูกขุน เรียกว่า Prospective juror ในการคัดสรร โดยปกติจะคัดจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือบัญชีรายชื่อผู้เสียภาษี หรือสำนักงานที่อนุญาตออกใบขับขี่ หรือ Department of motor vehicles (DMV) บางรัฐก็ใช้วิธีการเปิดรับสมัคร โดยขั้นตอนแรกจะมีการส่งใบแจ้งเป็นสมาชิกของคณะลูกขุน ให้ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกกรอกเอกสารแล้วส่งกลับไป โดยจะเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว และตรวจสอบคุณสมบัติว่ามีคุณสมบัติจะได้รับการเลือกเป็นลูกขุนหรือไม่ จากนั้นถ้ามีคุณสมบัติครบถ้วนก็จะได้รับหมายเรียกให้ไปปฏิบัติหน้าที่ลูกขุน โดยศาลจะส่งหมายเรียกวันนัดมาให้ ผู้ที่ได้รับหมายเรียกแล้วไม่มาจะมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เว้นแต่มีเหตุผลสมควรในการที่จะไม่มาคัดเลือกต่อการปฏิบัติหน้าที่เป็นลูกขุน ในการออกหมายเรียกจะต้องเพื่อจำนวนผู้ไม่สมัครใจเป็นลูกขุน และผู้ที่ถูกคัดออก โดยวิธีที่เรียกว่า Voir dier ซึ่งก็คือ เป็นกระบวนการคัดเลือกลูกขุน โดยศาลจะเชิญผู้ที่ได้รับเชิญให้มาปฏิบัติหน้าที่ลูกขุนเข้ามาในห้องพิจารณาในจำนวนที่มากกว่าลูกขุนที่ต้องการประมาณ 2-3 เท่า เช่น ถ้าจะคัดเลือกลูกขุน 12 คน ก็อาจเชิญมา 30 คน จากนั้นผู้พิพากษาจะแถลงถึงความสำคัญของคดีโดยสังเขป ระบุตัวคู่ความและทนายความคู่ความให้ชัดเจน จะเปิดโอกาสให้คู่ความ ซึ่งได้แก่ พนักงานอัยการ โจทก์ และทนายจำเลย ซักถามผู้ที่ทำหน้าที่ลูกขุนในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งคู่ความฝ่ายนั้นต้องการรู้จากลูกขุน เช่น ในเรื่องประวัติการทำงาน การศึกษาทัศนคติ ซึ่งผู้ที่ถูกคัดเลือกเป็นลูกขุนต้องสาบานตนก่อนให้ถ้อยคำที่เป็นจริงเกี่ยวกับคุณสมบัติของตน ซึ่งการถามคำถามเพื่อที่จะแสวงหาความจริงว่าในบรรดาผู้ที่ถูกเรียกมาต่อหน้านี้มีบุคคลใดที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับคดี หรือมีเหตุผลใดที่บุคคลที่จะได้รับเลือกเป็นคณะลูกขุนนั้น ไม่สามารถวินิจฉัยได้อย่างเที่ยงธรรม หรือมีบุคคลใดมีความเกี่ยวข้องกับคู่ความ หรือมีความคุ้นเคยกับทนายความ หรือพยานที่เข้ามาเบิกความในคดีนี้ บางคำถามอาจทำให้ประจักษ์ได้ว่าบุคคลใดมีความลำเอียงหรือมีความรู้สึกที่มีอิทธิพลต่อการทำคำวินิจฉัย ในกรณีที่บุคคลใดรู้ข้อเท็จจริงใดเกี่ยวกับคดีมาก่อน บุคคลนั้นจะต้องแจ้งให้ผู้พิพากษาทราบด้วย อีกทั้งผู้ที่ทำหน้าที่เป็นลูกขุนใหญ่ (Grand jury) ในคดีเดียวกันนี้จะถูกตัดสิทธิ์ไม่ให้เข้าเป็นคณะลูกขุนน้อย (Petty jury) คู่ความฝ่ายใดอาจร้องขอให้ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นคณะลูกขุนถอนตัวหรือได้รับการยกเว้นจากการปฏิบัติหน้าที่ลูกขุน เรียกว่า การคัดค้านลูกขุน (Exclude) การคัดค้านอาจแบ่งได้เป็น 2 อย่าง คือ (พรทิพย์ เพ็ชรศิริ, 2554, หน้า 17-18)

(1) การคัดค้านโดยมีเหตุ ซึ่งถ้าการไต่สวนพบว่าบุคคลนั้น ๆ มีความลำเอียง ผู้พิพากษาจะอนุญาตให้ถอนตัว การคัดค้านโดยมีเหตุนี้ไม่จำกัดจำนวนครั้ง การคัดค้านโดยมีเหตุได้แก่

(1.1) ขาดคุณสมบัติตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

(1.2) มีความสัมพันธ์กับคู่ความหรือทนายของคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยทางสายโลหิตหรือโดยการสมรส

(1.3) มีความลำเอียงหรืออคติ

(2) การคัดค้าน โดยไม่มีเหตุ คู่ความมีสิทธิจะคัดค้าน โดยไม่มีเหตุโดยจำกัดจำนวนครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่จะคัดค้านได้ไม่เกิน 3 คน การคัดค้านประเภทนี้เรียกว่า การคัดค้านโดยสิทธิ

สิทธิในการปฏิเสธลูกขุนนี้ในแต่ละมลรัฐต่างมีวิธีการที่แตกต่างกันออกไป บางมลรัฐให้จำเลยปฏิเสธลูกขุน โดยไม่ต้องแสดงเหตุผล บางมลรัฐต้องแสดงเหตุผล แต่ไม่กระทำต่อหน้าลูกขุน แต่จะกระทำเป็นการลับต่อหน้าผู้พิพากษา สิทธิในการปฏิเสธไม่ให้ลูกขุนผู้ใดผู้หนึ่งปฏิบัติหน้าที่มีข้อจำกัดบ้างเหมือนกัน ส่วนใหญ่จะเป็นข้อจำกัดที่ใช้กับพนักงานอัยการ โจทก์ เช่น โจทก์ไม่อาจปฏิเสธลูกขุนแสดงว่าเขาไม่เห็นด้วยกับการประหารชีวิต (Adam v. Texas, 448 U.S. 38, 1980) แต่ถ้าลูกขุนแสดงความเห็นว่าเขาไม่เห็นด้วยกับการลงโทษประหารชีวิต และไม่มีวันที่จะวินิจฉัยลงโทษจำเลยที่จะได้รับโทษประหารชีวิต หากมีพยานหลักฐานเพียงพอเช่นนี้พนักงานอัยการ โจทก์อาจปฏิเสธผู้นั้นไม่ให้ทำหน้าที่ลูกขุนได้ (Witherspoon v. Illinois, 391 U.S. 510, 1968) ซึ่งปกติในการคัดเลือกลูกขุนก็จะมี การคัดเลือกลูกขุนสำรอง (Alternate juror) ไว้ด้วยเพื่อกรณีที่ลูกขุนไม่สามารถทำหน้าที่ได้ เช่น เสียชีวิต โดยปกติลูกขุนสำรองจะเข้าร่วมพิจารณาเช่นเดียวกับลูกขุนตลอดเวลา แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงในการแสดงความคิดเห็นวินิจฉัยความผิดจำเลย แต่ถ้าเมื่อไหร่ที่ลูกขุนที่ปฏิบัติหน้าที่ปกติไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ ลูกขุนสำรองก็จะปฏิบัติหน้าที่ทันที ไม่ต้องไปเริ่มกระบวนการพิจารณาใหม่

การพิจารณาโดยลูกขุนนี้จะประกอบไปด้วยผู้พิพากษา 1 คน เรียกเป็นองค์คณะ (Trial judge) ซึ่งมีหน้าที่สำคัญ คือ ควบคุมการพิจารณาคดี อันได้แก่ การสืบพยานของทั้ง 2 ฝ่ายให้เป็นไปตามกฎหมาย และมีหน้าที่วินิจฉัยข้อกฎหมายในเรื่องการอนุญาตให้รับฟังพยานหลักฐานประเภทใดหรือไม่อนุญาต จึงถือกันว่าผู้พิพากษาเป็นผู้มีคำสั่งหรือคำวินิจฉัยในข้อกฎหมาย ส่วนลูกขุนเป็นผู้มีคำสั่งหรือคำวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริง หรืออาจกล่าวได้ว่าการพิจารณาพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่เป็นหน้าที่ของลูกขุน ส่วนผู้พิพากษาเพียงแต่ให้คำแนะนำแก่คณะลูกขุนในข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และในกรณีที่ลูกขุนเห็นว่าจำเลยมีความผิด ผู้พิพากษาจะเป็นคนตัดสินว่าจะลงโทษจำคุกจำเลยกี่ปี (พรเพชร วิชิตชลชัย, 2538, หน้า 94-96)

ในระหว่างการพิจารณาคดีจะต้องไม่มีการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดที่มีผลให้ลูกขุนเกิดอคติขึ้นมาได้ เช่น จะให้จำเลยในคดีอาญาใส่เสื้อผ้าชุดนักโทษหรือชุดเรือนจำไม่ได้ ส่วนการถ่ายทอดโทรทัศน์วงจรปิดซึ่งมีกรณีจำเลยคัดค้านนั้น ศาลสูงสุดสหรัฐวินิจฉัยว่ายอมทำได้

เพราะการถ่ายทอดโทรทัศน์วงจรปิดไม่ก่อให้เกิดอคติแก่ลูกขุนในการพิจารณาคดีของจำเลย (Chandler v. Florida, 449 U.S. 560, 1981) ในเรื่องการถ่ายทอดโทรทัศน์วงจรปิด หรือการถ่ายภาพ หรือการถ่ายทอดเสียงทางอากาศนี้ไปเกี่ยวข้องกับสิทธิอีก 2 ประการซึ่งเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ เช่นกัน คือ สิทธิในการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ซึ่งเป็นสิทธิของจำเลย (Right to a public trial) ตามที่บัญญัติไว้ใน The sixth amendment ส่วนสิทธิอีกประการหนึ่ง ได้แก่ สิทธิในการสื่อสาร ข่าวสาร (Freedom of the press) ตาม The first amendment ในเรื่องนี้ศาลสูงสุดสหรัฐวินิจฉัยว่า หลักในเรื่องการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย (Public trial) เป็นหลักประการสำคัญที่จะทำให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปโดยบริสุทธิ์ ยุติธรรม และสาธารณชนทั่วไปสามารถตรวจสอบได้ แต่ในบางครั้งอาจเป็นการจำเป็นที่ศาลขอยมีอำนาจสั่งไม่ให้บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดีออกจากห้องพิจารณาคดีด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น เพื่อปกป้องคุ้มครองพยาน เพื่อรักษาความลับของทางราชการ หรือเพื่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี (U.S. v. Herold, 368 F. 2 d. Cir., 1966) คำสั่งศาลที่กระทบต่อสื่อมวลชนมีปัญหาสู่ศาลสูงในการตีความ The first amendment เช่นกัน เป็นหลักการที่ยอมรับกันว่าสื่อมวลชนมีสิทธิที่จะเข้ามาฟังการพิจารณา (Richmond Newspaper, Inc. v. Virginia, 448 U.S. 555, 1980) แต่ศาลก็มีอำนาจที่จะสั่งห้ามสื่อมวลชนเข้ามาฟังการพิจารณา ทั้งนี้ โดยศาลมีดุลพินิจสั่งเองหรือมีดุลพินิจหลังจากที่คู่ความร้องขอ (Globe Newspaper Co. v. Superior Court, 457 U.S. 596, 1982) ในกรณีที่สื่อมวลชนมีอำนาจเข้าฟังการพิจารณาของศาล ศาลแทบทุกแห่งในสหรัฐอเมริกามีคำสั่งห้ามการถ่ายภาพยนตร์ ภาพนิ่ง หรือการอัดเสียงเพื่อโฆษณาเผยแพร่ซึ่งกรณีเช่นนี้ไม่ขัดต่อเสรีภาพของสื่อมวลชนเช่นกัน มีข้อที่น่าสังเกตว่า สิทธิของสื่อมวลชนในการเผยแพร่ข่าวสารในศาลนี้ถูกจำกัดเป็นอย่างมากในชั้นพิจารณาคดี (Trial) แต่ในชั้นก่อนพิจารณา (Pre-trial) เช่น ชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงเบื้องต้น (Preliminary hearing) ถึงแม้จะเป็นกระบวนการพิจารณาที่กระทำในศาลและต่อหน้าผู้พิพากษา แต่สื่อมวลชนก็มีเสรีภาพในการเข้าฟังและเผยแพร่ได้อย่างเต็มที่ (Press Enterprise Co. v. Superior Court, 478 U.S. 1, 1986)

กล่าวโดยสรุปแล้ว เมื่อคู่ความพร้อมศาลจะมีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามลำดับ ดังนี้

- (1) การแถลงการณ์เปิดคดีโดยคู่ความ
- (2) การนำสืบพยานของฝ่ายโจทก์
- (3) การนำสืบพยานของฝ่ายจำเลย
- (4) การแถลงการณ์ปิดคดีโดยคู่ความ

กระบวนการพิจารณาจะเริ่มต้นโดยการแถลงเปิดคดีของคู่ความ (Opening statement) ศาลจะให้พนักงานอัยการ โจทก์เป็นฝ่ายแถลงการณ์เปิดคดีก่อน ปกติแล้วพนักงานอัยการ โจทก์

มักจะแสดงสั้น ๆ ว่า คดีที่กำลังพิจารณานั้นเป็นเรื่องอะไร พนักงานอัยการ โจทก์กล่าวหาว่าจำเลย กระทำผิดกฎหมายก็ข้อหาที่กระทำ แต่ละกระทำมีการกระทำอย่างไร พยานโจทก์ ประกอบด้วย พยานบุคคล หรือพยานเอกสาร หรือพยานวัตถุที่จะชี้ให้เห็นถึงการกระทำผิดของจำเลยได้อย่างไร สรุปแล้วโจทก์มีพยานหลักฐานแน่นหนาที่จะชี้ให้คณะลูกขุนเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้อง โดยปราศจากข้อสงสัยตามสมควร จากนั้นจำเลยจะเป็นฝ่ายแถลงการณ์ ซึ่งทนายจำเลยมักจะ แถลงการณ์เปิดคดีสั้น ๆ เช่นกัน โดยจำเลยจะยืนยันว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดตามฟ้อง จำเลยมี พยานหลักฐานที่หักล้างได้ว่าตามวันเวลาเกิดเหตุจำเลยมีฐานที่อยู่ ณ ที่ใด จากนั้นก็จะนำเสนอ พยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ ตามด้วยจำเลย โดยผู้พิพากษาจะนั่งเป็นประธาน ส่วนลูกขุนจะนั่งฟัง ในที่นั่งของลูกขุน (Enbank) ตลอดการพิจารณา หน้าที่ของลูกขุนระหว่างสืบพยาน คือ การฟังคำ เบิกความของพยาน แต่ลูกขุนไม่มีหน้าที่บันทึกหรือจดย่อ คงได้แต่รับฟังเฉย ๆ ไม่เข้าใจจะถาม พยานก็ไม่ได้ แต่อาจถามศาลได้ หรือพยานพูดไม่ได้ยินหรือพูดไม่รู้เรื่อง ลูกขุนก็อาจบอกศาลได้ เมื่อมีการนำเสนอพยานเอกสารหรือพยานวัตถุ ศาลจะสั่งให้ส่งลูกขุนดู ถ้าเป็นเอกสารที่สำคัญ เช่น แผนที่ แผนผัง หรือแผนที่เกิดเหตุ คู่ความมักจะเตรียมเป็นแผ่นใหญ่ๆ ตั้งโชว์ที่กระดานด้วย วัตถุพยานบาง ประเภท ศาลอาจไม่อนุญาตให้อ้างอิงเป็นพยานเพราะอาจเกิดอคติต่อลูกขุนได้ง่าย เช่น ในคดีทำ แท็ง ศาลไม่อนุญาตให้นำภาพที่ติดจากการทำแท้งแล้วดองใส่ขวดโหลมาแสดงต่อศาลให้ ลูกขุนเห็น เมื่อนำสืบเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ทนายความและอัยการก็จะแถลงปิดคดีด้วยวาจา สรุป ประเด็นต่าง ๆ เมื่อทั้งทนายโจทก์และจำเลยแถลงปิดคดีแล้ว ผู้พิพากษาที่จะสรุปข้อเท็จจริงและข้อ กฎหมายให้คณะลูกขุนฟัง การแถลงนี้เรียกว่า Charge โดยมีจุดมุ่งหมายให้ลูกขุนทราบถึงกฎหมาย ที่ยกมาปรับแก้คดี ผู้พิพากษาจะอ่านถ้อยคำพยานที่มากับความมาให้ฟัง และจะเรียบเรียงคำ พยานหลักฐานเหล่านี้เป็นหมวดหมู่ และชี้ให้เห็นว่าจุดไหนเป็นจุดสำคัญของการโต้แย้งหรือข้อ สงสัย โดยผู้พิพากษาจะได้บอกว่าบัดนี้ได้เสร็จการพิจารณาแล้ว ต่อไปเป็นหน้าที่ของคณะลูกขุนที่ จะพิจารณาว่าจำเลยนี้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ โดยผู้พิพากษาจะบอกว่า โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกระทำ ผิดก็ข้อหา เช่น 2 ข้อหา คือ ช่มชู้นกระทำชำเรา และทำร้ายร่างกาย แล้วผู้พิพากษาก็จะได้อธิบาย (instruct) ถึงหลักกฎหมายในเรื่องช่มชู้นกระทำชำเราและทำร้ายร่างกาย โดยจะอธิบายองค์ประกอบ ความผิดของข้อหาที่โจทก์ฟ้อง เช่น ช่มชู้นกระทำชำเรา มีองค์ประกอบความผิด คือ ชายบังคับ ร่วมเพศหญิง โดยหญิงไม่ยินยอมและไม่สมัครใจ และหญิงนั้นไม่ใช่ภริยาของตน เป็นต้น หลักกฎหมายที่ผู้พิพากษาอธิบายแก่ลูกขุนนี้ส่วนใหญ่ไม่ว่าในศาลของรัฐบาลกลางหรือศาลมลรัฐ จะมีคู่มือไว้ให้ ผู้พิพากษาจะอ่านจากคู่มือเป็นส่วนใหญ่ คดีส่วนใหญ่มีองค์ประกอบความผิดไม่ ยุ่งยาก เว้นแต่บางคดี เช่น ในคดีอาญาคดีหนึ่ง โจทก์ฟ้องจำเลยซึ่งเป็นแพทย์ฐานฆ่าคนตาย ข้อเท็จจริงเป็นเรื่องการทำแท้ง แต่ครรภ์แก่มาแล้ว 8-9 เดือน โจทก์นำสืบว่าสิ่งที่แพทย์กระทำ คือ

เอาทารกซึ่งคลอดมาแล้ว มีการหายใจแล้วใส่ไปในขวดโหลทำให้ทารกตาย ปัญหา คือ สภาพบุคคลเริ่มเมื่อใด ในคดีนั้นผู้พิพากษาอธิบายหลักกฎหมายที่ได้จากคดี Chavez v. California ว่า สภาพบุคคลนั้นเริ่มจากเมื่อทารกนั้นหลุดพ้นจากครรภ์มารดา (ไม่ต้องคลอดเสร็จ) ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Under process of being born สามารถมีชีวิตอยู่ได้เมื่อได้หายใจจากอากาศเข้าไปในปอดแล้ว ดังนั้นในสหรัฐอเมริกาแพทย์จะไม่ยอมทำแท้งให้หญิงที่มีครรภ์ตั้งแต่ 7-9 เดือน เพราะต้องโดนข้อหาใด ข้อหาหนึ่งแน่ คือ ทำแท้งหรือฆ่าคน นอกจากนั้น ผู้พิพากษาจะต้องอธิบายหลักกฎหมายในเรื่องหน้าที่นำสืบและภาระการพิสูจน์ โดยเฉพาะเรื่อง Proof beyond a reasonable doubt ซึ่งผู้พิพากษายังต้องเน้นเสมอว่าข้อสงสัยที่จะปล่อยจำเลยนั้นต้องเป็นข้อสงสัยที่มีเหตุผล

หลังจากคณะลูกขุนได้ฟังคำแถลงของผู้พิพากษาแล้ว คณะลูกขุนจะออกจากห้องพิจารณาและเข้าไปอยู่ในห้องหนึ่งอีกต่างหาก แล้วก็พิจารณาคดีเป็นการลับ ผู้พิพากษาไม่อาจเข้าไปในห้องนี้ได้ และไม่ว่าเวลาใด ๆ ในระหว่างการพิจารณาลับของคณะลูกขุน ผู้พิพากษาไม่มีอำนาจที่จะทำการติดต่อกับคณะลูกขุนหรือตัวลูกขุนคนหนึ่งคนใด เมื่อคณะลูกขุนได้ทำการตัดสินแล้ว ซึ่งโดยปกติในศาลรัฐบาลกลางจะต้องมีมติเป็นเอกฉันท์ ส่วนในศาลมลรัฐอาจใช้หลักเสียงข้างมาก แต่ถ้ามลรัฐใดใช้ระบบลูกขุน 6 คน คณะเสียงจะต้องเป็นเอกฉันท์ เมื่อลูกขุนพิจารณาเสร็จแล้ว จะแจ้งให้ผู้พิพากษาทราบ และคณะลูกขุนจะกลับมาห้องพิจารณาและประกาศคำตัดสินนั้น โดยไม่ต้องอธิบายเหตุผลในการพิจารณาคัดสินนั้น (ประทีป ทองเสมอ, 2523, หน้า 51)

สหรัฐอเมริกาใช้ระบบลูกขุนในการพิจารณาคดีมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน อาจกล่าวได้ว่ามีเหตุผลหลายประการที่ทำให้สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญไว้วางใจต่อการใช้ระบบลูกขุนในการพิจารณาคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เหตุผลที่ว่า การที่จะตัดสินลงโทษบุคคลใดจะต้องได้รับเสียงเป็นเอกฉันท์จากคณะลูกขุนเป็นเหตุผลที่สำคัญที่ทำให้ระบบลูกขุนมีความน่าเชื่อถือยิ่งกว่าผู้พิพากษานายเดี่ยวเป็นอย่างมาก หากลูกขุนแม้แต่เพียงนายเดี่ยวไม่เชื่อว่าจำเลยกระทำผิด จำเลยจะถูกปล่อยตัวทันที นอกจากนี้ยังเชื่อว่าไม่มีระบบใด ๆ ที่ดีพอจะตรวจสอบอคติ ความเอนเอียงของผู้พิพากษาได้ ต่างจากระบบการตรวจสอบความเอนเอียงของลูกขุน ซึ่งหากพบว่ามีอคติหรือความเอนเอียงเพียงเล็กน้อย ก็จะทำให้ลูกขุนคนนั้นขาดคุณสมบัติอย่างง่ายดาย

ในสหรัฐอเมริกา มีคดีร้อยละ 90 ที่สามารถยุติได้โดยกระบวนการ Plea bargaining ในชั้นอัยการ โดยไม่ต้องมีการพิจารณาสืบพยาน (Trial) ส่วนในคดีที่จะต้องเข้าสู่การพิจารณาในศาลร้อยละ 90 จะได้รับการพิจารณาจากศาลในระดับท้องถิ่น ซึ่งมลรัฐส่วนใหญ่ของประเทศสหรัฐอเมริกา ข้อเท็จจริงในทางคดีจะได้รับการพิจารณาโดยคณะลูกขุน (Jury) ซึ่งประชาชนทั่วไป ในบางรัฐ เช่น เท็กซัส จำเลยมีสิทธิ์ที่เลือกที่จะรับการพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดี่ยวหรือโดยคณะลูกขุน (น้ำแท้ มีบุญสูงล้ำ, 2552, หน้า 47-52) โดยเฉพาะแล้วการพิจารณาโดยลูกขุนในสหรัฐอเมริกา

จะมีประมาณ 154,000 คดีต่อปี เป็นคดีของศาลสหพันธรัฐ 5,000 คดี เป็นคดีศาลมลรัฐ 149,000 คดี โดยจะเป็นคดีอาญา 66 เปอร์เซ็นต์ คดีแพ่ง 31 เปอร์เซ็นต์ และคดีอื่น ๆ 4 เปอร์เซ็นต์ (U.S. Department of state. 2009, p.60)

ถึงแม้ว่าระบบลูกขุนมีความน่าเชื่อถือมากกว่าการตัดสินของผู้พิพากษานายเดียว แต่ในสหรัฐอเมริกาก็ยังพบปัญหาอีกมากในการที่นำระบบลูกขุนมาใช้ ซึ่งนอกจากในเรื่องของค่าใช้จ่ายที่สิ้นเปลืองกว่าการใช้ผู้พิพากษาแล้ว ยังพบปัญหาในเรื่องการพิจารณาคดีที่บางคดีใช้ระยะเวลายาวนานเป็นเดือน ซึ่งในช่วงระหว่างการพิจารณาลูกขุนจะต้องถูกเก็บตัว ไม่สามารถติดต่อกับบุคคลภายนอกหรือครอบครัว ไม่สามารถรับข่าวสารจากภายนอกได้ ส่งผลกระทบทั้งในเรื่องการทำงาน และสภาพจิตใจซึ่งลูกขุนอาจเกิดความเครียดได้ เช่น ในคดีรัฐบาลสหรัฐ หรือ พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องนายซอริสกับพวก เป็นจำเลยในคดีทุจริตคอร์รัปชันใน ค.ศ. 2006 คดีนี้มีการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน มีจำเลย 4 คน มีพยานทั้งหมด 70 ปาก ใช้เวลาพิจารณาคดีทั้งหมด 2 เดือน ซึ่งสัปดาห์หนึ่งใช้เวลาในการพิจารณาคดี 4 วัน ตั้งแต่เวลา 8.30 – 17.00 นาฬิกา ซึ่งคณะลูกขุนต้องเก็บตัวถึง 2 เดือน โดยไม่สามารถติดต่อกับบุคคลใด รวมถึงไม่สามารถรับรู้ข่าวสารจากภายนอกได้

นอกจากนี้ในการพิจารณาพิพากษาคดีในสหรัฐอเมริกาจะพบปัญหาเรื่องของสีผิวมาเกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก คดีดัง ๆ ในสหรัฐอเมริกาที่มีเรื่องของสีผิวมาเกี่ยวข้อง เช่น คดีชายผิวดำซึ่งชื่อว่า รอดนี่ คิงส์ หนุ่มผิวดำที่เพิ่งพ้นคุกจากความผิดข้อหาปล้นร้านของชำถูกทำร้ายร่างกายโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจผิวดำสี่คน โดยอ้างว่าเพราะผู้ต้องหาขับรถเร็วเกินกำหนดและอยู่ในสภาพเมามาย และขัดขืนการจับกุม รอดนี่ คิงส์ ถูกนายตำรวจแอลเอผิวขาว ลากลงจากรถเพื่อรุมทำร้าย การกระทำทั้งหมดนี้ถูกบันทึกโดยกล้องวิดีโอของชาวเมืองที่พบเห็นเหตุการณ์ถ่ายเอาไว้ได้ เมื่อมีการแพร่ภาพดังกล่าวออกไปทางโทรทัศน์ก็ก่อให้เกิดความโกรธแค้นจากคนผิวดำทั่วอเมริกาเป็นอย่างมาก นายตำรวจ 4 นาย คือ สแตนซี คูณ, ซีโอดอร์ บริซีโน, ทิโมธี วินด์ และ ลอเรนซ์ พาวเวลล์ ถูกตั้งข้อหาใช้กำลังเกินกว่าเหตุ มีการขึ้นศาล Los Angeles County Superior Court เพื่อสู้คดีกัน ซึ่งคณะลูกขุนมีทั้งหมด 12 คน เป็นคนผิวดำ (Caucasians) 10 คน ลูกครึ่งฟิลิปปินส์อเมริกัน 1 คน สเปนและโปรตุเกส (Hispanic) 1 คน ซึ่งลูกขุนตัดสินให้ไม่มีความผิด ผลการตัดสินนี้ทำให้ประชาชนผิวดำโกรธแค้นอย่างมาก เพราะพยานหลักฐานที่ปรากฏในเทปที่แพร่ผ่านโทรทัศน์ทุกช่องเห็นว่าตำรวจใช้กำลังเกินกว่าเหตุ แต่เพราะคณะลูกขุนเป็นพลเมืองผิวขาวจึงอาจจะตัดสินโดยความลำเอียงเรื่องสีผิว จากคดีนี้ทำให้ประชาชนผิวดำต่างพากันลุกขึ้นมาก่อการจลาจล จนมีผู้บาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมาก จนผู้ว่าการรัฐเมืองแคลิฟอร์เนียประกาศสภาวะฉุกเฉิน จากนั้นคดีนี้ได้มีการนำไปศาล United States district court for the central district of california ตัดสินใหม่

โดยศาลพิจารณาคดีให้ ลอเรนซ์ พาวเวลล์ และ สแตนซี กูน มีความผิด ส่วนอีก 2 คนไม่มีความผิด และศาลยังตัดสินให้ รอดนีย์ คิงส์ ได้ค่าชดเชยอีก 3.8 ล้านดอลลาร์ (Independent Commission on the Los Angeles Police Department, 1991, 6-15)

นอกจากคดี รอดนีย์ คิงส์ คดีที่มีชื่อเสียงที่เกี่ยวกับผิวสี คือ คดี โอ เจ ซิมป์สัน (O.J. Simpson) เป็นคดีที่โด่งดังระดับโลก เพราะว่าโอ เจ ซิมป์สัน จำเลยในคดีนี้เป็นผู้มีชื่อเสียงโด่งดัง (Super star) เป็นขวัญใจของชนชาวอเมริกันในฐานะนักกีฬาอเมริกันฟุตบอล ประกอบกับบทบาทในฐานะคารา อีกทั้งคดีนี้ยังเชื่อมโยงเกี่ยวกับความเชื่อทางสีผิวของชนชาวอเมริกันอีกด้วย เพราะเหตุว่าโอ เจ ซิมป์สัน จำเลยเป็นผู้มีผิวสี ส่วนผู้ตายทั้งสองเป็นบุคคลผิวขาว คนหนึ่ง คือ ภริยาของโอ เจ ซิมป์สัน ส่วนผู้ตายอีกคนเป็นชายหนุ่มเพื่อนชายของภริยาโอ เจ ซิมป์สัน จนทำให้สังคมชาวอเมริกันในขณะนั้นแบ่งออกเป็นหลายฝ่าย ฝ่ายผิวขาวก็เชื่อผู้ตายว่าจำเลยต้องมีความผิด ส่วนฝ่ายผิวสีก็เชื่อว่าจำเลยบริสุทธิ์ คดีนี้ใช้เวลาในการเลือกคณะลูกขุนมากที่สุด คือ คัดเลือกมาจากบุคคลมากกว่า 1,500 คน ใช้เงินมากที่สุดถึง 15 ล้านดอลลาร์ และเป็นคดีฆาตกรรมคดีแรกที่ศาลอนุญาตให้มีการส่งสัญญาณถ่ายทอดไปยังผู้ชมทั่วประเทศได้ อัยการได้ยื่นฟ้องโอ เจ ซิมป์สัน ข้อหาฆ่าคนตายโดยเจตนาอย่างโหดร้ายทารุณ ศาลใช้เวลา 6 วันในการไต่สวนมูลฟ้องจึงสั่งว่าคดีมีมูล ซึ่งโอ เจ ซิมป์สัน จำเลยให้การปฏิเสธต่อ ศาลเริ่มทำการพิจารณาสืบพยานโดยใช้เวลาพิจารณาคดี 8 เดือนเศษ แต่ลูกขุนใช้เวลาชี้ขาดคดีนี้เพียง 4 ชั่วโมง นับแต่กระบวนการพิจารณารเริ่มต้น มีการเปลี่ยนลูกขุนหลายคนและหลายชุด ด้วยข้อโต้แย้งว่ามีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ความขัดแย้งถกเถียงกันเองและความรู้สึกแบ่งแยกผิวของตัวลูกขุนบางคน รวมทั้งบางคนปกปิดข้อเท็จจริงในแบบฟอร์มแจ้งรายละเอียดตัวลูกขุนไม่ชัดเจน บางคนมีความรู้สึกกดดัน รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการพิจารณาที่ยาวนาน ท้ายที่สุดได้บุคคลที่มีผิวดำ 9 คน ผิวขาว 2 คน และลาตินอเมริกัน 1 คน เป็นคณะลูกขุน ซึ่งท้ายที่สุดลูกขุนมีคำตัดสินว่าโอ เจ ซิมป์สัน ไม่มีความผิด

ซึ่งภายหลังคำตัดสินมีทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าคณะลูกขุนเป็นคนผิวสีถึง 9 คน ซึ่งมีการวิจารณ์คดีนี้ ดังนี้ โรเบิร์ต เลอร์เนนเวน อดีตอัยการกล่าวว่า “ลูกขุน 12 คน ผิวดำ 9 ผิวขาว 2 ผิวละติน 1 ใช้เวลาสรุปสำนวน 4 ชั่วโมง เป็นการทำงานที่ค่อนข้างเกินไปราวกับไม่มีการพิจารณาไตร่ตรองหลักฐานที่อัยการรวบรวมมาให้ นอกจากนี้คำวินิจฉัยของคณะลูกขุนครั้งนี้เหมือนกับคำวินิจฉัยที่มีต่อกรมตำรวจลอสแอนเจลิสว่า ตำรวจพวกนี้เป็นพวกเหยียดสีผิว การสอบสวนเชื่อไม่ได้” ทนายความชื่อจิล การ์เชตติ กล่าวว่า “คณะลูกขุนไม่ใช่เหตุผลในการวินิจฉัยครั้งนี้ ทั้ง ๆ ที่อัยการมีพยานหลักฐานมากมายที่พิสูจน์ได้ว่าเขาเป็นคนทำผิด” ส่วนอัล เดบลันส์ ทนายความชื่อดัง กล่าวว่า “ใช้เวลาพิจารณาคดี 9 เดือน แต่สรุปคำตัดสินแค่ 4 ชั่วโมง ผิดปกติจนน่าแปลกใจ” เมื่อสื่อมวลชนวิจารณ์คำตัดสินของคณะลูกขุนอย่างหนัก ประธานาธิบดี

บิลล์ คลินตัน เกรงว่าเรื่องจะบานปลายไปกันใหญ่จนถึงอาจเป็นปัญหาสงครามแบ่งแยกสีผิว ท่านจึงออกมาขอร้องว่า “ผมอยากจะขอร้องชาวอเมริกันทั้งมวลเคารพในคำตัดสินของคณะลูกขุนครั้งนี้ ผมขอแสดงความเสียใจ และขอแสดงความไว้วางใจให้แก่ครอบครัวของเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายด้วย” พร้อมทั้งสั่งให้หน่วยงานของรัฐเตรียมความพร้อมที่จะรับสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นเพราะผลของการตัดสินคดีครั้งนี้ ภายหลังคดีนี้ นายเฟรด โกลด์แมน ได้ฟ้องเรียกค่าเสียหาย โอ เจ ซิมป์สัน ซึ่งลูกขุนในศาลแพ่งได้ตัดสินให้ นายเฟรด โกลด์แมน ชนะคดี โดยตัดสินให้ โอ เจ ซิมป์สัน ชดใช้ค่าเสียหายเป็นเงิน 33 ล้านดอลลาร์ (ทวี ซูโต. 2550, 78-80) จากคดีนี้ทำให้ธุรกิจเกี่ยวกับการวิเคราะห์ลูกขุน (Jury consultant) โด่งดังเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นธุรกิจที่นักจิตวิทยาร่วมกันสำนักงานทนายความสืบประวัติลูกขุน แล้วนำข้อมูลมาเสนอ เพื่อเป็นประโยชน์ในการคัดเลือกลูกขุน โดยในคดีนี้ โอ เจ ซิมป์สัน ก็ได้ว่าจ้างบริษัทนี้เช่นเดียวกัน (ชาคริต เทียบเชียรรัตน์, 2551, หน้า 65)

คดีที่เกี่ยวกับผิวสีในสหรัฐอเมริกายังคงมีปัญหาอยู่อย่างต่อเนื่อง แม้กระทั่งในปัจจุบัน ในสมัยที่สหรัฐอเมริกา มีประธานาธิบดีเป็นคนผิวสี คือ นายบารัค โอบามา คดีล่าสุดที่โด่งดังไปทั่วสหรัฐอเมริกา คือ คดีของนาย จอร์จ ซิมเมอร์แมน (George Zimmerman) อายุ 28 ปี เชื้อสายยิว-ฮิสสเปนิก เป็นหัวหน้าอาสาสมัครเฝ้าดูหมู่บ้าน (Neighborhood Watch captian) ได้ยิงเทรอน มาร์ติน (Trayvon Martin) เสียชีวิต ซึ่งเป็นคนอเมริกันผิวดำ (African American) วัย 17 ปี เป็นนักเรียนไฮสกูล ก่อนเกิดเหตุการณ์ยังคงกันจนเป็นเหตุให้ เทรอน มาร์ตินเสียชีวิตนั้น จอร์จ ซิมเมอร์แมน ได้โทรแจ้ง 911 ว่ามีผู้ต้องสงสัยมาเดินอยู่ในถิ่นที่เขาดูแลอยู่ เจ้าหน้าที่ 911 แนะนำให้ นายจอร์จ นั่งอยู่ในรถของเขา ไม่ต้องติดตามผู้ต้องสงสัย แต่นายจอร์จ ไม่ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำนั้น และได้ติดตามผู้ต้องสงสัย คือ นายเทรอน มาร์ติน อีกเพียงแค่นาทีหลังจากที่นายจอร์จโทรเรียก 911 คนที่อาศัยอยู่ในแถบนั้นก็ได้ยินเสียงปืนดังขึ้น นายจอร์จ ซิมเมอร์แมน ขอมรับว่าเขาเป็นผู้ยิง และให้เหตุผลว่าเป็นการป้องกันตัวเพราะเทรอน มาร์ติน ได้มานั่งคร่อมตัวนายจอร์จ ซิมเมอร์แมน แล้วต่อจนจุกหัก นายจอร์จ ซิมเมอร์แมน ได้ป้องกันตัวโดยการยิงแต่ลูกกระสุนทะลุหัวใจ ตำรวจมาถึงที่เกิดเหตุ 2 นาที หลังจากที่จอร์จ ซิมเมอร์แมนยิงเทรอน มาร์ติน เสียชีวิต ในชั้นต้นนั้นตำรวจเมืองได้ควบคุมตัว นายจอร์จ ซิมเมอร์แมน และได้พาไปรับการบำบัดรักษาบาดแผลที่บริเวณศีรษะ หลังจากได้สอบถามนายจอร์จเป็นเวลา 5 ชั่วโมง ก็ได้ปล่อยตัวไป เพราะเชื่อว่าไม่มีหลักฐานเพียงพอ และเชื่อว่านายจอร์จมีสิทธิ์ที่จะป้องกันตัวเองโดยการใช้อาวุธตามกฎหมายที่เรียกว่า “Stand Your Ground Law” ซึ่งนั่นเป็นจุดเริ่มต้นของข่าวใหญ่ สื่อ ต่าง ๆ ครอบครัวของเทรอน มาร์ติน และชุมชนได้แสดงความไม่พอใจกับการตัดสินใจของตำรวจเมืองแซนฟอร์ดและผู้คนได้ออกมาประท้วงในหลายเมืองทั่วประเทศ จนในที่สุด ผู้ว่าการรัฐฟลอริดา นายริก สก็อตต์ (Rick Scott) ได้แต่งตั้งอัยการพิเศษเพื่อดูแลคดีนี้โดยตรง และอัยการพิเศษได้ตั้งข้อหาให้กับ จอร์จ

ซิมเมอร์แมนด้วยข้อหาฆาตกรรมขั้นที่ 2 (Second-degree murder) คณะลูกขุนในคดีนี้เป็นผู้หญิงผิวขาวทั้งหมด 5 คน และผิวสีผสม 1 คน คณะลูกขุนใช้เวลาประชุมเพื่อตัดสินคดี 16 ชั่วโมง 20 นาที ตัดสินให้จอร์จ ซิมเมอร์แมน “ไม่ผิด” ในข้อกล่าวหาฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา หรือข้อกล่าวหาฆ่าคนตายโดยไตร่ตรอง เป็นเพราะพวกเขาเชื่อในคำให้การของซิมเมอร์แมนที่ว่า เขาจำเป็นต้องสังหารเทรเวอน มาร์ติน เพราะต้องรักษาชีวิตของตัวเองไว้ มีการวิจารณ์เกี่ยวกับคดีได้มากมาย โดยเฉพาะในเรื่องของคณะลูกขุนที่มีเฉพาะคนผิวขาว จากปฏิกิริยาของสื่อในสหรัฐอเมริกา ที่มักจะอ่อนไหวในประเด็นที่เกี่ยวกับเชื้อชาติ ต่างกลัวว่าจะเกิดจลาจลขึ้นหลังคำตัดสิน (CNN, 2013) คดีล่าสุดที่เกิดจากการปัญหาผิวสีของสหรัฐอเมริกา คือ หลังจากทีคณะลูกขุนใหญ่มีมติไม่ฟ้องร้องดำเนินคดีนายคาร์เรน วิลสัน อดีตนายตำรวจผิวขาวแห่งสถานีตำรวจเขตเซนต์ หลุยส์ แคนท์ เมืองเฟอร์กูสัน ที่ยิงนายไมเคิล บราวน์ วัยรุ่นผิวสี อายุ 18 ปี เสียชีวิตทิ้งที่ไม่มียาอาวุธในมือ จนส่งผลให้ญาติของนายบราวน์และชุมชนชาวอเมริกันผิวสีในเมืองเฟอร์กูสัน เกิดความโกรธแค้น และกลายเป็นชนวนเหตุประท้วงรุนแรงในอีกหลายสัปดาห์ต่อมา

ระบบลูกขุนในสหรัฐอเมริกา นอกจากปัญหาในเรื่องระยะเวลาการพิจารณาคดี แล้ว ยังพบปัญหาในเรื่องสีผิวอีกด้วย ซึ่งเมื่อเกิดคดีระหว่างสองสีผิว มักเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ประชาชนมักจะคิดว่าคณะลูกขุนจะเข้าข้างสีผิวของตนเสมอ จนเกิดเป็นจุดเริ่มต้นของการจลาจลขึ้น ซึ่งการที่หลาย ๆ คดีในสหรัฐอเมริกาไม่สามารถจะลงโทษจำเลยได้ อาจเกิดจากการที่มติดของคณะลูกขุนในสหรัฐอเมริกา โดยส่วนใหญ่จะต้องเป็นมติเอกฉันท์ ถ้ามีลูกขุนคนหนึ่งคนใดไม่เห็นด้วย ก็ไม่สามารถลงโทษจำเลยได้ ซึ่งการให้คณะลูกขุนมีความเห็นตรงกันเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก โดยเฉพาะในคดีที่ไม่ได้มีหลักฐานชัดเจน มีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการพิจารณาคดีของลูกขุนเป็นอย่างมากว่าสมควรจะมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ในปัจจุบันประชาชนชาวอเมริกันที่ต้องทำงานทุกวันพยายามหลีกเลี่ยงการมาเป็นลูกขุน เพราะระบบการพิจารณาที่ยุ่งยาก นอกจากนี้หลาย ๆ ครั้งที่การพิจารณาคดีแบบลูกขุนไม่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ ระบบลูกขุนจึงเป็นระบบที่สมควรจะต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากกว่านี้ (Shapiro Ben, 2011)

3) ระบบลูกขุนในสาธารณรัฐเกาหลี

โดยปกติในแถบเอเชีย จะไม่พบวิธีการพิจารณาคดีแบบลูกขุน ยกเว้นในฮ่องกงซึ่งเคยเป็นอาณานิคมของสหราชอาณาจักรมาก่อน แต่เนื่องจากการต้องการพัฒนาให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชียจึงมีการนำระบบลูกขุนมาพัฒนาคัดแปลง เพื่อให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น ในสาธารณรัฐเกาหลีเองก็ได้มีการนำระบบลูกขุนของสหรัฐอเมริกามาผสมกับระบบผู้พิพากษาสมทบของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จนเกิดเป็นระบบลูกขุนในสาธารณรัฐเกาหลี (Korean model) ขึ้น

(Cynthia Yoo, 2013) โดยได้มีการตรากฎหมาย Act on citizen participation in criminal trials ขึ้นใน ค.ศ. 2007 กฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับใน ค.ศ. 2008 และจะทดลองใช้ไป 5 ปี ซึ่งต่อมาทางสาธารณรัฐเกาหลีได้มีการประกาศใช้ Act on citizen participation in criminal trials อย่างถาวรโดยให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 30 พฤศจิกายน 2016 โดยกฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติให้ประชาชนในสาธารณรัฐเกาหลีมีหน้าที่ต้องไปเข้าร่วมพิจารณาคดีเป็นคณะลูกขุน (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 3) โดยวัตถุประสงค์หลักของการใช้ระบบลูกขุนในเกาหลีมีเหตุผลหลักเพื่อแสดงให้เห็นถึงอำนาจและหน้าที่ของประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา เพื่อเสริมสร้างความชอบธรรมทางประชาธิปไตย ของกระบวนการพิจารณาคดี และเพื่อเพิ่มความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของตุลาการ (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 1)

ในเริ่มต้นมีการพยายามที่จะตั้งชื่อลูกขุน (Jurors) เช่น Citizen judge, Judicial participation แต่ในท้ายที่สุดก็ตัดสินใจใช้คำว่าลูกขุน (Jurors) ด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ ระบบลูกขุนของสาธารณรัฐเกาหลีส่วนใหญ่คล้ายกับระบบลูกขุนของอเมริกัน และประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจว่าลูกขุนเนื่องมาจากการเปิดเผยของสื่อของสหรัฐอเมริกา (Jaehyup Lee, 2009, pp.186-187) แต่ระบบลูกขุนของสาธารณรัฐเกาหลีก็มีความแตกต่างจากระบบลูกขุนแบบดั้งเดิมของสหรัฐอเมริกาหรืออังกฤษหลายประการ เพราะระบบลูกขุนในสาธารณรัฐเกาหลีมาจากผสมระหว่างระบบลูกขุนของสหรัฐอเมริกา และระบบผู้พิพากษาสมทบของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ในเริ่มแรกนักวิชาการที่เห็นด้วยกับระบบของสหรัฐอเมริกาเห็นด้วยที่จะให้ใช้จำนวนคณะลูกขุน 12 คน แต่นักวิชาการที่เห็นด้วยกับระบบของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พยายามที่จะจำกัดจำนวนของคณะลูกขุนให้น้อยลง ส่วนใหญ่ผู้พิพากษาจะไม่เห็นด้วยกับระบบของสหรัฐอเมริกา เพราะมีจำนวนคนที่มากเกินไป ในท้ายที่สุดเลยมีการสร้างระบบผสมขึ้นโดยกำหนดให้มีคณะลูกขุน 5-9 คน ขึ้นอยู่กับประเภทคดี โดยในคดีที่มีโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต จะมีคณะลูกขุน 9 คน ในคดีที่จำเลยหรือทนายจำเลยยอมรับข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญของคดีที่ถูกฟ้องระหว่างการเตรียมการดำเนินคดี อาจมีคณะลูกขุน 5 คนก็ได้ นอกเหนือจากที่กล่าวมานี้ให้มีคณะลูกขุน 7 คน ซึ่งผู้พิพากษาอาจเปลี่ยนแปลงจำนวนลูกขุนได้ภายใต้สถานการณ์พิเศษ ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายยินยอม (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 13)

คดีที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยลูกขุน ได้แก่ คดีฆาตกรรม คดีฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา คดีข่มขืน คดีปล้นทรัพย์ คดีติดสินบน คดีลักพาตัว และอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับสารนาโคติก (Narcotics) ซึ่งเป็นสิทธิของจำเลยที่จะเลือกพิจารณาโดยคณะลูกขุนหรือไม่ก็ได้ (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 5) โดยถ้าจำเลยเลือกที่จะพิจารณาคดีโดยลูกขุน

ภายใน 7 วันนับแต่คำฟ้องได้ถูกส่งไปจำเลยต้องทำหนังสือแสดงความประสงค์จะพิจารณาคดีโดย
 ลูกขุน โดยจะถือว่าจำเลยได้แจ้งความประสงค์เมื่อส่งทางอีเมลล์ หรือส่งหนังสือต่อหัวหน้าสถานที่
 ถูกกักขังหรือผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ หากจำเลยไม่ส่งหนังสือภายในระยะเวลาดังกล่าวจะถือว่าจำเลย
 ปฏิเสธการพิจารณาโดยคณะลูกขุน (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 8)
 ภายหลังได้รับคำร้องขอของจำเลย ศาลมีอำนาจที่จะไม่ดำเนินการให้มีการพิจารณาโดยลูกขุนได้
 ในกรณีดังนี้ Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 9)

(1) คณะลูกขุนหรือลูกขุนสำรองหรือบุคคลที่คาดว่าจะเป็นลูกขุนมีความยากลำบาก
 ในการพิจารณาคดี หรือเป็นไปได้ยากที่จะทำหน้าที่ภายใต้กฎหมายเนื่องจากมีภาวะละเมิดหรือมี
 แนวโน้มที่จะละเมิดชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของคณะลูกขุนหรือลูกขุนสำรองหรือบุคคลที่คาดว่าจะ
 เป็นลูกขุนหรือสมาชิกครอบครัวของบุคคลเหล่านี้

(2) ถ้าผู้ร่วมกระทำความคิดไม่ต้องการพิจารณาโดยคณะลูกขุนและเมื่อพิจารณา
 แล้วเป็นการยากที่จะพิจารณาโดยคณะลูกขุน

(3) เมื่อพิจารณาแล้วมีความไม่เหมาะสมที่จะพิจารณาโดยคณะลูกขุน เนื่องจาก
 สาเหตุอื่น ๆ ซึ่งศาลต้องฟังความคิดเห็นของพนักงานอัยการ จำเลยหรือทนายจำเลยก่อนมีความจะมี
 คำวินิจฉัย ซึ่งคำวินิจฉัยสามารถอุทธรณ์ได้

(4) ถ้ากระบวนการพิจารณาคดีโดยลูกขุนต้องพักการพิจารณาเนื่องจากจำเลยป่วย
 หรือสาเหตุอื่นใด ถ้าระยะเวลาที่ฝากขังจำเลยได้สิ้นสุดลง หรือเมื่อพิจารณาแล้วมีพฤติการณ์ที่ไม่
 เหมาะสมจะพิจารณาโดยลูกขุนต่อไป ศาลอาจใช้ดุลพินิจยกเลิกการพิจารณาโดยลูกขุน ตามที่
 พนักงานอัยการ จำเลย หรือทนายจำเลยร้องขอหรือตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้ (Act on citizen
 participation in criminal trials 2016, Article 11)

บุคคลที่จะได้รับการคัดเลือกเป็นลูกขุนได้ ต้องเป็นประชาชนในสาธารณรัฐเกาหลี
 อายุไม่ต่ำกว่า 20 ปี (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 16) บุคคลที่ไม่มี
 คุณสมบัติจะเป็นลูกขุน คือ (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 17)

- (1) บุคคลที่ศาลสั่งว่าไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- (2) บุคคลล้มละลาย
- (3) บุคคลที่ได้รับโทษจำคุก และยังไม่พ้น 5 ปี นับแต่พ้นโทษ
- (4) บุคคลที่ได้รับโทษจำคุกแต่รอการกำหนดโทษ และยังไม่พ้น 2 ปี นับแต่ครบ
 กำหนดรอการกำหนดโทษ
- (5) บุคคลที่ได้รับโทษจำคุกแต่รอการลงโทษ และยังไม่อยู่ระหว่างรอการลงโทษ
- (6) บุคคลที่ถูกห้ามตามคำพิพากษาของศาล

บุคคลต่อไปนี้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องถูกคัดเลือกเป็นลูกขุน คือ (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 18)

- (1) ประธานาธิบดี
- (2) สมาชิกสภา (National Assembly)
- (3) เจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานทางการเมืองในฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการเลือกตั้ง คณะกรรมการตรวจสอบของเกาหลี

- (4) ตุลาการ ผู้พิพากษา อัยการ
- (5) ทนายความ
- (6) เจ้าหน้าที่รัฐในศาลและในสำนักงานอัยการ
- (7) ตำรวจ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ
- (8) ทหาร ทหารพลเรือน พนักงานดับเพลิง ทหารกองหนุน

บุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีดังต่อไปนี้ จะไม่ได้รับการคัดเลือกเป็นลูกขุน (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 19)

- (1) ผู้เสียหาย
- (2) บุคคลที่มีความสัมพันธ์กับผู้เสียหายหรือจำเลย
- (3) ตัวแทนทางกฎหมายของผู้เสียหายหรือจำเลย
- (4) พยาน พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้รับมอบอำนาจที่เกี่ยวกับคดี
- (5) ผู้รับมอบอำนาจ ทนายจำเลย หรือผู้ช่วยจำเลยที่เกี่ยวข้อง
- (6) บุคคลทำหน้าที่เหมือนอัยการหรือตำรวจในการประสานงานคดี
- (7) บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดี การสืบสวน การสอบสวน ในคดี

บุคคลที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ ศาลอาจยกเว้นให้ไม่ต้องรับการคัดเลือกเป็นลูกขุน คือ (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 20)

- (1) อายุเกิน 70 ปีบริบูรณ์
- (2) บุคคลที่เคยเข้าร่วมกระบวนการคัดเลือกลูกขุนมาแล้วภายในระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี
- (3) บุคคลที่ถูกฟ้องเป็นจำเลยที่มีโทษจำคุกหรือมากกว่าโทษจำคุกและยังอยู่ระหว่างการพิจารณาคดี
- (4) บุคคลที่ถูกจับ หรือถูกคุมขัง ตามกฎหมาย
- (5) บุคคลที่การทำหน้าที่ลูกขุนจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือต่อบุคคลที่สามหรือจะได้รับความเสียหายในอาชีพ

(6) บุคคลที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่เนื่องจากก่อนการพิจารณาเจ็บป่วยอย่างรุนแรง บาดเจ็บ หรือไร้ความสามารถ

(7) บุคคลที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ลูกขุนเนื่องจากสาเหตุหรือเหตุการณ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

กระบวนการคัดเลือกลูกขุนเริ่มจากการสุ่มรายชื่อจาก Jury pool list จากนั้นจะส่งหมายเรียกไปยังผู้ที่คาดว่าจะได้รับคัดเลือกเป็นลูกขุน เพื่อให้มาเข้าร่วมกระบวนการคัดเลือกลูกขุน การคัดเลือกลูกขุนในสาธารณรัฐเกาหลีนั้น ศาลจะเรียกผู้ที่คาดว่าจะเป็ลลูกขุนเฉพาะจำนวนที่ศาลต้องการเท่านั้น (Jac-Hyup Lee, 2009, p.191) คือ เท่ากับจำนวนลูกขุนที่ใช้พิจารณาคดีและลูกขุนสำรอง (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 31) ศาลอาจเพิกถอนหมายเรียกได้ทันทีถ้าพบว่าผู้ที่คาดว่าจะได้รับคัดเลือกเป็นลูกขุน เป็นผู้ไม่มีคุณสมบัติเป็นคณะลูกขุน ตามมาตรา 17-20 (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 23) โดยการคัดเลือกลูกขุนในขั้นแรกจะกลั่นกรองจากแบบสอบถามที่ศาลส่งให้ผู้ที่จะคัดเลือกเป็นลูกขุน ซึ่งจะต้องตอบตามความจริงเว้นแต่มีเหตุผลทางกฎหมายที่ไม่สามารถตอบได้ Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 25) และศาลจะต้องส่งรายชื่อพร้อมทั้งรายละเอียด เช่น ชื่อ อายุ เพศ วันเกิด ของผู้ที่คาดว่าจะเป็ลลูกขุน ไปยังพนักงานอัยการและทนายจำเลยก่อนวันที่จะคัดเลือกลูกขุน ไม่น้อยกว่า 2 วัน (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 26(1)) ถ้าศาลวางแผนที่จะใช้แบบสอบถามในกระบวนการคัดเลือกลูกขุนจะต้องส่งสำเนาให้ผู้ที่จะคัดเลือกเป็นลูกขุน ได้ตอบกลับมาให้คู่ความทั้งสองฝ่ายก่อนวันคัดเลือกลูกขุน (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 26 (2))

กระบวนการคัดเลือกคณะลูกขุนในสาธารณรัฐเกาหลีจะเป็นส่วนตัวไม่เปิดเผยต่อสาธารณชน (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 24(2)) โดยจะอนุญาตให้เฉพาะผู้พิพากษา พนักงานอัยการ จำเลยและทนายจำเลยที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมกระบวนการคัดเลือกผู้พิพากษาเท่านั้น ซึ่งต่างจากของสหรัฐอเมริกาที่เปิดเปิดเผยต่อบุคคลทั่วไป โดยศาลจะถามคำถามเพื่อให้ผู้ที่คาดว่าจะเป็ลลูกขุนตอบ ซึ่งถ้าลูกขุนคนใดมีคุณสมบัติต้องห้ามหรือได้รับการยกเว้นให้เป็ลลูกขุน จะถูกตัดออกจากการเป็ลลูกขุน นอกจากนี้พนักงานอัยการ ทนายจำเลย และจำเลย อาจร้องขอต่อศาลให้ถามคำถามที่สำคัญก็ได้ และศาลอาจอนุญาตให้พนักงานอัยการ ทนายจำเลยและจำเลยถามคำถามผู้ที่คาดว่าจะเป็ลลูกขุน โดยตรงก็ได้ (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 28 (1)) ผู้ที่จะคัดเลือกเป็นลูกขุนไม่สามารถปฏิเสธที่จะตอบคำถามโดยปราศจากเหตุผลที่สมควรได้ (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 28 (2)) นอกจากนี้

ศาลสามารถคัดเลือกลูกขุนสำรองจำนวน 5 คน หรือน้อยกว่าได้เพื่อเตรียมไว้ในกรณีที่ตำแหน่งลูกขุนว่างลง (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 14 (1))

การคัดค้านลูกขุนสามารถทำได้ 2 กรณีเหมือนของสหรัฐอเมริกา คือ การคัดค้านโดยมีเหตุกับการคัดค้านโดยไม่มีเหตุ การคัดค้านโดยมีเหตุสามารถคัดค้านได้ได้โดยไม่จำกัดจำนวนครั้ง (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 28 (3)) ส่วนการคัดค้านโดยไม่มีเหตุสามารถคัดค้านได้ ดังนี้ (Act of citizen participation in criminal trials, Article 30 (1))

- (1) ในคดีที่มีจำนวนลูกขุน 9 คน สามารถคัดค้านได้ 5 ครั้ง
- (2) ในคดีที่มีจำนวนลูกขุน 7 คน สามารถคัดค้านได้ 4 ครั้ง
- (3) ในคดีที่มีจำนวนลูกขุน 5 คน สามารถคัดค้านได้ 3 ครั้ง

การพิจารณาคดีโดยลูกขุนจะมีผู้พิพากษาเป็นองค์คณะ 3 คนโดยผู้พิพากษาจะเป็นประธานการพิจารณาคดี โดยปกติการพิจารณาคดีจะเริ่มต้นทันทีหลังจากกระบวนการคัดเลือกคณะลูกขุนเสร็จสิ้นลง ซึ่งลูกขุนและลูกขุนสำรองจะต้องกล่าวคำสาบานว่าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยุติธรรมและตามกฎหมาย (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 42(1)) ประธานจะอธิบายให้ลูกขุนและลูกขุนสำรองฟังเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีของลูกขุนและลูกขุนสำรอง รวมถึงเรื่องสำคัญอื่น ๆ ในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ลูกขุนให้ราบรื่น (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 42(2)) โดยกระบวนการพิจารณาคดีจะเริ่มต้นที่ผู้พิพากษาจะถามคำถามทั่วไปกับจำเลย หลังจากนั้นพนักงานอัยการจะแถลงเปิดคดี ตามด้วยทนายความฝ่ายจำเลยแถลง และประธานจะสรุปประเด็นปัญหา ก่อนจะเริ่มการสืบพยานหลักฐาน ประธานอาจอนุญาตให้พนักงานอัยการหรือทนายความของจำเลยทำคำแถลงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ถูกต้องกว่า ซึ่งจำเลยจะถูกตั้งคำถามภายหลังที่ได้มีการแสดงพยานหลักฐานอื่นแล้ว เช่น พยานบุคคล ทำให้การของผู้เสียหาย และผลทางวิทยาศาสตร์ หลังจากทั้งคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้สืบพยานแล้ว พนักงานอัยการและจำเลยจะแถลงครั้งสุดท้าย คณะลูกขุนจะไม่ได้รับอนุญาตให้มีส่วนร่วมในการถามพยาน (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 4) แต่ลูกขุนและลูกขุนสำรองอาจจะร้องขอต่อประธานเพื่อให้ถามคำถามที่สำคัญต่อจำเลยหรือพยาน ได้ซึ่งสามารถจดคำให้การและใช้ในการปรึกษาหารือได้ โดยประธานอาจอนุญาตได้ถ้าเห็นว่าเป็นการจำเป็น (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 41 (1)) ลูกขุนและลูกขุนสำรองจะถูกห้ามไม่ให้ออกจากศาลในขณะที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดี และห้ามปรึกษาหารือ ห้ามทำคำพิพากษา และห้ามสนทนาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธาน ก่อนที่การปรึกษาหารือ การตัดสิน หรือการสนทนาจะเสร็จสมบูรณ์ และห้ามลูกขุนหรือคณะลูกขุนแสดงความคิดเห็นหรือสนทนากันก่อนที่การปรึกษาหารือจะได้เริ่มต้นขึ้น รวมถึงห้ามเก็บข้อมูลหรือสอบสวนในเรื่องที่เกี่ยวกับการพิจารณา

เพิ่มเติม และห้ามเปิดเผยข้อมูลที่เป็นความลับในระหว่างการปรึกษาหารือ การทำคำพิพากษา หรือ การสนทนา (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 41 (2)) โดยลูกขุนที่ฝ่าฝืน จะมีโทษตามกฎหมาย (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 58)

ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีบุคคลที่เป็นลูกขุนหรือลูกขุนสำรองจะได้รับการคุ้มครอง ดังนี้

(1) ห้ามเลิกจ้างลูกจ้าง เนื่องจากการที่มาปฏิบัติหน้าที่ลูกขุน หรือลูกขุนสำรอง หรือผู้ที่คาดว่าจะได้เป็นลูกขุน (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 50)

(2) ในระหว่างการพิจารณาคดีห้ามบุคคลใดติดต่อกับลูกขุนหรือลูกขุนสำรอง เพื่อจะใช้อิทธิพลในการพิจารณาคดี หรือเพื่อให้ได้ข้อมูลลับที่ลูกขุนหรือลูกขุนสำรองได้รับระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ลูกขุนหรือลูกขุนสำรอง และห้ามบุคคลใดทำการติดต่อกับบุคคลที่เคยเป็นลูกขุนหรือลูกขุนสำรอง เพื่อที่จะได้ข้อมูลลับที่บุคคลนั้น ได้มาระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ลูกขุนหรือลูกขุนสำรอง (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 51)

(3) ห้ามเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของลูกขุนหรือลูกขุนสำรอง การเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของบุคคลที่เคยเป็นลูกขุนหรือลูกขุนสำรองจะกระทำได้อต่อเมื่อบุคคลนั้นยินยอม (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 52)

(4) ถ้าประธานพบว่าลูกขุนหรือลูกขุนสำรองถูกคุกคาม หรือมีแนวโน้มจะถูกคุกคาม หรือมีอันตราย ประธานอาจจะหาวิธีการคุ้มครองลูกขุนเพื่อความปลอดภัยตามที่จำเป็น ซึ่งพนักงานอัยการ ทนายจำเลย ลูกขุน หรือลูกขุนสำรองอาจร้องขอได้ (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 53)

ก่อนที่คณะลูกขุนจะเข้าไปปรึกษาหารือกัน (Deliberation) ประธานจะสรุปข้อกล่าวหา ข้อกฎหมาย และคำฟ้องและข้อต่อสู้ของพนักงานอัยการและจำเลย และพยานหลักฐานที่สำคัญ ในบางคดี อาจอธิบายจุดสำคัญของพยานหลักฐานถ้าจำเป็น (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 46 (1)) เมื่อคณะลูกขุนได้ฟังประธานอธิบายแล้วจากนั้นคณะลูกขุนจะร่วมปรึกษาหารือ (Deliberation) ซึ่งกระบวนการตัดสิน (Verdict process) นี้เป็นการผสมระหว่างระบบลูกขุนของอเมริกันและระบบลูกขุนของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อเป็นการลดการเกิดความขัดแย้งระหว่างการตัดสินของลูกขุน (Hung jury) จนมติไม่เป็นเอกฉันท์ โดยคณะลูกขุนอาจจะฟังความคิดเห็นของผู้พิพากษาด้วยก็ได้ ถ้าเสียงส่วนใหญ่เห็นควรให้ฟังความเห็นของผู้พิพากษา (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 46 (2)) ถ้าคณะลูกขุนไม่สามารถมีมติเอกฉันท์ว่าจำเลยมีความผิดหรือ ไม่มีความผิด คณะลูกขุนจะต้องฟังความเห็นของผู้พิพากษา ในกรณีดังกล่าวการตัดสินว่าจำเลยผิดหรือไม่ผิดจะใช้หลักเสียงข้างมาก ซึ่งผู้พิพากษาไม่สามารถ

ออกเสียงได้ ถึงแม้ว่าผู้พิพากษาจะร่วมปรึกษาหารือด้วย (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 46 (3)) ถ้าคำตัดสินของคณะลูกขุนว่าจำเลยมีความผิด คณะลูกขุนจะปรึกษากับผู้พิพากษาในการลงโทษจำเลย ซึ่งประธานจะอธิบายขอบเขตของการลงโทษและเงื่อนไขในการลงโทษ ก่อนจะร่วมกันตัดสินลงโทษ (Act on citizen participation in criminal trials 2016, Article 46 (4)) คำตัดสินของคณะลูกขุนไม่ผูกพันผู้พิพากษา (Act of citizen participation in criminal trials, Article 46 (5)) ผู้พิพากษาอาจมีคำพิพากษาแตกต่างไปจากคณะลูกขุนก็ได้ ประธานจะต้องเปิดเผยคำตัดสินของคณะลูกขุนและอธิบายให้จำเลยฟังว่าเหตุใดคำตัดสินของคณะลูกขุนกับคำพิพากษาของผู้พิพากษาถึงแตกต่างกัน (Act of citizen participation in criminal trials, Article 48 (4)) และผู้พิพากษาจะต้องเขียนคำตัดสินของคณะลูกขุนไว้ได้คำพิพากษาด้วย (Act of citizen participation in criminal trials, Article 49) คำตัดสินของลูกขุนนี้ถ้าผู้พิพากษาเห็นด้วยว่าไม่มีความผิด พนักงานอัยการสามารถจะอุทธรณ์ได้ต่อศาลสูง ในกรณีที่เกิดข้อแตกต่างระหว่างคำตัดสินของคณะลูกขุนและผู้พิพากษา ทั้งพนักงานอัยการและจำเลยสามารถอุทธรณ์ได้ แต่การอุทธรณ์นี้เป็นการอุทธรณ์ต่อผู้พิพากษา ไม่มีคณะลูกขุนในชั้นอุทธรณ์

ในปีแรกที่มีการทดลองใช้ระบบลูกขุน ในสาธารณรัฐเกาหลี คดีแรกเป็นคดีที่ผู้ชายอายุ 27 ปี ขโมยของและขู่ว่าจะทำร้ายหญิงอายุ 70 ปี ในบ้าน จำเลยยอมรับว่าขโมยของจริง เพราะตัวเขาและน้องสาวต้องการเงินไปชำระหนี้ที่สะสมมา ซึ่งถ้าไม่ได้เงินพวกเขาจะถูกทำร้าย พนักงานอัยการขอให้ลูกขุนตัดสินโดยไม่คำนึงถึงสถานการณ์ของจำเลย ส่วนจำเลยขอให้คณะลูกขุนผ่อนปรน ท้ายที่สุดคณะลูกขุนมีมติเอกฉันท์ให้จำเลยมีความผิด ให้ลงโทษจำคุก 30 เดือน แต่ให้พักการลงโทษไว้ ผู้พิพากษายอมรับความเห็นของคณะลูกขุน ซึ่งการบรรเทาโทษนี้เกิดจากความเห็นใจที่น้องสาวของเขาเข้าร่วมการพิจารณาพร้อมด้วยเด็กทารก ซึ่งก็ประสบความสำเร็จที่ทำให้คณะลูกขุนเห็นอกเห็นใจ (Jae-Hyup Lee, 2009, p.202)

การทดลองใช้ระบบลูกขุนในสาธารณรัฐเกาหลีนั้นครบ 5 ปีแล้ว ใน ค.ศ. 2012 ซึ่งจากสถิติในปีแรก มีผู้ร้องขอพิจารณาโดยลูกขุน 233 ราย และเพิ่มขึ้นทุกปี ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 ตารางแสดงจำนวนคดีที่ร้องขอพิจารณาคดีโดยลูกขุนในสาธารณรัฐเกาหลี

ปี	คดีที่ร้องขอ พิจารณาคดี โดยลูกขุน (คดี)	คดีที่ขอถอน ตัว(คดี)	คดีที่ได้รับ การพิจารณา คดีโดยลูกขุน (คดี)	คดีที่ศาลไม่ อนุญาต (คดี)	คดีที่อยู่ ระหว่างการ ดำเนินการ (คดี)
2008	233	90	64	61	18
2009	336	138	95	75	46
2010	437	176	162	75	70
2011	484	178	253	63	60
รวม	1,490	582	574	274	60

สาเหตุที่ศาลปฏิเสธไม่ให้พิจารณาคดีโดยระบบลูกขุนนั้น 1 คดี (0.4 %) เป็นเพราะความไม่ปลอดภัยของคณะลูกขุน 41 คดี (15 %) เป็นเพราะมีการสมรู้ร่วมคิดในการที่จะใช้การพิจารณาคดีแบบลูกขุน และเหตุผลอื่น ๆ อีก 232 คดี (84.7 %) ซึ่งระยะเวลานับแต่การยื่นคำร้องขอไปจนถึงเสร็จกระบวนการพิจารณาคดีจะใช้เวลาประมาณ 89.5 วัน ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับระบบ Saiban in ของประเทศญี่ปุ่น ในปีแรกจะใช้ระยะเวลานับแต่ยื่นคำฟ้องไปจนถึงเสร็จสิ้นการพิจารณาคดีอยู่ระหว่าง 5.8 เดือน ถึง 6 เดือน ในคดีที่จำเลยรับสารภาพ และ 6.8 เดือนในคดีที่จำเลยปฏิเสธ (Han, Sang H. & Park, Kwangbai, 2012, p.7) การปรึกษาหารือของคณะลูกขุนจะใช้เวลาแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเภทของคดีและจำนวนลูกขุน ปรากฏดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 แสดงระยะเวลาปรึกษาหารือของคณะลูกขุนในศาลอาญารัฐเกาหลี

		จำนวนคดี	เวลาที่ใช้มากที่สุด	เวลาที่ใช้ น้อยที่สุด	เฉลี่ย
คำให้การของจำเลย	คดีที่จำเลยสารภาพ	167	3 ชม. 30 นาที	20 นาที	1 ชม. 29 นาที
	คดีที่จำเลยปฏิเสธ	409	3 ชม. 30 นาที	20 นาที	1 ชม. 45 นาที
จำนวนคณะลูกขุน	5	57	2 ชม. 30 นาที	30 นาที	1 ชม. 14 นาที
	7	328	4 ชม. 10 นาที	20 นาที	1 ชม. 35 นาที
	9	189	4 ชม. 50 นาที	30 นาที	1 ชม. 51 นาที
ประเภทคดี	คดีฆาตกรรม	192	3 ชม. 30 นาที	30 นาที	1 ชม. 36 นาที
	คดีชิงทรัพย์	158	4 ชม. 50 นาที	20 นาที	1 ชม. 46 นาที
	คดีทำร้ายจนเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย	46	2 ชม. 40 นาที	30 นาที	1 ชม. 35 นาที
	คดีที่เกี่ยวกับความผิดทางเพศ	91	4 ชม. 10 นาที	30 นาที	1 ชม. 46 นาที
	คดีอื่นๆ	87	3 ชม. 25 นาที	30 นาที	1 ชม. 21 นาที
รวม					1 ชม. 38 นาที

ที่มา: The supreme court of Korea อ้างใน Han, Sang H. & Park, Kwangbai. Citizen participation in criminal trial of Korea: A statistical portrait of the first four years. The National research foundation of Korea grant funded. Korea government. p. 8.

จากการทดลองใช้ระบบลูกขุนในสาธารณรัฐเกาหลี พบปัญหาที่ทางคณะกรรมการจะต้องปรึกษาหารือเพื่อพิจารณาต่อไป ดังนี้ (Han, Sang H. & Park, Kwangbai, 2012, p.11)

(1) คำตัดสินของคณะลูกขุนนั้นยังต้องอยู่ภายใต้คำตัดสินของผู้พิพากษาอยู่ ซึ่งถึงแม้ว่าจากสถิติ 4 ปี ที่ผ่านมาจะแสดงให้เห็นว่าคำตัดสินของคณะลูกขุนและคำตัดสินของผู้พิพากษาจะตรงกัน 90 เปอร์เซ็นต์ มีความเห็นขัดแย้งกันเพียง 10 เปอร์เซ็นต์ แต่ก็ย่อมจะส่งผลกระทบต่อระบบลูกขุน เพราะการที่มีคำตัดสิน 2 คำตัดสิน ย่อมสร้างความไม่น่าเชื่อถือให้กับกระบวนการยุติธรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนในระยะยาว

(2) การที่ระบบลูกขุนในสาธารณรัฐเกาหลีเป็นระบบผสมระหว่างยุโรปกับระบบแองโกล อเมริกัน ซึ่งถึงแม้ในขั้นแรก การตัดสินคดีจะเป็นอิสระจากผู้พิพากษาแต่การตัดสินโทษจำเลยก็ยังคงต้องร่วมปรึกษาและตัดสินร่วมกับผู้พิพากษาอยู่ ซึ่งการที่ประชาชนยังขาดประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี จึงยังต้องอาศัยความสามารถของผู้พิพากษาอาชีพอยู่

(3) ระบบลูกขุนของสาธารณรัฐเกาหลีในปัจจุบัน เป็นระบบที่เปิดโอกาสให้เป็นการเลือกของจำเลยที่จะใช้ระบบลูกขุนหรือไม่ก็ได้ ซึ่งเหมือนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลย ซึ่งควรจะพิจารณาว่าควรจะบังคับให้ใช้ระบบลูกขุนในคดีบางประเภทหรือไม่ เช่น ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น จะกำหนดประเภทคดีที่จำเป็นต้องให้ใช้ระบบที่ประชาชนมีส่วนร่วมไว้อย่างแน่นอน เช่น ในคดีที่มีโทษทางอาญาร้ายแรง

นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับจำนวนลูกขุน ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการคัดเลือกลูกขุน ปัญหาเกี่ยวกับการที่ศาลไม่อนุญาตให้ใช้ระบบลูกขุนในการพิจารณาคดี ปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดี ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคณะลูกขุนในการกำหนดโทษ และปัญหาเกี่ยวกับการอุทธรณ์ซึ่งยังคงต้องพิจารณาต่อไป (Han, Sang H. & Park, Kwangbai, 2012, p.12)

Eric Seo นักกฎหมายของอเมริกัน ได้แสดงความเห็นต่อระบบลูกขุนของสาธารณรัฐเกาหลีโดยเปรียบเทียบกับระบบลูกขุนของสหรัฐอเมริกาว่า ควรจะมีการวิเคราะห์ในเรื่องการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ลูกขุนและนายจ้าง เพื่อไม่ให้เกิดการสูญเสียรายได้ในระหว่างที่มาปฏิบัติหน้าที่ และควรมีสถานที่รับเลี้ยงเด็กซึ่งไว้ใจได้ เพื่อไม่ให้ลูกขุนต้องกังวลในความปลอดภัยของเด็ก นอกจากนี้ยังได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการประพุดิตตัวของลูกขุน ซึ่งอาจมีการกระทำผิดโดยการเปิดเผยข้อมูลลับ ซึ่งเป็นเรื่องที่พิสูจน์ได้ยาก ควรมีการวางระบบการที่ห้ามลูกขุนติดต่อกับบุคคลภายนอกอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ควรเพิ่มบทบาทของลูกขุนโดยการให้ลูกขุนมีอำนาจในการถามพยานมิใช่เพียงนั่งฟัง เพราะลูกขุนอาจมีข้อสงสัยในระหว่างการพิจารณาได้ ซึ่งมีข้อถกเถียงกันว่า การให้ลูกขุนถามพยานจะทำให้ระยะเวลาในการพิจารณาคดียาวนานขึ้นเป็นการเสียเวลา แต่ถ้าพิจารณาในด้านความยุติธรรมและความชัดเจนในการที่จะตัดสินลงโทษ ควรให้โอกาสลูกขุนถาม

พยานได้ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างจิตใต้สำนึกของลูกขุนให้ตระหนักถึงภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ ในการตัดสินคดีซึ่งจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและการใส่ใจมากขึ้น (Eric Seo, 2007, pp.283-288)

An Junseong ทนายความของสาธารณรัฐเกาหลี ได้แสดงความคิดเห็นภายหลังที่มีการใช้กฎหมายลูกขุนมาเป็นกว่า 5 ปี ว่าระบบลูกขุนในสาธารณรัฐเกาหลีควรต้องปรับปรุงหลายอย่าง จะเห็นได้ว่าระบบลูกขุนในสาธารณรัฐเกาหลีเป็นระบบที่ค่อนข้างจะปิด กล่าวคือ ไม่มีรัฐธรรมนูญ กำหนดไว้ให้สิทธิในการพิจารณาโดยลูกขุน ซึ่งสามารถพิจารณาได้เฉพาะคดีที่จำกัดเท่านั้นและ ต้องได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษา ก่อน ถ้าเปรียบเทียบกับของสหรัฐอเมริกาจะเห็นได้ว่าได้ กำหนดให้เป็นสิทธิจำเลยในการพิจารณาโดยลูกขุน ซึ่งจำเลยสามารถสละสิทธินั้นได้ นอกจากนี้ จำนวนลูกขุนมีตั้งแต่ 5-9 คน ซึ่งควรเพิ่มจำนวนลูกขุนให้มากขึ้น โดยอาจเพิ่มเป็น 12 คน และควร ให้สิทธิจำเลยในการเปลี่ยนสถานที่พิจารณาในกรณีพบว่าลูกขุนอาจมีอคติกับจำเลย โดยควร จะเพิ่มจำนวนศาลให้มีอำนาจพิจารณาโดยลูกขุน โดยควรเพิ่มศาลเทศบาล (Municipal Court) ให้มี สิทธิพิจารณาโดยลูกขุนด้วยเช่นกัน (An Junseong, 2013)

การพิจารณาคดีในสาธารณรัฐเกาหลีนั้นถูกผูกขาดโดยผู้พิพากษาอาชีพมานาน ไม่มี ทางใดที่จะให้ประชาชนทั่วไปเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี การที่สาธารณรัฐเกาหลีทดลอง ใช้ระบบลูกขุนเป็นประสบการณ์ที่สำคัญของประชาชนในสาธารณรัฐเกาหลีที่จะยกระดับ ความสามารถขึ้นและแสดงความจริงใจขององค์กรตุลาการที่ต้องการให้พัฒนาระบบให้เป็น ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง (Han, Sang H. & Park, Kwangbai, 2012, p.12)

ถึงแม้ว่าในช่วงทดลองใช้ระบบลูกขุนจะมีปัญหาเกิดขึ้นจากการใช้ระบบลูกขุน แต่ใน ท้ายที่สุดสาธารณรัฐเกาหลีก็ประกาศใช้ระบบลูกขุนอย่างเป็นทางการ ในปี ค.ศ. 2016 โดยมีรูปแบบ เหมือนระบบลูกขุนที่ทดลองใช้

6.2 ระบบผู้พิพากษาสมทบ

ความเป็นมาของมาระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศนั้นได้เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัย อาณาจักรโรมัน (The Roman Empire) และชัดเจนขึ้นจากการปฏิวัติในฝรั่งเศส เมื่อ ค.ศ. 1789 (John P. Dawan, 2013, p.2) ซึ่งเป้าหมายหนึ่งของการปฏิวัตินี้ก็คือ การทำให้หลักการแบ่งแยก อำนาจเป็นจริงขึ้นมาและจะทำเช่นนี้ได้ก็ต่อเมื่ออำนาจฝ่ายตุลาการจะต้องแยกออกมาจากอำนาจ ฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ การที่จะสร้างหลักประกันให้ผู้พิพากษาที่มีความเป็นอิสระและตรวจสอบ ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาดังกล่าวได้จึงควรที่จะให้บุคคลธรรมดาที่ไม่ได้มีความรู้ในทาง กฎหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญา โดยมีจุดเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มของผู้มีอิสระ ทางความคิดเพื่อมาร่วมกันพิจารณาพิพากษาคดีในกรณีที่ไม่มีข้อกำหนดในกฎของศาสนา หรือกฎ

ของหัวหน้าเผ่าต่อมา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีการแยกผู้พิพากษาออกเป็น 2 ประเภท ระหว่างผู้พิพากษาอาชีพ (Professional Judge) กับผู้พิพากษาสมทบ (Lay Judge) โดยสัดส่วนของผู้พิพากษาในแต่ละประเภทและในแต่ละช่วงของเวลา จะขึ้นอยู่กับ การต่อสู้ทางการเมืองของประเทศนั้น ๆ หากเมื่อใดที่ศาลถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง ไม่ว่าจะโดยกษัตริย์ (Feudal King) เจ้าชาย (Princes) หรือบิชอปส์ (Bishops) บทบาทของผู้พิพากษาสมทบจะถูกจำกัดหรือขาดหายไปในช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ (อาภัสรา เทพจันทร์และคณะ, 2552, หน้า 18) ปัจจุบันหลายประเทศได้มีการนำเอาบุคคลภายนอกที่มีผู้พิพากษาอาชีพมาร่วมพิจารณาพิพากษาคดีในฐานะผู้พิพากษาสมทบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศแถบตะวันตกที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) นอกจากนี้ประเทศในแถบตะวันตกที่มักมีการนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในกระบวนการศาลยุติธรรมแล้ว ในขณะนี้ อีกหลายประเทศในโลกก็มีการนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ สำหรับเหตุผลเบื้องต้นในการนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในระบบกฎหมาย มีด้วยกันหลายประการ โดยมีผู้ให้ความเห็นไว้ดังนี้

Sanja Kutnjak Ivkovic ให้ความเห็นไว้ว่าระบบผู้พิพากษาสมทบทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยในกระบวนการพิจารณาคดีและทำให้เพิ่มความชอบธรรมตามกฎหมายมากยิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยส่งเสริมให้เกิดความยุติธรรมและความถูกต้อง สร้างคุณค่าและความรู้ให้แก่ชุมชน เป็นการนำมุมมองหรือทัศนคติใหม่ ๆ เข้ามาสู่ศาล พร้อมกันนี้เป็นการอนุญาตให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานยุติธรรม และอีกทั้งยังช่วยยับยั้งป้องกันและคุ้มครองการใช้อำนาจที่กดขี่ของรัฐด้วย (Sanja Kutnjak Ivkovic, 2016)

Stephen J Alder ให้ความเห็นไว้ว่าการใช้ระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศมาจากแนวคิดที่ว่า อำนาจประชาธิปไตยเป็นของประชาชน การใช้อำนาจตุลาการโดยประชาชนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะแสดงออกถึงลักษณะสำคัญอย่างยิ่งของการปกครองระบบประชาธิปไตย (Stephen J Alder 1995, 4)

น้ำแท้ มีบุญสร้าง กล่าวไว้ว่า ระบบผู้พิพากษาสมทบเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปเข้าร่วมใช้การพิจารณาพิพากษาคดีโดยตรง โดยผู้พิพากษาสมทบไม่จำเป็นต้องผ่านการศึกษอบรมอย่างนักกฎหมาย จากแนวคิดที่ว่าคดีหลาย ๆ ประเภท ผู้พิพากษาที่เป็นกฎหมายจะมีข้อจำกัดความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ที่จำเป็นแก่การพิจารณาคดี นอกเหนือไปจากความรู้ทางกฎหมาย ผู้พิพากษาสมทบที่เป็นบุคคลภายนอกและมีความเชี่ยวชาญในบางสาขาจะสามารถใช้ความรู้ความสามารถช่วยเหลือในทางคดีได้เป็นอย่างดี โดยผู้พิพากษาสมทบจะมีอำนาจตัดสินใจร่วมกับผู้พิพากษาในข้อเท็จจริงในสถานการณ์แห่งคดี รวมถึงการปรับใช้กฎหมายด้วย (น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 2552, หน้า 50)

อย่างไรก็ตาม การใช้ระบบผู้พิพากษาสมทบก็ถูกวิจารณ์ว่าคดีบางประเภทมีความซับซ้อนเกินกว่าคนธรรมดาที่ไม่ใช่เนกกฎหมายจะเข้าใจการดำเนินคดีได้ แต่ในเรื่องนี้ Dr. Eberhard Siegismund ให้ความเห็นว่า การนำเสนอข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในการพิจารณาตัดสินจะต้องถูกกระทำในลักษณะที่แม้แต่บุคคลที่ไม่ใช่เนกกฎหมายจะสามารถเข้าใจได้ด้วย (Eberhard Siegismund, 1999, p.16) ในปัจจุบันประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil law) มีการนำระบบผู้พิพากษาสมทบไปใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศญี่ปุ่น

1) ระบบผู้พิพากษาสมทบในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ระบบกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายของพระเจ้าันโปเลียนรวมทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสได้เข้ามาสู่เยอรมันในฝั่งซ้ายของแม่น้ำไรซ์และแม่น้ำโปเลียนจะหมดอำนาจลงก็ยังคงมีผลบังคับใช้จนกระทั่งถึง ค.ศ. 1849 ซึ่งภายหลังการปฏิวัติใน ค.ศ. 1848 รัฐส่วนใหญ่ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแต่ละรัฐก็จะมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญฉบับใหม่เป็นของตนเอง (Bayern ปี 1848 และ 1861, Preussen 1849, Baden ปี 1864, Wuerttemberg ปี 1868 ฯลฯ) ที่บัญญัติให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี (สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, 2556, หน้า 8-9)

ตามกฎหมายเยอรมัน อาจกล่าวได้ว่าร่องรอยของการที่บุคคลที่ไม่ได้มีความรู้ในทางกฎหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญานั้น ปรากฏครั้งแรกตั้งแต่ร้อยปีก่อนคริสตกาลแล้ว โดยเสรีชนที่เป็นผู้ชายจะมารวมตัวชุมนุมกันเพื่อที่จะตัดสินข้อพิพาทในทางอาญา ที่ต้องถือว่าการรวมตัวในลักษณะดังกล่าวมีลักษณะของการจัดตั้งเป็นศาลยุติธรรม นอกจากนี้ โดยทั่วไปแล้ว กล่าวได้ว่า การตัดสินคดีอาญานั้นอยู่ในมือของบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้มีความรู้ในทางกฎหมายมาจนถึงช่วงกลางของยุคกลางในช่วงศตวรรษที่ 12 อย่างไรก็ตาม อำนาจของฝ่ายกษัตริย์ที่เริ่มจะเข้มแข็งขึ้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 5 ก็ได้มีการจัดตั้งศาลของกษัตริย์ขึ้นก่อนและต่อมาได้พัฒนามาเป็นศาลของเจ้าผู้ครองนคร และในที่สุดก็ได้เข้ามาแทนที่ศาลที่ผู้พิพากษาเป็นบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้มีความรู้ในทางกฎหมาย ในยุคของสมเด็จพระราชาธิบดีผู้พิพากษาจึงมีแต่บุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ได้มีอิสระในทางส่วนตัวและในทางหน้าที่เหมือนในปัจจุบัน

การปฏิวัติในฝรั่งเศส เมื่อปี ค.ศ. 1789 เป็นการส่งสัญญาณของการหมดยุคของสมเด็จพระราชาธิบดี และเป้าหมายหนึ่งของการปฏิวัตินี้ก็คือ การทำให้หลักการแบ่งแยกอำนาจเป็นจริงขึ้นมาและจะทำเช่นนี้ได้ก็ต่อเมื่ออำนาจฝ่ายตุลาการจะต้องแยกออกมาจากอำนาจฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ การที่จะสร้างหลักประกันให้ผู้พิพากษาที่มีความเป็นอิสระและตรวจสอบความเป็นอิสระของผู้พิพากษาดังกล่าวได้จึงควรที่จะให้บุคคลธรรมดาที่ไม่ได้มีความรู้ในทางกฎหมายได้

เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญาอีกครั้งหนึ่ง ในปี ค.ศ. 1791 ที่สาธารณรัฐฝรั่งเศสจึงได้มีการจัดตั้งองค์คณะลูกขุนในคดีอาญาขึ้นซึ่งประกอบไปด้วยองค์คณะลูกขุนที่ทำหน้าที่ในการรับฟ้องและองค์คณะลูกขุนที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี (Anklage- und Urteilsjury) ตามแบบอย่างของสหราชอาณาจักร และต่อมาประเทศเยอรมันก็ได้รับระบบลูกขุนดังกล่าวมาใช้เช่นกัน การที่ให้ประชาชนที่ไม่ได้มีความรู้ในทางกฎหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญาก็เพื่อที่จะให้คำตัดสินของศาลมีความโปร่งใสและเป็นที่ยอมรับของประชาชนมากขึ้น ในทางการเมืองก็กล่าวได้ว่าการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญาก็จะแสดงให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยและความเป็นเสรีนิยม รวมทั้งเป็นการตัดอำนาจของฝ่ายปกครองไม่ให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับอำนาจตุลาการ จุดเริ่มต้นของกระบวนการนิติบัญญัติตามแนวคิดนี้ในประเทศเยอรมันเกิดขึ้นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญฉบับ Paulskirchen ในปี ค.ศ. 1848-1849 และแม้ว่ารัฐเล็กกรัฐน้อย (Partikularstaaten) ส่วนใหญ่ในเยอรมันขณะนั้นจะปฏิเสธแนวคิดดังกล่าว แต่เมื่อมีการปฏิรูปกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในความหมายของระบบใดส่วนที่ได้รับการปฏิรูป รัฐต่าง ๆ ของเยอรมันก็ได้รับแนวคิดดังกล่าวไปบัญญัติเป็นกฎหมายของตนแทบจะไม่มีข้อยกเว้น จึงกล่าวได้ว่ารัฐต่างๆ ในเยอรมันต่างตัดสินใจที่จะให้ประชาชนที่ไม่ได้มีความรู้ในทางกฎหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญา ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของศาลลูกขุน (Schwurgericht) ตามแบบอย่างของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ที่ให้ลูกขุนที่เป็นประชาชนที่ไม่ได้มีความรู้ในทางกฎหมายได้ตัดสินคดีในส่วนข้อเท็จจริงว่าลูกขุนเชื่อว่าจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่ ส่วนในปัญหาข้อกฎหมายรวมทั้งปัญหาในเรื่องของการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษ ยังคงปล่อยให้ทำหน้าที่ของผู้พิพากษาอาชีพต่อไป หรือในรูปของผู้พิพากษาสมทบ (Schoeffengericht) ที่ผู้พิพากษาสมทบที่เป็นประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้มีความรู้ในทางกฎหมายกับผู้พิพากษาอาชีพจะร่วมกันในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา

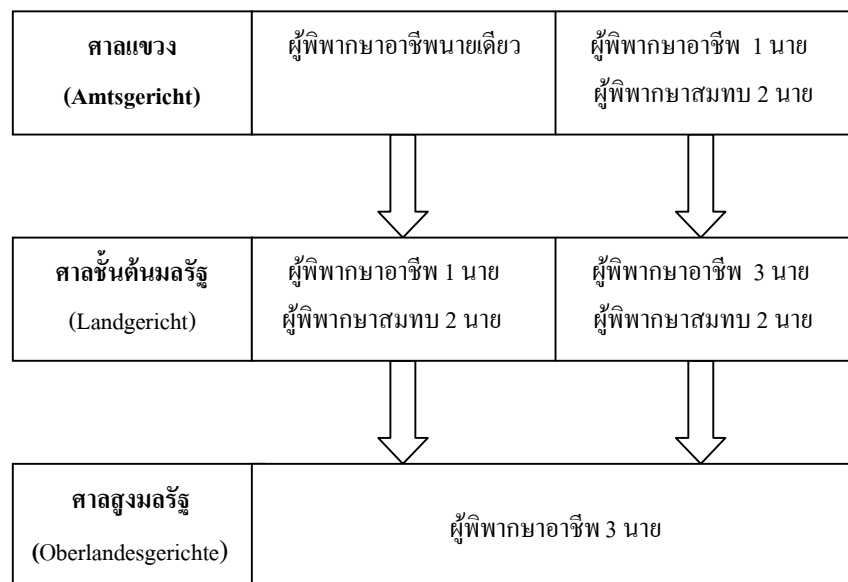
ข้อโต้เถียงเกี่ยวกับองค์ประกอบของผู้พิพากษาในคดีอาญามาถึงจุดยุติเมื่อเข้าสู่ยุคแห่งอาณาจักรไรซ์ในปี ค.ศ. 1871 ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่มีเป้าหมายเพื่อที่จะให้กฎหมายในเยอรมันมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1879) ได้กำหนดให้บุคคลธรรมดาที่ไม่ได้มีความรู้ในทางกฎหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาล Schwurgericht และศาล Schoeffengericht กล่าวคือ ในศาล Schoeffengericht ที่อยู่ในส่วนของศาลแขวง จะประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 1 คนและผู้พิพากษาสมทบอีก 2 คนที่จะมีอำนาจพิจารณาคดีความผิดอาญาที่มีโทษไม่มาก (จำคุกไม่เกิน 1 ปี) ในขณะที่ทุกๆ 4 เดือนในหนึ่งปี จะมีศาล Schwurgericht ทำหน้าที่ในการพิจารณาคดีอาญาที่มีโทษรุนแรง โดยศาล Schwurgericht จะประกอบไปด้วยบุคคลธรรมดาจำนวน 12 คนที่จะทำหน้าที่ในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ ส่วนผู้พิพากษาอาชีพจำนวน 3 คนจะทำหน้าที่ในการ

ตัดสินปัญหาข้อกฎหมายในส่วนของกฎหมายวิธีพิจารณาความและใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ ในส่วนของการตัดสินลงโทษความผิดอาญาระดับกลางและกระบวนพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์จะ อยู่ในอำนาจการพิจารณาคดีของผู้พิพากษาอาชีพจำนวน 5 คน ซึ่งอยู่ในองค์คณะคดีอาญาของศาล มลรัฐ

เมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่หนึ่งในปี ค.ศ. 1918 ได้มีข้อถกเถียงเกี่ยวกับบทบัญญัติ ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินคดีอาญาของบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้มีความรู้ในทางกฎหมายอีกครั้งหนึ่ง การปฏิรูปกฎหมายในปี ค.ศ. 1924 ที่มีชื่อเรียกว่าการปฏิรูป Emminger ซึ่งเป็นการตั้งตามชื่อของรัฐมนตรียุติธรรมในยุคนั้น ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในส่วนของกรมีส่วนร่วมพิจารณาคดีอาญาของบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้มีความรู้ในทางกฎหมาย กล่าวคือ รัฐบาลในขณะนั้นได้ยกเลิกศาล Schwurgericht ในรูปแบบเดิมแล้วแทนที่ด้วยรูปแบบของศาลลูกขุนใหญ่ (Grosses Schoeffengericht) ที่ประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 คน และลูกขุนที่ลดจำนวนเหลือเพียง 6 คน ที่จะมาทำหน้าที่ในการพิจารณาคดีอาญาร้ายแรงในทุก ๆ 3 เดือน โดยเป็นการพิจารณาทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่และในปัญหาข้อกฎหมาย ส่วนคดีอาญาอื่น ๆ ที่เคยอยู่ในอำนาจขององค์คณะคดีอาญาที่มีศาลจังหวัดทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นก็ได้ถูกยกเลิกไปและถูกแทนที่ด้วยศาลแขวง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในช่วงเวลาขณะนั้น ผู้พิพากษาในศาลแขวงจะเป็นผู้พิพากษาอาชีพเพียงนายเดียวโดยไม่ได้มีผู้พิพากษาสมทบที่เป็นบุคคลธรรมดาเข้าร่วมเป็นองค์คณะด้วยและทำหน้าที่ในการพิจารณาคดีอาญาเล็ก ๆ น้อย ๆ ด้วยเหตุนี้ จึงไม่ได้มีบุคคลธรรมดาเข้าร่วมเป็นองค์คณะในศาลแขวงแต่อย่างใด ในยุคนาซี (Nationalsozialismus) บุคคลธรรมดาที่ไม่ได้มีความรู้ในทางกฎหมายแทบจะไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อำนาจตุลาการ โดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ได้ถูกคัดออกไปเลยด้วยซ้ำ ยกเว้นในกรณีของศาลประชาชนเท่านั้น (Volksgerichtshof) ที่ยังให้บุคคลธรรมดาเข้ามามีอำนาจตุลาการ ช่วงหลังสงคราม ในเดือนพฤษภาคม 1945 แนวคิดของการที่จะให้บุคคลธรรมดาที่ไม่ได้เป็นนักกฎหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อำนาจตุลาการได้ถูกหยิบยกขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ในครั้งนี้ได้เลือกที่จะใช้ระบบผู้พิพากษาสมทบ (ein reines Schoeffensystem) อย่างในช่วงที่มีการปฏิรูปกฎหมายในปี 1924 อย่างไรก็ตาม องค์คณะใหญ่คดีอาญา (die grossen Strafkammern) ได้กลับมาทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นอีกครั้งหนึ่ง ส่วนศาล Schwurgericht ภายหลังปี 1975 ได้กลายเป็นองค์คณะพิเศษเฉพาะทางของศาลจังหวัด นอกจากนี้ ในส่วนของจำนวนผู้พิพากษาในศาล Schwurgericht นอกจากจำนวนของผู้พิพากษาอาชีพที่มีอยู่ 3 คนแล้ว จำนวนของผู้พิพากษาสมทบก็ถูกลดจำนวนลงจากที่เคยมีอยู่ 6 คนก็เหลือเพียง 2 คน (สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, 2560)

ระบบผู้พิพากษาสมทบ (Schöffenengericht) ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีในปัจจุบันนั้น มีใช้ในคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงพิเศษ คือ คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียว คือ คดีที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 4 ปี จะมีผู้พิพากษาอาชีพ (Berufsrichter) 1 นาย และผู้พิพากษาสมทบ (Laienrichter/Schöffen) 2 นาย (Courts constitution act (GVG), Section 29) ซึ่งเรียกว่าองค์คณะเล็กทางอาญา (Die klein strafkammer) เป็นผู้พิจารณาคดี ซึ่งคำพิพากษาของผู้พิพากษาคนเดียวและคำพิพากษาขององค์คณะเล็ก (Die klein strafkammer) อาจอุทธรณ์ไปยังศาลชั้นต้นมลรัฐ (Landgericht) โดยถ้าเป็นคำพิพากษาของผู้พิพากษานายคนเดียวจะได้รับการพิจารณาโดยองค์คณะเล็กทางอาญา (Die klein strafkammer) ซึ่งประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 1 นาย และผู้พิพากษาสมทบอีก 2 นาย ส่วนคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาศาลแขวงพิเศษ จะได้รับการพิจารณาโดยองค์คณะใหญ่ทางอาญา (Grosse strafkammer) ซึ่งประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 นาย และผู้พิพากษาสมทบอีก 2 นาย (Courts constitution act (GVG), Section 76) ซึ่งอาจฎีกาไปยังศาลสูงมลรัฐได้ ซึ่งองค์คณะจะประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 คนเป็นองค์คณะ (Foster, Nigel G. & Sule, Satish., 2002, pp.69-71) แสดงผังแผนภาพที่ 2.1

รูปภาพที่ 2.1 แสดงระบบผู้พิพากษาสมทบในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ตามพระราชธรรมบัญญัติธรรมเยอรมัน (GVG) ถือเป็นหน้าที่ของชาวเยอรมันทุกคนที่จะต้องมาทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลคดีอาญา (Courts constitution act (GVG), Section 31) คุณสมบัติของบุคคลที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะต้องมีสัญชาติเยอรมนี

(Courts constitution act (GVG), Section 31) บุคคลต่อไปนี้ไม่มีสิทธิจะเป็นผู้พิพากษาสมทบ
(Courts constitution act (GVG), Section 32)

- (1) บุคคลที่ผู้พิพากษาพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่มีความสามารถจะเป็นผู้พิพากษาสมทบ
- (2) บุคคลที่ศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือนในความผิดที่กระทำโดยเจตนา
- (3) บุคคลที่อยู่ระหว่างการสอบสวนการกระทำผิด ซึ่งผลการสอบสวนอาจทำให้

สูญเสียคุณสมบัติในการเป็นผู้พิพากษาสมทบ

บุคคลต่อไปนี้ได้รับการยกเว้นในการเป็นผู้พิพากษาสมทบ (Courts constitution act (GVG), Section 33)

- (1) บุคคลที่อายุไม่ถึง 25 ปี
- (2) บุคคลที่อายุเกิน 70 ปี
- (3) บุคคลที่ไม่อยู่ในเขตเทศบาลในวันที่มีการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบ
- (4) บุคคลที่ไม่เหมาะสมเนื่องจากเหตุผลด้านสุขภาพ
- (5) บุคคลที่ไม่สามารถเข้าใจภาษาเยอรมันได้

บุคคลที่ดำรงตำแหน่งต่อไปนี้ ได้รับยกเว้นในการแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบ

(Courts constitution act (GVG), Section 34)

- (1) ประธานาธิบดี
- (2) สมาชิกรัฐบาลในสหพันธรัฐและมลรัฐ
- (3) ข้าราชการพลเรือน
- (4) ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ โนตารี
- (5) ปลัดศาล ตำรวจ เจ้าหน้าที่เรือนจำ เจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน และเจ้าหน้าที่ศาล
- (6) รัฐมนตรีกระทรวงศาสนาและสมาชิกศาสนาที่มีกฎหมายห้าม
- (7) บุคคลที่เคยเป็นผู้พิพากษาสมทบ 2 ครั้งที่ต่อเนื่องกัน

บุคคลต่อไปนี้อาจขอยกเว้นไม่เป็นผู้พิพากษาสมทบได้ (Courts constitution act

(GVG), Section 35)

- (1) สมาชิก Bundestag สมาชิก Bundesrat สมาชิกสภายุโรป
- (2) บุคคลที่ยังไม่พ้น 40 วันนับแต่ได้ทำหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบ
- (3) แพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล พยาบาลเด็ก ผู้ช่วยพยาบาล ผดุงครรภ์
- (4) หัวหน้าเกสซกรที่ไม่ได้จ้างเกสซกรอื่น
- (5) บุคคลที่มีภาระหน้าที่ในครอบครัว ซึ่งเป็นไปได้ยากที่จะมาปฏิบัติหน้าที่

(6) บุคคลที่มีอายุ 65 ปี หรือจะครบ 65 ปี ในวันสุดท้ายของการทำงานเป็นผู้พิพากษาสมทบ

(7) บุคคลที่แสดงให้เห็นว่าการเป็นผู้พิพากษาสมทบจะกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่หรือเป็นอันตรายต่อตนเองหรือบุคคลที่สาม

การคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในเริ่มต้นนั้นจะกระทำโดยสภาเทศบาล โดยทุก ๆ 5 ปี จะรวบรวมรายชื่อจากผู้สมัคร หรือองค์กรต่าง ๆ อาจเสนอชื่อได้ เช่น สมาคมการกุศล หรือประชาชนทั่วไป ถ้ามีผู้สมัครไม่เพียงพอจะคัดเลือกจากรายชื่อจากทะเบียนบ้านโดยการสุ่ม (Eberhard Siegismund, 2000, pp.119-120) เมื่อได้รายชื่อทั้งหมดแล้ว รายชื่อนั้นต้องได้รับการเห็นชอบจากสภาเทศบาลอย่างน้อยสองในสาม หรืออย่างน้อยที่สุดต้องไม่ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งในรายชื่อต้องแสดงให้เห็นถึงเพศ อายุ อาชีพและสถานะทางสังคม โดยจะต้องประกอบไปด้วยชื่อ นามสกุล วันเกิดและสถานที่เกิด ที่อยู่และอาชีพ โดยรายชื่อนั้นต้องเปิดเผยให้สาธารณชนตรวจสอบเป็นเวลา 1 อาทิตย์ โดยระยะเวลาที่ออกมาวางให้สาธารณชนตรวจสอบนั้น ควรจะประกาศให้ทราบล่วงหน้า โดยรายชื่อที่เสนอนั้น สำหรับศาลแขวงนั้น ควรจะมีอย่างน้อย 2 เท่าของจำนวนผู้พิพากษาสมทบที่ต้องการ (Courts constitution act (GVG), Section 36) การคัดค้านผู้พิพากษาสมทบจะทำได้ภายใน 1 สัปดาห์ นับแต่วันสุดท้ายของการให้สาธารณชนตรวจสอบ (Courts constitution act (GVG), Section 37) ภายหลังจากนั้นประธานสภาเทศบาลจะส่งรายชื่อไปยังผู้พิพากษาศาลแขวง ถ้ามีความจำเป็นที่ต้องแก้ไขรายชื่อภายหลังจากที่ได้ส่งไปแล้วประธานสภาเทศบาลจะต้องแจ้งให้ผู้พิพากษาศาลแขวงทราบ (Courts constitution act (GVG), Section 38) ผู้พิพากษาศาลแขวงจะพิจารณารายชื่อที่ได้จากสภาเทศบาล แล้วจะทำการตรวจสอบว่าได้ผ่านการกระบวนการตรวจสอบจากสาธารณชนหรือยัง รวมทั้งสังเกตและพิจารณาข้อบกพร่องต่าง ๆ (Courts constitution act (GVG), Section 39) ทุก ๆ 5 ปี ศาลแขวงจะมีการคัดเลือกคณะกรรมการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งอย่างน้อย คณะกรรมการจะต้องประกอบไปด้วย ผู้พิพากษาศาลแขวงเป็นประธาน เจ้าหน้าที่บริหาร และผู้ช่วยอีก 3 คน (Courts constitution act (GVG), Section 40) คณะกรรมการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบจะคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบโดยใช้หลักเสียงข้างมาก ในกรณีที่คะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานเป็นผู้ตัดสิน ซึ่งการลงคะแนนจะถูกบันทึกไว้เพื่อไม่ให้มีการโต้แย้งได้ (Courts constitution act (GVG), Section 41) ส่วนการแก้ไขรายชื่อผู้ที่ได้รับการคัดเลือกนั้น จะทำได้ต้องใช้เสียงสองในสามของคณะกรรมการทั้งหมด ซึ่งการคัดเลือกควรคำนึงถึง เพศ อายุ อาชีพ และสถานะของบุคคลนั้นด้วย (Courts constitution act (GVG), Section 42) ประธานศาลแขวงและประธานศาลชั้นต้นมลรัฐ จะเป็นผู้แจ้งจำนวนผู้พิพากษาสมทบและผู้พิพากษาสำรองที่ต้องการ ซึ่งหลักการคำนวณนั้นผู้พิพากษาสมทบที่คัดเลือกไปนั้นควรจะนั่งพิจารณาไม่เกิน 12 วันในการ

พิจารณารรรมคดีต่อไป (Courts constitution act (GVG), Section 43) หลังจากนั้นรายชื่อของผู้พิพากษาสมทบและผู้พิพากษาสำรองจะถูกส่งแยกไปแต่ละศาล (Courts constitution act (GVG), Section 44) ตารางการนั่งพิจารณาของผู้พิพากษาสมทบจะถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าตลอดทั้งปี (Courts constitution act (GVG), Section 45)

ผู้พิพากษาสมทบอาจถูกปลดออกจากการเป็นผู้พิพากษาสมทบได้หากกระทำผิดหน้าที่ ซึ่งให้อยู่ในอำนาจของแผนกคดีอาญาของศาลสูงมลรัฐ ซึ่งต้องพิจารณาภายหลังจากที่ได้ฟังพนักงานอัยการ และผู้พิพากษาสมทบที่เกี่ยวข้องแล้ว ซึ่งคำตัดสินไม่อาจโต้แย้งได้ (Courts constitution act (GVG), Section 51)

ผู้พิพากษาสมทบจะถูกถอดชื่อออกจากบัญชีรายชื่อ ถ้านุคคลนั้น (Courts constitution act (GVG), Section 52)

- (1) ได้กลายเป็นบุคคลที่ไม่มีคุณสมบัติจะกลายเป็นผู้พิพากษาสมทบ
- (2) สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นทำให้ไม่ควรได้รับแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบ
- (3) ที่อยู่ทำให้ไว้ในใบสมัครเป็นตำบลเดียวกับที่จะทำหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบ
- (4) ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาสมทบมาแล้วมากกว่า 24 วันต่อปี
- (5) เสียชีวิต

ผู้พิพากษาสมทบอาจถูกคัดค้านได้ภายใน 1 อาทิตย์นับแต่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ แต่ถ้าภูมิหลังฟังจะปรากฏภายหลังจากนั้น ให้คำนวณระยะเวลา นับแต่นั้น ซึ่งก่อนที่ผู้พิพากษาจะพิจารณาจะต้องฟังพนักงานอัยการก่อน คำตัดสินของผู้พิพากษาไม่อาจโต้แย้งได้ (Courts constitution act (GVG), Section 53) ผู้พิพากษาสมทบอาจถูกสั่งปรับได้ ถ้าไม่สามารถมานั่งพิจารณาได้ตามเวลา โดยไม่มีเหตุอันสมควร นอกจากนี้อาจถูกฟ้องในความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ (Courts constitution act (GVG), Section 56)

สิทธิและหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบก็เช่นเดียวกับผู้พิพากษาอาชีพ กล่าวคือมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ ที่อยู่ภายใต้กฎหมายเท่านั้น และไม่ต้องฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชา (พระราชบัญญัติตุลาการเยอรมัน มาตรา 45) อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของผู้พิพากษาสมทบจำกัดอยู่เฉพาะในส่วนของการสืบพยานเท่านั้น กล่าวคือตั้งแต่เริ่มต้นสืบพยานไปจนถึงการอ่านคำพิพากษาของศาล โดยหลักแล้ว ผู้พิพากษาสมทบใช้อำนาจตุลาการในลักษณะที่เท่าเทียมกับผู้พิพากษาอาชีพและมีคะแนนเสียงที่เท่ากัน (พระธรรมนูญศาลยุติธรรมเยอรมัน มาตรา 30 (1), 77)

ในระหว่างการพิจารณาคดี ผู้พิพากษาสมทบจะมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษารวมทั้งตัดสินลงโทษเหมือนกับผู้พิพากษาอาชีพทุกประการ ยกเว้นในบางเรื่องที่ถูกกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจของประธานหรือผู้พิพากษาอาชีพ ผู้พิพากษาสมทรมีสืทธิถามพยานได้โดยตรง โดยไม่

จำเป็นต้องเปิดเผยคำถามให้ผู้พิพากษาอาชีพรู้ล่วงหน้า เพียงแต่ก่อนถามต้องขออนุญาตประธานในการถาม แต่ในทางปฏิบัติแล้วโดยส่วนใหญ่ผู้พิพากษาสมทบจะไม่ใช้สิทธิตนเองในการถามคำถาม ในบางกรณีการถามคำถามของผู้พิพากษาสมทบแสดงถึงความไม่เป็นธรรมในการพิจารณาคดี ส่งผลต่อกระบวนการพิจารณา เช่น ผู้พิพากษาสมทบใช้คำถามว่าทำไมจำเลยไม่รับสารภาพทั้ง ๆ ที่พยานหลักฐานแน่นหนา การถามเช่นนี้ แสดงให้เห็นถึงความมีอคติในการพิจารณา ซึ่งผู้พิพากษาสมทบท่านนั้น อาจต้องออกจากกระบวนการพิจารณาไป และต้องเริ่มกระบวนการพิจารณาใหม่ทั้งหมด ฉะนั้นผู้พิพากษาอาชีพ จึงชอบผู้พิพากษาสมทบที่ไม่ถามคำถามใด ๆ ในการกระบวนการพิจารณามากกว่า ซึ่งมันแสดงให้เห็นถึงข้อขัดแย้งของการที่ต้องการให้ผู้พิพากษาสมทบมีส่วนในการตัดสินใจ เช่นเดียวกับผู้พิพากษาอาชีพ (Eberhard Siegismund, 2000, หน้า 120-122)

ในการปรึกษาหารือและลงคะแนนเสียงผู้พิพากษาสมทบมีสิทธิเหมือนกับผู้พิพากษาอาชีพ โดยประธานจะเป็นผู้ถามและเป็นผู้นับคะแนน (Courts constitution act (GVG), Section 194) โดยผู้พิพากษาสมทบที่อายุน้อยที่สุดจะเป็นผู้ลงคะแนนก่อนตามด้วยผู้พิพากษาที่อายุมากกว่า จากนั้นจะให้ผู้พิพากษาอาชีพที่อายุน้อยที่สุดและตามด้วยผู้พิพากษาอาชีพที่อายุมากกว่าขึ้นไปเรื่อย และประธานจะเป็นผู้ลงคะแนนคนสุดท้าย (Courts constitution act (GVG), Section 197) การออกเสียงลักษณะนี้เพื่อให้แน่ใจว่าผู้พิพากษาสมทบจะไม่ลงคะแนนเสียงตามผู้พิพากษาอาชีพ หรือผู้พิพากษาที่อายุมากกว่า การตัดสินใจลงโทษที่เป็นผลร้ายกับจำเลยที่จะมีผลทางกฎหมายตามมานั้น ต้องมีคะแนนเสียงสองในสามของคะแนนเสียงทั้งหมด ซึ่งหมายถึงผู้พิพากษาสมทบสองคนในองค์คณะเล็ก สามารถตัดสินใจให้ผลร้ายให้แก่จำเลยได้ แต่ในทางปฏิบัติไม่พบว่าเคยมีผู้พิพากษาสมทบลงคะแนนเสียงในลักษณะนี้ เนื่องจากในความเป็นจริงแล้ว ประธานกับผู้พิพากษาสมทบจะมีการปรึกษาหารือกัน ผู้พิพากษาสมทบจะต้องรักษาความลับระหว่างการพิจารณา และหลังกระบวนการพิจารณาสิ้นสุดลงแล้ว ถ้าผู้พิพากษาสมทบเปิดเผยความลับ อาจถูกลงโทษตามพระราชธรรมนูญศาลยุติธรรมเยอรมัน (GVG) มาตรา 56 (Eberhard Siegismund, 2000, p.123)

Eberhard Siegismund รองผู้อำนวยการแผนกกระบวนการยุติธรรม ในกระทรวงยุติธรรมของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน กล่าวถึงระบบผู้พิพากษาสมทบในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ไว้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้พิพากษาสมทบในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาคงมีความหมายเป็นอย่างยิ่ง ถ้าผู้พิพากษาสมทบมีความสามารถที่จะช่วยผู้พิพากษาอาชีพได้ แต่โดยส่วนใหญ่ผู้พิพากษาสมทบจะไม่มีพื้นฐานทางกฎหมายที่จะสามารถช่วยผู้พิพากษาอาชีพได้ ซึ่งในกรณีที่จำเป็นถึงจะมีการอธิบายศัพท์เทคนิค (Technical term) ให้ผู้พิพากษาสมทบฟัง รวมถึงเรื่องรับฟังพยานหลักฐานเป็นระยะ ๆ ไป จากประสบการณ์ของ Eberhard Siegismund จะเห็นได้ว่าเป็นไปได้ยากมากที่ผู้พิพากษาสมทบจะมีส่วนร่วมในการค้นหาข้อเท็จจริง ยกเว้นแต่ผู้พิพากษา

สมทบจะมีประสบการณ์ในเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นการเฉพาะ เช่น มีประสบการณ์จากอาชีพที่ทำอยู่ ซึ่งมันอาจเป็นการมองที่แคบไป เพราะมีการศึกษาวิจัย แสดงให้เห็นว่าผู้พิพากษาสมทบสามารถรับมือกับงานที่ได้รับมอบหมายได้ ไม่มีความแตกต่างด้านคุณภาพระหว่างกระบวนการทำคำพิพากษาที่มีผู้พิพากษาสมทบกับคดีที่มีเฉพาะผู้พิพากษาอาชีพ ซึ่ง Eberhard Siegismund สนับสนุนให้มีผู้พิพากษาสมทบในศาลที่พิจารณาคดีอาญาในเยอรมนี เพราะนอกจากจะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมแล้ว การมีผู้พิพากษาสมทบยังเป็นการตรวจสอบผู้พิพากษาอาชีพโดยอ้อม ให้ประพฤติตนเป็นที่น่าเชื่อถือ เป็นตัวอย่างแก่ผู้พิพากษาสมทบ และการมีผู้พิพากษาสมทบนั้นคาดว่าจะเป็นการให้ประชาชนยอมรับในผลคำตัดสินของให้มากขึ้น (Eberhard Siegismund, 2000, pp.116-125)

2) ระบบศาลลูกขุนในสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ในเริ่มแรกนั้น สาธารณรัฐฝรั่งเศสมีการนำระบบลูกขุนของอังกฤษมาใช้ภายหลังจากที่มีการปฏิวัติใหญ่ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1789 ในการร่างประมวลกฎหมายวิธีไต่สวนคดีอาญา (Le code d'instruction criminelle) ซึ่งมีผลใช้บังคับ เมื่อ ค.ศ. 1810 นั้น ผู้ร่างกฎหมายตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคณะปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 จึงได้บัญญัติให้มี การนำระบบลูกขุนมาใช้ในประมวลกฎหมายวิธีไต่สวนคดีอาญา ค.ศ. 1810 โดยในตอนแรกเริ่มได้คงรูปแบบดั้งเดิมของระบบลูกขุนไว้ กล่าวคือ ผู้พิพากษาอาชีพและคณะลูกขุนจะนั่งพิจารณาคดีอาญาตั้งแต่เริ่มต้นคดี แล้วคณะลูกขุนจะเป็นผู้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงแต่เพียงผู้เดียวว่า มีการกระทำความผิดหรือไม่ และใครเป็นผู้กระทำความผิด หลังจากนั้นคณะลูกขุนก็จะแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้พิพากษาทราบ ถ้าหากคำวินิจฉัยของคณะลูกขุนเห็นว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ศาลโดยองค์คณะของผู้พิพากษาอาชีพก็จะเป็นผู้พิจารณากำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยแต่เพียงผู้เดียว ถึงแม้รูปแบบการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุนข้างต้นจะได้ใช้ในกลุ่มประเทศแองโกล-แซ็กซอน (Anglo-Saxon) มานานนับหลายศตวรรษแล้ว แต่การนำรูปแบบของระบบลูกขุนดังกล่าวมาใช้โดยไม่ได้ประยุกต์ให้เหมาะสมกับระบบการดำเนินคดีดั้งเดิมของสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น จึงก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เป็นอย่างมาก สาเหตุของปัญหา เกิดจากการที่ลูกขุนมีเฉพาะอำนาจวินิจฉัยความผิด แต่ไม่มีอำนาจในการกำหนดโทษ ดังนั้น บรรดาลูกขุนจึงอาจจะไม่พอใจกับการที่ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษแต่เพียงผู้เดียว ด้วยเหตุนี้ในทางปฏิบัติ ก่อนที่คณะลูกขุนจะตัดสินใจที่จะวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริง บรรดาลูกขุนจึงอยากจะทราบก่อนว่า โทษที่องค์คณะผู้พิพากษาอาชีพจะลงแก่จำเลยนั้น เป็นโทษที่เหมาะสมกับการกระทำความผิดหรือไม่ หากคณะลูกขุนเห็นว่าโทษที่กำหนดโดยองค์คณะผู้พิพากษาไม่เหมาะสมก็จะเกิดความขัดแย้งกันขึ้นระหว่างคณะลูกขุนกับผู้พิพากษา และลูกขุนอาจหาทางแก้ถ้าโดยการรวมตัวกันพิพากษายกฟ้องจำเลยในการพิจารณา พิพากษาคดีอื่น ๆ

ด้วยเหตุนี้จึงมีความพยายามของฝ่ายนิติบัญญัติในการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอีกหลายครั้ง เพื่อให้เกิดความสมดุลของความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันระหว่างองค์คณะผู้พิพากษาอาชีพ และคณะลูกขุนในศาลลูกขุนตั้งแต่ ค.ศ. 1828 เป็นต้นมาจนถึง ค.ศ. 1932 ซึ่งใน ค.ศ. 1932 ได้มีการตราบัญญัติซึ่งน่าจะสร้างความพึงพอใจแก่บรรดาลูกขุนทั้งหลาย กล่าวคือ ตามกฎหมายดังกล่าว คณะลูกขุนยังคงอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง และคณะลูกขุนจะรวมตัวเข้ากับองค์คณะผู้พิพากษาเพื่อทำหน้าที่ เป็นองค์คณะเดียวกันในการกำหนดโทษที่จะลง แสดงให้เห็นอำนาจของคณะลูกขุนที่เพิ่มขึ้นและมีบทบาทที่เหนือกว่าองค์คณะผู้พิพากษาอาชีพ อย่างไรก็ตามรูปแบบใหม่ของระบบลูกขุนนี้ก็ยังไม่สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับทุกฝ่ายได้ เพราะระบบวิธีพิจารณาคดีของศาลลูกขุนรูปแบบใหม่นี้ยังคงต้องอาศัยคำวินิจฉัยของคณะลูกขุนในเรื่องการกระทำความผิดของจำเลย ซึ่งบ่อยครั้งคำวินิจฉัยของคณะลูกขุนได้สร้างความผิดหวังให้แก่สาธารณชน ด้วย เหตุนี้จึงเป็นที่มาของรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1941 กฎหมายฉบับนี้สร้างระบบศาลลูกขุนขึ้นมา มีลักษณะทำนองเดียวกับศาลที่มีผู้พิพากษาสมทบนั่งพิจารณาคดีร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพ ระบบของศาลลูกขุนใหม่นี้จะเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างองค์คณะผู้พิพากษาอาชีพและคณะลูกขุน ตั้งแต่เริ่มการพิจารณาคดี จนกระทั่งการวินิจฉัยการกระทำความผิดและการพิจารณากำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลย ถือเป็นรูปแบบล่าสุดของศาลลูกขุนที่ยังคงใช้บังคับจนถึงปัจจุบัน

สำหรับองค์ประกอบของศาลลูกขุนในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น จะแยกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นผู้พิพากษาส่วนหนึ่ง และส่วนที่เป็นคณะลูกขุนอีกส่วนหนึ่ง ในส่วนที่เป็นผู้พิพากษานั้น จะประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพจำนวน 3 คน เป็นประธานศาลลูกขุน 1 คน (Un president) และองค์คณะอีก 2 คน โดยประธานศาลอุทธรณ์เขตซึ่งศาลลูกขุนตั้งอยู่ในเขตอำนาจ จะเป็นผู้แต่งตั้งประธานศาลลูกขุนและองค์คณะอีกสองคน ส่วนที่เป็นคณะลูกขุนจะมีจำนวน 6 คน เมื่อรวมกับผู้พิพากษาอาชีพเข้าด้วยกันแล้ว ศาลลูกขุนจะประกอบด้วยองค์คณะทั้งหมดจำนวน 9 คน ระบบศาลลูกขุนนี้จะใช้สำหรับการพิจารณาคดีความผิดร้ายแรงที่ผู้พิพากษาได้สังเกตเห็นว่ามีมูลแล้วส่งไปให้ศาลลูกขุนดำเนินการ ความผิดร้ายแรงดังกล่าวคือ ความผิดอุกฤษณ์โทษ (Crimes) ซึ่งเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจนถึงจำคุกตลอดชีวิต นอกจากนี้ความผิดมัจฉิมโทษ (Délits) ร้ายแรงบางประเภท เช่น ความผิดเกี่ยวกับการนำเข้าหรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษ หรืออาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อประเทศ พนักงานอัยการฝรั่งเศสอาจร้องขอให้ผู้พิพากษาได้สวนเข้าทำการได้สวน หากปรากฏว่าคดีมีมูล ผู้พิพากษาได้สวนก็จะส่งเรื่องไปให้ศาลลูกขุนทำการพิจารณาคดีได้เช่นกัน (อุทัย อาทิวา, 2558, 277-282) การทำงานของลูกขุนเป็นเรื่องที่กฎหมายกำหนดไว้ ไม่ใช่เพียงแค่อิทธิ แต่เป็นหน้าที่ของพลเมืองผู้ได้รับเลือกให้ปฏิบัติหน้าที่ลูกขุน ดังนั้น หากลูกขุนคนใดไม่ไปปฏิบัติหน้าที่โดยไม่มีเหตุผลที่ชอบด้วยกฎหมาย

หรือถอนตัวก่อนที่การปฏิบัติหน้าที่จะสิ้นสุดลงโดยปราศจากข้อแก้ตัวที่ศาลลูกขุนเห็นว่าชอบ
จะต้องถูกลงโทษปรับ (อุทธรณ์ อาทิวา, 2558, หน้า 277-282)

คุณสมบัติของบุคคลที่จะได้รับคัดเลือกเป็นลูกขุน คือ (Code of criminal procedure,
Section II, Article 255- 258-1)

- (1) ต้องมีสัญชาติฝรั่งเศส
- (2) มีอายุตั้งแต่ 23 ปีขึ้นไป โดยเทียบเคียงกับอายุของผู้ที่จะเริ่มการปฏิบัติราชการ
โดยทั่วไปได้
- (3) มีความรู้อ่านออกและเขียนภาษาฝรั่งเศสได้
- (4) เป็นผู้มีสิทธิทางการเมือง คือ มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- (5) ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษโดยตัดสิทธิทางแพ่ง สิทธิพลเมือง และสิทธิใน
ครอบครัว นอกจากนี้ยังรวมถึงบุคคลที่ถูกลงโทษทางวินัยหรือทางแพ่ง
- (6) ไม่เป็นผู้ที่อยู่ระหว่างดำเนินคดีอาญาในความผิดที่มีโทษจำคุก
- (7) ไม่เป็นผู้พิการทางการกาย ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือวิกลจริต
- (8) ไม่เป็นผู้ที่ถูกไล่ออกจากราชการ
- (9) ไม่ประกอบอาชีพที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น สมาชิกวุฒิสภา รัฐมนตรี ข้าราชการ
หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ที่ประกอบวิชาชีพกฎหมาย
- (10) ต้องไม่เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดี เช่น ไม่เป็นจำเลยหรือผู้เสียหาย หรือพยานใน
คดีรวมทั้งสมาชิกครอบครัว ญาติหรือผู้ใกล้ชิดกับบุคคลดังกล่าวด้วย
- (11) ผู้ที่ศาลเห็นว่าผู้นั้นมีอคติในการพิจารณาคดี
- (12) ผู้ที่อายุ 70 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปหรือผู้ที่เคยเป็นลูกขุนมาแล้วอาจขอสละสิทธิ์ได้

กระบวนการคัดเลือกลูกขุนจะเริ่มจากการรวบรวมรายชื่อจากบัญชีรายชื่อจากบัญชีผู้มี
สิทธิเลือกตั้ง จะเริ่มการรวบรวมรายชื่อของประชาชนจากบัญชีรายชื่อเลือกตั้งประจำปีของแต่ละ
ตำบล (Commune) นายกเทศมนตรี (Maire) จะจับฉลากรายชื่อของประชาชนขึ้นมาจำนวนหนึ่ง
และจะตัดรายชื่อของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีอายุน้อยกว่า 23 ปีออกไป แจกผลให้ผู้ที่มีรายชื่อทราบ และ
ให้ผู้ที่มีรายชื่อระบุนอชีพของเขา เสร็จแล้วนายกเทศมนตรีจึงส่งบัญชีรายชื่อพร้อมด้วยข้อสังเกต
(ถ้าหากมี) ให้ที่ทำการของศาลลูกขุนที่ตำบลนั้นตั้งอยู่ในเขตอำนาจ เมื่อได้รับบัญชีรายชื่อแล้ว จะมี
การตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ประธานสภา
ทนายความในเขตพื้นที่ และสมาชิกสภาเทศบาล เพื่อพิจารณารายชื่อที่ปรากฏอยู่ในบัญชีว่าเป็นผู้มี
คุณสมบัติเหมาะสมสำหรับการได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้เป็นลูกขุนหรือไม่ แต่ถ้าบุคคลใดเคยได้รับเลือกให้

ปฏิบัติหน้าที่ลูกขุนมาแล้วเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าห้าปีจะขาดคุณสมบัติ ไม่มีสิทธิได้รับเลือกเป็นลูกขุน (Code of criminal prodeure, Section II, Article 258-1)

จากบัญชีรายชื่อประจำปีของคณะลูกขุนซึ่งประกอบด้วยรายชื่อของบุคคลทุกคนที่มีคุณสมบัติเป็นลูกขุนได้นั้น เมื่อเวลาของการเปิดสมัยการพิจารณาคดีประจำปีของศาลลูกขุนมาถึง ก็จะมีการจัดทำบัญชีสำหรับสมัยการพิจารณาของศาลลูกขุน โดย 30 วันก่อนหน้าเปิดสมัยการพิจารณาศาลลูกขุน ประธานของศาลอุทธรณ์หรือประธานของศาลชั้นต้นซึ่งศาลลูกขุนตั้งอยู่ภายในเขตอำนาจจะทำการจับฉลากเพื่อให้ได้รายชื่อของผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นลูกขุนจำนวน 40 คน และลูกขุนสำรอง (Les jurés suppléants) อีกจำนวน 12 คน บัญชีรายชื่อของลูกขุนสมัยการพิจารณานี้จะแจ้งไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จำเลยทุกคนที่จะต้องปรากฏตัวในสมัยการพิจารณาของศาลลูกขุนต่อไป รวมทั้งคู่ความฝ่ายแพ่ง และพนักงานอัยการ การที่ต้องแจ้งบัญชีรายชื่อของลูกขุนสมัยการพิจารณานี้ให้คู่ความในคดีทราบ ก็เพื่อให้พนักงานอัยการและจำเลยมีเวลาเตรียมตัวในการคัดค้านลูกขุน (อุทัย อาทิวาข, 2558, 286) ในตอนเริ่มของการพิจารณาคดีครั้งแรกในแต่ละคดี ประธานศาลลูกขุนจะจับฉลากรายชื่อจากบัญชีลูกขุนสมัยการพิจารณา เพื่อให้ได้ชื่อของลูกขุนจำนวนเก้าคนรวมทั้งรายชื่อลูกขุนสำรองเพื่อไว้ด้วย (Code of criminal prodeure, Section II, Article 296) พนักงานอัยการและจำเลยอาจใช้สิทธิคัดค้านลูกขุนที่ได้รับเลือกได้ โดยจำเลยสามารถคัดค้านได้ไม่เกินสี่คน ส่วนพนักงานอัยการสามารถคัดค้านได้ไม่เกินสามคน การคัดค้านลูกขุนนี้เป็นสิทธิเด็ดขาดและมีผลโดยอัตโนมัติ ผู้คัดค้านไม่ต้องแสดงให้เห็นเหตุผลแห่งการคัดค้านและไม่ต้องขออนุญาตต่อศาลในการคัดค้านแต่ประการใด (Code of criminal prodeure, Section II, Article 298)

การพิจารณาคดีจะเริ่มขึ้น โดยการที่ประธานสอบถามจำเลยถึงชื่อตัว ชื่อสกุลของจำเลยและแน่ใจว่าจำเลยได้รับแจ้งถึงคำสั่งของศาลให้ดำเนินคดีกับจำเลยแล้ว ประธานจะทำการแต่งตั้งคณะลูกขุน โดยวิธีจับฉลาก เมื่อได้รายชื่อของลูกขุนจำนวนหกคนซึ่งไม่ถูกพนักงานอัยการคัดค้านแล้ว ลูกขุนทั้งหกคนต้องสาบานตัว โดยการนำสาบานของศาลลูกขุน (Code of criminal prodeure, Section II, Article 304)

ในระหว่างการพิจารณา ลูกขุนสามารถถามคำถามแก่พยานบุคคลและจำเลยได้โดยตรง หลังจากที่ขออนุญาตจากประธานแล้ว และในการถามคำถามลูกขุนจะต้องไม่แสดงความคิดเห็นของตนเอง เมื่อปิดการพิจารณา ผู้พิพากษาและลูกขุนจะเข้าประชุมเพื่อวินิจฉัยความคิดของจำเลย แล้วผู้พิพากษาและลูกขุนจะออกจากที่ประชุมได้ต่อเมื่ออ่านคำพิพากษาคดี ซึ่งคะแนนเสียงที่จะสามารถลงโทษจำเลยได้นั้น ต้องมีคะแนนเสียงส่วนใหญ่ไม่ต่ำกว่า 6 เสียงจากจำนวน 9 เสียง ส่วนการกำหนดโทษนั้นต้องได้คะแนนเสียงส่วนใหญ่ 5 เสียง เว้นแต่จะลงโทษจำเลยในอัตรา

สูงสุด จะต้องมียกเว้นเสียง 6 เสียง (Code of criminal procedure, Section II, Article 359 แก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐบัญญัติฉบับที่ 2011-939 ลงวันที่ 10 สิงหาคม ค.ศ. 2011 มาตรา 13)

นอกจากรูปแบบของศาลลูกขุนของสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะแตกต่างกับระบบลูกขุนแบบดั้งเดิมแล้วระบบศาลลูกขุนของสาธารณรัฐฝรั่งเศสยังมีศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์ การจัดตั้งศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส นับว่าเป็นนวัตกรรมของกลไกทางตุลาการอีกประการหนึ่งในคราวที่มีการปฏิรูปกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาครั้งใหญ่ของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. 2000 รัฐบัญญัติฉบับที่ 2000-516 ลงวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 2000 แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ก่อให้เกิดความเป็นไปได้ในการที่คู่ความจะอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลลูกขุนตามระบบเดิมก่อนที่มีการปฏิรูปประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสใน ค.ศ. 2000 นั้น เมื่อศาลลูกขุนพิพากษาคดีแล้ว คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลได้เพียงศาลเดียวคือศาลฎีกา ดังนั้นจึงกลายเป็นว่าคดีความผิดร้ายแรงซึ่งผ่านการพิจารณาของศาลลูกขุนนั้น มีกลไกในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีเพียงแค่สองศาล คือ ศาลลูกขุนและศาลฎีกา และมีศาลที่พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงเพียงแค่ศาลเดียว คือ ศาลลูกขุน เพราะศาลฎีกาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ไม่มีอำนาจพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้จึงมีแนวคิดที่จะจัดตั้งศาลที่จะรับพิจารณาคำร้องอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลลูกขุน แนวคิดที่เสนอให้จัดตั้งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาคำร้องอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลลูกขุนถูกคัดค้านมาโดยตลอด เนื่องจากตามธรรมเนียมประเพณีของระบบวิธีพิจารณาความอาญาที่มีการใช้ระบบลูกขุนนั้นไม่ประสงค์จะให้มีการอุทธรณ์กัน ด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ (อุทัย อาทิวา, 2558, หน้า 298-299)

ประการแรก เพราะในชั้นได้สวนซึ่งเป็นการดำเนินคดีชั้นก่อนพิจารณาพิพากษาคดีนั้น มีทั้งผู้พิพากษาได้สวนและศาลได้สวนซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของผู้พิพากษาได้สวนว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่อยู่แล้ว เปรียบเสมือนศาลอุทธรณ์ในชั้นได้สวน

ประการที่สองคือ หลักการในการทำงานของคณะลูกขุนซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนว่า การวินิจฉัยของลูกขุนนั้นโดยหลักการไม่อาจที่จะมีการผิดพลาดในปัญหาข้อเท็จจริงได้

ประการสุดท้าย ได้กล่าวว่าการคณะลูกขุนซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนวินิจฉัยความผิดไปแล้วหากให้มีคณะลูกขุนซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนอีกคณะหนึ่งมาพิจารณาข้อเท็จจริงในเรื่องนั้นซ้ำกันอีกครั้งหนึ่งได้ แล้วมีคำสั่งในทางตรงกันข้ามก็จะกลายเป็นว่า ความเห็นของประชาชนขัดแย้งกันเอง ซึ่งโดยหลักการไม่สมควรจะเป็นเช่นนั้น แต่ในความเป็นจริงในทางปฏิบัติ นั้นตรงกันข้ามกับหลักการและเหตุผลที่ยกขึ้นมาทั้งสามประการ กล่าวคือ

ประการแรกในทางปฏิบัติ ศาลได้สวนซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบและพิจารณาคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของผู้พิพากษาได้สวนนั้น มีบทบาทน้อยมากในการควบคุมการทำงานของผู้พิพากษาได้สวนอย่างแท้จริง มีนักวิชาการฝรั่งเศสบางท่านเปรียบเทียบบทบาทการทำงานของศาลได้สวนฝรั่งเศสว่า เปรียบเสมือน “ตรายาง” รับรองความชอบในการทำงานให้กับผู้พิพากษาได้สวนมากกว่าจะทำหน้าที่ตรวจสอบ

ประการที่สองที่ว่า การทำงานของคณะลูกขุนไม่อาจผิดพลาดได้นั้น ปรากฏว่าไม่เป็นความจริง เพราะมีตัวอย่างการผิดพลาดในการทำงานของคณะลูกขุนให้เห็นอยู่จำนวนไม่น้อย และ

ประการสุดท้ายที่ว่าความเห็นของประชาชนจะขัดแย้งกัน หากมีคณะลูกขุนอีกคณะหนึ่งในศาลระดับอุทธรณ์มาวินิจฉัยคดีในทางตรงกันข้ามกับคำพิพากษาของศาลลูกขุนชั้นต้นนั้นก็มิหนทางแก้ไขโดยการเพิ่มจำนวนลูกขุนในการพิจารณาของศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์ให้มีจำนวนมากกว่าคณะลูกขุนในศาลลูกขุนชั้นต้น

ในที่สุด ฝ่ายนิติบัญญัติของสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้เห็นชอบในการให้จัดตั้งศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์เพื่อให้ การพิจารณาพิพากษาคดีร้ายแรงเป็นไปด้วยความละเอียดรอบคอบ และสอดคล้องกับหลักสากลที่ให้โอกาส คู่ความในการต่อสู้คดีถึงสามศาล

ศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์นี้มีลักษณะไม่เหมือนศาลอุทธรณ์โดยทั่วไป แต่จะเป็นศาลลูกขุนศาลหนึ่งศาลใดที่ได้รับมอบหมายอำนาจให้ทำการตรวจสอบคดีใหม่เป็นกรณีพิเศษจากศาลฎีกาแผนกคดีอาญา (La Chambre criminelle de la Cour de cassation) ศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์ไม่มีอำนาจสั่งรับหรือไม่รับคำฟ้องอุทธรณ์เนื่องจากเป็นอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา (Code of criminal procedure, Article 380-1) คำพิพากษาของศาลลูกขุนที่จะอุทธรณ์เพื่อให้ศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์พิจารณาได้นั้นจะต้องเป็นคำพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด ส่วนผู้ที่จะมีอำนาจยื่นอุทธรณ์ได้นั้น ได้กำหนดไว้ให้จำเลยผู้ถูกลงโทษ และพนักงานอัยการ คู่ความฝ่ายแพ่ง และบุคคลผู้รับผิดทางแพ่งมีสิทธิอุทธรณ์ได้ แต่สำหรับคู่ความฝ่ายแพ่ง และบุคคลผู้รับผิดทางแพ่ง มีสิทธิอุทธรณ์ได้ต่อเมื่อคำพิพากษาดังกล่าวกระทบถึงส่วนได้เสียทางแพ่งของบุคคลดังกล่าว (Code of criminal procedure, Article 380-2) ส่วนการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลลูกขุนที่ยกฟ้องนั้น พนักงานอัยการผู้ที่จะสามารถใช้อำนาจนี้ได้คงจำกัดเฉพาะผู้ที่ดำรงตำแหน่งอัยการ (Le procureur général) เท่านั้น ดังนั้น คำฟ้องอุทธรณ์ที่ยื่นโดยอัยการแห่งสาธารณรัฐ (Le procureur de la République) จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนคู่ความฝ่ายแพ่งไม่มีสิทธิในการอุทธรณ์ องค์ประกอบของศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์จะประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพจำนวน 3 คนเท่ากับจำนวนผู้พิพากษาอาชีพในศาลลูกขุนชั้นต้น ส่วนที่แตกต่างกันคือจำนวนของคณะลูกขุนในศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์จะมีมากกว่าจำนวนคณะลูกขุนในศาลลูกขุนชั้นต้น คือ ในศาลลูกขุนชั้นต้นจะมีลูกขุนจำนวน 6 คน

รวมกับผู้พิพากษาอาชีพอีก 3 คน รวมเป็น 9 คน ส่วนศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์จะมีลูกขุนจำนวน 9 คน รวมกับผู้พิพากษาอาชีพอีก 3 คน รวมเป็น 12 คน ซึ่งพนักงานอัยการสามารถคัดค้านลูกขุนได้ไม่เกิน 5 คน และจำเลยสามารถคัดค้านได้ไม่เกิน 6 คน

วิธีพิจารณาในศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 380-1 บัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลลูกขุนชั้นต้นมาใช้ในการพิจารณาคดีในศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์ด้วย เว้นแต่ในบางกรณี ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะสำหรับศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์ ส่วนการลงโทษนั้น การพิพากษาลงโทษจำเลยในศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์นั้นจะต้องอาศัยเสียงข้างมากจำนวน 8 เสียง ใน 12 เสียงจึงจะสามารถลงโทษจำเลยได้ ถ้าจำเลยเป็นผู้อุทธรณ์แต่เพียงฝ่ายเดียว ศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์จะลงโทษจำเลยให้หนักกว่าเดิมไม่ได้ (Code of criminal procedure, Article 380-3) แต่ถ้าพนักงานอัยการอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลลูกขุน ดังนี้ ศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์จึงจะมีอำนาจลงโทษจำเลยให้หนักขึ้นได้ การพิพากษาลงโทษจำเลยในศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์นั้นจะต้องอาศัยเสียงข้างมากจำนวนแปดเสียงในสิบสองเสียงจึงจะสามารถลงโทษจำเลยได้ (อุทัย อาทิวา, 2558, หน้า 301-303)

ปัญหาของระบบศาลลูกขุนในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น ในตอนเริ่มแรกที่นำระบบลูกขุนมาใช้ใน ค.ศ. 1791 กฎหมายฝรั่งเศสกำหนดจำนวนลูกขุนไว้ที่ 12 คน เท่ากับจำนวนของลูกขุนที่ใช้อยู่ในสหราชอาณาจักร ต่อมาในปี ค.ศ. 1941 จำนวนลูกขุนลดลงเหลือ 6 คน ใน ค.ศ. 1945 เปลี่ยนเป็น 7 คน จนกระทั่งใน ค.ศ. 1958 จำนวนของลูกขุนเปลี่ยนเป็น 9 คน ขณะที่จำนวนของผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะของศาลลูกขุนยังคงอยู่ที่ 3 คน เมื่อรวมจำนวนทั้งผู้พิพากษาและลูกขุนเข้าด้วยกันแล้ว ศาลลูกขุนจะประกอบด้วยองค์คณะทั้งหมดจำนวน 12 คน ต่อมารัฐบัญญัติฉบับเลขที่ 2011-939 ลงวันที่ 10 สิงหาคม ค.ศ. 2011 หรือที่มีชื่อเรียกว่า “กฎหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม” (La loi sur la participation des citoyens au fonctionnement de la justice) ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2012 เป็นต้นไป ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงจำนวนลูกขุนในศาลลูกขุนอีกครั้งหนึ่ง โดยให้ลดจำนวนลูกขุนจาก 9 คน ลงเหลือ 6 คน เนื่องจากจำนวนคดีที่ขึ้นสู่ศาลลูกขุนมีปริมาณมากเกินกว่าความสามารถของศาลลูกขุนในอันที่จะดำเนินคดีให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ การพิจารณาแต่ละคดีใช้เวลาและงบประมาณมาก ดังนั้นในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจึงเลี่ยงไปใช้มาตรการลดข้อหาที่เรียกว่า Correctionnalisation judiciaire กล่าวคือ แทนที่จะส่งคดีไปให้ผู้พิพากษาได้สวนดำเนินคดีแล้วส่งต่อไปที่ศาลลูกขุน อัยการก็ลดข้อหาให้เบาลงเพื่อให้อยู่ในเกณฑ์ที่สามารถฟ้องคดีต่อศาลมหัศจรรย์โทษ (Le tribunal correctionnel) เพื่อให้ศาลมหัศจรรย์โทษพิพากษาลงโทษจำเลยได้ทันทีโดยไม่ต้องมีลูกขุนพิจารณาคดี ด้วยเหตุนี้ทางวุฒิสภาและ

สภาผู้แทนราษฎรซึ่งเล็งเห็นผลกระทบจากทางปฏิบัติของอัยการดังกล่าว จึงได้แก้ไขปัญหาประการหนึ่ง โดยการลดจำนวนลูกขุนลงทั้งในศาลลูกขุนชั้นต้นและชั้นอุทธรณ์ (อุทัย อาทิเวช, 2558, หน้า 320-321)

นอกจากการลดจำนวนลูกขุนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว รัฐบาลบัญญัติฉบับเลขที่ 2011-939 ลงวันที่ 10 สิงหาคม ค.ศ. 2011 ยังได้สร้างประวัติการณ์โดยการนำเอาระบบลูกขุนประชาชน (Les Jurés populaires) มาทดลองใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลมัชฌิมโทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสใช้ถ้อยคำเรียกลูกขุนประชาชนที่จะนั่งพิจารณาในศาลมัชฌิมโทยนี้ว่า “ผู้พิพากษาสมทบ” (Citoyens assesseurs หรือ Lay assessors) แตกต่างจากถ้อยคำที่เรียกประชาชนในศาลลูกขุนว่า “ลูกขุน” (Jurés หรือ Jurors) กฎหมายได้กำหนดจำนวนลูกขุนประชาชนที่จะนั่งทำหน้าที่ในศาลมัชฌิมโทยไว้เพียงสองคน ทั้งในศาลมัชฌิมโทยชั้นต้นและชั้นอุทธรณ์ นั่งพิจารณาพิพากษาคดีร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพซึ่งเป็นองค์คณะจำนวนสามคน สำหรับความผิดที่จะใช้ลูกขุนในศาลมัชฌิมโทยนั้นจะต้องเป็นความผิดมัชฌิมโทยร้ายแรง ซึ่งกระทำต่อบุคคล และมีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบปี เช่น ความผิดฐานรุกรานทางเพศ หรือชิงทรัพย์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังนำรูปแบบนี้ไปใช้ในการพิจารณาของศาลบังคับโทษด้วย (Les tribunaux d'application des peines) การใช้ผู้พิพากษาสมทบในศาลมัชฌิมโทยนี้ได้เริ่มการทดลองพิจารณาพิพากษาคดีในเขตอำนาจของศาลอุทธรณ์แห่งเมืองดิงและเมืองตูลูสก่อน (Cours d'appel de Dijon et de Toulouse) โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2012 เป็นต้นไป ฝ่ายบริหารในขณะนั้นตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะใช้ผู้พิพากษาสมทบให้ครบทุกศาลอุทธรณ์เขตทั้งหมด 35 แห่ง ภายในสิ้นปี ค.ศ. 2013 อย่างไรก็ตามใน ค.ศ. 2012 ปีเดียวกันนั่นเอง ได้ยกเลิกระบบการทดลองใช้ผู้พิพากษาสมทบที่เมืองดิงและตูลูสแล้ว สาเหตุที่ยกเลิกเนื่องจากการนำระบบลูกขุนประชาชนมาใช้ในศาลมัชฌิมโทยนี้มีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก และใช้ระยะเวลาการดำเนินคดีที่นานยิ่งกว่าเดิม ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีด้วยประสิทธิภาพดีกว่าการพิจารณาพิพากษาคดีในรูปแบบเดิมของศาลมัชฌิมโทยหลายเท่าตัว (อุทัย อาทิเวช, 2558, หน้า 332-333)

3) ระบบ Saiban-in ในประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเคยใช้ระบบลูกขุนมาก่อนเมื่อ ค.ศ. 1923 ถึง ค.ศ. 1943 โดยมีการจำลองแบบมาจากสหรัฐอเมริกา โดยมีพระราชบัญญัติลูกขุน (The jury act หรือ Baishin) (ผาสุก เจริญเกียรติ, 2555, หน้า 61) ที่กำหนดให้ประกอบด้วยคณะลูกขุน 12 คน โดยจำเลยสามารถเลือกที่จะให้มีลูกขุนในการพิจารณาคดีได้ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก 3 ปีขึ้นไป และจำคุกอย่างต่ำ 1 ปี กับมีบทบังคับที่จะต้องมีการพิจารณาคดีโดยลูกขุนในคดีที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต เว้นแต่ในคดีจารกรรม กบฏ ฆ่าคนในราชวงศ์ คำพิพากษาของลูกขุนจะกลับไม่ได้และไม่ผูกมัดคำถามที่เป็นลายลักษณ์อักษรของศาล (ชาติ ชัยเดชสุริยะ, ไบรอัน เอ็ม เพียร์ซ และ ฌีวสา ถัตรีไพฑูรย์, 2551, หน้า 54)

และการวินิจฉัยข้อเท็จจริงใช้หลักเสียงข้างมาก ไม่ใช่มติเอกฉันท์ (ผาสุก เจริญเกียรติ, 2555, หน้า 61) รัฐบาลในช่วงนั้นคาดหวังว่าการที่ประชาชนมีส่วนในการตัดสินจะเป็นการเพิ่มเสียงสนับสนุนของ สาธารณะในกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลได้ ลูกขุนในช่วงนั้น จะมีคุณสมบัติ คือ เป็นชายอายุ 30 ปีขึ้นไป ที่รู้หนังสือ และมีความสามารถเสียภาษีให้รัฐ อย่างไรก็ตาม คณะลูกขุนในช่วงนี้ก็ไม่ได้ มีสิทธิทำคำตัดสิน แต่จะมีบทบาทเพียงเสนอคำตอบต่อคำถามในเชิงข้อเท็จจริงให้แก่ผู้พิพากษา เท่านั้น ซึ่งการเสนอข้อความจริงของคณะลูกขุน ไม่มีน้ำหนักและอำนาจมากนัก (นุตประวีณ์ สมดี, 2554, หน้า 44) อย่างไรก็ตาม การนำระบบลูกขุนมาใช้ใน ค.ศ. 1929 มีคดีที่ต้องพิจารณาโดยลูกขุน ถึง 129 คดี (ชาติ ชัยเดชสุริยะ, ไบรอัน เอ็ม เพียร์ซ และ ฌ็องวสา นัทรไพฑูรย์, 2551, หน้า 54) แต่ต่อมาในช่วง ค.ศ. 1930 ถึง ค.ศ. 1940 การพิจารณาโดยลูกขุนลดลงอย่างต่อเนื่อง ใน ค.ศ. 1942 มีคดีที่พิจารณาโดยลูกขุน เพียง 2 คดี ประเทศญี่ปุ่นจึงหยุดการพิจารณาโดยลูกขุนในปีถัดมา (ผาสุก เจริญเกียรติ, 2555, หน้า 61)

สาเหตุของการที่ระบบลูกขุนในประเทศญี่ปุ่นไม่ประสบความสำเร็จนั้น น่าจะเกิดจากการสาเหตุ ดังนี้

(1) ปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น การไม่ให้สิทธิคู่ความในการอุทธรณ์คำตัดสินของ ลูกขุน ทำให้สาธารณชนเกิดกระแสคัดค้าน (ชาติ ชัยเดชสุริยะ, 2550, หน้า 202)

(2) เนื่องจากการแพร่กระจายของลัทธิฟาสซิสต์และบทบาทของรัฐบาลภายใต้ ภาวะสงคราม การที่ไม่เคยใช้ระบบลูกขุนมาก่อน ทำให้สาธารณชนเกิดการต่อต้าน (นุตประวีณ์ สมดี, 2554, หน้า 44)

(3) ระบบลูกขุนไม่อาจสะท้อนความเป็นตัวแทนสังคมได้อย่างระบบลูกขุนของ สหรัฐอเมริกา (ผาสุก เจริญเกียรติ, 2555, หน้า 62) ซึ่งถ้าพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าระบบลูกขุนของ ประเทศญี่ปุ่นในสมัยนั้น ยังคงมีความแตกต่างจากระบบลูกขุนของอเมริกันหลายประการ คือ (อุทัย อาทิวา, 2558, หน้า 314-315)

ประการแรก คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการคัดเลือกให้ทำหน้าที่ลูกขุนตามกฎหมาย ลูกขุน (The jury act หรือ Baishin) นั้นมีกรอบที่แคบมาก เมื่อเปรียบเทียบกับคุณสมบัติที่กำหนดไว้ สำหรับผู้ที่จะทำหน้าที่ Saiban-in ในปัจจุบัน เพราะตามกฎหมายลูกขุน (The jury act หรือ Baishin) นั้น ผู้ที่จะเป็นลูกขุนได้จำกัดอยู่เฉพาะผู้ชายอายุตั้งแต่สามสิบปีขึ้นไป และมีถิ่นพำนักจนเป็นที่ พอใจ และเป็นผู้เสียภาษี ต่างกับคุณสมบัติที่กำหนดไว้สำหรับผู้ที่จะเป็น Saiban-in ซึ่งกำหนดไว้ว่า จะต้องเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาโคเอท ส่วนจะเป็นเพศชายหรือหญิงก็ได้ เพียงแต่ต้องมีอายุ อย่างน้อยยี่สิบปีบริบูรณ์ และจะต้องมีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศญี่ปุ่น

ประการที่สอง กฎหมายลูกขุน (The jury act หรือ Baishin) ซึ่งกำหนดให้มีการใช้ลูกขุนเพื่อวินิจฉัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดร้ายแรงหรือไม่นั้น ได้กำหนดผลของการลงคะแนนเสียงของลูกขุนโดยให้ถือเอาเสียงส่วนใหญ่ของคณะลูกขุนจำนวนสิบสองคน (คือเจ็ดเสียงขึ้นไป) มิได้กำหนดให้คะแนนเสียงของลูกขุนเป็นเอกฉันท์อย่างในระบบอเมริกันแต่ประการใด

ประการสุดท้าย การใช้อำนาจของลูกขุนในการวินิจฉัยความผิดของจำเลยตามกฎหมายลูกขุน (The jury act หรือ Baishin) นั้น ไม่ผูกพันให้ศาลจำต้องถือตามคำวินิจฉัยของลูกขุนแต่อย่างใด เช่น ในกรณีที่ศาลเห็นว่ามิพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ แต่ลูกขุนกลับวินิจฉัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดเช่นนี้ ศาลก็จะออกคำสั่งตั้งคณะลูกขุนชุดใหม่เพื่อทำการพิจารณาความผิดของจำเลยซ้ำอีก (The revision of the jury) ศาลสามารถตั้งคณะลูกขุนใหม่ได้หลายครั้งจนกว่าคำวินิจฉัยของคณะลูกขุนที่ตั้งขึ้นใหม่นั้นจะเป็นที่พอใจของศาล ลักษณะของวิธีพิจารณาดังกล่าวแตกต่างจากระบบลูกขุนอเมริกันโดยสิ้นเชิง ในระบบอเมริกันเมื่อลูกขุนวินิจฉัยข้อเท็จจริงแล้วมีผลผูกพันศาล ดังนั้นหากลูกขุนอเมริกันวินิจฉัยว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด ศาลก็ต้องพิพากษาปล่อยจำเลยไป

การใช้ลูกขุนตามกฎหมายลูกขุน (The jury act หรือ Baishin) มีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ มีผู้วิจารณ์เป็นจำนวนมากว่าการใช้ลูกขุนในการพิจารณาคดีไม่เหมาะสมกับระบบวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น ใน ค.ศ. 1936 Yukitoki Takigawa ผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายและเป็นประธานแห่งมหาวิทยาลัยเกียวโต ได้กล่าวถึงลูกขุนญี่ปุ่นว่าไร้ซึ่งอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบตุลาการก็เป็นเพียงแค่แบบพิธี พร้อมทั้งย้ำว่าอำนาจที่จำกัดของลูกขุนญี่ปุ่นจะเป็นสาเหตุที่ทำให้ระบบลูกขุนในญี่ปุ่นเสื่อมความนิยมลง ผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายรวมทั้งตัวของ Yukitoki Takigawa ต่างไม่สามารถทำอะไรได้ นอกจากเฝ้ารอควันที่กฎหมายลูกขุนของญี่ปุ่นจะเลือนหายไปจากโลกด้วยความเศร้าใจ ซึ่งในที่สุดกฎหมายลูกขุน (The jury act หรือ Baishin) ก็ถูกยกเลิกไปในปี ค.ศ. 1943 (อุทัย อาทิวา, 2558, หน้า 314-315) แต่ต่อมาจากการที่ญี่ปุ่นต้องประสบปัญหาเศรษฐกิจถดถอยช่วง ค.ศ. 1990 เป็นแรงผลักดันให้รัฐบาลทำการปฏิรูปเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจให้ฟื้นตัวขึ้นภายใต้แรงกดดันจากการแข่งขันกับนานา ประเทศ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องทบทวนระบบกฎหมายที่ได้รับการวิจารณ์ว่าแยกตัวออกไปจากความต้องการของประชาชน ใน ค.ศ. 1999 ได้มีการจัดตั้งสภาปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม (The justice system reform council) เพื่อทำการศึกษานโยบายพื้นฐานและปรับปรุงระบบกฎหมายโดยมีหลัก 3 ประการ คือ ประสบความสำเร็จในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนคาดหวัง ทำการปฏิรูปวิชาชีพกฎหมายในกระบวนการยุติธรรม และสร้างฐานจากประชาชน ซึ่งหลักการประการสุดท้ายนี้คือส่วนที่สำคัญที่ผลักดันให้มีระบบลูกขุนนี้เพราะต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม (ผาสุก เจริญเกียรติ, 2555,

หน้า 62) จนกระทั่งใน ค.ศ. 2001 สภาปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม ได้ทำข้อเสนอให้มีการนำระบบ ลูกขุนมาใช้ ซึ่งสาเหตุที่ทำให้มีแนวคิดนำระบบลูกขุนกลับมาใช้นั้น เนื่องจาก

(1) ความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม (Miscarriages of justice) ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีวิชาชีพในกระบวนการยุติธรรมนั่นเอง เช่นตัวอย่างคดีของนาย โทชิคาสุ ชูกายา (Toshikazu Sugaya) จำเลยซึ่งถูกพิพากษาลงโทษและจำคุกในคดีที่ถูกกล่าวหาว่าฆ่าเด็กหญิงคนหนึ่ง นายโทชิคาสุ ชูกายาถูกจำคุกที่เมือง Ashikaga จังหวัด Tochigi เป็นเวลานานถึง 17 ปี เขาอ้างว่าพนักงานอัยการบังคับให้เขารับสารภาพทั้ง ๆ ที่เขามิได้กระทำความผิด เขาได้รับอิสรภาพหลังจากผลการตรวจดีเอ็นเอ (DNA) ของเขาพบว่าไม่ใช่ดีเอ็นเอที่พบที่ศพของเด็กสาวผู้นั้น นายโทชิคาสุ ชูกายา เพิ่งได้รับการปล่อยตัวออกจากคุกเมื่อเขาอายุได้ 62 ปี ด้วยเหตุนี้จึงมีข้อเสนอให้นำเอาระบบลูกขุนกลับมาใช้ในประเทศญี่ปุ่นอีกครั้งหนึ่ง เพื่อป้องกันความผิดพลาดมิให้เกิดขึ้นซ้ำในกระบวนการยุติธรรม (อุทัย อาทิวา, 2558, หน้า 313-314)

(2) ความต้องการที่จะตรวจสอบดุลพินิจของพนักงานอัยการและผู้พิพากษา เนื่องจากอัตราการลงโทษจำเลยในคดีอาญาสูงมาก อันเนื่องมาจากการสอบสวนของพนักงานสอบสวนซึ่งทำสำนวนมาไม่อยู่บนพื้นฐานของเหตุและผล การสังคดีของพนักงานอัยการและการพิจารณาคดีของศาลที่ไม่ได้ใส่ใจกับข้อต่อสู้ของจำเลย แต่จะให้น้ำหนักพยานหลักฐานของโจทก์เป็นสำคัญ และผู้พิพากษาส่วนใหญ่มักจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง มีผลการเรียนดี ทำให้ขาดการมองโลกและความเข้าใจในความเป็นจริงของสังคมและประชาชนทั่วไป (ปกรณ์ ยี่วรรการ, 2553, หน้า 127)

(3) ความต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อันเป็นการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและเปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามามีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกันในการพิจารณาคดี ทำให้กระบวนการยุติธรรมเป็นที่น่าเชื่อถือ มีความรวดเร็วและเกิดสัมพันธภาพอันดี (ปกรณ์ ยี่วรรการ, 2553, หน้า 127)

ต่อมาได้มีการออกกฎหมายที่ชื่อ The Act concerning the participation of law assessors in criminal trials เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2004 โดยจะมีผลบังคับใช้ในเดือน พฤษภาคม ค.ศ. 2009 เป็นต้นไป ระบบดังกล่าวมีคำเรียกในภาษาญี่ปุ่นว่า Saiban-in มีแนวคิดเบื้องต้นที่สำคัญ (ชาติ ชัยเดชสุริยะ, 2550, หน้า 202) คือ

(1) เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญและเป็นกิจจะลักษณะมากขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะในขั้นตอนของศาลยุติธรรมตามระบบของประเทศญี่ปุ่นที่เป็นอยู่ นั้นเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยที่ประชาชนอาจมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาคดีอาญาของศาลแล้ว

ประชาชนแทบจะไม่ได้มีส่วนร่วมหรือตรวจสอบการทำงานของกระบวนการยุติธรรมเลย การมีส่วนเกี่ยวข้องกับประชาชนในชั้นพิจารณาคดีอาญาของศาลมักเป็นได้เพียงการทำหน้าที่เป็นพยานหรือตกเป็นจำเลย ดังนั้นการวางระบบใหม่ให้ประชาชนเข้ามาเป็นคณะลูกขุนจึงเป็นการเพิ่มบทบาทของประชาชนอย่างสำคัญยิ่ง และมีได้เป็นเพียงคณะลูกขุนที่ทำหน้าที่ตัดสินปัญหาว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่อย่างไรในระบบ Common law หากแต่เข้าร่วมเป็นองค์คณะของศาลซึ่งมีสิทธิร่วมพิจารณากำหนดโทษในทำนองเดียวกับผู้พิพากษาสมทบ แต่ก็แตกต่างจากระบบผู้พิพากษาสมทบตรงที่คัดเลือกมาทำหน้าที่เป็นรายคดี ซึ่งเมื่อเสร็จคดีนั้นจะพ้นหน้าที่ไป จึงเป็นการผสมลักษณะระหว่างการเป็นผู้พิพากษาสมทบแบบที่ใช้กันอยู่หลาย ๆ ประเทศ (ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบ Common law หรือ Civil law) กับการเป็นคณะลูกขุนตามแบบ Common law อีกทั้งยังกำหนดด้วยว่าองค์คณะของศาลในคดีที่ต้องมีคณะลูกขุนจะต้องประกอบไปด้วยคณะลูกขุน 6 คน และผู้พิพากษาอาชีพประจำศาลนั้น 3 คน รวมเป็น 9 คน จึงมีการเรียกระบบนี้ว่าเป็นลูกขุนผสม (Mixed-jury system)

(2) การนำระบบนี้มาใช้อยู่บนสมมุติฐานว่าการที่ประชาชนได้รับคัดเลือกให้เข้ามาทำหน้าที่ร่วมเป็นองค์คณะในศาลเพื่อการพิจารณาคดีอาญา โดยเฉพาะเป็นคดีที่เป็นความผิดร้ายแรงนั้น จะทำให้การพิจารณาของศาลมีความรอบคอบและตรวจสอบได้มากขึ้น เพราะการพิจารณาซึ่งนำพยานหลักฐานและการกำหนดโทษจะมาจากทหารหรืออย่างรอบด้านร่วมกันระหว่างผู้พิพากษาอาชีพกับคณะลูกขุน ซึ่งการทำหน้าที่ของคณะลูกขุนนี้จะเป็นการสะท้อนมุมมองของประชาชนที่ไม่ใช่ นักกฎหมาย อีกทั้งยังมีส่วนเกี่ยวพันพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบได้จากประชาชน และมีการคาดหวังว่าการร่วมด้วยช่วยกันดังกล่าวจะนำไปสู่การพัฒนาให้เป็น ระบบกระบวนการยุติธรรมที่มีความเป็นมิตรมากขึ้น ความรวดเร็วมากขึ้น และความเชื่อถือได้มากขึ้น (Frendler, Faster and more reliable justice system)

ประเภทของคดีอาญาที่จะการพิจารณาโดยระบบ Saiban-in นี้ คือ คดีความผิดร้ายแรงสองประเภททั่วไป ประเภทแรก ได้แก่ ความผิดที่มีโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ส่วนประเภทที่สอง ได้แก่ ความผิดที่ระบุไว้ใน The courts act. Section 26 (2) (2) และผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดนั้น (Act concerning participation of lay assessors in criminal trials 2004, Article 2) เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ทำร้ายร่างกายหรือชิงทรัพย์และข่มขืนจนเป็นเหตุให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย วางเพลิงเผาเลหสถาน ลักพาตัวบุคคลเพื่อเรียกค่าไถ่ ละทิ้งเด็กที่อยู่ในปกครองจนเด็กนั้นถึงแก่ความตาย เป็นต้น กฎหมายไม่ได้ให้สิทธิแก่จำเลยที่จะปฏิเสธการพิจารณาคดีโดยระบบ Saiban-in ได้ ซึ่งแตกต่างจากระบบลูกขุนในสมัยก่อนของประเทศญี่ปุ่นที่เป็นทางเลือกของประชาชน แต่ระบบ Saiban-in นี้ กฎหมายอนุญาตให้ศาลใช้ดุลพินิจที่จะให้คดี

ความผิดที่แม้จะอยู่ในเกณฑ์ต้องขึ้นศาล Saiban-in ได้รับการพิจารณาโดยองค์คณะของศาลยุติธรรมตามปกติได้ การใช้ดุลพินิจดังกล่าวจะต้องมีคำร้องของพนักงานอัยการ จำเลย ทนายจำเลย หรือแล้วแต่ดุลพินิจของศาลตามที่เห็นสมควร (Act concerning participation of lay assessors in criminal trials 2004, Article 3) แต่ในทางปฏิบัติผู้พิพากษาจะไม่ใช้ดุลพินิจดังกล่าวเนื่องจากเกรงว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ระบบ

คุณสมบัติของบุคคลที่จะได้รับคัดเลือกเป็น Saiban-in คือ จะต้องเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาไคเอท (Act concerning participation of lay assessors in criminal trials 2004, Article 1) คือต้องมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์ขึ้นไป และจะต้องมีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังต้องจบการศึกษาภาคบังคับ ไม่เป็นผู้ที่ต้องโทษจำคุก หรือมีคุณสมบัติไม่เหมาะสมเนื่องจากสภาพร่างกายหรือจิตใจ (Act concerning participation of lay assessors in criminal trials 2004, Article 14) และต้องไม่เป็นผู้ต้องหา หรือผู้ถูกคุมขังหรือกักขัง (Act concerning participation of lay assessors in criminal trials 2004, Article 15) หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่าไม่มีคุณสมบัติในการเป็น Saiban-in (Act concerning participation of lay assessors in criminal trials 2004, Article 18)

บุคคลที่ดำรงตำแหน่งต่อไปนี้ จะเป็น Saiban-in ไม่ได้ คือ (Act concerning participation of lay assessors in criminal trials 2004, Article 15)

- (1) สมาชิกสภาไคเอท
- (2) นายกรัฐมนตรี นายเทศมนตรี
- (3) เจ้าหน้าที่รัฐบาล
- (4) ผู้พิพากษาหรือเคยเป็นผู้พิพากษา
- (5) พนักงานอัยการหรือเคยเป็นอัยการ
- (6) ทนายความหรือเคยเป็นทนายความ
- (7) เจ้าหน้าที่ศาล
- (8) โนตารี
- (9) ตำรวจที่ทำหน้าที่ในศาล
- (10) เจ้าหน้าที่ในศาล
- (11) เจ้าหน้าที่จากกระทรวงยุติธรรม
- (12) ตำรวจและคณะกรรมการดูแลความปลอดภัยของสาธารณะ
- (13) บุคคลที่มีคุณสมบัติจะเป็นผู้พิพากษา ผู้ช่วยผู้พิพากษา อัยการหรือทนายความ
- (14) ศาสตราจารย์หรือผู้ช่วยศาสตราจารย์ผู้สอนวิชากฎหมายในมหาวิทยาลัย
- (15) ผู้ฝึกหัดวิชาซึ่งกฎหมาย

(16) ผู้ว่าราชการจังหวัด นายกเทศมนตรี

(17) ทหาร

บุคคลที่อาจปฏิเสธการเป็น Saiban-in ได้ คือ (Act concerning participation of lay assessors in criminal trials 2004, Article 16)

(1) บุคคลที่อายุ 70 ปีขึ้นไป

(2) สมาชิกสภาตำบล

(3) นักเรียน นักศึกษา

(4) บุคคลที่เคยเป็น Saiban-in มาแล้วภายใน 5 ปี

(5) บุคคลที่เคยถูกเรียกตัวไปเพื่อคัดเลือกเป็น Saiban-in มาแล้วแต่ไม่ถูกคัดเลือก

(6) บุคคลที่มีเหตุผลอื่นที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ คือ

(6.1) บุคคลที่เป็นไปได้ยากที่จะมาปรากฏตัวต่อศาล เนื่องจากความเจ็บป่วยรุนแรงหรือบาดเจ็บ

(6.2) มีความจำเป็นต้องหาบุคคลดูแลเด็กหรือผู้ที่อยู่ในความดูแล

(6.3) มีความเกรงกลัวว่าความเสียหายจะเกิดกับกิจการหรือธุรกิจ

(6.4) กรณีที่ต้องร่วมงานศพของครอบครัว

บุคคลที่เกี่ยวข้องกันในคดีต่อไปนี้ ไม่มีสิทธิเป็น Saiban-in (Act concerning participation of lay assessors in criminal trials 2004, Article 17)

(1) จำเลยหรือผู้เสียหาย

(2) บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับจำเลยหรือผู้เสียหาย

(3) ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้ปกครอง ผู้อนุบาล ผู้พิทักษ์ ของจำเลยหรือผู้เสียหาย

(4) นายจ้าง หรือบุคคลที่อาศัยอยู่กับจำเลยหรือผู้เสียหาย

(5) ผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ

(6) พยานหรือพยานผู้เชี่ยวชาญในคดี

(7) ทนายความ

(8) อัยการหรือตำรวจที่เกี่ยวข้องกับคดี

การคัดเลือก Saiban-in นั้นจะยึดถือตามบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และการคัดเลือกจะดำเนินเป็นคดี ๆ ไป ซึ่งการเรียกจะเป็นไปตามบัญชีรายชื่อ ในทุก ๆ ปีจะมีการจัดเตรียมบัญชีรายชื่อผู้มีโอกาสถูกเรียกให้มารับการคัดเลือกเป็น Saiban-in ของปีถัดไปเตรียมไว้ล่วงหน้า ซึ่งจะจัดเตรียมจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยศาลแต่ละท้องที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีรายชื่อของศาลนั้น ๆ เอง ในคดีอาญาที่เข้าหลักเกณฑ์ที่ต้องใช้ระบบ Saiba-in คดีนั้น ๆ ศาลจะ

ออกหมายเรียกบุคคลที่ปรากฏในบัญชีรายชื่อดังกล่าวจำนวนหนึ่งเรียกไปยังศาลนั้นตามวันและเวลา สถานที่ที่กำหนด รวมถึงโทษหากไม่มาตามหมายนั้น โดยศาลจะต้องพิจารณาเองว่าจะมี Saiban-in สำรองหรือไม่ (โดยปกติจะมีการออกหมายเรียก 50 – 100 คน) ผู้ที่เข้ามารับการคัดเลือกมีสิทธิได้รับค่าเดินทาง ค่าป่วยการ และค่าใช้จ่าย ก่อนการคัดเลือก Saiban-in จะมีการแจกแบบสอบถามผู้ที่เข้ามาคัดเลือกว่าสามารถปฏิบัติหน้าที่ Saiban-in ได้หรือไม่ จะมีการซักถามและตรวจสอบข้อมูลของบุคคลนั้นว่าเข้าข่ายต้องห้ามไม่ให้เป็น Saiban-in หรือไม่ กรณีที่บุคคลนั้นจะถอนตัวโดยอ้างเหตุความจำเป็นนั้น จะมีการตรวจสอบว่าข้ออ้างนั้นฟังขึ้นหรือไม่ ซึ่งศาลก็จะทำหน้าที่คัดบุคคลที่เข้าข่ายต้องห้ามหรือประสงค์จะขอถอนตัว โดยมีข้ออ้างที่ฟังขึ้น บัญชีรายชื่อผู้เข้ารับการคัดเลือกจะส่งให้พนักงานอัยการและที่ปรึกษา ก่อนวันคัดเลือกอย่างน้อย 2 วัน รวมถึงอนุญาตให้พนักงานอัยการและทนายความจำเลยตรวจสอบสำเนาแบบสอบถามของผู้เข้ารับการคัดเลือกก่อนวันคัดเลือกได้ (Act concerning participation of lay assessors in criminal trials 2004, Article 31) การคัดเลือก Saiban-in จะกระทำเป็นการลับจะอนุญาตให้เฉพาะผู้พิพากษา เสมียนศาล พนักงานอัยการและที่ปรึกษาจำเลย ส่วนจำเลยจะเข้าร่วมได้เฉพาะกรณีที่มีเหตุจำเป็น (Act concerning participation of lay assessors in criminal trials 2004, Article 32) ผู้พิพากษาอาจถามคำถามที่จำเป็นกับผู้ที่เข้ามาคัดเลือกเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ ส่วนพนักงานอัยการ จำเลยและที่ปรึกษาอาจร้องขอต่อผู้พิพากษาเพื่อขอถามคำถามนั้นได้เช่นกัน ซึ่งผู้ที่เข้ามารับการคัดเลือกต้องตอบคำถามตามความเป็นจริง และไม่มีสิทธิปฏิเสธไม่ตอบคำถาม เว้นแต่มีเหตุผลอันสมควร และในกรณีที่ศาลเห็นเองหรือพนักงานอัยการ จำเลย ทนายจำเลย ร้องขอ ยื่นคำร้องว่า Saiban-in คนใดไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนด ศาลอาจพิจารณาไม่แต่งตั้งผู้นั้นก็ได้ แต่หากศาลไม่เห็นด้วยกับคำร้องขอของพนักงานอัยการ จำเลยหรือที่ปรึกษาจำเลย แล้วมีคำสั่งยกคำร้องจะต้องให้เหตุผล ทั้งนี้พนักงานอัยการและจำเลยอาจยื่นคำร้องคัดค้าน Saiban-in ได้ ฝ่ายละไม่เกิน 4 คน (Act concerning participation of lay assessors in criminal trials 2004, Article 36) ในคดีทั่วไปที่มีผู้พิพากษาอาชีพ จำนวน 3 คน และ Saiban-in 6 คน รวมทั้งหมดเป็น 9 คน แต่ในคดีที่ข้อเท็จจริงที่มาสู่การพิจารณามากจากพยานหลักฐานที่รวบรวมได้ในชั้นก่อนพิจารณา มีความน่าเชื่อถือมากและแทบไม่มีข้อโต้แย้งประการใด จะมีองค์คณะพิจารณาประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 1 คน และ Saiban-in จำนวน 4 คน (Act concerning participation of lay assessors in criminal trials 2004, Article 2 (3)) กรณีนี้จะคัดค้านได้ฝ่ายละได้ไม่เกิน 3 คน (Act concerning participation of lay assessors in criminal trials 2004, Article 36)

หลังกระบวนการคัดเลือกดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว Saiban-in ที่ผ่านการคัดเลือกจะได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ Saiban-in ต่อไป แต่อย่างไรก็ตามหากปรากฏว่าต่อมาพนักงานอัยการ จำเลย

หรือทนายจำเลยยื่นคำร้องขอถอน Saiban-in เนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ไม่ชอบ หรือมีเหตุอื่นตามที่กฎหมายกำหนด หรือ Saiban-in ขอถอนตัวจากการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้ Saiban-in ที่มีอยู่ไม่เพียงพอเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา ศาลอาจแต่งตั้ง Saiban-in สำรองขึ้นทำหน้าที่ หากแต่งตั้ง Saiban-in ครบถ้วนแล้วยังไม่เพียงพอ ให้ศาลดำเนินการคัดเลือก Saiban-in เพิ่มเติมโดยนำกระบวนการคัดเลือกดังที่ได้กล่าวข้างต้นมาใช้บังคับ (ปกรณ์ ยี่งวรการ, 2553, หน้า 131-132)

ขั้นตอนการพิจารณานั้นจะเริ่มต้นจากผู้พิพากษาจะสอบถามจำเลยเกี่ยวกับชื่อ ที่อยู่ ภูมิลำเนา อาชีพและวันเกิด จากนั้นให้พนักงานอัยการอ่านคำฟ้องให้จำเลยฟังทั้งข้อเท็จจริงที่กล่าวหาและบทกฎหมายที่ลงโทษจำเลยแล้วผู้พิพากษาแจ้งการเริ่มพิจารณาให้จำเลยทราบ รวมถึงแจ้งสิทธิตามกฎหมาย อันได้แก่ สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำใด ๆ ไม่ตอบคำถามใด ๆ ที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาพิพากษาคดี หลังจากนั้นผู้พิพากษาจะสอบถามข้อเท็จจริงจากจำเลย และความเห็นของทนายจำเลยเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามที่พนักงานอัยการฟ้องว่าจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่และข้อเท็จจริงในส่วนของจำเลยเป็นอย่างไร ต่อมากระบวนการสืบพยานจะให้โอกาสพนักงานอัยการและจำเลยแถลงการณ์เปิดคดีโดยพนักงานอัยการจะแสดงข้อเท็จจริงที่ใช้ในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยอันประกอบไปด้วยพหุติการณของจำเลยที่นำไปสู่การกระทำความผิด รายละเอียดการกระทำความผิดและพหุติการณแวดล้อม ส่วนจำเลยจะแถลงข้อเท็จจริงที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง เมื่อคู่ความทั้งสองฝ่ายแถลงเปิดคดีแล้ว จะนำไปสู่ขั้นตอนการสืบพยาน โดยการสืบพยานนั้นผู้พิพากษาอาจถามก่อนแล้วให้คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือผู้พิพากษาอาจให้คู่ความทั้งสองฝ่ายถามก่อนหรือ Saiban-in ถามปิดท้าย เมื่อทั้งสองฝ่ายนำพยานเข้าสืบแล้ว ก่อนเสร็จการพิจารณา พนักงานอัยการจะรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติ นิสัย และความประพฤติของจำเลย เพื่อแสดงให้เห็นถึงภูมิหลังของจำเลยอันนำไปใช้ในการกำหนดความหนักเบาของโทษ หลังจากคู่ความทั้งสองฝ่ายนำพยานหลักฐานเข้าสืบเสร็จแล้ว จะเข้าสู่กระบวนการแถลงปิดคดีซึ่งพนักงานอัยการจะแสดงให้เห็นถึงการกระทำของจำเลยว่าเป็นความผิดอย่างไร และความเห็นเกี่ยวกับโทษที่จะลง จากนั้นจำเลยก็จะแสดงให้เห็นว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดอย่างไร และความเห็นเกี่ยวกับการโทษที่จะลง จากนั้นจำเลยจะแสดงให้เห็นว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาและเมื่อคู่ความทั้งสองฝ่ายแถลงการณ์ปิดคดีแล้ว ผู้พิพากษาจะนัดฟังคำพิพากษาต่อไปในการพิจารณาคดีนั้น Saiban-in จะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นอิสระ มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นธรรมและเป็นไปตามกฎหมาย จะต้องไม่เปิดเผยความลับในการวินิจฉัยคดีหรือการปฏิบัติหน้าที่ จะต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบต่อความเชื่อถือของสังคมในการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรม รวมถึงความศักดิ์สิทธิ์ของการพิจารณาคดี โดยก่อนการปฏิบัติหน้าที่ Saiban-in จะต้องปฏิญาณตนว่าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้องและเป็นธรรม โดย Saiban-in สามารถถาม

พยานบุคคล ผู้เสียหาย รวมถึงจำเลยได้ด้วย และหลังจากการพิจารณาแล้ว Saiban-in จะต้องร่วมกับผู้พิพากษาวินิจฉัยพยานหลักฐานต่าง ๆ โดยเน้นการรับฟังพยานบุคคลและพยานแวดล้อมที่เกี่ยวข้องมากกว่าสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนได้สอบปากคำไว้ และมีคำวินิจฉัยในประเด็นที่ว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ และจะกำหนดโทษเท่าใด โดยในการวินิจฉัยผู้พิพากษาจะต้องแจ้งข้อกฎหมายแก่ Saiban-in คำวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่นั้นให้ใช้เสียงข้างมากโดยอย่างน้อยต้องมีผู้พิพากษา 1 ท่าน และ Saiban-in 1 ท่าน เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยนั้น (ปกรณ์ ยิงวรรณกร, 2553, หน้า 128-129) เมื่อได้มีมติชี้ขาดคำวินิจฉัยนั้นแล้ว ผู้พิพากษาอาชีพคนที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะในคดีนั้นจะอ่านคำพิพากษาคดีนั้นในศาลตามมติดังกล่าว ซึ่งหลังจากการอ่านคำพิพากษาคดีนั้นได้แล้ว ก็เป็นอันว่า Saiban-in ในของคดีนั้นพ้นจากหน้าที่เป็น Saiban-in ตั้งแต่นั้นไป เมื่อศาล Saiban-in พิพากษาคดีประการใด พนักงานอัยการผู้ป็นสามารถใช้สิทธิในการอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย (อุทัย อาทิวา, 2558, หน้า 313-314)

เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของ Saiban-in ย่อมกระทบชีวิตประจำวันและการทำงาน กฎหมายคุ้มครอง Saiban-in ไว้โดยแบ่งออกได้ ดังนี้ (ปกรณ์ ยิงวรรณกร, 2553, หน้า 134)

(1) การคุ้มครอง Saiban-in จากการประกอบอาชีพ นายจ้างของบุคคลที่จะมาปฏิบัติหน้าที่ Saiban-in หรือบุคคลที่จะเข้ามารับการคัดเลือกเป็น Saiban-in จะต้องอนุญาตให้บุคคลดังกล่าวมาปฏิบัติหน้าที่หรือมาเข้ารับการคัดเลือก ทั้งนี้ นายจ้างจะต้องไม่ปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมกับบุคคลดังกล่าว

(2) การคุ้มครองข้อมูลส่วนตัวของ Saiban-in กฎหมายกำหนดคุ้มครองบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ Saiban-in ไว้ว่าข้อมูลส่วนตัวของ Saiban-in ไม่ว่าชื่อและที่อยู่ ไม่อาจเปิดเผยต่อสาธารณชนได้ รวมถึงข้อมูลใด ๆ ที่ Saiban-in ได้ให้ระหว่างการทำคำวินิจฉัยก็ไม่อาจเปิดเผยได้เช่นกัน

(3) การคุ้มครอง Saiban-in จากการปฏิบัติหน้าที่ในคดี บุคคลภายนอกถูกห้ามมิให้ติดต่อกับ Saiban-in เพื่อสอบถามหรือขอทราบรายละเอียดหรือความลับในคดี

กฎหมายได้กำหนดโทษทางอาญาสำหรับความผิดอันเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของ Saiban-in ดังนี้ (ปกรณ์ ยิงวรรณกร, 2553, หน้า 135)

(1) บุคคลใดขอข้อมูลจาก Saiban-in เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ เว้นแต่เป็นการกระทำในการพิจารณาคดี

(2) บุคคลใดให้ความเห็นหรือเสนอข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรืออัตราโทษที่จะลงแก่จำเลยโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะจูงใจการทำความเห็นของ Saiban-in เว้นแต่เป็นการกระทำในการพิจารณาคดี

(3) บุคคลใดข่มขู่ Saiban-in หรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกั Saiban-in ไม่ว่าจะกระทำโดยวิธีการใด ๆ

(4) Saiban-in เปิดเผยข้อมูลความลับในการวินิจฉัยคดีหรือข้อมูลที่เป็นความลับจากการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อวัตถุประสงค์ในการได้รับประโยชน์อื่นใด

(5) Saiban-in เปิดเผยความคิดเห็นเกี่ยวกับโทษที่จะลงแก่จำเลยหรือข้อเท็จจริงใด ๆ จากการปฏิบัติหน้าที่กับบุคคลอื่น นอกจากผู้พิพากษาหรือ Saiban-in คนอื่น

(6) Saiban-in เปิดเผยความเห็นว่าเป็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับโทษที่จะลงแก่จำเลยกับบุคคลอื่นนอกจากผู้พิพากษาหรือ Saiban-in คนอื่น

(7) พนักงานอัยการ ทนายความจำเลย หรือจำเลยคนใดเปิดเผยชื่อผู้ที่มาเข้ารับการคัดเลือกในการทำหน้าที่ Saiban-in หรือเปิดเผยคำตอบของ Saiban-in ที่ปรากฏในแบบสอบถามหรือคำตอบใดในกระบวนการคัดเลือก Saiban-in โดยไม่มีเหตุอันควร

(8) Saiban-in ที่ให้ข้อมูลเป็นเท็จในแบบสอบถามหรือการตอบคำถามในกระบวนการคัดเลือก Saiban-in

(9) ผู้ที่ได้รับหมายเรียกให้มาเข้ารับการคัดเลือกเป็น Saiban-in แล้วไม่มาตามหมายเรียกโดยปราศจากเหตุสมควร หรือ Saiban-in คนใด ไม่ยอมปฏิบัติตามตัวในการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่มาปฏิบัติหน้าที่ในการพิจารณาคดีโดยไม่มีเหตุผลสมควร

ประเทศญี่ปุ่นมีการเตรียมความพร้อมที่จะใช้ระบบ Saiban-in ถึง 5 ปี โดยการออกกฎหมายที่ชื่อ The Act concerning the participation of law assessors in criminal trials เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2004 มีผลบังคับใช้ในเดือน พฤษภาคม ค.ศ. 2009 ซึ่งประเทศญี่ปุ่นได้เตรียมความพร้อมประชาชนในการที่จะบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวเป็นอย่างดี โดยชี้แจงประเด็นที่พลเมืองญี่ปุ่นอาจมีความกังวลต่อการเป็นลูกขุนในคดีอาญานั้น ดังนี้ (ชาติ ชัยเดชสุริยะ, 2550, หน้า 208-212)

(1) ปัญหาความกังวลว่าเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดที่จะได้รับหมายเรียกจากศาลให้ได้รับการคัดเลือกเป็น Saiban-in หน่วยงานที่เกี่ยวข้องชี้แจงว่าในทางปฏิบัติจะมีโอกาสน้อยมากที่จะได้รับหมายเรียกจากศาล เนื่องจากตามสถิติคดีอาญาในช่วงที่ผ่านมา เช่น ค.ศ. 2003 จำนวนคดีอาญาทั้งประเทศญี่ปุ่นที่อาจสามารถใช้ระบบ Saiban-in มีเพียง 3,089 คดี ซึ่งจำนวนพลเมืองญี่ปุ่นที่มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในปี ค.ศ. 2003 มีประมาณ 122.3 ล้านคน จึงประมาณการได้ว่าโอกาสที่บุคคลจะได้รับหมายเรียกจากศาลให้ไปรับการคัดเลือกเป็น Saiban-in นั้น อยู่ในอัตรา 1 คน ต่อ 330-660 คน และประมาณการได้ว่าในคดีอาญาแต่ละคดีที่จะต้องใช้ Saiban-in ซึ่งต้องการ Saiban-in เพียง 6 คน หรือ 4 คนนั้น จะมีผู้ที่เข้ามารับการคัดเลือกถึง 50-100 คนอีกทั้งในกรณีที่ได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ Saiban-in ในคดีอาญาคดีหนึ่งแล้ว

จะต้องให้ล่องพ้นไป 5 ปี จึงจะมีโอกาสได้รับหมายเรียกจากศาลให้ไปปรับการคัดเลือกและแต่งตั้งให้เป็น Saiban-in ซึ่งตามความเป็นจริงโอกาสน่าจะมีไม่มากนักและไม่บ่อยครั้ง จึงเป็นภารกิจที่ไม่ได้สร้างภาระมากเกินไป หากแต่เป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจที่จะได้รับหน้าที่สำคัญของการเป็นพลเมืองที่ดี และมีส่วนร่วมในการให้ความยุติธรรมแก่นุญชั่วมสังคมที่ตนอาศัยอยู่ด้วย

(2) มีความจำเป็นหรือไม่ เพียงใดที่ผู้ที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็น Saiban-in จะต้องมีความรู้ในด้านกฎหมาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องชี้แจงว่าไม่มีความจำเป็นอย่างไร ที่จะต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย ทั้งนี้เพราะได้มีการวางระบบให้ผู้พิพากษาอาชีพที่ร่วมเป็นองค์คณะนั้น ได้มีหน้าที่ที่จะต้องอธิบายให้ Saiban-in ได้เข้าใจ โดยละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์พื้นฐานทางกฎหมายและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของเหล่าคณะลูกขุน นอกจากนี้ในการปฏิบัติหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีของคณะลูกขุนก็ต้องกระทำร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพในองค์คณะคดีนั้น โดยตลอดกระบวนการพิจารณาของคดีนั้น อีกทั้งในทางปฏิบัติ ทั้งอัยการ โจทก์และทนายจำเลยก็จะสนับสนุนการทำหน้าที่ของ Saiban-in ด้วย และในส่วนของการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายและหลักเกณฑ์วิธีพิจารณาความก็เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาอาชีพโดยเฉพาะอยู่แล้ว

(3) กระบวนการพิจารณาของศาลจะยาวนานหรือไม่ โดยทั่วไปไม่ได้ใช้เวลายาวนานมาก แต่ส่วนจะใช้เวลาเท่าใดก็ขึ้นอยู่กับลักษณะและเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้น ๆ ซึ่งแต่ละคดีก็ไม่เหมือนกัน อย่างไรก็ตามการสืบพยานในคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่นส่วนใหญ่ใช้เวลาไม่กี่วันก็แล้วเสร็จ ซึ่งในระบบใหม่ที่จะใช้ Saiban-in ในคดีอาญานี้ ได้มีการเตรียมการรองรับให้การพิจารณาคดีอาญาดำเนินไปได้โดยรวดเร็วเช่นเดียวกัน เพื่อไม่ให้เป็นการแก่ผู้ที่จะเป็น Saiban-in มากจนเกินไป

(4) ผู้ที่จะเป็นลูกขุนจะมีความเสี่ยงภัยได้รับอันตรายหรือภัยคุกคามที่อาจได้รับ อันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดทำมาตรการรองรับเพื่อป้องกัน คุ้มครองความปลอดภัยของผู้ที่เป็น Saiban-in โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้อย่างน้อย 4 ประการ กล่าวคือ

หลักเกณฑ์ข้อที่ 1 กำหนดให้ศาลต้องปกปิดข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่เป็น Saiban-in โดยเฉพาะชื่อ ที่อยู่ของบุคคลนั้นให้เป็นความลับ

หลักเกณฑ์ข้อที่ 2 กำหนดว่าบรรดาความเห็นของผู้ที่เป็น Saiban-in แต่ละคนที่แสดงไว้ในระหว่างการปรึกษาหารือเพื่อมีคำวินิจฉัยในคดีนั้นจะต้องไม่มีการเปิดเผยไปยังสาธารณชนเช่นเดียวกัน

หลักเกณฑ์ข้อที่ 3 กฎหมายได้กำหนดมาตรการลงโทษทางอาญาแก่ผู้ที่ได้กระทำการคุกคาม ข่มขู่ Saiban-in หรือคนในครอบครัว หรือญาติของ Saiban-in นั้น

หลักเกณฑ์ข้อที่ 4 ในกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษว่ามีความเป็นไปได้สูงว่าผู้ที่เป็น Saiban-in หรือคนในครอบครัวหรือญาติของ Saiban-in จะถูกคุกคามข่มขู่ ศาลอาจดำเนินดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีนั้น โดยไม่ต้องมีคณะ Saiban-in ก็ได้

(5) ผู้ที่เป็น Saiban-in มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายที่เสียไปในการทำหน้าที่ Saiban-in หรือไม่ ในกรณีนี้ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ที่เป็นผู้ที่เป็น Saiban-in มีสิทธิได้รับค่าพาหนะและค่าตอบแทนรายวันของทุกวันที่ปฏิบัติหน้าที่เป็น Saiban-in ในคดีนั้น โดยเป็นไปตามอัตราที่กฎหมายกำหนด ซึ่งมีประมาณการในเบื้องต้นว่า Saiban-in จะได้ค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่สูงถึงวันละ 10,000 เยน

(6) ผู้ที่เป็นลูกขุนมีสิทธิขอลางานประจำต่อนายจ้างเพื่อมาปฏิบัติหน้าที่ Saiban-in ได้หรือไม่ ตามปัญหานี้ได้มีการกำหนดไว้ว่านายจ้างจะต้องอนุญาตให้ลูกจ้างได้ลางานเพื่อไปปฏิบัติหน้าที่ Saiban-in ในคดีอาญาตามที่ได้รับการแต่งตั้ง และนายจ้างไม่อาจไล่ลูกจ้างออกจากงานหรือเลือกปฏิบัติในทางที่มีขบต่อลูกจ้างโดยเหตุที่ลูกจ้างผู้นั้นลางานเพื่อไปปฏิบัติหน้าที่เป็น Saiban-in ในคดีอาญา

การที่ประเทศญี่ปุ่นมีการริเริ่มใช้ระบบ Saiban-in นั้น ได้รับความสนใจจากต่างประเทศและในประเทศไทยด้วยเช่นกัน นักวิชาการของไทยหลายคนได้ศึกษา วิเคราะห์ระบบ Saiban-in ของประเทศญี่ปุ่น ไว้ดังนี้

ผาสึก เจริญเกียรติ ผู้พิพากษาศาลจังหวัด ได้กล่าวไว้ว่า ระบบ Saiban-in ที่กำหนดให้ประชาชนที่เข้าร่วมเป็นผู้พิพากษาสมทบมีจำนวนมากกว่าผู้พิพากษาอาชีพ และมีการกำหนดคะแนนเสียงเพื่อทำคำพิพากษานั้นเป็นคะแนนเสียงข้างมาก ไม่ใช่คะแนนเสียงเอกฉันท์นั้นจะทำให้เสียงของผู้พิพากษาอาชีพที่มีการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานด้านคดีความลดทอนความสำคัญลง โดยปล่อยให้บทบาทในการวินิจฉัยคดีขึ้นอยู่กับตัว Saiban-in ซึ่งเป็นประชาชนที่ไม่มีความรู้พื้นฐานทางกฎหมายเป็นสำคัญ จึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า ผู้แนะนำให้นำระบบนี้มาใช้เห็นความสำคัญอย่างมากที่จะให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมอย่างเต็มที่ แต่ก็อาจจะก่อให้เกิดผลเกี่ยวกับความยุติธรรมทางกฎหมายที่ไม่แน่ชัดได้บ้าง เพราะประชาชนผู้เข้ามามีส่วนร่วมในการชี้ขาดตัดสินคดีขาดความรู้ ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย ขาดความเข้าใจในการวินิจฉัยประเด็นและอาจมีอคติในการพิจารณาคดีได้ ซึ่งต่างจากผู้พิพากษาอาชีพที่เรียนรู้ด้านนี้โดยตรงและมีการฝึกอบรมให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของผู้พิพากษา ผู้วินิจฉัยชี้ขาดคืออย่างแน่ชัดที่จะต้องปราศจากอคติในจุดนี้ อาจอยู่ในความเข้าใจของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายแล้วก็เป็นได้

แต่ก็คงขึ้นอยู่กับสภาพสังคมของประเทศญี่ปุ่นที่เสนอแนะให้มีการนำระบบนี้มาใช้ ซึ่งคงเป็นเพราะเห็นแล้วว่า ประชาชนมีความพร้อมที่จะทำหน้าที่ดังกล่าว อีกทั้งมีความเป็นเอกลักษณ์และเหมาะสมกับประเทศแต่ละประเทศก็เป็นได้ อย่างไรก็ตามจุดเด่นของระบบนี้ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมและเข้าใจกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น แต่ระบบนี้ก็ยังคงมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องถึงจุดดีจุดด้อย และความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ จึงอาจมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพมากที่สุดในอนาคตต่อไป นอกจากนี้ ผาสุก เจริญเกียรติ ยังได้วิเคราะห์ในประเด็นที่ว่าระบบ Saiban-in เป็นระบบผู้พิพากษาสมทบหรือเป็นระบบลูกขุน iva มี การให้ นี ยาม ว่า Saiban-in เป็นระบบลูกขุน (Jury or Bashin-in) แต่จะเห็นว่า Saiban-in ไม่ใช่เพียงพิจารณาว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ ยังมีอำนาจนั่งพิจารณาและร่วมปรึกษาคดีทั้งวางโทษกับผู้พิพากษาอาชีพอีกด้วย อย่างไรก็ตาม อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยข้อกฎหมายยังคงเป็นของผู้พิพากษาอาชีพ มีผู้ให้ความเห็นว่า รูปแบบที่กำหนดให้ผู้พิพากษาอาชีพพิจารณาพิพากษาคดีด้วยกันประชาชนนั้นเหมือนกับระบบ Mixed-Courts ในยุโรป เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส ทั้งนี้เพราะมีลักษณะที่ผู้พิพากษาอาชีพและประชาชนทำงานร่วมกัน เป็นลักษณะของ Trial by consultation ซึ่งในการตัดสินใจจะพิจารณาจากเสียงข้างมากในการตัดสินใจ โดยอย่างน้อยต้องมีผู้พิพากษาอาชีพ 1 เสียง ทั้งนี้จะต่างกับระบบลูกขุน (Jury) ในสหรัฐอเมริกาที่จะพิจารณาเพียงว่าจำเลยทำความผิดหรือไม่ ซึ่งต้องมีคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์ โดยสิทธิในการพิจารณาคดี Saiban-in นี้ จะได้รับการรับรองไว้โดยพระราชบัญญัติ ซึ่งแตกต่างจากการพิจารณาโดยลูกขุนที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ สำหรับระบบผู้พิพากษาสมทบ (Lay judge) ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีอำนาจร่วมนั่งพิจารณาและตัดสินใจเช่นกัน แต่การลงคะแนนเสียงนั้น หากเป็นกรณีที่เป็นผลร้ายกับจำเลยต้องมีเสียงข้างมาก อย่างน้อย 2 ใน 3 ของผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณา ผาสุก เจริญเกียรติ จึงเห็นว่าระบบ Saiban-in น่าจะมีความคล้ายคลึงไปในทางผู้พิพากษาสมทบมากกว่าลูกขุน ซึ่งในคำอธิบายระบบนี้ใน Wikipedia ก็ได้อธิบายไว้เช่นเดียวกับความเห็นของ ผาสุก เจริญเกียรติ ว่าระบบ Saiban-in ไม่ได้เป็นระบบที่แยกตัวออกจากผู้พิพากษาอาชีพ อย่างเช่นระบบลูกขุนในประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี (ผาสุก เจริญเกียรติ, 2555, หน้า 65-66)

ปกรณ์ ยิ่งวรการ ผู้พิพากษาศาลจังหวัด ได้กล่าวถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้ระบบ Saiban-in ไว้ดังนี้ (ปกรณ์ ยิ่งวรการ, 2553, หน้า 136-138)

ประการที่ 1 ผลกระทบต่อองค์กรในกระบวนการยุติธรรม หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในกฎหมายฉบับนี้ทำให้ศาลต้องปรับรูปแบบการพิจารณาพิพากษาคดีใหม่ให้เป็นไปตามกฎหมาย ทั้งต้องเตรียมการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การจัดทำบัญชีบุคคลที่มีคุณสมบัติเป็น Saiban-in การจัดเตรียมห้องพิจารณาคดี งบประมาณค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในส่วนของวิธีพิจารณา

คดีนั้นก็เกิดกระบวนการที่เรียกว่า Pre-trial arrangement การตรวจพยานหลักฐานและการสืบพยานที่มีรูปแบบต่างจากเดิม ผู้พิพากษา พนักงานอัยการและทนายความ จึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในวิธีพิจารณาความตามกฎหมายฉบับดังกล่าวเพื่อให้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ดำเนินไปโดยบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย นอกจากนี้ผู้รับผิดชอบและเกี่ยวข้องกับกฎหมายไม่ว่าจะเป็นกระทรวงยุติธรรมหรือศาลยุติธรรมก็ต้องเร่งสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ตามกฎหมายนี้โดยตรง

ประการที่ 2 ผลกระทบกับบุคคลที่ทำหน้าที่ Saiban-in และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ปัญหาที่เป็นผลกระทบที่เห็นได้ชัดในการที่ประชาชนทั่วไปจะต้องเข้าร่วมการพิจารณาคดี คือ การที่ประชาชนทั่วไปจะต้องเสียสละเวลานานั่งพิจารณาคดี ซึ่งกระทบต่อเวลาในการใช้ชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ หากบุคคลดังกล่าวมีงานประจำทำ การที่มาทำหน้าที่ดังกล่าว ย่อมกระทบต่อเวลาในการปฏิบัติหน้าที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากการทำผลสำรวจประชาชนส่วนใหญ่ถึงประมาณ ร้อยละ 70 มีความลังเลที่จะเข้ามาทำหน้าที่ Saiban-in แต่เมื่อมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำหน้าที่เป็น Saiban-in พบว่าประชาชนส่วนใหญ่เริ่มมีความสนใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น การปฏิบัติหน้าที่ Saiban-in ย่อมกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันของ Saiban-in และบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับ Saiban-in ด้วย เนื่องจากในแต่ละคดีการตัดสินใจและความเห็นของ Saiban-in ย่อมมีส่วนสำคัญกับผลแห่งคดี Saiban-in และบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับ Saiban-in จึงอาจถูกข่มขู่ ชักจูงหรือละเมิดความเป็นส่วนตัวเพื่อให้วินิจฉัยคดีไปในแนวทางที่ต้องการได้ไม่ว่าจะลงโทษหรือยกฟ้องจำเลย นอกจากนี้ในการคัดเลือกบุคคลที่จะมาเป็น Saiban-in คู่ความแต่ละฝ่ายย่อมต้องพิจารณาความคิดเห็นและทัศนคติของผู้ที่ได้รับการคัดเลือกว่าจะมีแนวโน้มหรือความโน้มเอียงที่จะเห็นด้วยกับฝ่ายตนหรือไม่ ตัวอย่างของปัญหาดังกล่าวจะพบในระบบลูกขุนในระบบกฎหมาย Common law ดังที่ปรากฏในนิยายเรื่อง Runaway jury ของ John Grisham ว่าในกระบวนการคัดเลือกลูกขุน โจทก์และจำเลยต่างมีการจ้างบริษัทหรือสำนักงานเพื่อเป็นที่ปรึกษาในการคัดเลือกลูกขุน และหลังจากมีการแต่งตั้งลูกขุนแล้วอาจมีการแทรกแซงการทำหน้าที่ของลูกขุนด้วย โดยอาจมีการชักจูงความเห็นของลูกขุนผ่านบุคคลใกล้ชิด เช่น สามีภรรยา ดังนี้แม้กฎหมายจะบัญญัติลงโทษทางอาญากับบุคคลที่กระทำการเช่นว่านี้ แต่ก็ต้องมีกระบวนการป้องกันปราบปรามการกระทำต่าง ๆ ดังกล่าว และบังคับใช้อย่างเคร่งครัด รวมถึงมีระบบในการป้องกันความเป็นส่วนตัวและการรักษาความลับของ Saiban-in ในการปฏิบัติหน้าที่ด้วย

ประการที่ 3 ผลกระทบกับนายจ้างของบุคคลที่ทำหน้าที่ Saiban-in เนื่องจากนายจ้างจะต้องอนุญาตให้ลูกจ้างมาปฏิบัติหน้าที่ Saiban-in ได้ หรือเข้ามารับการคัดเลือกเป็น Saiban-in ได้ ด้วยเหตุนี้ นายจ้างจึงไม่อาจปฏิเสธการลาของลูกจ้างได้ การที่ลูกจ้างของนายจ้างในบริษัท องค์กร

หรือโรงงานจะต้องมาปฏิบัติหน้าที่ Saiban-in ทำให้นายจ้างต้องขาดแรงงานของลูกจ้างดังกล่าวไป ตลอดช่วงเวลาที่มีการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งอาจใช้เวลาหลายวัน หากลักษณะการทำงานของลูกจ้างคนดังกล่าวมีชิ้นงานที่จะต้องทำการเฉพาะตัว และไม่มีลักษณะเร่งด่วนแล้ว อาจไม่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจมากนัก แต่หากปรากฏว่างานที่ลูกจ้างคนดังกล่าวปฏิบัติเป็นงานที่มีลักษณะเฉพาะตัวหรือต้องอาศัยความรู้เฉพาะทางหรือเป็นงานที่มีลักษณะเร่งด่วนไม่อาจให้บุคคลอื่นทำแทนได้ หากลูกจ้างดังกล่าวต้องมาปฏิบัติหน้าที่ Saiban-in และนายจ้างไม่สามารถหาลูกจ้างอื่นมาปฏิบัติงานที่ต้องใช้ความสามารถพิเศษเฉพาะตัวแล้ว ย่อมกระทบต่อการดำเนินงานของบริษัท องค์กรหรือโรงงานนั้น ๆ ได้ และอาจเป็นช่องทางให้นายจ้างปฏิเสธลูกจ้างคนดังกล่าวไม่ให้ทำหน้าที่อีกต่อไป ดังนี้ แม้ว่ากฎหมายจะกำหนดหลักการที่ห้ามนายจ้างปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมกับลูกจ้างในการปฏิบัติหน้าที่ Saiban-in ก็ตาม รัฐควรต้องเข้ามาแทรกแซงโดยใช้กระบวนการตามกฎหมายแรงงานเพื่อไม่ให้เกิดการจ้างหรือการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมกับลูกจ้างที่มาปฏิบัติหน้าที่เป็น Saiban-in ด้วย อย่างไรก็ตาม โดยหลักการกฎหมายแล้ว ถือเป็นหน้าที่ของบริษัท องค์กรหรือโรงงานจะต้องปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงของกฎหมายฉบับนี้ โดยอาจจะต้องออกระเบียบภายในองค์กรเกี่ยวกับลูกจ้างที่ลาไปปฏิบัติหน้าที่ Saiban-in ว่าจะมีสิทธิรับค่าจ้างหรือไม่และลูกจ้างประเภทใดบ้างมีสิทธิรับค่าจ้าง ซึ่งส่วนใหญ่จะพบว่าบริษัท องค์กรขนาดใหญ่ยอมรับหลักการนี้ได้โดยการจ่ายค่าจ้างแก่ลูกจ้างที่ไปปฏิบัติหน้าที่ Saiban-in อย่างไม่จำกัดเวลา ในขณะที่บริษัทหรือองค์กรหรือโรงงานขนาดเล็กบางแห่งที่ยอมรับหลักการนี้ เนื่องจากการขาดแรงงานจะมีผลกระทบมากกว่าบริษัท องค์กรหรือโรงงานขนาดใหญ่ ผลกระทบอีกด้านที่นายจ้างต้องพิจารณาคือการที่กฎหมายฉบับนี้คุ้มครองข้อมูลส่วนตัว และคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของ Saiban-in นายจ้างจึงมีหน้าที่ต้องจัดเก็บข้อมูลของลูกจ้างที่ได้รับการคัดเลือกเป็น Saiban-in อย่างดี รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมของสถานที่ทำงานให้เหมาะสม เพื่อมิให้บุคคลภายนอกเข้าถึงข้อมูลหรือตัวลูกจ้างได้โดยง่าย

ชาติ ชัยเดชสุริยะ อัยการผู้เชี่ยวชาญ สำนักงานอัยการสูงสุด ได้วิเคราะห์ถึงระบบ Saiban-in ไว้ดังนี้ (ชาติ ชัยเดชสุริยะ, 2550, หน้า 212-213)

ประการที่ 1 การมี Saiban-in ร่วมเป็นองค์คณะกับผู้พิพากษาอาชีพในการพิจารณาพิพากษาคดีอย่างในระบบที่ประเทศญี่ปุ่นคิดค้นขึ้นนี้ มีข้อดีตรงที่เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมใช้อำนาจหน้าที่และตรวจสอบการทำงานของกระบวนการยุติธรรมโดยตรง และมีการหมุนเวียนบุคคลผู้เข้าไปทำหน้าที่เพื่อกระจายการมีส่วนร่วมไปในวงกว้างโดยไม่จำกัดวงแคบอย่างผู้พิพากษาสมทบ อีกทั้งการที่คัดเลือกเป็นรายคดีและให้ Saiban-in ทำหน้าที่ทั้งพิจารณาและพิพากษาคดีร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพ โดยที่จำนวน Saiban-in มีมากกว่าจำนวนผู้พิพากษาอาชีพใน

องค์คณะนั้น ก็อาจเป็นมาตรการให้ Saiban-in มีอิสระในการใช้ดุลพินิจตามสมควรโดยไม่ต้องถูกครอบงำจากผู้พิพากษาอาชีพ นอกจากนี้การวางระบบให้ประชาชนได้หมุนเวียนกันไปทำหน้าที่ด้านการตัดสินข้อพิพาททางอาญา ก็อาจเป็นปัจจัยเกื้อหนุนพื้นฐานของการปกครองระบบประชาธิปไตย และการสร้างเสริมความตระหนักของคนในชุมชนท้องถิ่น ในการร่วมกันป้องกันอาชญากรรมในทางหนึ่ง ควบคู่ไปกับการมีส่วนช่วยให้บรรยากาศในการพิจารณาคดีอาญาในศาลมีความเป็นมิตรและใกล้ชิดกับประชาชนมากขึ้น

ประการที่ 2 ในส่วนของประเทศญี่ปุ่นที่อนุญาตให้คู่ความมีสิทธิสอบถามข้อมูลเรื่องคุณวุฒิหรือความเชี่ยวชาญของผู้ที่จะได้รับการคัดเลือกเป็น Saiban-in นั้น ในแง่หนึ่งอาจทำให้ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเป็น Saiban-in ในคดีนั้น เกิดความรู้สึกว่าความปลอดภัยมีลดลง เพราะมีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลให้เป็นที่รับรู้ของคุณความมากขึ้น แต่ก็อาจมีมุมมองอีกแง่หนึ่งว่า ในคดีที่เป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและมีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอันสลับซับซ้อนมาก ๆ นั้น หากคณะ Saiban-in ที่ได้รับการคัดเลือกมาเป็นคนที่คู่ความได้ช่วยกันกลั่นกรองแล้วว่าเป็นผู้มีคุณวุฒิหรือความเชี่ยวชาญที่จำเป็นสำหรับคดีนั้น ก็อาจเป็นประโยชน์ต่อการทำหน้าที่ Saiban-in ซึ่งจะต้องร่วมกันในการชี้แจงนำนักพยานหลักฐานและวินิจฉัยความผิดในคดีนั้น ซึ่งย่อมจะเป็นผลดีต่อการอำนวยความยุติธรรมในคดีนั้น

ประการที่ 3 เกี่ยวกับสิทธิในการอุทธรณ์ในคำพิพากษา สำหรับระบบของประเทศญี่ปุ่นที่ใช้กับ Saiban-in นี้ โดยหลักการทั่วไปคงใช้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการอุทธรณ์เช่นเดียวกับ คดีที่ใช้แต่ผู้พิพากษาอาชีพ ซึ่งแตกต่างจากเมื่อครั้งที่ประเทศญี่ปุ่นนำระบบลูกขุนมาใช้เมื่อระหว่าง ค.ศ. 1923 ถึง ค.ศ. 1943 ซึ่งจำกัดสิทธิของคู่ความในการอุทธรณ์คำตัดสินของคณะลูกขุนอย่างมาก ในทำนองเดียวกับในระบบ Common law ดังนั้นจึงนับได้ว่าในระบบใหม่นี้มีการคำนึงถึงการแก้ไขปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในอดีตอยู่พอสมควร

ประการที่ 4 ในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law) นั้น ผู้พิพากษาอาชีพนั่งพิจารณาคดีนั้นจะต้องกล่าวสรุปประเด็นของพยานหลักฐานในคดีนั้นให้คณะลูกขุนฟังก่อนที่จะให้คณะลูกขุนแยกไปประชุมปรึกษาหารือกัน เพื่อวินิจฉัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ซึ่งหากคู่ความเห็นว่าผู้พิพากษาอาชีพที่นั่งพิจารณาในคดีนั้นกล่าวสรุปประเด็นโดยไม่ถูกต้องก็มีสิทธิคัดค้านและอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ได้ แต่ในระบบของประเทศญี่ปุ่นยังมีได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในส่วนนี้ ซึ่งอาจจะต้องมีการพัฒนาต่อไปในอนาคต รวมทั้งควรจะมีมาตรการในทางปฏิบัติให้ผู้พิพากษาอาชีพในองค์คณะคดีนั้น เปิดโอกาสให้ Saiban-in ได้แสดงความคิดเห็นในการปรึกษาหารือกันนั้น ได้อย่างเต็มที่โดยไม่ไปชี้นำ ทั้งเพื่อให้ Saiban-in ทำหน้าที่เต็มตามบทบาทหน้าที่และสมตามวัตถุประสงค์ของการจัดวางระบบที่เป็นนวัตกรรมใหม่นี้

ประการที่ 5 ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้ประเทศญี่ปุ่นสามารถนำระบบ Saiban-in มาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ คือ การที่ปริมาณคดีอาญาที่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะนำระบบคณะลูกขุนมาใช้ในประเทศญี่ปุ่นมีไม่มากนัก ซึ่งมีมูลฐานจากการที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่นได้มีการวางระบบพื้นฐานให้มีการกลั่นกรองคดีอาญาในชั้นอัยการอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ โดยวิธีการชะลอการฟ้อง (Suspension of prosecution) ซึ่งประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะประเทศที่ไม่เคยมีระบบลูกขุนมาก่อน หากจะนำระบบ Saiban-in มาใช้ในประเทศญี่ปุ่น ก็อาจจำเป็นต้องพัฒนากลั่นกรองคดีอาญาดังกล่าว ควบคู่กันไปด้วย

นุตประวิทย์ สมดี ผู้ช่วยผู้ประสานงาน โครงการไทย-ญี่ปุ่น ได้กล่าวถึง ระบบ Saiban-in ไว้ว่า ประเทศญี่ปุ่นได้พยายามจะปฏิรูประบบกฎหมายภายในของประเทศให้สอดคล้องกับหลักการของประเทศที่พัฒนาแล้วหลาย ๆ ประเทศ เช่น เยอรมนี ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ที่ได้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในกระบวนการพิจารณาซึ่งแน่นอนว่าย่อมมีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย โดยนำเสนอในมุมมองที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ ท่านนุตประวิทย์ สมดี มองว่านี่ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการให้ภาคประชาชนได้มีส่วนในการกำหนดบทลงโทษและตรวจสอบคำตัดสินของศาล โดยเฉพาะในคดีอาญา ที่มีบทลงโทษอันกระทบสิทธิและเสรีภาพ ประชาชนโดยตรง และยังทำให้ “หลักการฟังความจากทุกฝ่าย” ในชั้นศาลมีประสิทธิภาพมากขึ้น กล่าวคือ การที่ผู้ถูกกล่าวหาจะกลายเป็นผู้กระทำความผิดได้นั้น ต้องได้รับการชี้ขาดข้อเท็จจริงจากศาล โดยศาลต้องรับฟังพยานหลักฐานของทั้งผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งเมื่อศาลมีเสียงจากประชาชนเข้ามาถ่วงดุลและร่วมฟังแล้ว ก็ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่มากขึ้น เนื่องจากเขาถูกรับประกันว่าเสียงของเขาจะถูกฟังจากตัวแทนของประชาชน นั่นคือลูกขุน ซึ่งใกล้ชิดกับเรื่องราวและมีประสบการณ์ต่าง ๆ ย่อมจะเข้าถึงและเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ดีกว่าผู้พิพากษาที่ถูกมองว่าเชี่ยวชาญทางกฎหมาย นอกจากนี้อาจจะมองได้ว่าการปฏิรูปดังกล่าวก็เหมือนเป็นการทำให้หน้าที่ของประชาชนเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญามั่นคงมากขึ้นในทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นคดีจนถึงขั้นตัดสินคดี ซึ่งแต่เดิมฝ่ายรัฐเป็นผู้มีบทบาทหลักในหน้าที่ดังกล่าว (นุตประวิทย์ สมดี, 2554, หน้า 44)

ดร.อุทัย อาทิวะ อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ได้กล่าวถึงระบบ Saiban-in ว่า หากพิจารณาในภาพรวมจะเห็นว่าระบบ Saiban-in จะมีความใกล้เคียงกับระบบศาลลูกขุนของสาธารณรัฐฝรั่งเศสมาก จากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบ Saiban-in กับระบบศาลลูกขุนฝรั่งเศสสามารถสรุปประเด็นที่สำคัญ ได้ดังนี้ (อุทัย อาทิวะ, 2558, หน้า 305-347)

(1) บุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นลูกขุนในศาลลูกขุนนั้นจะมากจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยไม่จำกัดวุฒิการศึกษา ส่วนในระบบ Saiban-in จะมากจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งเช่นเดียวกัน แต่จะจำกัดวุฒิการศึกษาว่าต้องจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

(2) จำนวนลูกขุนในศาลลูกขุน และในระบบ Saiban-in มีองค์คณะเป็นผู้พิพากษาอาชีพจำนวน 3 คน และลูกขุนจำนวน 6 คนเท่ากัน (เว้นแต่ในคดีที่ข้อเท็จจริงที่มาสู่การพิจารณา มากจากพยานหลักฐานที่รวบรวมได้ในชั้นก่อนพิจารณา มีความน่าเชื่อถือมากและแทบไม่มีข้อโต้แย้งประการใด ระบบ Saiban-in จะมียุติการพิจารณาประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 1 คน และลูกขุนจำนวน 4 คน) ผู้พิพากษาและลูกขุนจะพิจารณาคดีและโทษร่วมกัน

(3) ประเภทของคดีที่ใช้ระบบศาลลูกขุนจะใช้ในคดีอาญาที่มีความผิดร้ายแรง คือ ความผิดอุกฉุกฉุกโทษ ที่มีอัตราโทษจำคุก 10 ปีขึ้นไปจนถึงจำคุกตลอดชีวิต และความผิดฆาตกรรมโทษร้ายแรงบางประเภท ส่วนระบบ Saiban-in นั้นประเภทความผิดที่อยู่ในระบบ Saiban-in คือความผิดที่มีโทษประหารชีวิตหรือโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป

(4) ในศาล Saiban-in การทำหน้าที่ของประธานศาลที่นั่งพิจารณาคดีไม่เหมือนในระบบศาลลูกขุน เพราะศาลจะทำหน้าที่เป็นคนกลาง เมื่อประธานศาลถามว่าพยานเป็นใคร อยู่ไหน ทำอะไร เกี่ยวกับคดีอย่างไรแล้ว จะปล่อยเป็นหน้าที่ของอัยการและทนายจำเลยซักถามพยาน เพื่อค้นหาความจริงเหมือนในระบบศาลไทย ประธานศาลอาจแทรกมาบ้างในระหว่างการซักถามพยาน เพียงเพื่อให้ข้อเท็จจริงมีความชัดเจนยิ่งขึ้น มิใช่ซักถามพยานตั้งแต่ต้นจนจบอย่างประธานศาลลูกขุนฝรั่งเศส

(5) คะแนนเสียงของศาลลูกขุนฝรั่งเศสนั้น จะใช้เสียงข้างมากเช่นเดียวกับระบบ Saiban-in แต่ ระบบ Saiban-in นั้นคะแนนเสียงต้องเป็นคะแนนเสียงของผู้พิพากษาอย่างน้อย 1 เสียง ต่างกับศาลลูกขุนฝรั่งเศสไม่จำเป็นต้องมีคะแนนเสียงผู้พิพากษา

(6) ระบบ Saiban-in สามารถอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ แต่ในศาลอุทธรณ์มีเพียงผู้พิพากษาอาชีพเป็นองค์คณะ แต่ศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์ฝรั่งเศสนั้น มีองค์คณะเป็นผู้พิพากษาอาชีพ 3 คน และลูกขุน 9 คน รวมเป็น 12 คน ซึ่งระบบศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์นี้แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาและพิพากษาคดีอยู่ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ซึ่งแตกต่างจากระบบของประเทศญี่ปุ่นที่การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในชั้นอุทธรณ์ ไม่มีลูกขุนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีด้วย ทำให้หลักการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงโดยลูกขุนประชาชนถูกสั่นคลอนเพราะพนักงานอัยการสามารถทำการยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์เพื่อให้พิพากษากลับความเห็นของศาล Saiban-in ซึ่งผ่านการพิจารณาของ Saiban-in

มาแล้วได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีผู้วิจารณ์โครงสร้างดังกล่าวว่าไม่เหมาะสมกับแนวคิดของการวินิจฉัยคดีในระบบลูกขุน

7. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีในประเทศไทย

ในอดีตสมัยการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดและเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย พระมหากษัตริย์จึงทรงมีพระราชอำนาจในการพิจารณาอรรถคดีและพิพากษาคดีทั้งปวง ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงมอบราชกิจเหล่านี้ให้แก่ผู้พิพากษาหรือซึ่งในสมัยนั้นจะเรียกตราการเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดี นอกจากนี้ยังให้ประชาชนที่เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีตลอดจนการปรับบทลงโทษอีกชั้นหนึ่ง นั่นคือ ลูกขุน แต่คำว่าลูกขุนที่ปรากฏในกฎหมายไทยนั้นแตกต่างจากคำว่าลูกขุนในกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งหากจะเปรียบเทียบแล้วลูกขุนในอดีตของไทยเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ทำหน้าที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาคดี หากเป็นลูกขุนในสมัยกรุงศรีอยุธยา เราจะเรียกว่ากรมลูกขุน โดยการพิจารณาและพิพากษาคดีในสมัยกรุงศรีอยุธยาแบ่งเป็นหลายหน้าที่ให้หลายหน่วยงานทำงานร่วมกัน เริ่มจากกรมรับฟ้อง ลูกขุน ตระลาการ ผู้ปรับ กล่าวคือ กรมรับฟ้อง เป็นกรมต่างหาก มีหน้าที่รับฟ้องจากผู้เดือดร้อนทางอรรถคดี กรมรับฟ้องนำฟ้องเสนอลูกขุนที่เป็นกรมต่างหาก เมื่อลูกขุนตรวจฟ้องแล้ว กรมรับฟ้องก็จะส่งฟ้องไปยังศาลต่าง ๆ ที่แยกย้ายกันสังกัดกระทรวงกรมต่าง ๆ ศาลใดศาลหนึ่งแล้วแต่คดีความนั้นจะอยู่ในอำนาจศาลใด เช่น ศาลกรมวัง ศาลกรมนา เป็นต้น แต่ละศาลจะมีตระลาการที่จะพิจารณาได้สวนอรรถคดีเป็นของตนเอง โดยมีลูกขุนและผู้ปรับซึ่งอยู่ในกรมอื่นต่างหากทำหน้าที่ชี้ขาดและปรับสินไหมร่วมกันอยู่

ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกล่าวถึงลูกขุนและผู้ปรับไว้ในหนังสือเรื่อง พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแถลงพระบรมราชาธิบายแก่ไขการปกครองแผ่นดิน มีใจความว่า “กรมลูกขุนนั้นเป็นกรมใหญ่ ได้บังคับความทั้งแผ่นดิน แต่จะค้นหาข้อความเบื้องต้น ที่แรกตั้งขึ้นโดยประสงค์อย่างไรให้ชัดเจน ก็ไม่ได้ความชัด คำซึ่งเรียกว่าลูกขุน ณ ศาลหลวงซึ่งปรากฏชื่ออยู่ในบัดนี้ก็ไม่ใครจะได้พบเห็นในกฎหมายเก่าๆ ซึ่งร้อยกรองเป็นมาตราหมวดใหญ่ ๆ มาปรากฏชื่อนี้ต่อในกฎหมายชั้นกลาง ๆ ลงมา แต่เมื่อพิเคราะห์ดูในเหตุการณ์ทั้งปวง ตั้งต้นแต่กฎหมายมนูสารสาตรซึ่งเป็นต้นเค้าของกฎหมายที่ใช้อยู่ในกรุงสยามนี้ เป็นกฎหมายมาแต่เมืองอินเดีย เอามาใช้เป็นแม่ข้อที่พระเจ้าแผ่นดินจะได้ตั้งพระราชบัญญัติกฎหมายเปลี่ยนแปลงให้สมกับภูมิประเทศ บ้านเมือง เมื่อได้ความชัดว่ามนูสารสาตรนี้มาแต่ประเทศอินเดียกับทั้งประเพณีอื่น ๆ มีการบรมราชาภิเษกเป็นต้น ก็เป็นแบบอย่างข้างประเทศอินเดีย มีพระราชพิธีเนื่องด้วยพราหมณ์เจือปนไปทั้งสิ้น จึงเห็นได้ว่า เมื่อกฎหมายนี้ได้เข้ามาถึงกรุงสยาม คงจะมี

พราหมณ์ผู้ที่ชำนาญในการที่จะปกครองบ้านเมือง และที่จะจัดการวางแผนราชประเพณีของพระเจ้าแผ่นดินคนหนึ่งหรือหลายคนได้เข้ามาเป็นผู้ช่วยจัดการวางแผนทั้งปวงแต่เดิมมา ถ้าจะพูดอย่างเช่น พระเจ้าชักริเออแตรราชตระกูลให้ติดต่อกับองค์สักราช ก็จะกล่าวได้ว่า คงจะมีพระเจ้าแผ่นดินในวงศ์สักราชพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งต้องออกจากประเทศอินเดียมาพร้อมด้วยปุโรหิตผู้ใหญ่เลขนางไพร่พลทั้งปวง แล้วมาตั้งอยู่ในประเทศสยาม พระเจ้าแผ่นดินจึงโปรดให้ปุโรหิตผู้นั้นจัดการวางแผนอย่างการที่จะปกครองรักษาพระนครใหม่ให้เรียบร้อยสมควรแก่ที่จะเป็นพระนครใหญ่สืบไป ปุโรหิตนั้นจึงได้ยกมนูสารสาตรนี้มาตั้งเป็นหลัก ที่จะได้บัญญัติพระราชกำหนดกฎหมายสืบไปแลจัดธรรมเนียมอื่น ๆ ตามแบบอย่างพระนครข้างฝ่ายอินเดียแต่โบราณนั้นทั่วไปปุโรหิตผู้นั้นคงจะเป็นผู้ที่มีความรู้ชำนาญในมนูสารสาตรของเดิมแลพระราชกำหนดกฎหมายซึ่งได้บัญญัติขึ้นใหม่ เพราะเป็นผู้ต้นตำราแลเป็นผู้ได้เรียบเรียงตั้งแต่งขึ้น ทั้งที่เป็นพราหมณ์ประพุดที่ตั้งอยู่ในความสุจริต จึงเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของพระเจ้าแผ่นดิน และเป็นที่น่าเชื่อถือฟังของข้าราชการและราษฎรทั้งปวง พระเจ้าแผ่นดินจึงมอบการที่บังคับบัญชาความสิทธิ์ขาดนี้ให้แก่ปุโรหิตผู้นั้นเป็นผู้บังคับตัดสินถ้อยความทั้งปวงเด็ดขาดทั่วไปทั้งพระนครและปุโรหิตเช่นนี้จะมีมาแต่ผู้เดียวหรือหลายคนก็ดี ก็คงจะต้องมีผู้ช่วยเป็นที่ปรึกษาหรือหลายคน จึงจะพอที่จะทำการในตำแหน่งของตัวตลอดไปได้ จึงได้มีตำแหน่งพระมหाराชครู พระราชครูแลปลัด แต่ถึงคั้งนั้นก็คงยังไม่พอจึงได้ต้องตั้งเพิ่มขึ้นอีกสำหรับหนึ่ง เพราะฉะนั้นลูกขุนจึงได้เป็นสองสำหรับอยู่จนบัดนี้ชื่อของลูกขุนก็ยิ่งปรากฏเป็นชื่อพราหมณ์อยู่โดยมาก และพราหมณ์ซึ่งยังมีตระกูลอยู่ในกรุงบัดนี้ก็ยิ่งได้รับเป็นตำแหน่งในลูกขุนหรืออยู่ในตำแหน่งพราหมณ์แต่ไปเข้าที่ปรึกษาเป็นลูกขุน ฯลฯ ตัวลูกขุนทั้งปวงเป็นแต่ผู้พิพากษาความซึ้งผิดซื่อชอบอย่างเดียว หากได้เป็นผู้พิจารณาความอันใดไม่ ต้องมีตระลาการที่จะพิจารณาความนั้นตลอดแล้วไปขอคำตัดสินอีกชั้นหนึ่ง แต่ตระลาการทั้งปวงเหล่านั้นแต่เดิมจะอยู่ในบังคับลูกขุนทั้งสิ้น หรือจะจ่ายไปไว้ตามกรมต่าง ๆ คั้งเช่นเป็นอยู่ในทุกวันนี้ก็ไม่มีอันใดจะยืนยันเป็นแน่ได้ ถ้าจะคิดประมาณดูว่า กรมแพ่งกลางกรมหนึ่ง แพ่งเกษมกรมหนึ่ง สองกรมนี้ยังคงอยู่ในกรมลูกขุน ถึงว่าในบัดนี้จะไม่ได้อยู่ในบังคับพระมหाराชครูผู้เป็นใหญ่ในกรมลูกขุนอย่างหนึ่งอย่างใด สังกัดหมายหมู่ตัวเลขอยู่ในกรมเหล่านั้น ก็ยังขึ้นอยู่ในกรมลูกขุนเจ้ากรมและขุนศาลตระลาการที่รับเบียดอยู่ในกรมลูกขุน หน้าที่ของแพ่งกลางและแพ่งเกษมทั้งสองกรมนี้ ก็มีศาลที่จะพิจารณาความเป็นกระทรวงอันหนึ่ง ซึ่งเป็นตำแหน่งเดิมแต่ไปมีการอีกแผนกหนึ่ง ซึ่งต้องเป็นผู้วางบทในคำลูกขุนปลุกษา หน้าที่ทั้ง 2 คือเป็นผู้พิจารณาความอย่างหนึ่ง เป็นผู้วางบทอย่างหนึ่งนี้ ถ้าคิดตามความเห็นในเชิงกฎหมายของไทยแล้วก็เป็นหน้าที่อันไม่ควรจะร่วมกัน แต่การที่เจ้ากรมแพ่งกลางแพ่งเกษม 2 คนนี้ ไปมีหน้าที่วางบททลงโทษขึ้นด้วยนั้น ควรจะเห็นได้ว่าแต่เดิมาลูกขุนคงจะปลุกษาชี้ขาด

และวางบทลงโทษตลอดไปในชั้นเดียว แต่ล่วงมา จะเป็นด้วยผู้ซึ่งเป็นปุโรหิตใหญ่ ซึ่งมีความรู้และสติปัญญาความทรงจำมากนั้นล้มตายผู้ซึ่งรับแทนที่ใหม่ไม่แคล้วคล่องในกฎหมายซึ่งตั้งขึ้นไว้ หรือ ไม่มีสติปัญญาสามารถพอที่จะทำการให้ตลอด ไปได้แต่ในชั้นเดียวนั้นอย่างหนึ่ง และเพราะเหตุที่พระเจ้าแผ่นดินตั้งพระราชบัญญัติเพิ่มเติมขึ้นตามกาลสมัยมากขึ้นเหลือที่จะทรงจำไว้ได้ ลูกขุนซึ่งพิพากษานั้นวางโทษ ผิด ๆ ถูก ๆ หรือไม่ทันเวลา พระเจ้าแผ่นดินจึงได้โปรดให้เจ้ากรมแพ่งกลางแพ่งเกษม 2 คนนี้เป็นพนักงานที่จะพลิกกฎหมาย เพราะฉะนั้นลูกขุนจึงเป็นแต่ผู้พิพากษาซึ่งผิดซึ่งชอบแต่การที่จะตัดสินโทษอย่างไรนั้น ตกเป็นเจ้าพนักงานของเจ้ากรมศาลแพ่งทั้ง 2 จึงได้ปรากฏชื่อว่าเป็นผู้ปรับ เพราะเป็นผู้พลิกผู้เปิดสมุดกฎหมายดังนี้ ถ้าคิดจะเอาศาลแพ่งกลางแพ่งเกษมทั้ง 2 ศาลนี้เป็นตัวอย่างว่า หรือแต่ในชั้นต้นแรกตั้งพระนครที่กล่าวมานั้นตระลาการซึ่งมีอยู่ในศาลอื่น ๆ ทุกวันนี้จะรวมอยู่ในลูกขุนกรมลูกขุนเป็นกรมยุติธรรมสำหรับพระนครก็ดูเหมือนจะพอว่าได้ แต่ภายหลังมา อำนาจลูกขุนไม่พอที่จะบังคับรักษาให้ศาลทั้งปวงอันอยู่ในได้บังคับพิจารณาความให้ตลอดทั่วถึงไปได้ ด้วยเหตุขัดข้องต่าง ๆ ครั้นเมื่อจัดการในตำแหน่งขุนนาง เอาฝ่ายพลเรือนเป็นสมุหนายก ฝ่ายทหารเป็นสมุพระกลาโหม และตั้งตำแหน่งจตุสดมภ์แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จึงได้แยกศาลจากกรมลูกขุนออกไปแจกให้กรมต่าง ๆ คงไว้แต่ศาลแพ่งกลางแพ่งเกษมให้อยู่ในกรมลูกขุน 2 ศาล เพราะ 2 ศาลนี้ เป็นแต่ว่า ความแพ่งซึ่งเป็นความอ่อน ๆ อันลูกขุนพอจะมีอำนาจบังคับบัญชาตลอดได้ ความอื่น ๆ ที่เป็นความสำคัญแข็งแรง และเป็นความที่ประสงค์จะอุดหนุนราษฎรให้ความแล้วโดยเร็วขึ้นกว่าความสามัญ จึงได้ยกไปแจกไว้ในกรมต่าง ๆ เพื่อจะให้เสนาบดีและอธิบดีกระทรวงนั้น ๆ ช่วยบังคับบัญชาว่ากล่าวเร่งรัดโดยอำนาจไม่ให้มีที่ติดขัดข้อง และไม่ให้ขุนศาลตระลาการทอดทิ้งความไว้ให้เนิ่นช้า แต่ความทั้งปวงนั้นตั้งต้นแต่ฟ้องไปก็ยังคงให้ลูกขุนเป็นผู้ตั้งฟ้อง ถ้าขัดข้องด้วยคู่ความจะมีถ้อยคำประการใด ก็ยังต้องมาหาลูกขุนที่สุดจนถึงพิพากษาชี้ขาดก็ยังคงให้ลูกขุนเป็นผู้พิพากษาชี้ขาด ท่านเสนาบดีและอธิบดีที่ได้เป็นเจ้าของศาลนั้น ๆ ไม่มีอำนาจที่จะตัดสินความในศาลได้บังคับของตัวเด็ดขาดอันใดได้เป็นแต่ผู้ที่จะช่วยให้ความนั้นได้ว่ากล่าวแก้กันอย่าให้มีที่ขัดข้องที่จะเกิดขึ้นด้วยคู่ความและตระลาการจะไม่ทำการให้เดินไปเสมอ ๆ นั้นอย่างเดียว ก็ถ้าหาก ว่าความคิดที่คิดเห็นว่าศาลทั้งปวงแต่เดิมจะรวมอยู่ในกรมลูกขุนนั้นจะเป็นการผิดไป ก็แต่เพียงได้แจกศาลต่าง ๆ ไว้ในกรมทั้งปวงเหมือนเช่นว่าในชั้นหลังนี้แต่เดิมมาเท่านั้น ตัวเสนาบดีและอธิบดีกับลูกขุนก็ยังมีอำนาจเป็นคนละแผนกกันดังเช่นว่ามาแล้วนี้...” (ศาลฎีกา, 2556) ฉะนั้นคำว่าลูกขุนที่พบในประเทศไทย จึงมีลักษณะเป็นหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาคดีไม่ได้เป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเหมือนลูกขุนที่พบในต่างประเทศ

เมื่อประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ. 2475 ได้เกิดแนวคิดในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในอำนาจตุลาการซึ่งนับได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนธรรมดาที่ไม่ได้เป็นผู้พิพากษาเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาได้ โดยบัญญัติไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2477 มาตรา 23 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“ศาลชั้นต้นนอกจากศาลแขวงต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองนายจึงเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวง

เมื่อผู้พิพากษาไม่สามารถนั่งพิจารณาคดีให้ครบองค์คณะได้ ให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นมียอำนาจเชิญบุคคลที่มีลักษณะดังต่อไปนี้นั่งเป็นสำรองผู้พิพากษาเพื่อให้ครบองค์คณะ

1) มีคุณสมบัติอนุโลมตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2476 ต้องมีอายุตั้งแต่ 25 ปี

2) เป็นข้าราชการประจำการ หรือประจำการตั้งแต่ชั้นประจำขึ้นไป หรือผู้ที่เป็นนิติบัณฑิตสยาม หรือได้รับปริญญาตรี หรือปริญญาโทในทางกฎหมายในต่างประเทศ

เมื่อได้เชิญผู้ใดมาเป็นสำรองผู้พิพากษาให้ช่วยพิจารณาคดีดังกล่าวมาข้างบนแล้ว ให้รายงานต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมทันที

ถ้าได้มีการร้องคัดค้านผู้ที่เชิญมาเป็นสำรองผู้พิพากษา ให้มีผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีเชิญบุคคลอื่นมาเป็นสำรองผู้พิพากษาแทนต่อไป การใดที่ศาลได้จัดทำไปก่อนมีการคัดค้านเป็นอันสมบูรณ์” แสดงให้เห็นว่าในอดีตในกรณีที่ผู้พิพากษาไม่เพียงพอต่อการพิจารณาพิพากษาคดี หรือผู้พิพากษาในศาลนั้น ไม่สามารถที่จะนั่งพิจารณาให้ครบองค์คณะได้ สามารถคัดเลือกผู้พิพากษาสำรองที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดมาเข้าร่วมพิจารณาคดีได้ ผู้พิพากษาสำรองนั้นเป็นประชาชนทั่วไปหรือข้าราชการก็ได้ ผู้พิพากษาสำรองสามารถใช้อำนาจได้อย่างเต็มที่เหมือนผู้พิพากษาจริงๆ แต่การสำรองผู้พิพากษาไม่มีวาระในการดำรงตำแหน่งกำหนดไว้โดยชัดเจน การสำรองผู้พิพากษาไม่ค่อยเกิดขึ้นเนื่องจากผู้พิพากษามีจำนวนเยอะขึ้น และในปัจจุบันการสำรองผู้พิพากษาได้ถูกยกเลิกไปตามพระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 แล้ว (ภัทรารุช มกรเวศ, 2553, หน้า 60-61) ในปัจจุบันการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในประเทศไทยจะพบ 2 ระบบ คือ ระบบผู้พิพากษาสมทบ และระบบพยานผู้เชี่ยวชาญ

7.1 ระบบผู้พิพากษาสมทบ

ระบบผู้พิพากษาสมทบ เป็นอีกระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2477 มาตรา 15 บัญญัติว่า “ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี และมีอำนาจไต่สวนหรือออกคำสั่งใด ๆ ซึ่งผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจดังที่ระบุไว้ในมาตรา 21 และมาตรา 22 (1) ถึง (5) แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และเมื่อ

ได้พิจารณาพยานหลักฐานแห่งคดีไปแล้ว เห็นว่าโทษของจำเลยควรจำคุกเกินกว่าหกเดือนหรือปรับเกินกว่าสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้ว ก็ให้ศาลแขวงทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลอาญาหรือศาลจังหวัดพิพากษาแล้วแต่กรณี” และความตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 25 วรรคสอง ได้บัญญัติให้ศาลแขวงมีอำนาจลงโทษจำคุกได้ถึงสามปีหรือปรับถึงหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ทั้งนี้จะต้องมีการแต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบประจำศาลแขวงนั้นด้วย จึงจะมีอำนาจดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่าในอดีตประเทศไทยเคยมีบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการแต่งตั้งประชาชนธรรมดาเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลแขวง โดยเป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มีข้อมูลค้นพบว่า ตั้งแต่มีศาลแขวงมาจนกระทั่งบัดนี้ (พ.ศ. 2518) ยังไม่เคยมีการแต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบในศาลแขวงเลย อำนาจพิพากษาตามที่มีมาตรา 25 ได้กำหนดไว้นี้จึงยังไม่อาจจะใช้ได้ จนเมื่อมีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2503 มาตรา 12 ได้ยกเลิกบทมาตราที่เกี่ยวกับผู้พิพากษาสมทบเสียสิ้น (วัฒนา ชิดวาริ, 2518, หน้า 113) สาเหตุที่ไม่มีการแต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบในศาลแขวงน่าจะเป็นเพราะหากศาลแขวงประสงค์จะลงโทษจำคุกจำเลยถึงสามปี หรือปรับถึงหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับนั้น ศาลแขวงคงทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลอาญาหรือศาลจังหวัดพิพากษาแล้วแต่กรณี น่าจะเป็นความเหมาะสมมากกว่าที่จะแต่งตั้งราษฎรธรรมดาเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลแขวง เพราะการพิจารณาคดีของศาลแขวงมุ่งเพื่อประโยชน์ความรวดเร็วไม่เสียเวลาแก่ประชาชน หากมีการแต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบอาจใช้เวลานานตามขั้นตอน ไม่สมประโยชน์ต่อจุดมุ่งหมายแห่งการจัดตั้งศาลแขวงได้ ทำให้ปรากฏว่าไม่เคยมีการแต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบในศาลแขวงเลยดังกล่าวข้างต้น (ทวี ชูโต, 2550, หน้า 16)

ความหมายของผู้พิพากษาสมทบตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายคำว่าผู้พิพากษาสมทบ หมายถึง บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งตามกฎหมาย จัดตั้งศาลชั้นอุทธรณ์ ให้เป็นองค์คณะร่วมกับผู้พิพากษาซึ่งเป็นข้าราชการตุลาการ มีอำนาจและหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี

เดือน จิตรกร ได้กล่าวถึงความหมายของผู้พิพากษาสมทบไว้ว่า ผู้พิพากษาสมทบไม่ใช่ข้าราชการตุลาการหรือข้าราชการฝ่ายตุลาการ เพราะไม่ใช่ข้าราชการซึ่งรับราชการ โดยได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณหมวดเงินเดือนในกระทรวงยุติธรรม แต่เป็นบุคคลซึ่งกฎหมายแต่งตั้งให้เข้ามานั่งพิจารณาพิพากษาคดีเพื่อช่วยเหลือผู้พิพากษาประจำ โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์บางอย่างของบุคคลผู้นั้นในการออกความคิดเห็นในการพิจารณาคดีบางประเภท คือ คดีที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน และคดีที่เกี่ยวกับการพิพาทในเรื่องแรงงาน บุคคลที่เป็นผู้พิพากษาสมทบไม่ใช่

ข้าราชการประจำและไม่มีเงินเดือน คงได้รับแต่ค่าป่วยการเป็นครั้งคราวเมื่อมาปฏิบัติหน้าที่ตามเวลาที่หัวหน้าผู้รับผิดชอบของศาลจะได้กำหนด ผู้พิพากษาสมทบแม้ไม่ใช่ข้าราชการ แต่ก็เป็นเจ้าของพนักงาน มีหน้าที่ทำการฝ่ายตุลาการหรือเป็นเจ้าของพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามความหมายของประมวลกฎหมายอาญา (เดือน จิตรกร, 2539, หน้า 214) ซึ่งระบบผู้พิพากษาสมทบได้ถูกนำมาใช้ในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ คือศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ศาลแรงงาน แต่ปัจจุบันผู้พิพากษาสมทบที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาจะมีเฉพาะในศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง เท่านั้น ส่วนในศาลแรงงานจะไม่มีการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ฉะนั้นจะขอกว่าถึงเฉพาะผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง เท่านั้น

1) ผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว

ศาลเยาวชนและครอบครัว (Juvenile and family court) เป็นศาลชั้นต้น ในระบบศาลยุติธรรมมีการพิจารณาคดีที่แตกต่างจากศาลชั้นต้นทั่วไป ก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์พิเศษ พ.ศ. 2558 ศาลเยาวชนและครอบครัวถือเป็นศาลพิเศษ แต่เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติดังกล่าว ได้กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษด้วย

ศาลเยาวชนและครอบครัวมีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด และคุ้มครองสถานภาพของครอบครัวให้เกิดความสงบสุข รวมทั้งพิทักษ์สิทธิและสวัสดิภาพของบุตรในครอบครัวนั้น

สำหรับเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวแทนศาลคดีเด็กและเยาวชน มีดังนี้ (คุชฎีหิ์ สิลละเมียร, 2543, หน้า 174-175)

(1) ปรับปรุงวิธีพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำผิดให้เหมาะสมและรัดกุม ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน ให้การช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กและเยาวชน เยียวยาแก้ไขเด็กและเยาวชนให้กลับตนเป็นผู้น่าดีในวันข้างหน้า และบำบัดฟื้นฟูสภาพจิตใจของเด็กและเยาวชนด้วยการปรับปรุงคุณภาพและเสริมสร้างค่านิยมทางจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม

(2) เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวซึ่งเป็นคดีที่มีปัญหาละเอียดอ่อนเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับคดีเด็กและเยาวชนกระทำผิดได้รับการพิจารณาพิพากษาในศาลที่มีวิธีพิจารณาคดีเป็นพิเศษแตกต่างจากคดีธรรมดา โดยกำหนดวิธีการพิเศษที่จะช่วยเหลือและคุ้มครองสถานภาพการสมรส สามี ภริยา และบุตร ได้เต็มที่ อันหมายถึงศาลเยาวชนและครอบครัวจะต้องมี

หลักการสำคัญในการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวด้วยการพยายามไกล่เกลี่ยให้คู่ความในคดีซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันได้ตกลงและประนีประนอมกัน โดยมีเป้าหมายที่จะทำให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตสมรสร่วมกันต่อไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของบุตร และหากไม่สามารถปรองดองกันได้ก็ต้องพยายามทำให้เกิดความเสียหายต่อสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กให้น้อยที่สุด

(3) เพื่อลดปัญหาความแตกแยกของครอบครัวและปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกิดจากครอบครัวไม่ปรกติสุข

จากเจตนารมณ์ดังกล่าวทำให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีวิธีพิจารณาคดีพิเศษแตกต่างจากศาลธรรมดา โดยผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวต้องเป็นผู้มีอัธยาศัยและความประพฤติเหมาะสมที่จะปกครองและอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนและเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว รวมถึงการกำหนดให้มีการนำระบบผู้พิพากษาสมทบเข้ามาร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยเห็นว่าผู้พิพากษาอาชีพอาจติดวิธีการหรือแนวคิดที่มั่งมันหรือมองปัญหาไปในด้านตัวบทกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว โดยลืมนำถึงปัญหาเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนกฎหมายจึงได้บัญญัติให้ผู้พิพากษาสมทบร่วมพิจารณาคดีด้วยเพื่อต้องการให้บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่นักกฎหมายได้มีโอกาสมองปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดนั้น โดยพิจารณาจากสาเหตุและแนวทางแก้ไขตามสภาพและความรู้สึกนึกคิดของคนทั่วไป อันจะช่วยให้ผู้พิพากษาใช้ดุลยพินิจในการมีคำพิพากษาหรือคำสั่งหาแนวทางแก้ไขที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ (อรรถาธิบายบุตรและคณะ, 2531, หน้า 359)

ในมาตรา 10 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่ง ดังต่อไปนี้

- (1) คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด
- (2) คดีอาญาที่ศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้โอนมาตามมาตรา 97 วรรคหนึ่ง
- (3) คดีครอบครัว
- (4) คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ
- (5) คดีอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว

โดยในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 15 และมาตรา 23 กำหนดไว้ว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวทุกศาลนอกจากมีผู้พิพากษาพิจารณาคดีสองคนแล้ว ยังต้องมีผู้พิพากษาสมทบอีกสองคนซึ่งอย่างน้อยคนหนึ่งเป็นสตรีร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาคดีด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว มีความละเอียดอ่อนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว ตลอดจนมีผล

เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนทั้งในทางคดีแพ่งและคดีอาญา จึงต้องใช้วิธีพิจารณาที่พิเศษแตกต่างจากการพิจารณาพิพากษาคดีทั่วไป ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวจึงนับได้ว่ามีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพิจารณาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 26 ถือว่าผู้พิพากษาสมทบเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามประมวลกฎหมายอาญา

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 25 กำหนดคุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวไว้ ดังนี้

- (1) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์
- (2) มีหรือเคยมีบุตร หรือเคยอบรมเลี้ยงดูเด็ก หรือเคยทำงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์หรือการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน หรือครอบครัว มาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสามปี
- (3) มีคุณสมบัติที่จะเป็นข้าราชการศาลยุติธรรมได้ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม เว้นแต่พื้นฐานความรู้ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า หรือเคยเป็นผู้พิพากษาสมทบ
- (4) มีความสุขุมรอบคอบ ทักษะคดี อรรถาสัย และความประพฤติเหมาะสมแก่การพิจารณาคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว
- (5) ไม่เป็นข้าราชการหรือผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาหรือทนายความ

นอกจากนี้ในการประชุมคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม ครั้งที่ 1 /2546 และครั้งที่ 13/2546 ที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบให้กำหนดแนวทางในการรับสมัครและการพิจารณาคุณสมบัติ ผู้สมัครเป็นผู้พิพากษาสมทบของศาลเยาวชนและครอบครัว โดยผู้สมัครเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว ที่สมควรได้รับการพิจารณาให้ผ่านการคัดเลือก ควรจะต้อง

- (1) เป็นผู้มีความตั้งใจและเสียสละเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบ
- (2) เป็นผู้มีอรรถาสัยและความประพฤติเหมาะสมแก่การปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบ เช่น มีกิริยาจาเหมาะสมควร มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่มีพฤติกรรมก่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่คณะ หรือ ใช้ตำแหน่งหน้าที่ ไปในทางที่มีขอบ เคารพคุณพินิจและให้เกียรติผู้พิพากษาองค์คณะ เป็นต้น
- (3) เป็นผู้มีสภาพครอบครัวเป็นปกติสุข ไม่มีปัญหาเรื่องความเสื่อมเสียหรือความแตกแยก ในครอบครัว เว้นแต่ปัญหาครอบครัวนั้นมิได้เกิดจากความผิดของผู้สมัคร และในกรณีมีคู่สมรสได้ทำการจดทะเบียนสมรสโดยชอบ หรือตกลงว่าจะจดทะเบียนสมรสเมื่อได้รับการพิจารณาให้ผ่านการคัดเลือก

(4) ไม่เป็นผู้ประกอบอาชีพหรือมีคู่สมรสที่ประกอบอาชีพที่มีลักษณะขัดแย้งหรือเป็นปฏิปักษ์ ต่อการปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว

(5) ไม่เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

(6) ไม่เป็นผู้มีประวัติการถูกดำเนินคดีอาญาอันอาจเสื่อมเสียต่อการปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษา สมทบหรือมีเจตนาปกปิดประวัติการถูกดำเนินคดี

(7) ไม่มีคู่สมรส หรือญาติพี่น้องหลายคนเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว เดียวกัน เว้นแต่ผู้สมัครเป็นผู้มีคุณสมบัติโดดเด่นหรือมีเหตุผลสมควรประการอื่น

ก่อนเข้ารับตำแหน่ง ผู้พิพากษาสมทบจะต้องได้รับการอบรมความรู้และผ่านการทดสอบในเรื่องเจตนาธรรมและการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยา การสังคมสงเคราะห์ การให้คำปรึกษาแนะนำ และการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัว ตลอดจนหน้าที่ของตุลาการ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาที่กำหนดในระเบียบประธานศาลฎีกา และจะต้องปฏิบัติตามต่อหน้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ซึ่งตนจะเข้าสังกัด แล้วแต่กรณี ว่าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยความเที่ยงธรรม และรักษาความลับในราชการ (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 25 วรรคสอง)

ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ในศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2554 ได้กำหนดแนวทางการรับสมัครไว้ว่า เมื่อสมควรจะมีการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว ประจำปีงบประมาณใด ให้เลขานุการ ก.ต. เสนอขอความเห็นชอบจาก ก.ต. และให้เลขานุการ ก.ต. แจ้งให้ อธิบดีจัดให้มีการดำเนินการคัดเลือก (ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ในศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2554 ข้อ 5) เมื่ออธิบดีได้รับแจ้งแล้ว ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางประกาศรับสมัคร โดยเปิดเผย ด้วยวิธีการเผยแพร่ให้ทราบโดยทั่วกันก่อนวันรับสมัคร ไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน และให้มีกำหนดเวลารับสมัครไม่น้อยกว่าหนึ่งเดือน (ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ในศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2554 ข้อ 6) เมื่อเจ้าหน้าที่รับสมัครไว้แล้ว ให้ผู้สมัคร ไปรับการตรวจ ร่างกายและจิตใจจากคณะกรรมการแพทย์จำนวนไม่น้อยกว่าสามคน ตามที่ ก.ต. กำหนด (ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ในศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2554 ข้อ 8)

ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่ง ผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว” ประกอบด้วย อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชน และครอบครัวกลาง เป็นประธานกรรมการ อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวภาค ภาคที่มีการคัดเลือก รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางที่มีอาวุโสสูงสุด เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม หรือผู้แทน ผู้ทรงคุณวุฒิที่ ก.ต. แต่งตั้ง จำนวนสองคน ผู้แทนคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม อธิบดีกรมพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน และผู้อำนวยการโรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติ เป็นกรรมการ โดยมีเลขานุการศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เป็นกรรมการและเลขานุการ และผู้อำนวยการสำนัก อำนวยการประจำศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ (ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ในศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2554 ข้อ 10) คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (1) ตรวจสอบและกลั่นกรองคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามของผู้สมัคร (2) จัดให้มีการอบรมภาควิชาการ ประเมินผลและพิจารณาความเหมาะสมของผู้สมัคร (3) เสนอรายชื่อผู้สมัครได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบพร้อมด้วยผลการ พิจารณาความเหมาะสมต่อ ก.ต. (4) แต่งตั้งบุคคลเพื่อดำเนินการใด ๆ ตามแต่จะมอบหมายภายในอำนาจหน้าที่ (5) เชิญบุคคลใดมาให้ถ้อยคำหรือส่งเอกสารประกอบการพิจารณาได้ตามที่เห็นสมควร (ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ในศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2554 ข้อ 11)

การคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว ให้กระทำโดยการอบรมภาควิชาการ การสอบข้อเขียน การสอบปากเปล่า การประเมินความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ การทำงาน (ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ในศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2554 ข้อ 16) การอบรมภาควิชาการอย่างน้อยให้ประกอบด้วยเนื้อหาวิชา ดังต่อไปนี้ (1) เจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว (2) ความรู้เกี่ยวกับคดีครอบครัว (3) วิธีพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว (4) ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยา การสังคมสงเคราะห์ และการให้คำปรึกษาแนะนำ (5) การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก (6) เทคนิคการไต่ถามทักในคดีครอบครัว (7) หน้าที่ของข้าราชการตุลาการและผู้พิพากษาสมทบ (8) จริยธรรมของข้าราชการตุลาการและผู้พิพากษาสมทบ (ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ในศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2554 ข้อ 20) การสอบข้อเขียน ให้ประเมินความรู้จากการอบรมภาควิชาการซึ่งมีเนื้อหาวิชา ตามข้อ 20 คะแนนเต็ม 40 การสอบปากเปล่า ให้คณะอนุกรรมการทำการสอบโดยวิธีถามผู้สมัครเรียงตัว และพิจารณา คุณสมบัติกับลักษณะ

ต้องห้ามทั้งปวงตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และความเหมาะสมในด้านพฤติกรรม นุคลิกภาพ สติปัญญา ความรู้ความเข้าใจในปัญหาเยาวชนและครอบครัว ตลอดจนความเหมาะสมอื่น ๆ โดยให้พิจารณาจากการแต่งกาย กริยามารยาทและการรู้จักกาลเทศะ ตั้งแต่วันที่เข้ารับการอบรม ภาควิชาการจนถึงวันสอบปากเปล่าประกอบด้วย ทั้งนี้ให้คณะกรรมการแต่ละคนที่ทำการสอบปากเปล่าให้คะแนนแบ่งตามหัวข้อที่กำหนดในแบบการให้คะแนนการสอบปากเปล่าทำเย็บขึ้น และให้ผู้สมัครได้คะแนนการสอบปากเปล่าตามค่าเฉลี่ยที่คำนวณจากคะแนนที่อนุกรรมการแต่ละคนกำหนดให้ เว้นแต่เป็นกรณีขาดคุณสมบัติ คะแนนเต็ม 60 (ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อบรรจุตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2554 ข้อ 21)

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 27 ได้กำหนดให้ผู้พิพากษาสมทบพ้นจากตำแหน่งเมื่อ (1) ออกตามวาระ (2) ตาย (3) ลาออก (4) ขาดคุณสมบัติหรือเข้าลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 25 (5) ขาดการปฏิบัติหน้าที่ตามเวรปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดถึงสามครั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือกระทำการใด ๆ ซึ่งถ้าเป็นข้าราชการตุลาการแล้วจะต้องพ้นจากตำแหน่งเพราะถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออก ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม วาระการทำงานของผู้พิพากษาสมทบตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 25 วรรคสาม บัญญัติให้ผู้พิพากษาสมทบดำรงตำแหน่งคราวละสามปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผู้ที่พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากครบวาระให้ดำรงตำแหน่งต่อไปอีกก็ได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันมิได้ แต่ต่อมาพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559 ได้ยกเลิกวรรคสามของมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 25/1 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 “มาตรา 25/1 ผู้พิพากษาสมทบให้ดำรงตำแหน่งคราวละสามปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผู้ที่พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากครบวาระให้ดำรงตำแหน่งต่อไปอีกก็ได้ ผู้พิพากษาสมทบที่พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากครบวาระให้คงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าผู้พิพากษาสมทบคนใหม่จะเข้ารับหน้าที่ให้มีการประเมินผลงาน ความรู้และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ และการประเมินสมรรถภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมกำหนด”

การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวนั้นเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดให้การอุทธรณ์คำพิพากษาให้อุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์คดีพิเศษ (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558) ในชั้นอุทธรณ์และฎีกานั้นจะมีเพียงผู้พิพากษาไม่มีผู้พิพากษาสมทบร่วมพิจารณาคดีเหมือนในศาลชั้นต้น

2) ระบบผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เป็นศาลยุติธรรมระดับศาลชั้นต้นที่เป็นศาลชั้นอุทธรณ์ มีอำนาจพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ในปัจจุบันมีเขตอำนาจพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาทั่วราชอาณาจักร คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาและคดีแพ่งโดยทั่วไป หากได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศโดยมีบุคคลภายนอกซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมพิจารณาคดีด้วย จะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและเหมาะสมยิ่งขึ้น จากเหตุผลข้างต้นจะเห็นได้ว่า บุคคลที่จะทำหน้าที่ในการพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจำเป็นต้องอาศัยหลักความสามารถของบุคคล โดยบุคคลผู้เป็นผู้พิพากษาในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ นอกจากจะต้องแต่งตั้งจากราชการตุลาการที่มีความรู้และเข้าใจในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศแล้ว ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศยังต้องการให้มีบุคคลภายนอกที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศโดยไม่จำเป็นต้องเป็นนักกฎหมายเข้าร่วมเป็นองค์คณะผู้พิพากษากับผู้พิพากษาอาชีพในฐานะผู้พิพากษาสมทบ ทั้งนี้เพื่อจะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นดังนั้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าเจตนารมณ์ในการนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ คือ ต้องการให้ผู้มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริงในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเข้าร่วมพิจารณาคดีกับผู้พิพากษาอาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และเหมาะสม (อภัสรา เทพจันทร์, 2552, หน้า 118-120)

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 7 ได้บัญญัติให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังต่อไปนี้

- (1) คดีอาญาเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตร
- (2) คดีอาญาเกี่ยวกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 271 ถึงมาตรา 275
- (3) คดีแพ่งเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และคดีพิพาทตามสัญญาถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ
- (4) คดีแพ่งอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 271 ถึงมาตรา 275
- (5) คดีแพ่งเกี่ยวกับการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า หรือตราสารการเงินระหว่างประเทศ หรือการให้บริการระหว่างประเทศ การขนส่งระหว่างประเทศ การประกันภัยและนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง
- (6) คดีแพ่งเกี่ยวกับเลตเตอร์ออฟเครดิตที่ออกเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมตาม (5) การส่งเงินเข้ามาในราชอาณาจักรหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร ทรัสต์รีซีท รวมทั้งการประกันเกี่ยวกับกิจการดังกล่าว
- (7) คดีแพ่งเกี่ยวกับการกักเรือ
- (8) คดีแพ่งเกี่ยวกับการทุ่มตลาด และการอุดหนุนสินค้าหรือการให้บริการจากต่างประเทศ
- (9) คดีแพ่งหรือคดีอาญาที่เกี่ยวกับข้อพิพาทในการออกแบบวงจรรวม การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ ชื่อทางการค้า ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่แสดงถึงแหล่งกำเนิดของสินค้า ความลับทางการค้าและการคุ้มครองพันธุ์พืช
- (10) คดีแพ่งหรือคดีอาญาที่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ
- (11) คดีแพ่งเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการเพื่อระงับข้อพิพาทตาม (3) ถึง (10) คดีที่มีอยู่ในเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวไม่อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคนและผู้พิพากษาสมทบอีกหนึ่งคนจึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้ ส่วนการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นจะต้องบังคับตามเสียงฝ่ายข้างมาก (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาล

ทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 19)

คุณสมบัติของบุคคลที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบนั้นพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 15 บัญญัติไว้ว่า “ผู้พิพากษาสมทบจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิทางทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศซึ่งคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการคัดเลือกตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง และต้องมีคุณสมบัติตาม (1) ถึง (4) และไม่มีลักษณะต้องห้ามตาม (5) ถึง (9) ดังต่อไปนี้

- (1) มีสัญชาติไทย
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปีบริบูรณ์
- (3) ได้รับการอบรมในเรื่องความมุ่งหมายของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและหน้าที่ตุลาการมาแล้วตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (4) มีความรู้ความชำนาญทางทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศ
- (5) เป็นผู้มีคุณสมบัติเสื่อมเสีย หรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
- (6) เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว
- (7) เป็นผู้เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (8) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ หรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบ หรือเป็นโรคที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง
- (9) เป็นข้าราชการการเมือง กรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง สมาชิกสภาผู้บริหารหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการอัยการ ข้าราชการตำรวจ หรือทนายความ

ผู้พิพากษาสมทบให้ดำรงตำแหน่งคราวละห้าปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผู้ซึ่งพ้นจากตำแหน่งให้ดำรงตำแหน่งต่อไปอีกก็ได้

ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้พิพากษาสมทบต้องปฏิญาณตนต่อหน้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าจะปฏิบัติหน้าที่โดยเที่ยงธรรมและรักษาความลับในราชการ”

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคน และผู้พิพากษาสมทบอีกหนึ่งคนจึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้ ส่วนการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นจะต้องบังคับตามเสียงฝ่ายข้างมาก (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 19)

ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2556 ได้กำหนดแนวทางการรับสมัครไว้ว่า เมื่อสมควรจะมีการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศประจำปีงบประมาณใด ให้เลขานุการ ก.ต. เสนอขอความเห็นชอบจาก ก.ต. และให้เลขานุการ ก.ต. แจ้งให้ อธิบดีจัดให้มีการดำเนินการคัดเลือก (ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2556 ข้อ 6) เมื่ออธิบดีได้รับแจ้งแล้ว ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ประกาศรับสมัครโดยเปิดเผย ด้วยวิธีการเผยแพร่ให้ทราบโดยทั่วกันก่อนวันรับสมัคร ไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน และให้มีกำหนดเวลารับสมัครไม่น้อยกว่าหนึ่งเดือน (ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2556 ข้อ 7) เมื่อเจ้าหน้าที่รับสมัครไว้แล้ว ให้ผู้สมัครไปรับการตรวจ ร่างกายและจิตใจจากคณะกรรมการแพทย์จำนวนไม่น้อยกว่าสามคน ตามที่ ก.ต. กำหนด (ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2556 ข้อ 16)

ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ” ประกอบด้วย ประธานแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศในศาลฎีกา เป็นกรรมการที่ปรึกษา อธิบดีผู้พิพากษา ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศภาค แล้วแต่กรณี เป็นประธานกรรมการ เลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรม หรือผู้แทน รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางที่มีอาวุโสสูงสุด หรือรองอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศภาคที่มีอาวุโสสูงสุด แล้วแต่กรณี ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่อธิบดี มอบหมาย ผู้พิพากษาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้า

ระหว่างประเทศที่อธิบติมอบหมาย ผู้แทนสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ผู้แทนสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ผู้แทนกรมทรัพย์สินทางปัญญา ผู้แทนกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศกระทรวงพาณิชย์ ผู้แทนกรมสนธิสัญญา และกฎหมายกระทรวงการต่างประเทศ เป็นกรรมการ โดยมีเลขานุการศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศกลาง หรือเลขานุการศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศภาค แล้วแต่กรณี เป็นกรรมการและเลขานุการ และผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศกลาง หรือผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศภาค แล้วแต่กรณี เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ (ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อบรรจุตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2556 ข้อ 9) คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (1) ตรวจสอบกลับกรองคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัคร (2) จัดให้มีการอบรมภาควิชาการก่อนการสอบข้อเขียน การสอบปากเปล่า การประเมิน ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์การทำงาน (3) เสนอรายชื่อผู้สมควรได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบพร้อมด้วยผลการพิจารณา ความเหมาะสมต่อ ก.ต. (4) แต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อบรรจุตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบตามแต่ละจะมอบหมายภายในอำนาจหน้าที่ (5) เชิญบุคคลใดมาให้ถ้อยคำหรือส่งเอกสารประกอบการพิจารณาได้ตามที่เห็นสมควร (ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อบรรจุตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2556 ข้อ 20)

การคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ให้กระทำโดยการอบรมภาควิชาการ การสอบข้อเขียน การสอบปากเปล่า การประเมินความรู้ความสามารถ และประสบการณ์การทำงาน (ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อบรรจุตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2556 ข้อ 20) การอบรมภาควิชาการควรประกอบด้วยเนื้อหาวิชาดังต่อไปนี้ (1) ความรู้เกี่ยวกับการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และระเบียบที่เกี่ยวข้อง (2) วิธีพิจารณาคดีของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ (3) ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา กฎหมายการค้าระหว่างประเทศ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง (4) การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน (5) หน้าที่และการดำรงตนในฐานะผู้พิพากษาสมทบ (6) ประมวลจริยธรรมของข้าราชการตุลาการ (ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อบรรจุตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2556 ข้อ 22) การสอบข้อเขียน ให้ประเมิน

ความรู้จากการอบรมภาคความรู้วิชาการซึ่งมีเนื้อหาวิชาตามข้อ 22 คะแนนเต็ม 40 การสอบปากเปล่า ให้คณะกรรมการทำการสอบโดยวิธีถามผู้สมัครเรียงตัวและพิจารณา คุณสมบัติกับลักษณะต้องห้าม ทั้งปวงตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่าง ประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 และความ เหมาะสมในด้านพฤติกรรม บุคลิกภาพ สติปัญญา ความรู้ความเข้าใจในปัญหาทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ ตลอดจนความเหมาะสมอื่น ๆ โดยให้พิจารณาจากการแต่งกาย กิริยามารยาทและการรู้จักกาลเทศะ ตั้งแต่วันที่เข้ารับการอบรมภาควิชาการจนถึงวันสอบปากเปล่า ประกอบด้วย ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการแต่ละคนที่ทำการสอบปากเปล่าให้คะแนนแบ่งตามหัวข้อ ที่ กำหนดในแบบการให้คะแนนการสอบปากเปล่าที่ขยับขึ้น และให้ผู้สมัครได้คะแนนการสอบ ปากเปล่า ตามค่าเฉลี่ยที่คำนวณจากคะแนนที่กรรมการแต่ละคนกำหนดให้ เว้นแต่เป็นกรณีขาด คุณสมบัติ คะแนนเต็ม 60 การพิจารณาความเหมาะสมตามวรรคสอง ให้คณะกรรมการพิจารณา ความเหมาะสม ด้านบุคลิกภาพ สติปัญญา และความเหมาะสมอื่น ๆ เช่น จริยธรรมและคุณธรรม อุปนิสัย วุฒิภาวะ ทางอารมณ์ ความสุขุมรอบคอบ อหิชาสัย บุคลิกภาพ ท่วงทีวาจา การแสดงออก ความรู้ความเข้าใจ ในปัญหาทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ความรู้ความสามารถ ทั่วไป ประสบการณ์ ปฏิภาณไหวพริบ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทัศนคติ การปรับตัวกับผู้ร่วมงาน รวมทั้งสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (ระเบียบคณะกรรมการ ตัดสินคดีอาญาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2556 ข้อ 24)

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธี พิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 16 ได้กำหนดให้ผู้ พิพากษาสมทบพ้นจากตำแหน่งเมื่อ (1) ออกตามวาระ (2) ตาย (3) ลาออก (4) ขาดคุณสมบัติหรือ เข้าลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 15 (5) ขาดการปฏิบัติหน้าที่ตามเวรปฏิบัติหน้าที่ กำหนดถึงสามครั้ง โดยไม่มีเหตุอันสมควร (6) ประพฤติตนไม่เหมาะสมแก่การเป็นผู้พิพากษา สมทบ

การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศนั้น เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดให้การ อุทธรณ์คำพิพากษาให้อุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์คดีพิเศษ (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558) ซึ่งในชั้นอุทธรณ์และฎีกานั้นจะมี เพียงผู้พิพากษา ไม่มีผู้พิพากษาสมทบร่วมพิจารณาพิพากษาคดีเหมือนในศาลชั้นต้น

7.2 พยานผู้เชี่ยวชาญ

พยานผู้เชี่ยวชาญเป็นบุคคลที่มีลักษณะพิเศษ ซึ่งโดยการศึกษาหรือประสบการณ์พิเศษแล้วมีความรู้ในเรื่องราวเฉพาะเรื่องสูงกว่าบุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไป ที่มีได้ผ่านการฝึกฝนอบรมเช่นว่านั้น และสามารถที่จะทำความเข้าใจอันแน่นนอนแม่นยำหรือใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานในการทำ ความเห็นอย่างถูกต้องซึ่ง เป็นประโยชน์ต่อการวินิจฉัยคดี โดยพยานผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ให้ความเห็น ต่อศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยในเรื่องที่เป็นการนอกเหนือความรู้ความสามารถของผู้พิพากษา พยานผู้เชี่ยวชาญจะเป็นผู้ให้ความเห็นซึ่งตนมีความรู้ความชำนาญในด้านนั้น หากศาลพิจารณา พิพากษาไปโดยไม่ตรวจสอบความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญแล้ว ก็อาจส่งผลให้พยานหลักฐานนั้น ๆ ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพิจารณาคดีของศาลได้อย่างเต็มที่และอาจทำให้การวินิจฉัยชี้ขาดคดีคลาดเคลื่อนอันจะเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นได้ (ภัทรศักดิ์ วรรณแสง, 2542, หน้า 5) พยานผู้เชี่ยวชาญ จึงหมายถึง พยานผู้มาเบิกความให้ความเห็นต่อศาล ในฐานะเป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญเป็นพิเศษในวิชาการบางอย่าง เช่น เรื่องกับอาวุธปืน การตรวจเลือด ตรวจลมหายใจ ตรวจระดับแอลกอฮอล์ในเลือด ตรวจลายพิมพ์นิ้วมือ ตรวจลายเซ็น ตรวจเอกสารปลอม ตรวจศิลปวัตถุ ยา เชื้อโรคและไวรัสต่าง ๆ วัตถุมีพิษ วัตถุเคมีการตรวจบาดแผล การให้ความเห็นแก่เกี่ยวกับ อุบัติเหตุ การเกิดอัคคีภัย การให้ความเห็นเกี่ยวกับวิทย์ โทรทัศน์ การสื่อสารในระบบอื่น การก่อสร้าง การคำนวณ เครื่องยนต์กลไก ตลอดจนเรื่องกฎหมายต่างประเทศ (โสภณ รัตนกร, 2542, หน้า 444)

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความสำคัญหรือความจำเป็นของผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการวิธีพิจารณาความนั้น เกิดจากการที่ศาลหรือคณะลูกขุน ไม่สามารถเข้าใจประเด็นข้อเท็จจริงบางข้อที่เกี่ยวกับ ศาสตร์หรือวิชาการแขนงใดแขนงหนึ่ง ต้องอาศัยความชำนาญ ประสบการณ์หรือความรู้ทาง วิทยาศาสตร์ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นจะสามารถอธิบายให้ศาลและคณะลูกขุนเข้าใจได้ ซึ่งศาล ผู้พิจารณาพิพากษาคดีนั้นต้องการความช่วยเหลือจากบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เป็น ปัญหาในคดีนั้นมาช่วยทำความเข้าใจในประเด็นที่มีความสลับซับซ้อน ซึ่งเป็นเรื่องนอกเหนือจาก ตัวบทกฎหมาย จึงมีความจำเป็นที่ต้องยอมรับให้มีการนำผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นในการพิจารณาคดีที่มีความซับซ้อนและมีปัญหาเกี่ยวกับศาสตร์ที่ต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องนั้นได้ แม้ว่าผู้เชี่ยวชาญที่มาให้ความเห็นดังกล่าวจะมีเป็นประจักษ์พยานผู้ที่ได้รู้ ได้เห็น ได้ยินเรื่องราว หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้นโดยตรงก็ตาม เพราะในบางกรณีแม้ศาลจะได้รับข้อเท็จจริงเข้าสู่ สำนวนคดีแล้วโดยพยานหลักฐานชนิดต่างๆ ไม่ว่าจะพยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานบุคคลที่เป็นประจักษ์พยานที่เป็นผู้ได้รู้ ได้เห็น ได้ยินเหตุการณ์โดยตรงสามารถจากร่องราวหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมดและสามารถถ่ายทอดเรื่องราวนั้นออกมาได้ครบถ้วนก็ตาม

ข้อเท็จจริงบางเรื่องนั้นความรู้ความสามารถของผู้พิพากษายังไม่สามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงนั้นได้ เนื่องจากเป็นข้อเท็จจริงที่ต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเท่านั้น หากศาลพิจารณาพิพากษาคดีไปโดยไม่ตรวจสอบความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญแล้ว ก็อาจส่งผลให้พยานหลักฐานนั้นๆ ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพิจารณาคดีของศาลได้อย่างเต็มที่ และอาจทำให้การวินิจฉัยชี้ขาดคดีคลาดเคลื่อน อันจะเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นได้ จึงจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นมาสื่อความหมาย อธิบาย หรือถ่ายทอดให้แก่ศาลเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดี ดังนั้น การทำหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญที่ได้ใช้ความรู้ ความชำนาญของตนมาให้ความเห็นในคดี หรือมาสื่อความหมายอธิบาย หรือถ่ายทอดความรู้ความชำนาญเฉพาะเรื่องของศาสตร์แขนงใดแขนงหนึ่งในกระบวนการพิจารณาคดีเพื่อประกอบการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลนั้น ทำให้เห็นได้ว่าผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวทำหน้าที่เปรียบเสมือนเป็นที่ปรึกษาของศาลที่เข้ามาช่วยให้ความรู้แก่ศาล เพื่อช่วยให้สามารถเข้าใจถึงข้อเท็จจริงที่เป็นปัญหาในเชิงเทคนิคเฉพาะเรื่องที่ปรากฏในคดีนั้น และสามารถนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดคดีต่อไป (นาวิน มณีจันทร์, 2550, หน้า 20)

พยานผู้เชี่ยวชาญมีความสำคัญในการให้ความเห็นในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล ดังนี้

1) เพื่อเป็นการสนับสนุนข้อเท็จจริงในเรื่องที่ศาลไม่อาจแสวงหามาได้เพราะไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านนั้น

2) เพื่อเป็นการให้ความเห็นเพื่อช่วยเป็นที่ปรึกษาแก่ศาลในการที่ศาลจะทำคำวินิจฉัยชี้ขาด โดยความเห็นดังกล่าวก็มีได้ผู้กพันให้ศาลต้องวินิจฉัยชี้ขาดคดีไปตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลนั้นจะเป็นเพียงการให้ความเห็นเพื่อช่วยศาลในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเท่านั้น ดังนั้น บทบาทของพยานผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการพิจารณาคดีนั้น จึงมิใช่การเข้าไปชี้ขาดคดีแทนศาล แต่ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญนั้นเป็นเพียงพยานหลักฐานอย่างหนึ่งที่เข้าสู่สำนวนการพิจารณาคดีของศาลเท่านั้น โดยศาลยังมีดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานและวินิจฉัยชี้ขาดคดีนั้น

ความสำคัญของพยานผู้เชี่ยวชาญสำหรับแต่ละคดีนั้นย่อมมีความสำคัญมากหรือน้อยแตกต่างกันไป บางกรณีพยานผู้เชี่ยวชาญมีความจำเป็นมากในการช่วยให้ศาลพิจารณาประเด็นสำคัญแห่งคดีและตัดสินคดีนั้นได้ เช่น ในคดีฟ้องร้องขอให้รับเด็กเป็นบุตร ในการพิสูจน์ความเป็นบิดามารดาบุตรนั้น จำเป็นต้องมีการตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอ ในกรณีดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาตรวจสอบและทำความเข้าใจเสนอต่อศาล เพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดี แต่ในบางกรณีนอกจากพยานผู้เชี่ยวชาญจะไม่มี ความจำเป็นแล้ว การยอมรับ

พยานผู้เชี่ยวชาญก็อาจทำให้เกิดความสับสนในการตัดสินคดีได้ ดังนั้น กรณีที่ประเด็นในคดีนั้นเป็นเรื่องซึ่งบุคคลธรรมดาสามัญหรือศาลมีความรู้และสามารถเข้าใจได้ด้วยตนเองอยู่แล้ว ศาลสามารถใช้วิจารณญาณในการพิจารณาและวินิจฉัยคดีได้เองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ (นาวิน มณีจันทร์, 2550, หน้า 22-24)

ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญได้นั้น มีข้อพิจารณาเกี่ยวกับคุณสมบัติของพยานผู้เชี่ยวชาญ ดังต่อไปนี้ (ปรัชญา บุญประเสริฐ และคณะ, 2554, หน้า 130)

1) ความรู้ความเชี่ยวชาญของบุคคลที่จะทำหน้าที่พยานผู้เชี่ยวชาญจะต้องเป็นความรู้เฉพาะที่บุคคลทั่วไปไม่มีความรู้นั้น ๆ เช่น ความรู้นั้นอยู่บนหลักการพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ที่น่าเชื่อถือหรือไม่ ทฤษฎีหรือเทคนิคที่อ้างสามารถตรวจสอบได้หรือไม่ และ/หรือได้รับการตรวจสอบโดยนักวิทยาศาสตร์ในสาขาเดียวกันหรือไม่ กรณีวิธีการที่คิดค้นขึ้นใหม่หรือเทคนิคเฉพาะมีอัตราความผิดพลาดที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด และได้รับการตรวจสอบจากคณะกรรมการวิชาการหรือเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในสาขานั้น ๆ หรือไม่ เป็นต้น

2) มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ในเรื่องนั้น โดยตรง และมีอย่างเพียงพอต่อการให้ความเห็นในประเด็นพิพาทแห่งคดี

3) บุคคลที่จะเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในคดี หรือไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคู่ความหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดี

4) เป็นผู้ที่สามารถให้ความเห็นหรือเบิกความในฐานะพยานที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่ตนมีความรู้ความชำนาญโดยเฉพาะ

5) บุคคลนั้นหรือความเห็นของบุคคลนั้น ต้องมีความน่าเชื่อถือ

6) บุคคลนั้นต้องให้ถ้อยคำหรือข้อความในข้อเท็จจริงประเด็นแห่งคดี อยู่บนพื้นฐานของความเป็นกลาง ปราศจากอคติ และนำเสนอเฉพาะข้อคิดเห็นที่เป็นข้อเท็จจริงจากการประเมินผลด้วยความรู้และความชำนาญของตนเท่านั้น

7) บุคคลนั้นมีความสามารถในการถ่ายทอด สื่อสาร และแถลงถ้อยคำ ความเห็นของตนเอง

8) บุคคลนั้นจะต้องให้ความเห็น พร้อมทั้งเหตุผลสนับสนุน ทั้งในกรณีที่เห็นสอดคล้องหรือกรณีที่เห็นขัดแย้ง บนพื้นฐานของหลักวิชาการ

จากคุณสมบัติที่เหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะมีตัวชี้วัดในการคัดกรองทักษะความรู้ความสามารถของบุคคลที่จะมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ ดังต่อไปนี้ (ปรัชญา บุญประเสริฐ และคณะ, 2554, หน้า 131)

1) วุฒิการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญเป็นวุฒิการศึกษาที่ได้รับรองมาตรฐานจากหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล

2) ประสบการณ์การทำงานของผู้เชี่ยวชาญเป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสิ่งที่ต้องให้ความคิดเห็นแก่ศาล และมีประสบการณ์มาไม่น้อยกว่า 5 ปี

3) มีผลงานทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับหรือได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญในแวดวงวิชาการเดียวกันเอง

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายกฤษฎีกาวิธีพิจารณาความอาญา ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญไว้ โดยใช้ชื่อที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) พยานผู้เชี่ยวชาญ มาจากการที่ศาลแต่งตั้ง ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 99 วรรคแรก โดยบัญญัติไว้ว่า “ถ้าศาลเห็นว่า จำเป็นที่จะต้องตรวจสอบบุคคล วัตถุ สถานที่หรือตั้งผู้เชี่ยวชาญตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 129 และ 130 เมื่อศาลเห็นสมควรไม่ว่าการพิจารณาคดีจะอยู่ในชั้นใด หรือเมื่อมีคำขอของกลุ่มความฝ่ายใดภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 87 และให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดการตรวจหรือการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเช่นนั้นได้”

2) ผู้มีความรู้เชี่ยวชาญ มาจากการที่คู่ความเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นพยานฝ่ายตนตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 99 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ไม่ตัดสิทธิของคู่ความในอันที่จะเรียกบุคคลผู้มีความรู้ เชี่ยวชาญมาเป็นพยานฝ่ายตนได้”

3) ผู้เชี่ยวชาญ มาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 242 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดโดยอาชีพหรือมิใช่ก็ตาม มีความเชี่ยวชาญในการใด ๆ เช่น ในทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะฝีมือ พาณิชยกรรม การแพทย์ หรือกฎหมายต่างประเทศ และซึ่งความเห็นของผู้นั้นอาจมีประโยชน์ในการวินิจฉัยคดี ในการสอบสวน ได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาอาจเป็นพยานในเรื่องต่าง ๆ เป็นต้นว่า ตรวจร่างกายหรือจิตของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือจำเลย ตรวจลายมือ ทำการทดลองหรือกิจการอย่างอื่น ๆ” ซึ่งการได้มาของพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญานั้น ไม่ได้มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรงจึงต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ ตามมาตรา 15 พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาจึงมาจากการที่ศาลแต่งตั้งหรือคู่ความเรียกเข้ามาเหมือนในคดีแพ่งนั่นเอง

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีประเด็นศึกษา ดังนี้

ภัทรารุช มกรเวส (2552) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในอำนาจตุลาการ” เป็นการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติไว้ให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม แต่ในประเทศไทย การมีส่วนร่วมของประชาชนในอำนาจอธิปไตย โดยเฉพาะอำนาจตุลาการ ประชาชนทั่วไปน้อยนักที่จะเข้าไปเพื่อมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงเหมือนอย่างเช่นในต่างประเทศที่ใช้ระบบวิธีพิจารณาความอาญาโดยระบบลูกขุนที่จะเปิดโอกาสให้แก่ประชาชนทั่ว ๆ ไป มีส่วนร่วมในอำนาจตุลาการอย่างแท้จริง งานวิจัยเรื่องนี้พบว่า การนำระบบลูกขุนมาใช้ในประเทศไทยควรจะใช้บังคับกับคดีอาญาที่มีโทษรุนแรง หรือเป็นคดีอาญาที่น่าหวาดกลัวหรือกระทบจิตใจประชาชน โดยให้ประชาชนที่อยู่ในห้องที่ความผิดเกิดหรือจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่เข้าร่วมพิจารณาน่าจะเป็นผลดีในการพิจารณาเพราะจะเป็นผู้รู้เรื่องราวเกี่ยวข้องมากกว่าผู้พิพากษา ฉะนั้นการพิจารณาคดีโดยลูกขุนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปร่วมพิจารณาอย่างใกล้ชิดและเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปร่วมใช้อำนาจตุลาการอย่างแท้จริง

ประทีป ทองสิมา (2523) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ระบบลูกขุนสำหรับประเทศไทย” ซึ่งเป็นการศึกษาถึงระบบลูกขุนในประเทศต่าง ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อใช้กับประเทศไทย งานวิจัยเรื่องนี้พบว่า การจะนำเอาระบบลูกขุนมาใช้ในการพิจารณาคดีย่อมก่อให้เกิดความยุ่งยากมา ทั้งการเป็นลูกขุนนั้นจะต้องปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้มีการศึกษาพอควร ตระหนักในหน้าที่พลเมืองดี มีความรับผิดชอบและระมัดระวัง ซึ่งราษฎรไทยส่วนมากยังไม่อยู่ในภาวะเช่นนั้น การที่จะไปกำหนดให้ราษฎรไทยต้องมีหน้าที่ดังกล่าวมีแต่จะสร้างปัญหาให้เกิดแก่วงการยุติธรรม เมื่อพิจารณาในด้านของศาลเอง คดีความก็ยังค้างในศาลเป็นอันมาก ถ้าจะให้ให้มีลูกขุนในการพิจารณาพิพากษาคดี อาจเป็นไปได้ว่าคดีค้างในศาลมากกว่าที่เป็นอยู่แน่นอน จึงพอกกล่าวได้ว่าประเทศไทยยังไม่สมควรนำระบบลูกขุนมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาอาชญากรรมคดี

พงษ์ธร รัชญญศิริ (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม” ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในปัจจุบันพบกลไกและรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมตามกรอบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และนโยบายของรัฐบาล ที่ผลักดันให้ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นไปใน 2 รูปแบบ คือ รูปแบบรายบุคคลและรูปแบบองค์กร แต่การมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมไทย

ยังขาดการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นการมีส่วนร่วมในการคานอำนาจรัฐ ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอแนะการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอำนวยความสะดวก โดยให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเร่งสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน รวมถึงกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประชาชน รวมถึงขยายการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้เป็น 3 รูปแบบ คือ ระดับชาติ ระดับภาคหรือเขต และระดับจังหวัด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานยุติธรรมควรมีความสอดคล้องและสามารถรองรับการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นได้ และจะต้องกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน

ทวี ชูโต (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบของผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญา” ซึ่งจากการศึกษาพบว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยยังเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการน้อย โดยเฉพาะช่องทางผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งประเทศไทยมีเพียงศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงาน ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เท่านั้นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมผ่านทางกรเป็นผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งเมื่อศึกษาหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในต่างประเทศแล้วพบว่ามียุทธศาสตร์ในการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาคือลูกขุนและผู้พิพากษาสมทบ วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสนอแนวทางให้มีการตั้งผู้พิพากษาสมทบแบบพิเศษเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพิ่มขึ้น

อาภัสรา เทพจันทร์และคณะ (2552) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาระบบการคัดเลือก อำนาจหน้าที่ และการตรวจสอบถ่วงดุลผู้พิพากษาสมทบในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษในประเทศไทยสำนักงานกิจการยุติธรรม” ดำเนินการศึกษาระบบการคัดเลือก อำนาจหน้าที่และการตรวจสอบถ่วงดุลผู้พิพากษาสมทบในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษทั้ง 3 ศาล ได้แก่ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ศาลแรงงานและศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาระบบการคัดเลือก อำนาจหน้าที่และการตรวจสอบถ่วงดุลผู้พิพากษาสมทบในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษในประเทศไทยจากการศึกษาเปรียบเทียบระบบการคัดเลือก อำนาจหน้าที่และการตรวจสอบถ่วงดุลผู้พิพากษาสมทบในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษในประเทศไทยทั้ง 3 ศาล พบว่า การนำระบบผู้พิพากษาสมทบเข้ามาใช้ใน 3 ศาลนั้นมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในเรื่องของวัตถุประสงค์ในการนำผู้พิพากษาสมทบเข้ามาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดี และการกำหนดคุณสมบัติเป็นการเฉพาะสำหรับผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นผู้พิพากษาสมทบในแต่ละศาล ส่วนลักษณะที่คล้ายคลึงกันของระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษทั้ง 3 ศาล ได้แก่ บทบาท อำนาจหน้าที่ในการนั่งเป็นองค์คณะร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี การตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่และการ

ตรวจสอบถ่วงดุลการใช้ดุลยพินิจของผู้พิพากษาสมทบ ส่วนในเรื่องอื่น ๆ อันได้แก่ วิธีการคัดเลือกคุณสมบัติโดยทั่วไป วาระการดำรงตำแหน่ง และค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ อาจมีความเหมือนหรือแตกต่างกันออกไปในแต่ละศาล ซึ่งผู้วิจัยได้มีการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคือให้สำนักงานศาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมควร จัดการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจถึงกระบวนการยุติธรรมรวมทั้งอำนาจหน้าที่และบทบาทของผู้พิพากษาอาชีพและผู้พิพากษาสมทบมากยิ่งขึ้น ซึ่งนอกจากศาลจะได้มีโอกาสคัดเลือกบุคลากรได้หลากหลายมากยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นการกระจายความมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมของประชาชนอย่างแพร่หลายยิ่งขึ้นไปอีก